ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА 0 НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 12

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР

Бошко Шиљеговић, Велимир Стојнић, Илија Дошен, Фабијан Трго, пуковник, Милорад Павловић, потпуковник, Радомир Петковић, мајор, Мехмедалија Бојић, мајор

Одговорни уредник

Фабијан Трго, пуковник

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ

ВОЈНОИСТОРИСНИ ИНСТИТУТ ЈНА

ИЗДАЈЕ

ВОЈНОИЗДАВАЧНИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО"

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 12

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1943 ГОД.

БЕОГРАД
1955

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1943

АПРИЛ

I

ДОКУМЕНТА ЈЕДИНИЦА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

БР. 1

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 1 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА О ОРГАНИЗАЦИЈИ ВОЈНО-ПОЗАДИНСКИХ ВЛАСТИ[1]

О Т С Ј Е К
31А ОРГ.] [ВЛ]АСТИ [У ПОЗАД]ИНИ
ПРИ ШТА [БУ]
I БОСАНСКОГ Н. О. [У.] КОРПУСА

Бр. **СЛ.**

Дана 1. IV 1943 п.

ШТАБОВИМА IV, V и X Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Познато вам је да је у циљу савлађивања свих задатака Народно-ослободилачке борбе у позадини наше војске и ради усклађивања рада грађанских и војних власти наредбом Врховног команданта[2] наше војске, од 8 јануара ове године, наређено да се има на ослобођеној територији спровести организација војних позадинских власти преко односних отсјека.

Том истом наредбом наређено је да се команде мјеста установљују у свамом новом освојеном граду или важнијем мјесту од стране штаба који руководи операцијама на томе сектору, дајући потребно особље из својих оперативних

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/5, к. 407.**

[5] **Наредба Врховног команданта налази се у архиви Војноисториског института и биће објављена у тому II (Врховног штаба).**

m

јединица док отсјек за вв[3] у поз.[адини] не буде у могућности да у тим командама постави стално особље.

Да бисте се упознали са организацијом и устројствол* ВВ У ПОЗАДИНИ ШАЉЕМ ВАМ препис те наредбе на у!потребу.

Уколико би која ваша јединица основала гдје команду мјеста, треба да извијести овај Отсјек о томе.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Шеф Отсјека
Столе[4]

БР. 2

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ[1]

[ШТАБ]
[I ПРОЛЕТЕР]СКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕЈУГОСЛАВИЈЕ
1-1У 23 ч

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1. — Прилажемо извештај Штаба I Пролетерске бригаде, који смо примили вечерас у 22 ч.[2]

2. — Молимо вас да том извештају поклоните највећу пажњу, будући да су по нашем мишљењу све примедбе и предлози садржани у њему заиста потпуно умесни. Ми се, наиме, слажемо са начином, организацијом и планом пребацивања и ликвидирања непријатељских снага који је у овом извештају изложен. Несумњиво је да ће непријатељ уложити све своје снаге и способности да задржи овако погодну одбранбену линију. Решење овако важног задатка не бисмо никако смели препустити случајности, тј. не би

[3] **Војна власт**
* **Ковачевић**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2—2, к. 9.**
[8] **Поменути извјештај Редакција није пронашла.**

се ова опсежна операција смела изводитн неповезано и без садејства и једновремености акције свих јединица и делова који треба да изврше само пребацивање или да га обезбеде. Значи, ако хоћемо максимално да осигурамо успех, ако хоћемо да избегнемо непотребне жртве, све расположиве јединице, и пешадиске и артилеријске, треба увести у ову акцију, са тачно одређеном поделом посла и улога: неопходно је, дакле, тачно предвидети и одредити време, место и дислокацију снага које ће у тој операцији учествовати, почев од крајњег десног крила па до крајњег левог крила, предвиђајући просторе које ће имати да туче наша артилерија. Почетак акције зависи од утаначења свих тих појединости.

Израђивање овог плана и његово спровођење у дечо поставља се као хитно и због тога што река[3] може нарасти у тешко премостиву препреку, и због тога што свако одлагање даје могућност непријатељу да се боље концентрише и целисходније распореди.

3. — Као што се види из извештаја Штаба I бригаде, њихове јединице биће спремне за започињање акције сутра, 2 о.м. увече.[4] Штаб III Крајишке бригаде још нас ннје известио докле су њепове јединице стигле. Саопштили с.мо Команди места у Калиновику да нам јави чим буду стигли кфви делови. Ми рачунамо да ће цела бригада стићи у току сутрашњег дана, у ком бисмо је случају ми одмах прикупили на просторији Јелеч—Миљевина. Са наше стране акција би могла започети и пре самог доласка ових јединица на означену просторију — ако бисмо знали 'да су оне већ на путу од Калиновика — с тиме што бисмо за потребне демонстрације и за прикривање непријатељске ватре употребили целу VII бригаду[5] — сем потребних обезбеђења према северу.

Ако се слажете са нашом општом поставком, онда би претходно и најхитније требало се о свему тачно договорити са Штабом II дивизије, о чему бисмо морали битн благовремено обавештени. Ако се, из било којих разлога, не може остварити потпуна једновременост акције, треба бар поуздано да знамо у ком ће се максималном размаку извести акције северне и јужне групе.[6]

' Дрина
[4] Види док. бр. 12.
[5] Седма крајишка НОУ бригада била је под командом Прве пролетерске дивизије.
[6] О саставу и јачини сјеверне и јужне групе види у тому IV, књ. 11, док. бр. 148.

Ми очекујемо ваша наређења и обавештења у том погледу, а у међувремену Кемо прнпремити тачан план акције на сектору наше Дивизије. Имајте у виду да нам је за достављање наређења одавде до Штаба I бригаде потребно 6—7 часова времена. Ми своје наређење нећемо издати пре него што добијемо по овоме одговор од вас.

СМРТ ФАИШЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив
Фића[7]

Комдив
Коча[8]

БР. 3

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ Ц ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИСХОДУ БОРБЕ ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА ЛИНИЈИ КРЧЕВИНЕ — РЕСИНА — ПАНДУРИЦА — ГЛОГ, ДЕЈСТВУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ПРЕМА ГАЦКУ[1]

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. J.
Бр. **СЛ.**
1-1У-1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

1. — Примили смо вашу директиву од 30 марта 1943 године.[2]

2. — У току 30 марта четничке банде прикупљене у Дабарском и Лукавачком Пољу, јачине око 1.200 четника, овладале су линијом Крчевине — Ресина (к. 1340) — ПаНдурица (к. 1175) — Глог (к. 1230) — Видеж (к. 1113) — Враникуће, а са извјесним снагама у с. Слато. Наредили смо V Црногорској и X Херцеговачкој бригади, које су

[7] **Народни херој Филип Кљајић. Погинуо 5 јула 1943 год. код Зворника као политички комесар Прве ггролетерске дивизије.**
[8] **Поповић**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1—2, к. 9.**
[г] **Редакција не располаже поменутим документима.**

биле орнјеитисаие у **JOM** правцу, да ноћу 30/31 марта изведу заједнички концентрнчан напад на ове непријатељске снаге дејствујуНи им на бок и позадину.

Напад је изведен тачно по предвиђеном плану, уз пуно садејство обију бригада. И поред жилавог отпора, који је непријатељ пружао на овим положајима, непријатељ је разбијен и уз тешке губитке отступио у разним правцнма енергично гоњен од наших јединица.

. Губици непријатеља око 30 мртвих и већи број рање-'них. Заробљено је 16 четника, од којих се 8 одмах добровољно јавило у партизане. Заплијењено је: 1 топ „Пито" 37 мм, 1 тешки бацач и 1 тешки митраљез, и другог разног материјала.

Наши губици 4 мртва и 5 рањених.[3]

3. — У погледу два бата.љона X Херцеговачке бригаде поступљено је по наређењу.[4] Са овима је пошао политички комесар[5] и начелннк Штаба X бригаде.[6]

4. — Јединице X Херцеговачке и IV Црногорске бригаде у сво.м наступном покрету према Гатачком Пољу данас су стигле на линију: Дубљевићи — Домрке — Лукавица — Бјелашница. I Далматинска бригада, која је касно смијењена са положаја око Рујишта, стигла је на просторију Бијења — Крекови — Кифино Село и у току ове ноћи продужиће покрет.

5. — Непријатељ у току јучерашњег дана није испољавао никакву активност на фронту IX Далматинске дивизије.

6. — Ми ћемо се у току данашњег дана налазити у с. Лука, а даље према покрету наших јединица дуж пута за Гацко.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начел. Штаба	Командант
Р. Бабић[7]	**Руд. Приморац**[8]	**Радован**[9]

(М. П.)

[3] **Види док. бр. 171.**

[4] **Односи се на Други и Пети батаљон који су на самосталном правцу дејствовали и ослободили Дабарско Поље, Љубиње, Дивин, Фатницу, Плану, Давидовиће и нападали Столац. Види док. бр. 76.**

[5] **Чедо Капор**

• **Раде Хамовић**

[7] **Радомир**

[8] **Рудолф**

• **Вукановић**

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О АКЦИЈАМА ИЗВЕДЕНИМ ОД ФЕБРУАРА ДО КОНЦА МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

Ш Т А Б
IX ДАЛМАТИНСКЕ Н. О. У.
Д И В И З И Ј Е
1. IV. 1943

Оперативни извјештај

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Положај

Неколико дана после формирања Дивизије, а након ослобођења Имотског,[2] извршено је пребацивање III бригаде са сектора Врлика — Книнска Крајина на просторију Нсточно од Имотског с циљем да у заједници са IV бригадом преузме затварање праваца од Мостара преко Широког Бријега ка Имотском, од ЈБубушког ка Имотском и Вргорца ка Имотском.[3] V бригада у то време налазила се на простору западно од Аржана са задатком затварања праваца од Сиња и Триља према Аржану, од Блате на Цетини према Аржану и од Задварја иреко Шестановца ка Аржану.

18 фебруара нећријатељ у јачини од три сатније усташа напао је делове IV батаљона IV" бригаде на источној ивици Имотског Поља и успео да их одбаци уз губитке од 6 мртвих и више рањених. Наши губици били су 1 мртав и 1 рањен. У току сутрашњег дана, тј. 19 фебруара, непријатељ је био одбачен натраг на полазне положаје уз помоћ делова III бригаде, која је тога дана преузела затварање праваца Љубушки — Имотски и Широки Бријег — Имотски.

20 фебруара непријатељ у јачини од 250 усташа преко Малић Планине напада на положај I батаљона III бригаде па након дуже борбе бива одбнјен уз непознате губитке.

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3935.**
[5] **Види том IV, кнз. 10, док. бр. 41, 76, 322, 327, 329, 330 и 340.**
[5] **Види том IV, књ. 10, док. бр. 80.**

Наши губици: 2 мргва и 1 рањен. На правцу према Широком Бријегу долази до мањег сукоба патрола. Ноћу 21 на 22. II и у току 22 IV бригада и два батаљона III бригаде предузимају напад на правцу Малић Планине и Љубеђ Планине у циљу одбацивања непријатеља што даље од ивице Имотског Поља и чишћења неколико села од усташке милиције. Код IV бригаде напад је текао по предвиђеном плану. Очишћено је неколико села, али је непријатељ углавном успио да се нзвуче и да побегне у долину реке Тихаљине уз губитке од три мртва, 4 заробљена и више рањених војника. Наши губици: два мртва и два рањена. На сектору I батаљона III бригаде напад се развијао по плану. Овај батаљон је овладао гребеном Малића и наставио са гоњењем у правцу реке Тихаљине успешно одбивши два непријатељска противнапада, којом приликом је јуначки погинуо командант овога батаљона друг Стево Опачић. Његовом смрћу унета је мала по.метња и колебљивост батаљона, којом прилнком је погинуло још 9 другова и 1 другарица и предузето гоњење непријатеља је обустављено. П батаљон ове Бригаде није уопште извршио постављенн задатак, пошто је од прве јаке непријатељске ватре на крајње источним падинама гребенима Малића био нагнан у бекство стварањем панике од новомобилисаног и ненаоружаног људства, а у првом реду због слабог вођења и држања јединица у рукама од стране руководства.

Делови једног батаљона V бригаде извршили су демонстративни препад ноћу 21 на 22. II на Триљ. Непријатељ је и.мао једног мртвог и 1 рањеног. Нашнх губитака није било.

23 фебруара IV бригада наставила је са чишћење.м непријатеља у правцу Клобука и Љубушког, наносећи му губитке од 13 мртвих и преко 20 рањених. Наших губитака није било. II батаљону III бригаде наређено је да обнови извршење постављеног задатка и овлада Градино.м (источном ивицом гребена Малић). Батаљон је извршио задатак уз губитак 1 друга, али услед поновног несналажења Штаба батал>она, који није предузео гоњење и консолидацију освојеног положаја, непријатељ је предузео контранапад [ај одбацио II батаљон, наносећи му губитке од 11 мртвих, 8 рањених и 2 заробљене другарице, којом приликоМ се овај батал>он разбежао у паничном бекству. Непријатељ је овом приликом покушао да поврати изгубљене доминантне коте гребена Малић нападом на делове I батаљона, али је у томе одбијен. Непријатељски губици овом приликом нису били познати. Током дана непријатељ је у више махова безуспешно нападао на делове I батаљона III бригаде.

24. II. 43 непријате.Ђ је из четири топа и три бацача уз садејство авијације тукао положаје наше III бригаде, али без резултата. Борци су остали на својим местима 'на положају.

25. II. 43 непријатељ је извршио јачи напад на сектору IV бригаде, али је контранападом одбијен на полазне положаје.

26. II. 43 IV батаљон III бригаде добио је задатак да прочисти село Мамиће од усташке милиције на простору између цесте Широки Бријег — Посушје и Широки Бријег — Љубушки. Батаљон није извршио задатак пошто је наишавши на први отпор био одбачен. Ово је дошло отуда што је тај батаљон састављен претежно од новомобилисаног људства коме је ово била прва борба.

За све ово време батаљон III бригаде, који је вршио обезбеђење са правца Широког Бријега, имао је само маНзих сукоба са непријатељским патролама и истуреним делови.ма, рушио је цесту Широки Бријег — Посушје, уништио остатке постројења у руднику Црне Локве, који је непријатељ био напустио, а са једним водом порушио је мост на простору Широки Бријег — Мостар код села Зватића.

28. II. 43 на сектору IV бригаде непрнјатељ је обновиа напад и успео да овлада предњим положајима I батаљона, наносећи му губитке од 1 мртвог и .1 рањеног.

1. III. 43 IV бригада са два батаљона предузима напад за повратак изгубљених положаја. Овом приликом непријатељу су нанети губици од преко 10 мртвих и око 20 рањених. Наши губици: 1 мртав и 4 рањена.

На сектору V бригаде четници врше напад на један њен батаљон, али их ова одбацује посче краће борбе, наносећи им губитке од 4 мртва и неколико рањених. Наши губици су 2 рањена.

2. III. 43 вршимо померање III бригаде ради појачања на правцу Широког Бријега а један батаљон упућујемо за затварање правца који води из долине Дрежнице. На сектору IV бригаде непријатељ врши поновни напад. Јаком артиљериском ватром успева да поколеба борце и да их након: тога својом пешадијом лако одбаци са положаја.

На сектору V бригаде четници поново нападају из правца Триља — с. Блата на Цетини. Чета која је вршила обезбеђење моста у Блати на Цетини одбацила је непријатеља, наносећи му губитке од 7 мртвих и више рањених. Овом приликом заплењено је 750 метака, један коњ са опремом и нешто друге спреме. Наших губитака није било.

3. III. 43 четници јачим снагама врше напад са правца Задварја и Шестановца на један батаљон V бригаде, којом приликом су успели да одвоје једну чету тог батаљона од главнине и да је одбаце према Биокову, одакле се она није вратила у састав свог батаљона. V бригада добија наређење за покрет у правцу Дувна ради затварања правца од Ливна, где је непријатељ изненадним нападом успео да се пробије, а у циљу заштите евакуације рањеника. IV бригада добила је наређење да се пребаци на просторију северно од Имотског.

За све ово време на сектору III и IV бригаде налазиле су се две сатније црнолегионаша, 2 сатније жутих усташа, 2 сатније до.мобранаца из „добровољачке пуковније" пуковника Шимића п једна припремна усташка бојна, у свему око J.200 војннка. Поред овога, у Вргорцу, Љубушком и Широком Бријегу налазиле су се јаче талијанске посаде које су повремено потпомагале дејство усташа и домобрана својом артиљеријом.

Са правца Триља и Задварја према недовољно провереним подацима нападало је 1.200 до 1.500 четннка.[4] Јачина немачких колона[5] које су продрле у Ливно није била тачно позната.

4. III. 43 батал^он V бригаде који је вршио обезбеђење на правцу Ливно — Дувно, на простору село Голињево (на цести), дозволио је да буде изненађен од Немаца, којом приликом су нанети губици од 10 мртвих и 12 несталих, за које се утврдило да нису пали у руке непријатељу.

После краће борбе са заштитним деловима IV бригаде четници су око 13 часова ушли у Имотски а одмах затим наставили са нападом на положаје IV бригаде, којом ириликом су батал>они ове бригаде показали врло мало упорности и пред мрак, не чекајући наређење Штаба бригаде, два баталлна су се без икаквог реда повукла на просторију западно од Посушја.

Према добнвеном наређењу у току 5 и 6 III. 43 извршена је евакуација рањеника на Љубушу Планину а Дивизија усмерена правцем према Шћиту.

7. III. 43 на основу новог наређења од 6. III. 43 Дцвизија врши покрет према Неретви. Покушај III бригаде да се у току ноћи 7 на 8 и преко дана 8. III као десно крило Дивизије пребаци преко гребена Чврснице и да избије

[4] **Односи се на херцеговачке четнике који су били под командом мајора Петра Бићовића.**
[5] **Види том IV, књ. 11, док. бр. 171.**

на Дива Грабовнцу (услед великог снега и поледнце) остаје безуспешан.

8. III. 43 ујутро IV бригада је према добивеном задатку успела да овлада гребеном северно од Дива Грабовице и да протера четнике у Дива Грабовицу. Услед несхвађања важностн задатка и опортунистичког држања једног штаба батал>она, који је, услед моментаног немања везе са суседним батаљонима, повукао свој батаљон натраг и омогућио четницима да поновно поседну изгубљене !положаје. Овога дана III бригада је избила на Неретву и сменила је јединице II Далматинске бригаде које су пошле у састав своје Дивизије.

10. III батаљонн IV бригаде поновно покушавају да овладају доминантним положајима северно од Дива Грабовице, али без успеха.[6] Наши губици том приликом су два мртва и шест рањених. Непријатељски покушај да продре уз Неретву према Јабланнци такође је одбијен.

11. III 43 и 12. III 43 IV и II! бригада заједно покушавају да збаце непрнјатеља са поменутих положаја, али без успеха. Наши губици код IV бригаде: 8 мртвих и 18 рањених, а код III бригаде: 9 мртвих, 14 рањених и три нестала. У више махова и четници су покушавали да збаце наше једнице са положаја, али су уз губитке били одбијени. Тачни непријатељски губици у овим борбама нису познати.[7]

11. III четници су мањим снагама напали на положај батаљона V бригаде Боровник — Мала Врата (улаз у долину реке Дољанке), али су били одбнјени остављајући за собом два мртва четника.

Ноћу 13 на 14 и 14 преко дана V бригада је потпомагала и штитила евакуацију рањеника са Љубуше Планине долином реке Дољанке преко Неретве, са правца Шћита и Блиднњег Језера. У току дана дош.то је до сукоба са јачом колоном легионара која је надирала од Шћита, којом (приликом су наши имали једног мртвог у борби а од бомбардовања из ваздуха такође једног мртвог (политком једне чете) и седам рањених другова.

Ноћу 14 на 15 извршено је пребацивање Дивизије на леву обалу Неретве, а од 15 на 16 отпочето је ношење рањеннка.

24. III Дивизија се размешта на просторији Горње Невесињско Поље.

[6] **Види том IV, кн>. 11, док. бр. 60.**
[7] **Види том IV, књ. 11, док. бр. 63.**

25. III једна јача четничка група спушта се преко Великог и Малог Вележа до изнад кантонмана III бригаде. За њихово одбацивање ангажују се два батаљона III бригаде и у заједници са јединицама V Црногорске бригаде одбацују четнике натраг.[8]

26. III у општем нападу на четнике такође учествују два батаљона III бригаде са задатком овлађивања Великим Вележом, али без успеха. Наши су имали три лакше рањена.

27. III ујутро три батаљона III бригаде предузели су поновнн напад за овлађнвање Вележом у духу општег наређења Штаба III дивизије за протеривање четника од 26. III у 18.30 часова (а већ око 18 часова четници су ушли у Невесиње,[9] о чему смо ми много касније обавештени) и I батал>он је успео са неколико тачака да одбаци непријатеља. Услед панично пронетих вести кроз јединице да непријатељ тенковима надире из Невесиња ка Невесињском Пољу јединице су се брзо повукле. Наши губици: 5 мртвих, 5 рањених и један нестао. Непријатељскн губици: 12 мртвих и више рањених.

26. III V бригада упућена је на просторију село Лакат са задатком затварања правца Доње Зимље — Горње Невесињско Поље, а ноћу 27 на 28 четврта бригада са два батаљона према Стоцу и Билећи, а са два према Гацку у циљу с.мењивања јединица X Херцеговачке бригаде које су имале учествовати у директном нападу на Невесиње.

Ноћу 28 на 29. III у општем нападу на Невесиње учествовала је наша III бригада као средња колона са три батаљона на град, а IV је вршио обезбеђење од Великог Вележа. Напад је извршен по предвиђеном плану и батаљони су успешно извршили постављене им задатке. Борба није била тако жестока, али су борци ове бригаде, обзиром да први пут учествују у оваквим борбама, добили пуно самопоуздање, а исто тако већ располажу са једним малим искуством у погледу савлађивања препрека и напада на бУнкере. Нашн губици: један мртав, један теже рањен, који је у болници подлегао ранама, и 10 лакше рањених.

О непријатељским губицима нема се тачних података, пошто су четници, услед јаче и дуже борбе на спојним обручима око града, имали времена да извлаче мртве и рањене.[10]

[6] Види том IV, кн>. 11, док. бр. 131.
[9] Види том IV, кн>. 11, док. бр. 135.
[10] Види том IV, кн>. 11, док. бр. 149.

Ово се закључује по томе што су два мртва четника нађена на носилима.

Трећа бригада је прнликом ношења рањеника на Вису и.мала од непријатељске артиљерије три мртва, међу којима и командант III баталлиа друг Душан ДумичиК и два рањена.

У свим овим борбама Дивизија је имала 66 мртвих, 93 рањена и 24 нестала у борби.

Из свих досадашњих борби да се закључити следеће:

1. Борци располажу са врло мало борбене вештине, што је разумљиво услед великог процента новомобилнсаног људства у свим јединицама као и услед ненаоружаности приличног броја од њих, који као такви нису могли учествовати у свим борбама.

2. 'Млада руководства без довољно искуства немају потребног сналажења у борби, а нарочито ниже руководство у појединим јединицама уопште се не осећа.

3. Дефанзивни карактер досадашњих борби мало је допринео усавршавању и оспособљавању бораца и руководилаца.

Предузете су мере да се интензивном војном обуко.м отклоне ови недостаци и да се у том циљу и најмањи одмор па и служба на појединим положајима користи. Уколико би се бригаде чешће употребљавале у офанзивним операцијама и у садејству са нашим искусним и прекаљеним јединицама, тај развој би текао бржим темпом. Пример III бригаде у нападу на Невесиње.

У досадашњим задацима — нарочито у Далмацији па и сада ради затварања појединих праваца — бригаде су нам прилично развучене а такође батаљони по бригадама, што све отежава војно-политички рад по јединицама као и не-Посредни утицај за време борбе од стране виших руководстава.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар Јордан[11]	**Начелник Шкорпик**[12]	**Командант Вицко**[13]

(М. П.)

[11] **Иван Кукоч**
[11] **Јосип**
[11] **Крстуловић**

ИЗВЈЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ЋЕЛИЈЕ ПРВЕ ЧЕТЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ И РАДУ ПАРТИЈСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У ВРЕМЕНУ ОД 15 МАРТА ДО 1 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

15-то дневнн извјештај о раду партијске организације I чете II батаљ. I Пр. бригаде 1 Прол. дивизије — од 15 марта до 1 априла 1943 год.

Бројно стање наше партијске организације јесте сљедеће:

Партнјска органнзација	Команде чете на лицу		4
	I вода „ „		5
„ „	[illegible]		4
„ „	[illegible]		4
	Свега на лицу		17

У болници имам'о свега тројицу а у расходу једног (курир батаљонски).

У борбама вођеним посљедњнх 15 дана изгубили смо: друга Радомира М. Поповића, десетара 2 десетине 1 вода наше чете, члана КПЈ. Друг Радомир је као сељак још прије почетка устанка био члан Партије, радио и залагао се и као такав пошао у борбу н ступио у редове I Прол. бригаде. Доцннје у самој Бригади због извјесних грешака и преступа био је искључен из Партије мјесеца априла 1942, па је поново примљеЦ почетком 1943 год., мјесеца јануара. Ово искључење из Партије је на њега врло васпитно утицало, увелико је исправио своје грешке и недостатке, мада једна црта је за њега била увијек карактеристична а то је: *•да* је бно неустрашив, храбар, прави примјер храбрости и као такав је н погинуо, дајући примјер осталим борцима.

Љубичић Мартин, који је као кандидат био предложен од стране партијског одељка II вода за члана Партије, међутим већи форуми о истом нијесу још били донијели своје мишљење. Друг Мартин као Далматинац био је врло храбар, хладнокрван, миран и прилнчно зрео човјек, који је одавао повјерење у брзи и добри развој.

У истој борби код Калиновика имали смо поред ових погинулих и 2 рањена члана Партије и то Деспонића Стева и Дармановића Војина, који је лакше рањен и већ се вратио у чету.

[1] **Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 25—1, к. 708.**

Рад наше нартнјске организације за ових 15 дана поред објективних немогуКности истог рада, састојао се у кампањи која је спроведена у батаљону у погледу исхране, наиме објашњавање и тумачење наређења Врх. Команд. друга Тита, како у погледу исхране, тако и у погледу правилног односа пре.ма становништву у крајеви.ма куда будемо пролазили.

Даље, баш посљедњих дана овог мјесеца пред нашом четом, а нарочито пред нашим батаљоном поставно се је један од важних, нарочито важних проблема, а то је питање дезертерства у нашем батаљону. То питање је узело великог маха, и по предлогу[2] комитета одржани су партијски пленуми на којима је поведена дискусија поводом овог проблема, покушали су се пронаћи узроци истог, посљедице као и ријешење. На овом пленуму присуствовао је и друг секретар батаљ. комитета. Повела се потребна дискусија и пришло се рјешењу овога проблема; највећа контрола, одговорност и рад партијаца, како самих, тако и у вези са новим друговима. Појачан рад политичких руководиоца и право, искрено, комунистичко залагање за нове другове, да би на тај начин далн све од себе да од ових другова створимо добре борце.

Сами састанци су одржавани по конкретннм ствари.ма, отприлике овако: партијска органнзација 1 вода одржала је 28-111 практични састанак са дневним редом: 1) Одавање поште палим друговима, 2) Саопштења, 3) Организационо, 4) О акцији и 5) Разно. На овом састанку поред одавања поште палим друговима повела се дискусија о наређењу друга Тита, узео се правилан став по истом; говорено је о Појачању дисциплине, подизању борбености итд. На крају продискутовало се је о акцији, донесени потребни закључци н извучена искуства. 30-Ш-43 овај одељак је одржао и један теоријски састанак.

Партијски одељак П вода одржао је 26 111 практични састанак са дневним редом: 1) Саопштења и директиве, 2) Примање нових кандидата, 3) Разно. На овом састанку је такође говорено о питању исхране, о појачању дисциплине, о раду организације итд. Предложен је и друп Спасоје Вукашиновић за партијског кандидата. Одржан је дана 30-111-43 и један тевријски састанак.

Партијски одељак 3 вода је остао без секретара, наиме његов секретар је пошао на рад у Ш Крајишку бригаду, па сам ја одржао састанак истог одељка са дневним редом: 1) Бирање секретара и случај Јова Самарџића. На овом

[8] **Види док. бр. 6.**

састанку говорено је о бирању секретара н предложен је друг Васко Матк1овић за секретара. Даље о случају Јова Самарџића, водника III вода, који је код рањеног друта оставио једног неодговорног друга а исти пошао до радног вода да тражи смјену. С обзиром на такав неправилан поступак према рањенику, а даље и с обзиром на неправилан однос према друтарима, на његову приличну лежерност, одељак је предложио да се исти друг казни стр. укором, и друг Грујић који је био присутан, *опоменом.* Четни биро још није донио своје мишљење.

Команда чете је такође одржала 2 практична састанка, наиме један састанак саме Команде чете, на којему је говорено о даљем раду Команде с обзиром на то да командир исте вршн дужност зам. ком. батаљона, о грешкама и недостацима исте као и појединаца. Други састанак је био састанак Команде чете и бнроа, поводом бирања в. д. делегата III вода, и по извјесним примједбама комитета.

23-111-43 год. биро је одржао састанак са дневним редом: 1) Саопштења и директиве, 2) Случај Влада Љумовића, 3) Евентуалије. На овом састанку бироа прорађено је наређење друга Тита са секретарнма одељака, и дискутовано о преносу истог наређења. Биро се даље сложио са казном укора другу зам. коман. Влади Љумовићу, а са истом се и комитет сложио, а у 'лрошлом извјештају сам о овој ствари упознао.

Поред ових састанака одржао сам и састанак пленума о коме сам већ рекао.

Секретар четног бироа
зам. пол. комесара I чете
Славко[3]

[3] **Славко Божовић. Погинуо јула 1945 год. у Лици, наишавши на одметничку засједу, као политички комеса<р Деветнаесте дивизије.**

ИЗВЈЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ПАРТИЈСКЕ ЋЕЛИЈЕ ДРУГЕ ЧЕТЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ И РАДУ У ПАРТИЈСКОЈ ЋЕЛИЈИ У ВРЕМЕНУ ОД 15 МАРТА ДО 1 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

Извјештај партиског рада ћелије II чет. II бат. I Пролен терске од 15 марта до 1 априла 1943

I. Бројно стање

На лицу:	Сељака	21	-)-	интелек.	6	-j-	радника	2 =	29 =
у болници:	„	6		„	2	-j-	„	1 =	9 =
Свега:	„	27 +		~			~	3 =	38 =

Погинуо

1. Борић Мате

На рад V III бригаду

1. Милић Вукашин, рођ. 28-1У-1922; Примљен у К.П.Ј. 8-11-1942

II. Квалитет

Бескрајна оданост и самопрегор свих. Високу политичку свијест изразила је читава јединица у акцијама противу четника. Показали су другови хероизам у борби противу домаћих изрода. Слаба страна већине огледа се у неправилном односу према новим друговима. Тај неправилан однос манифестовао се оообито код другова у погледу потцењивања вриједности другова из околине Прњавора као и у нетактичком поступку према њиховим грешкама а што је допринијело дезертерству двојице Прњавораца. На теориском уздизању урађено је врло мало или боље рећи нимало. Младост партиског стажа другова огледа се у честом непартиском осјећању а особито ако партиски живот не тече нормално, тј. ако се партиски састанци не одржавају редовно. Особито су критиковани другови Пековић Драго, Гошовић Спасоје и Вујошевић Гавро, који су жучно расправљали и свађали се у присуству заробљених четника и сељака. Другови Пековић и Гошовић неправилно су се однијели према другу комесару чете због тога што су поступали према заробљеним четницима онако како је комесар бранио. Друг Гавро се неправилно однно према овима

[1] **Оригинал, писан мастилом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32—1, к. 708.**

зато што их је јавно малтретирао говорећи да им није бољи карактер од ових четника који су се предали. Пошто су Гошовић и Пековић у Партији кажњавани искључењем а склони су да праве често грешке исте природе, биро четне ћелије је одлучио да им оштро укаже и то без изрицања неке казне на њихове слабости и то да ће овакве врсте Указивање ово бити посљедње, а ако се другови не исправе да ће се приступити оштријим мјерама. Пошто је ово први иступ друга Гавра овакве природе, јединица се задовољила његовим са^окритичким иступом. Критикован је друг Марко ,Поповић због непредавања машинке другу политичком батаљона кад му је овај наредио. Његов одјељак другу Марку је био предложио искључење из К.П.Ј. Бнро ћелије, узимајући у обзир старост друга Марка, који има 54 године, његове борбене квалитете, његову самокритичност по ово.м питању, предложио је да се друг Марко казни са посљедњом казном унутар Партије. Оштро је критикован друг Мито Поповић због псовке другова из раднои вода. Његова самокритичност је задовољила јединицу.

III. **УнЈ-трашњи рад** (састанци)

Одржан је 29 овог пленум ћелије по питању дезертерства извјесних другова из чете а и из батаљона. Кон(> статовано је да је живот у чети страшно замро и да је монотон. Нема политичког и културног рада. Новим друговима такав живот је досадан. УмОр, глад и немање перспективе, а уз то и неправилан одћос свих партијаца према новим друговима навео је нове другове на дезертерство. Одлучено је да се преко читалачких група и аналфабетских курсева оживи културни живот, да се одрже четне и водне конференције на којима ће се објаснити опасност и издајство дезертерства. Одлучено је да се овакав неправилан однос према новим друговима укине, а да се васпитним и убеђивачким радом на њих утиче.

Биро четне ћелије одржао је два радна састанка а одјељци су одржали само по један радни састанак. На састанци.ма су се анализирале акције, критички и самокритички се посматрали иступи појединаца. Критика је здрава и на висини. Немање времена учинило је партиски рад и састанке једностраним тако дз теориског рада уопште нема.

IV. Рад по секторима

Политички рад у чети огледа се углавном кроз водне радне конференције на којима се ударало по конкретннм грешкама појединаца из свакидањег живота. Сваки вод је

одржао по двије конференције те врсте. Политички рад на селу је замро што има за посљедицу одгој наших чланова у непожељном правцу. Наиме, другови се тако одаљују од народа и више постају професионални војници и не осје-Нају се као војска из народа, тј. не осјећају се са те стране комунисти. Војнички рад се манифестовао углавном кроз акције, маршеве и службу обезбеђења. Одржан је и један састанак војно-Цолитичког командног кадра чете на коме су дискутовани недостаци и слабости војничке у вези особито са попуштањем дисциплине и војнизације уопште.

Омладински рад није успио да одговори своји.ч задацима. Само је одржан један састанак С.К.О.Ј-а, и то радни, на коме су само директивно постављени задаци С.К.О.Ј-а.

V. **Стање чете**

Објективне околности условиле су дух монотоности и спољне невојничности, иначе борбени квалнтет чете као цјелине је на завидној висини а што се показало у посљедњим акцијама. Слабост се огледа у дезертерству двојице Прњавораца и двојице нових из четника мобилисаних Црногораца.

Секретар
Миладин ВујошевиК

ОБАБЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О ПОКУШАЈУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ДА ФОРСИРА ДРИНУ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

2-1У-23 ч.

ШТАБУ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ

1. — Примили смо ваш данашњи извештај.[2]

2. — Потпуно се слажемо са вашом општом поставком.[3] Ваш извештај смо упутили В.Ш.[4] Чим будемо добили одговор обавестићемо вас или Немо вам век издати потребна наређења.

3. — У вези са потребом координацнје свих појединих акција на читавој просторпји, тј. са потребом што организованијег садејства наших јединица, јединице под командом Штаба II дивизије и Артилерије, пребацивање немојге започети пре него што добнјете наређење од нас.[5]

4. — Немамо још никаквог извештаја о томе докле су доспеле јединице III Крајишке бригаде. Рачунамо да ће у Калиновик стићи у току сутрашњег дана, у ком ћемо их случају одмах пребацити на просторију Јелеч — Миљевина.

5. — Делови II дивизије покушали су и данас да се пребаце, али су се због велике брзине воде сплавови одмах преврнули.[6] На ово вас упозоравамо како бисте благовремено могли предузети потребне пробе и тиме избећи непредвиђене тешкоће у току организованог пребацнвања.

6. — У Миљевини је пронађено нешто жице. Телефонски смо наредили Штабу VII бригаде да се по том питању Повеже са вама, с тим што ћете вн послатн људство за ту жицу, уколико вам је потребна, или што ће људство саме VII Крајишке извршнти пренос те жице.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34/1, к. 709.
[1] Редакција није пронашла поменути извјештај.
[8] Односи се на предлог Прве пролетерске бригаде о организацији припрема за форсирање Дрине.
[4] Врховном штабу. Види док. бр. 2.
[5] Види док. бр. 35.
' Влди док. бр. 22.

7. — На осталим секторима иије у току данашњег дана било никаквих промена. Десетак бивших четника из Миљевине данас се пријавило нашим јединицама, тј. вратили су се и предали оружје. Очекујемо да Не се, после позива који смо им упутили, вратити и главнина осталих (50—100).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив
Фића

Комдив
Коча

БР. 8

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У КЉУЧУ, ДРАГОРАЈУ, ЧАЂАВИЦИ И ПОНОРУ[1]

Ш Т А Б
V Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Бр. 4
Дне 2. IV. 1943 год.

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА

На положају

Друг Зорић Милан[2] нас је извијестио:

У *Кључу:* појачан гарнизон, има око 500 војника и то V, VI и VII сатнија. Има 70 Њемаца, командант је Иван Томичић, усташа из Рамића, говори се да ће доћи Лишњак.

У *Драгорају:* 300 Њемаца[3] са 3 бацача, осигуравају цесту.

У *Чађавици:* само Њемци, број непознат, имају 4 хаубице.

У Понору: Дреновић са 200 четника.

На Ситници: четници без Њемаца.

У *Подрашници:* 20 четника.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—9, к. 781.
[!] Командант Трећег батаљона Четврте крајишке НОУ бригаде
[5] Односи се на дијелове њемачке 114 ловачке дивизије.

Поправља се цеста *Бања Лука — Мркоњић [ГрадЈ поред Врбаса.*

II бригада није још стигла.

Засједе су стално на Јарицама, али још сукоба није било.

Исхрана батал»она VII бригаде је доста тешка. По селима нма много обољења тифуса, која се болест такођер преноси и на партизане, те само у овом батаљону има тифусног обољења око 60.

У Соколову се прича да је убијен Раде Радић и да се неки од вођа налазе у затвору ради тога што неће да иду на Источни фронт. Ово још није провјерено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Начелник Штаба

БР. 9

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ У ДИВИЗИЈИ[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ

Бр. сл. дне 2/1У 1943 у 7.30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) После извештаја Штаба Седме бригаде да због погоршаног здравственог стања за последња два дана није у могућности да изврши смену III Крајишке бригаде, о чему ће вам поднети усмени извештај друг комесар Дивизије,[2] позвао сам референта Санитета[3] В.Т.[4] да образује комисију, да изврши преглед Бригаде и да комисија даде своје

[4] **Зуро Карановић**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/16, к. 812.**

[5] **Ђуро Кладарин**

[3] **Гојко Николиш, начелник Санитета при Врховном штабу НОВ и ПО Јутославије**

[4] **Врховног штаба**

мишљење по том питању. Друг референт извршио је то у мом присуству током јучерашњег дана и упућује свој извештај.

2) Констатовано је да су обољења за која се мислило да је грипа тифусна обољења. Током јучерашњег дана упућено је у болницу 34 болесиика, од којих су 4 на <путу умрла. Један је умро ноћу 31/1 у амбуланти. Јучер ујутро јавило [се] 16 у амбуланту а током дана дошла су још двојица. У амбуланти болесници падају у агонију тако да то чини утисак праве болнице. Због тога борци избегавају амбуланту и постоји вероватноћа да их има доста болесних који се и не јављају одмах, него тек онда када више нису у стању да се крећу.

3) Међу болесним налазе се и два члана политодјела, три члана штаба једног батал>она и осталог руководећег кадра.

4) На основу стања које [jeJ наступило у Бригади последња два дана слажем се са мишљењем Штаба бригаде и политодјела да Брнгада није у могућности да крене на положај према непријатељу, тим пре што се стање сваки дан погоршава.

5) Предузете су све могуће мере да се издвоје болесни и сумњиви од здравих, опари одело и униште вашке.

6) 31 овог месеца дезертирао је један водник са једним партизаном. Велика је вероватноћа да би покрет према Борцима довео до масовнијег дезертирања а можда и распада јединице, јер је ситуација врло озбиљна.

7) Постоји код свих па и болесних жеља за покретом напред и офанзивним акцијама. Та жеља да Бригада прими на себе офанзивне задатке је нереална обзиром на здравствено стање, али је нзраз тежње да се нешто учини да се здравствено и морално стање поправи и да се изађе **из** атмосфере болница.

Добили смО извештај од Команде подручја Бјелемић да се око с. Ситника крију неки четници. Они су тражили да тамо упутимо нашнх снага за заштиту евакуације рањеника. Како нис.мо имали довољно простора за смештај наше дивизијске болнице у с. Блаца и с. Средња Ђива, због чега се у њој погоршавало здравствено стање, нашу Осму бригаду упутили смо у с. Ситник,[5] а у с. Разићи сместили с.мо нашу дивизијску болницу.

9) Одржавамо везу са V бригадом IX дивизије и са III Крајишком бригадом,[6] коју смо известили о ситуацији код нас и о немогућности да је сменимо одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант
П. Јакшић[7]

(М. П.)

П.С. Примили смо дннамо од I Далматинске бригаде и упутили нашу радио-станицу до друга Слободана да је комплетира и оспособн за рад.

Примили смо ваше наређење за смену III Крајишке бригаде.[8]

БР. 10

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ БРИГАДЕ НА СЕКТОРУ НЕВЕСИЊА[1]

ШТАБ
IX ДАЛМАТИНСКЕ Н. О. У.
ДИВИЗИЈЕ
2. IV. 1943

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Положај

Потврђујемо пријем Вашег наређења од 30 прошлог месеца.

Распоред наших бригада је следећи: V бригада ојачана са једним батаљоном IV бригаде налази се на простору Доње Зимље—Чехоје, III бригада на простору село Рабина — село Кокорина са задатком затварања правца Мо-

• Прве пролетерске дивизије
[7] Павле
[8] На оригиналу дописано машином, латиницом.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3936.

стар — Невесиње и IV бригада са три батаљона на одмору и сређивању стања у њој у селу Батковићима.

Штаб дивизије налази се у селу БатковиКима.

На сектору наших јединица непријатељ до сада није показивао веће активности, сем што је једна мања група четника нзвршила испад са Пријеворца у Доње Зимље, којом приликом је успела да одбаци најслабији батаљон V бригаде (III[2]) са својих положаја.

Положај који држи наша V бригада јако замара људство обзиром да су на великој висини (Обрлин — Челопек преко 1800 м), где је дубок снег и где нема никаквог заклона те су борци под ведри.м небом. Ови се положаји морају држати нарочито због затварања правца Локве — село Кула. Скренули смо пажњу Штабу бригаде да у овом погледу економише са снагама до кра.јњих могућности. I Далматинска бригада, коју је наша V бригада сменила, јединицама које су биле на овим тешким положајима давала је дупли оброк следовања, што ми нећемо бити у могућности јер се и питање основног следовања поставља озбиљно, обзиро.м да је овај крај већ доста исцрпен и да су са простора Подвележа, Горњег и Доњег Зимља велнка већина а у неким селима скоро свн сељаци евакуисали сву храну и стоку и сами напустили ову просторију. Поред тешкоћа по питању исхране људства наилазимо нсто тако и на тешкоће у погледу исхране стоке.

Пошто нам недостају секције терена на који наилазимо почев од Невесиња и Коњица нсточно, то Вас молимо да нам по могућству пошаљете који примерак. Такође немамо секција терена јужно од Невесиња.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар Јордан[3]	**Начелник Шкорпик[4]**	**Командант Вицко[1]**

(М. П.)

[8] **Трећи**
[8] **Иван Кукоч**
[4] **Јосип**
[5] **Крстуловић**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ У ДИВИЗИЈИ[1]

ШТАБ
IX ДАЛМАТИНСКЕ Н. О. У.
ДИВИЗИЈЕ
2. IV 1943

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Положај

Услед дугих и иапориих маршева, нарочито при ношењу рањеника, а што је дошло после дужих борби, као и услед слабе исхране, нарочито за време марша, слабе одеће а поготово обуће, до које се у одбранбеним борбама није могло доћи, физнчко стање у нашим јединицама је у доста лошем степену. По доласку на просторију Невесињског Поља ово се је врло мало поправило јер се одређени одмор мало нскористио а људство се са овог терена није могло довољно исхрањивати. Овакво физичко стање најјаче се одразило на морално стање код IV бригаде, која је !претежно састављена од људства са отока[2] и за које је овај дуги марш [и] удаљавање из Приморја претстављао највећу тешкоћу. За време марша из ове Бригаде дезертирао је велики број бораца, међу којима знатан број нижег кадра — водника и десетара, па чак и један заменик политкома чете. Као главни разлог дезертерству је одвајање и удаљавање од Приморја као и тешкоће на путу, те се претпоставља да они нису пошли непријатељу него циљем да се пробију до Биокова. Поред ових разлога, услед слабог политичког рада и ниске политичке свести већине бораца у овој Бригади борбена вредност Бригаде је врло мала — скоро никаква. Нешто се стање у овој Бригади променило пошто смо у њен састав укључили Ливањски батаљон, који је за сада најбољи батаљон те Бригаде. Поред тога овој Бригади смо посветили највише пажње н сада јој дајема највећу могућност за оздрављење и поправљање како у

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског икститута под рег. бр. 3—2, к. 9.**
[8] **Далматинских отока**

војничком, тако и у политичком погледу. Да би се ово питање што боље решило и да бис.мо Бригаду што пре учврстилн и оспособили за извршавање задатака који се додељују нашој Дивизији предлажемо као нужну потребу да се из наших пролетерских бригада и осталих старих бригада, у првом реду из I Пролетерске бригаде додели један већи број старих брига[3] искусних бораца — Далматинаца које бисмо ми употребили као ниже руководиоце — десетаре, воднике, водне делегате, па и командире и комесаре чета. Потреба за нижим команДним кадром осећа се и у другим нашим бригадама али је у IV бригади ово горуће питање.

Наша III бригада као најстарија, и поред највећих губитака и најтежих задатака а најмање одмора, је најконсолидованија наша бригада и у погледу морала код људства најбоље стоји. Нарочито после напада на Невесиње, где је ова Бригада учествовала, морал код бораца се је још више подигао. Наша V бригада, иако најмлађа, до сада се најбоље развија. Сем једног батаљона, код кога није најбоље стање, остала три батаљона се добро развијају и располажу са јаким борбеним моралом.

Здравствено стање код Бригаде није задовољавајућс. До сада немамо тежнх обољења нити каквих заразннх болести, али има велики број оболелих рд прехладе, премореност, нажуљаних и премрзлих ногу, и неколико случајева упале плућа. Например у батаљону IV бригаде који броји 176 другова и другарица за борбу способних има око 80 другова. У V бригади из два батаљона налази се у болници 4 члана Штаба батаљона поред руководилаца из ко.манди чета којих такођер има оболелих, углавном од прехладе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	**Начелник**	**Командант**
Јордан[4]	**Шкорпик[5]**	**Вицко[0]**

(М. П.)

[3] **Бригадира**
[4] **Иван Кукоч**
[5] **Јосип**
• **Крстуловић**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ДА ИЗВРШЕ ПРИПРЕМЕ ЗА ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ НА СЕКТОРУ МОДРАНИ — УСТИКОЛИНА — ФОЧА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 401
2 април 1943 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА

1. Наша Бригада извршиКе прелаз преко Дрине у склопу операција на сектору Модрани—Устиколина—Фоча и лаље уз Дрину. Како те операције завнсе од више чинилаца, прелаз се неће вршити све док за то не добијемо наређење Штаба дивизње.[2] Но до тада ми морамо организациона сасвим средити питање прелаза, тако да датог момента нребацимо нашу Бригаду за минимално вријеме. А питање прелаза сада постаје занста организацноно пнтање коме треба смјеста приступити да бисмо спремни дочекали моменат пребацивања и у потпуности одговорили обавезама, рјешавајуКи ефнкасно постављени задатак.

Ниједног момента се не смије изгубити из внда важност прелаза преко Дрине н ликвидације непријатеља на десној обали. Чињеница је да је непријатељ[3] концентрисао знатне снаге на десној обали, чињеница је да Ке он ове положаје упорно бранити, али је и чињеница да њи.ховим разбијањем на Дрини ми добијамо, стичемо пут, врата за улаз у Црну Гору, Санџак и даље. Чињеница је да се на Дрини води у неку руку битка за наредне покрајине. Самим тим овој бици треба придати пуну важност и приступити њеном извођењу са пуном одговорношКу.

2. За сада Ке сви батаљонн са потребним бројем људства наставити са упорним радом на изградњи с1плавова. Не смијемо се ограничавати раније предвиђеним бројем. Што више сплавова тим боље, тим је лакши прелаз. Према томе нзградњи треба ударнички приступити.

3. Распоред наших јединнца до прелаза остаје и надаље исти са раније постављеним војним задацима, с тиме

[1] **Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/1, к. 709.**
[2] **Види док. бр. 35.**
[8] **Односи се на четнике.**

војничком, тако и у политичком погледу. Да би се ово питање што боље решило и да бисмо Бригаду што ире учврстнли и оспособили за извршавање задатака који се додељују нашој Дивизији предлажемо као нужну потребу да се из наших пролетерских бригада и осталих старих бригада, у првом реду из I Пролетерске бригаде додели један већи број старих брига[3] искусних бораца — Далматинаца које бисмо ми употребили као ниже руководиоце — десетаре, воднике, вбдне делегате, па и командире и комесаре чета. Потреба за нижим команДним кадром осећа се и у другим нашим бригадама али је у IV бригади ово горуће питање.

Наша III бригада као најстарнја, и поред највећих губитака и најтежих задатака а најмање одмора, је најконсолидованија наша бригада и у погледу морала код људства најбоље стоји. Нарочито после напада на Невесиње, где је ова Бригада учествовала, морал код бораца се је још више подигао. Наша V бригада, иако најмлађа, до сада се најбоље разви.ја. Се.м једног батаљона, код кога није најбоље стање, остала три батаљона се добро развијају и располажу са јаким борбеним моралом.

Здравствено стање код Бригаде није задовољавајуће. До сада немамо тежих обољења нити каквих заразних болести, али има велики број оболелих рд прехладе, преморености, нажуљаних и премрзлих ногу, и неколико случајева упале плућа. Например у батаљону IV бригаде који броји 176 другова и другарица за борбу способних има око 80 другова. У V бригади из два батаљона налази се у болници 4 члана Штаба батаљона поред руководилаца из ко.манди чета којих такођер има оболелих, углавном од прехладе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник	Командант
Јордан[4]	Шкорпик[5]	**Вицко**[1.]0

(М. П.)

[3] **Бригадира**
[4] **Иван Кукоч**
[5] **Јосип**
• **Крстуловић**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ДА ИЗВРШЕ ПРИПРЕМЕ ЗА ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ НА СЕКТОРУ МОДРАНИ — УСТИКОЛИНА — ФОЧА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 401
2 април 1943 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА

1. Наша Бригада извршиКе прелаз преко Дрине у склопу операција на сектору Модрани Устиколина—Фоча и даље уз Дрину. Како те операције зависе од више чинилаца, прелаз се неКе вршити све док за то не добијемо наређење Штаба дивизије.[2] Но до тада ми морамо организациона сасвим средити питање прелаза, тако да датог момента пребацимо нашу Бригаду за минимално вријеме. А пнтање прелаза сада постаје заиста организационо питање коме треба смјеста приступити да бисмо спремни дочекали моменат пребацивања и у потпуности одговорилн обавезама, рјешавајуКи ефикасно постављени задатак.

Ннједног момента се не смије изгубити из вида важност прелаза преко Дрине и ликвидације непријатеља на десној обали. Чињеница је да је непријатељ[3] концентрисао знатне снаге на десној обали, чињеница је да Ке он ове положаје упорно бранитн, али је и чињеница да њиховим разбијањем на Дрини ми добијамо, стичемо пут, врата за улаз у Црну Гору, Санџак и даље. Чињеница је да се на Дрини води у неку руку битка за наредне покрајине. Самим тим овој бици треба придати пуну важност и прнступити њеном извођењу са пуном одговорношКу.

2. За сада Ке сви батаљони са потребним бројем људства наставити са упорним радом на изградњи с1плавова. Не смијемо се ограничавати раније предвиђеним бројем. Што више сплавова тим боље, тим је лакши прелаз. Према томе изградњи треба ударнички приступити.

3. Распоред наших јединица до прелаза остаје и надаље исти са раније постављеним војним задацима, с тиме

[1] **Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/1, к. 709.**
[2] **Види док. бр. 35.**
[3] **Односи се на четнике.**

што ће крилни батаљони: III и VI појачати контролу и обезбјеђење својнх праваца. Непријатељ се не смије пустити на сектор изградње, чиме би пропали сви претходни радови.

4. Штабови батаљона требају извршити правилну организацију рада, обезбјеђења и др., како би се вријеме чекања прелаза искористило за максималан одмор људства, као *ч* за што је могуће бољу прехрану.

5. Да би се организација прелаза извела што је могуће боље треба смјеста предузети слиједеће мјере:

а) за одговорног друга који ће руководити прелазом Бригаде поставља се друг Живан Маричић,[4] командант IV батаљона, —

б) сви штабови батаљона упутиће хитно другу Маричићу (село Стрмац) спискове другова сплавара и другог стручног особља у својим батаљонима. Све сплаваре и стручно особље батаљони ће упутити сјутра ујутру, 3 ов. м., најкасније до 7 часова, код бегове куће на путу из.међу Оџака и Устиколине, гдје ће друг Живан извршити расподјелу људства по сплавовима, постааЂајући на сваком сплаву по једног одговорног друга. Овом прнликом треба одржати стручни састанак сплавара на коме ће се измијеннти мишљења по питању превожења. Треба скренути друговима пажњу на могућност да се сплавови преврну, што се догодило јединицама II дивизије, те да се нађе начин да се то спријечи, —

в) за руковаоце изградње сплавова постављају се другови Саво Бурић и Божо Божовић, командант I и II батаљона. Штабови батаљона упутиће друговима Бурићу и Божовићу (одмах) потребно људство (код бегове куће), а ови ће извршити организацију и расподјелу рада тако да изградња иде што је могуће брже, —

г) пошто ће се пребацивање јединица извршити код Модрана и даље код с. Мретевићи, другови Бурић и Божовић треба да предузму мјере преноса сплавова до Модрана. Са преносом треба отпочети у току ноћи 2/3 ов.м., с тиме што се сплавови неће донијети до мјеста превоза, већ ће се оставити на неком склонитом мјесту прије Модрана, тако да у току сјутрашњег дана остану апсолутно неоткривени од стране непријатеља (треба их склонитн за неки брежуљак, у неку рупу, камуфлирати их и др., така да их непријатељ нипошто не може открити у току сјутрашњег дана). Штаб III батаљона треба да ступи у контакт са друговима Бурићем и Божовићем, како би сазнао за

[4] **Народни херој. Погинуо у Петој непријатељсхој офанзиви.**

мЈесто гдЈе су остављени сплавови и предузео њихово луно обезбјеђење. Пренос и скривање сплавова треба извести неопажено, јер је то један од главних услова за брз и лак прелаз преко Дрине, —'

д) сви штабови батал>она извршиће одмах смотру лаког аутоматског оружја (п.митраљеза и л. бацача). П.митраљези се морају довести у исправност, очиститн и подмазати, средити муниционске кутије (шаржери) и др., тако да до застоја не смије доћи, —

ђ) Штаб III батаљона ће благовремено извидјети положаје на сектору Модрана да би се на одговарајућим положајима поставила тешка оруђа, која би евентуалном ватром потпомогла пребацивање, —

е) сви батаљони Не извршити контролу својих пјешачких јединица тако да се у први мах пребаци људство способно за борбу. Пребацнвање Не се изводити по ранијој наредби:[5] I, II, IV, Ш и VI батаљон, а оперативне задатке јединице Не добити накнадном наредбом,[6] —

ж) уопште, како одговорни другови по питању организацње, тако и штабови батаљона и саме јединице морају предузети све мјере, унапријед предвидјети све могуНности да би се избјегле све препреке и да би у потпуностн савладалиједан од најтежЈих задатака који .се до сада поставио пред нама, —

з) како одговорни другови тако и штабови батаљона требају одржавати непрекидни контакт са Штабом бригаде ради потребне консултације по спорним питањима.

6. Налазимо се пред тежим проблемом. Али су наше снаге довољно јаке да га ријеше. И ријешиНемо га!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком За Штаб бригаде Командант

[5] **Види том IV, књ. 11, док. бр. 144.**
• **Види док. бр. 31, 32 и 35.**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ БРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОСЈЕДАЊУ ПОЛОЖАЈА НА РОГОЈУ И СТАЊУ У БРИГАДИ[1]

ШТАБ XVI БРИГАДЕ
VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. ВОЈСКЕ ХРВАТСКЕ
Бр. сл. 2. IV. 1943
Крбљине

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И 11.0.

Положај

Извештавам В.Ш.[2] да је 1 и 2 батаљон XVI бригаде извршио поседање положаја на Рогоју према приложеној скици.[3] Извиђање се врши у правцу села ТошиНа и Трнова алн са задатком да наше јединице не долазе у додир са непријатељским снагама и да избегавају сваки сукоб.

3 бата.г>он остао је у Улогу н врши извиђање у раније одређеним правцима Борча и Гацка.

На нашим деловима фронта за сад нема никаквих новости.

Непријатељ' је отступио по извештају мештана преко Црне Ријеке у правцу Јахорине и како су они говорили да ће отступити на Црни Врх код Олова.

У Трнову се налази једна бојна домобрана а према изјавама мештана има нешто н Немаца.

Ступио сам у везу са нашим друговима који су од раније били остали на терену као политички радници и предузео сам кораке да се са осталим у Трнову, Црној Ријеци, Пресјеници и Сарајеву повфкемо.

Кад се успостави веза, известићу накнадно.

Нашим друговима постављен је задатак да у Сарајеву утврде јачину непријатељскнх снага, а нарочито немачких, и да дознају куда ће те снаге бити упућене. Из непотврђених причања мештана и оних из Грнова те су немачке снаге за сад у Сарајеву само на одмору а да дневно иде

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/13, к. 815.**
[2] **Врховни штаб**
[3] **Уз оригинал недостаје поменута скица.**
[4] **Четници Драже Михаиловића**

г

источном пругом око 25 транспората у лравцу Србије и даље Скопља. Ово Не се накнадно проверити и утврдити, а затим ћу поднети тачан извештај.

Исто тако је нашим друговима у Трнову постављe'н задатак да ступе у везу са домобранима, јер су наводнб они радосни што су наше снаге избиле на РоГој и што су четници протерани. Командант бојне је нама наклоњен и зет је неког тишлера из Калиновика. Исто тако је, наводно, и најстарији ко.мандант до.мобрана Србин који је нама наклоњен. И ови ће се подаци проверавати и тачно стање утврдити.

Бата.љони који су на Рогоју су слабог бројног стања јер 1 бат. има 121 на лицу и још 15 бораца у Калиновику као стражу Команде места. 2 бат. има 152 на лицу, а 3 батал>он, који се налази у Улогу, је слабијн »д 100 бораца.

У целој Бригадн има око 150 болеснних, од којих има око 40 тифусних.

Ради спречавања ширења даље заразе ми смо предузелн били мере да се у Калиновику за нашу XVI бригаду израде два бурета за парење. Кад су та бурад била готова, један је од другова лекара централне болнице ту бурад једноставно присвојио и однео и ако му је речено било да та бурад припадају Бригади. Овакве појаве самовоље од стране санитетског особља ннсу ретке, а овакав рад и неувиђавност према трупи која се у првом реду има да спасава опасне заразе је злочин који треба најоштрије осудити и казнити.

Највероватније је да је бурад однео интендант Централне болнице нз Бјелемића, јер је он јучер виђен у Калиновику. Молим да се преко в.[5] санитета нареди Цемтралној болници да бурад одмах поврати Бригади.

Поред ових неправилности појављује се још једна неправилност која врло незгодно утиче на рад народно-ослободилачких одбора у овим селима. Наиме Команда места у Калиновику шаље своје људе са наређењима да се из тог и тог села има да изда 1500 килограма сена \или да се изда 700 килогра.ма меса не ступајући у везу са народно-ослободилачки.м одборнма и не питајући да ли постоји могућност да се тражене колнчнне могу испоручити или не.

Молим да се Команди места у Калнновику скрене пажња на правилност у погледу набавке хране и да не упућује остале јединице на онај терен на коме се већ једн-

[5] **Вашег**

нице налазе и које се са тог терена хране, пошто су ова села исцрпљена.

Молнм да се питањем код наших јединица које су опернсале на Црвњу провери да ли 1е заробљен и да лц је још жив бивши наш друг и командант II ударног батал>она К.О.[6] Млађен Влашки, који је заједно са својим сином насилно одведен са комором од стране четника. Друг Влашки је познат у Трнову и околини и проналазак његов би врло повољно одјекнуо у овом крају.

Из разговора са политичким радницима на овом терену стекао сам уверење да они нерадо примају непознате другове који се упуКују на политички рад и да би требало на овај терен упуКивати само оне наше другове који су од раније радили на овом т^рену.

Ако би била која батерија за телефоне, молим да нам је пошаљете како би могли да појачамо телефонску везу, јер Кемо услед слабих батерија ускоро остати без везе.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник Штаба VII дивизије
Хрватске
Војо. J. Ђокић[7]

(М. П.)

• Калиновичког одреда. Дописано у оригиналу црвеном оловком.
[7] Народни херој Војислав Ђокић, делегат Врховног штаба НОВ и ПО Југославије. Погинуо 1943 год. код Фоче као начелник Штаба Седме НОУ дивизије.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ПРВОЈ И СЕДМОЈ НОУ БРИГАДИ И ХАУБИЧКОМ ДИВИЗИОНУ ДА ИЗВРШЕ ДЕМОНСТРАТИВНО ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ[1]

ШТАБОВИМА: I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
ХАУБИЧКОГ ДИВИЗИОНА
БРДСКЕ БАТЕРИЈЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Ситуација. — *На сектору северке груае*[2] лоследњих даиа без промена. Непријатељ[3] држи десну страну Дрине, где је посео ровове; са јаким снагама држи фронт од Фоче до Устиколине, а главнина му је према самој Устиколини; од Устнколине према Горажду непријатељске снаге су разређеннје. Према Устиколини располаже са три брдска топа, неколико тешких бацача и више аутоматских оруђа. Целокупне четничке снаге на сектору Фоча—Устиколина износе, према недовољно провереним подацима, 3 бригаде од по 4—500 бораца.

Према такође недовољно провереним подацима у самој Фочи налази се 1.000 до 1.200 Италијана.[4] Они распо лажу са најмање две хаубице.

На сектору северне групе нема, дакле, непријатељских снага са ове стране Дрине, сем вероватно претстражних делова непосредно испред Фоче.

Четнички делови који су се повукли према Јахорини показују слабу активност.

На сектору јужне групе[5] изгледа да има мање четничких снага но што се претпостављало.

Последњи извештаји јавл>ају о јакој концентрацији немачких снага око Горажда и на читавој просторији Сарајево—Вишеград. До сада се није могло утврдити да се те снаге прикупљају ради офанзиве према нама, него изгледа да су ту на пролазу и ради обезбеђења пруге Сарајево—Вишеград—Ужице. Наша колона је јуче разбила групу од

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37/1, к. 709. Наређење је писако 3 априла што се види из текста документа.

[5] Види том IV, књ. 11, док. бр. 148.

[3] Односи се на четнике.

[4] У Фочи се налазио батаљон „Аоста" из дивизије „Тауриненсе". Види док. бр. 197.

• Види том IV, књ. 11, док. бр. 148.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О САСТАВУ КАЛИНОВИЧКЕ ЧЕТНИЧКЕ БРИГАДЕ[1]

Строго поверљиво

ОБАВЕШТАЈНИ ЦЕНТАР
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
,Дел. бр. 41 3 априла 1943 године

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ
ЗА „ОБ.-О"

Положај

I. — Према подацима добивеним од заробљеног активног четнника Богдана ТеофановиНа Калиновичка бригада састојала се од 3 батаљона. — Калиновичког, о коме смо податке доставили раније, Јахоринског н Миљевинског батаљона.

1. — *Јахорински батаљон:* командант п.поручник Радован ДраганиН, Црногорац. — Батаљон је бројао 150 наоружаних људи. — Наоружање: 3 п.митраљеза, 1 т.митраљез „бреда". Борци имају просјечно по 40 метака а тешки митраљез 150. Снабдијевали су се по селима. Батаљон се сада налази изнад села: КолаковиНи—Подграђе—Мнлетина. Батаљон је имао 4 чете. Командири су били: Младен ШаровиН из с. РашиНа, Виде Масло из с. Подхрида, Мирко и Гојко Дубовина из с. ТаулиНа.[2] Сви горе и.меновани су тежаци. Батаљон је имао преко Калиновичке бригаде везу са Талијанима.

2. — *Миљевински батаљон:* (подаци добивени од обавјештајца „А") командант Вељко ЗеловиН, кафеџија. БатаљОн је бројао 110—140 људи наоружаних различитим пушкама. Наоружање: 1 т.митраљез „бреда" (изгубљен на Јабланици — наши га заробили), 3 п.митраљеза (2 „брно" и 1 талијански — 1 п.митраљез „брно" изгубљен на Јабланици). Баталлн има 2 чете. Командири: I. (Миљевске) чете Гојко АндриН, II. (Мрежичке) Жарко ДрашковиН. Са.команди-

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3896.**
[1] **На карти 1:100.000 није пронађено.**

ром II чете пошло је у правцу Ћурева 40 људи,. 20 се предало.

II. Према подацима добивеним од Н.Н., раније четника Миљевинског батаљона, сада партизана брдске батерије I дивизије, прије 10 дана основана је од Миљевинског и Загорског батаљона на Пирином Долу[3] т. зв. „Летећа бригада", са задатком да напада на наше коморе и отима храну и муницију. Командант Бригаде акт. поручник, имена се не сјећа, говорио је да ће ићи за Невеснње да нас у заједници са мајором Бањовићем[1] нападне слећа. Међутим у селу Штовић (2 сата од Фоче) стигао га је курир и он је саопштио борцима да је добио наређење да остане овдје као герила цијела Бригада. Бригада је у почетку бројала око 300 људи. Наоружана је била са 5 п.митраљеза. Борци су имали просјечно 50 комада метака. За п.митраљезе (3 талијанска) имало је по 190 метака на једног, за остало| се не зна. Прнје 4 дана Мнљевински батаљон се скоро цио распао. Са командантом је остало око 10 људи, замјеник ко.манданта батаљона Владо Говедарица напустио је такође батаљон и пошао за Мрежицу, своје родно мјесто. Командант Бригаде и Загорски батаљон пошли су у правцу Загорја. Замјеник команданта бригаде је Урош Говедарица, раније политком Загорског партизанског батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Об. центар Дивизије
Ст.[5] Лекић

[3] **Пивни До**
[4] **Петар Бањовић, четнички командант у Херцеговини. Убијен у борби почетком 1945 год. од стране јединица НОВ.**
[5] **Никола**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ТЕШКИМ РАЊЕНИЦИМА КОЈИ СУ ОСТАЛИ У СЕЛУ ВРБНИЦИ[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

3 априла 1943 год.

ВРХОВНОЛА ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Преко наших патрола које су током јучерашњег дана вршнле истрагу и прикупљање обавјештења о тешким рањеницима које је оставила V Црногорска бригада[2] у с. Врбници, утврдили смо сљедеће:

У с. Врбници остало је 18 тешких рањеника и то:

1. Мнле Гудељ из Праче — умро јула 1942 год. и сахрањен.
2. Нада ВујовиК из Лукова, умрла јула 1942 г. и сахрањена.
3. Видак ПеровиН, нз Руднна пренесен у болницу [з'ј Фочн, гдје се и сада налази.
4. Драгица ЗмајевиК из Никшића, пребачена на Вучево и даље кући.
5. Анђелко Тодоровић из Рогатице, однесен за Невесиње.
6. Арсо Куч из Берана, до назад 15 дана био у болници у Фочи.
7. Драгослав Рнстановић из Праче, сада се налази у болници у Невесињу.
8. Анђелко Ећимовић од Рогатице у болници у Невеснњу.
9. Милош Николнћ пребачен кући у Никшић.
10. Драгослав Вуковић, болестан од- тифуса, рздравио и прешао четницима као послуга — родом из Србије.
11. Зага Милошевић из Санџака, оздравила н била куварица у Броду код жандара, до нашег доласка овде.
12. Чедо Вишњевац из Гацка, пребацио га отац својој кући.
13. Лалнћ, прешао својој кући у Требињу.

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/7, к. 731.**
- Види том IV, хњ. 6, док. бр. 83, тачка 2.

14. Мплош Дринчић из Ужица, ношао са Лалићем у Требиње.

15. Мирко Бјелица из Бањана, отац га пребацио својој кући.

16. Командир 2 чете I батаљона V брнгаде, чије име нијесмо могли сазнати, пребачен је преко Шћепан Поља својој кући.

17. Мнлош Нинковић из Рогатице, преко Миљевине на интервенцију четничког команданта пребачен код Калиновика код својих рођака.

18. Никола Попадић, болничар из Фоче, и сада се налази као болничар у Фочи.

Сељаци из с. Врбнице и из околних села хранили су рањенике. 30 оваца које је оставила V Црногорска бригада за рањене другове узели су четници.

Мјештани причају да су наишли васојевићки четници да бн их све поклали, али пошто су стигли прво Пивљанн и Жабљачани, нијесу од њи.ч никога убили.

Према рањеним друговима, по обавјештењима сељака, нису вршене 'никакве репресалије.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб дивизије
комесар
Митар[3]

БР. 17

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАУЗИМАЊУ ГАЦКА И АВТОВЦА[1]

III дивизија
3-1У

Јуче четници, усташе и домобрани разбијени пред Гацком.[2] Прошле ноћи наше јединице заузеле Гацко и Автовац.[3] Црногорски четници са Бајом Станишићем у јачини

[3] **Бакић**

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16—8, к. 13.**

[2] **Види док. бр. 51 и 181.**

[3] **Види док. бр. 51.**

1500 војника повукли су се на црногорску границу. Херцеговачки четници и домобрани повукли су се према Билећи... Заробљен 51 четник, заплењен је један тешки бацач, два тешка митраљеза, око 9 хиљада метака.

БР. 18

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ПАРТИЈСКЕ ЋЕЛИЈЕ ПИОНИРСКОГ ВОДА ОД 3 АПРИЛА 1943 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ У ПАРТИЈСКОЈ ЋЕЛИЈИ[1]

Заменику полит. комесара- / Про.г. Н.О.У. бригаде

Парт. ћелија у
Пионирском воду

Достављам вам 15-то дневни извештај о раду ове ћелије за време протеклих петнаест дана.

1) Организационо питање. Ова ћелија има 6 чланова и 3 кандидата. Подељени су сектори тако да сви чланови су одговорни за неки сектор, за политички рад је одговоран друг Бора, за културни рад друг Катић (за војни сектор друг Лабуд и друг Врзић), за хигијенски другарица Миланија. За С.КОЈ друг Вуша. Састанке одржава.мо два пута у 15 дана, практичне и 2 теоретска. Канднда те позивамо на теориске састанке, изузетак уско организационог, онда их не позива.мо.

Сви чланови се добро држе у односу на непријатеља, нема неке крупније грешке, оне које су се појавиле ми смо на ванредним састанцима отклонили. На последњем састанку су предложени за учлањење друг Пера Нега, ови су другови изнели добро лично понашање у односу на другове и извршавању добивеног задатка, одан је према нашој Партији и Н.О. борби. На истом састанку је предложен и друг Ђура Гуташа, радник, старији друг који се у досадашњем раду и понашању и оданости нашој Партији показао врло добар. Као такве ми вам предлажемо ова два друга за учлањене у Партију.

[1] **Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/1—5 I, к. 708.**

[1] **Душан Кораћ**

2) Политички рад. Овај вод је пошао мало напред у полнтичком пољу, за ових петнаест дана одржане су четири конференције, три су биле теоретске и једна радна и предавање друга Зоговића „Четништво и Н.О.В.", веК се осека интересовање код другова за политички рад.

3) Културни рад. На ово.м пољу је урађено: прикупило се мало чланака за ţепне новине које треба да ускоро изађу. Развијање љубави према књизи исто има успеха, врло радо другови читају разне књиге.

4) Војни сектор. На ово.м пољу, нарочито у погледу односа према старешинама, није било неправилности и одржана су два састанка на којима је расправљано ⌊оЈ свим недостацима нашег вода.

5) Хигијенски сектор. За овај сектор нисмо имали до пре три дана одговорног друга, али смо сада добили другарицу која је члан Партије и она ће бити у будуке одговорна за хигијену [у] воду; сада је опарен скоро цео вод осим другова који су запослени на изградњи сплавова.

6) СКОЈ. Скојевска организација је била формнрана али није уопште радила, сада је поново фор.мнрана, подељени су сектори и постављен рад на здравој основи.

Стање ове ћелније је било следеће: партиски састанак нису одржали месец и по дана и због неодржавања редовних састанака прављене су велике грешке, код самих чланова Партије недисциплина која се осећа још, али у блажој форми, тако важно је напоменути држање друга Врзића, који има негативно држање и стално показује неку нетрпељивост међу друговима. На нашем састанку критике и самокритике њему је указано на те недостатке. Код друга Лабуда, који је нмао много недостатака, осећа се побољшање. После ових одржаних састанака иницијатива и одговорност се у многом не осећа, итд. Ови одржани састанци су били првенствено посвећени ради увођења чврсте организације у Партији и воду.

Уз другарски поз. секр. пар. ћел.
Пионир. вода
Љубомир Роглић

3-1\М943 год.
Жељево

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 4 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О АКТИВНОСТИ НЕПРИЈАТЕЉА У ПОДГРМЕЧУ, ОСЛОБОЂЕЊУ ТЕШЊА, НОВОГ ШЕХЕРА И ПРИБИНИЋА[1]

I босански корпус
4-1У

Непријатељ с јачим пљачкашким колонама испада у Подгрмеч, врши покољ и пљачку, у току су борбе. У Централној Босни заузели смо Тешањ, Нови Шехер и Прибинић. Има заробљеника и плијена.[2] Истакле су се I бригада и IV Крајишки партизански одред.

Ваше директиве смо примили. Коста.

БР. 20

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 АПРИЛА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ У ПАРТИЈСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ БРИГАДЕ[1]

ИАРТИЈСКИ РУКОВОДИЛАЦ[2]
III КРАЈ. БРИГАДЕ
I ПРОЛ. УД. ДИВИЗИЈЕ
4 априла 1943 год.

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ

Од доласка наше Бригаде на сектор Бугојно, Прозор, Коњиц прошли смо кроз, за нашу Бригаду до сада, нај-

[1] Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19—8, к. 13.
[2] Види том IV, књ. 11, док. бр. 79, 341 и 345.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 5494.
[2] Злмјеници политичких комесара обављали су дужност партнјског руководиоца.

теже услове њеног развоја. Те тешкоће су се састојале из: сталних, упорних, дефанзивних борби; великих тешкоћа по питању исхране; тешких призора у пребацивању рањених и болесних другова; из велике жудње за враћањем, баш у овој ситуацији, на слободну територију.

Наша Бригада није до сада имала оваквих тешкоћа, те су ове за њу ти.ме претстављале и веће потешкоће. Као резултат тих услова под којима је живјела наша Бригада дотло је до губљења перспектнва код једног броја колебљиваца који су дезертирали. Међу њима се налазило и 2 члана КПЈ и неколико скојеваца као и неколико прикривених четничкнх симпатизера.

Међутим, без обзнра на горње потешкоће, наша Бригада а и наша парт. организација углавном су успјеле да одговоре постављеним задацима.

Данас у нашој Бригади има 270 чланова КПЈ, од којих 36 у расходу.

Предузели с.мо потребне мјере да уклонимо недостатке и слабости који су се испољили код наше партијске организације у ово.м задњем периоду. У том циљу смо одржали састанке батаљонских актива у сваком батаљону посебно, састанак секретара бат. бироа, секретара ћелија интендантуре и бригадног пратећег вода као и обилазак батаљонских бироа и појединих ћелија. Сада јг активност у партијској организацији на приличној висини у сваком погледу.

Питање дезертерства је питање којим смо се највише бавили.

Судећи данас по раду и стању у Бригади, могли би рећи да смо успјели изаћи из ове привремене кризе са доста искуства које ће нам користити за даљи рад.

Организовали смо брпгадни партијски курс који треба да почне са радом 8 ов. МЈесеца. То с.мо учинили из разлога да су изгледи за предвиђени дивизијски курс врло слаби и зато што је питање теоријске изградње наших партијаца за нас крупан задатак, те ћемо на овај начин помоћи његовом рјешењу.

У прилогу Вам достављам списак искључених, кажњених и новодошлих (из других јединица) чланова КПЈ, као и списак чланова КПЈ који су лромијенили функције у Партији или војсци.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Парт. руководилац III Крај. бриг.
Ђуро Лончаревић

ИЗВЈЕШТАЈ ИРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЧЕТНИЧКИХ И ДОМОБРАНСКИХ СНАГА НА СЕКТОРУ ТРНОВА, КАЛИНОВИКА И ФОЧЕ[1]

Строго иоверљиво!

ОБАВЕШТАЈНИ ЦЕНТАР
1 ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Дел. бр. 43 4 априла 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ
ЗА „ОБ-О"

Положај

Од 06. центра VII Крајншке бригаде добили смо извештај о следећем:

1. Непријатељске снаге у Трнову су се смениле.[2] Сада се тамо налази свега 500 домобрана, према добивеним подацима од поверљивих другова са терена домобрани су много неборбени.

Веза са трновским гарнизоном може се успоставити преко једног нашег човека из с. Добро Поље.

2. Патрола једног батаљона Седме бригаде ухапсила је четника Недељка Врховца. Врховац је нз јединице познатог четничког бандита Раде Радића. Учествовао је у борбама противу нас на више места у Б.[осанскојј Крајини. На саслушању је изјавио да је послат од стране свога командира Баје Ђурановића у Добро Поље ради шпијунаже о кретању партизана, исхрани и осталом. Још је изјавиа следеће:•

Четничке снаге пошле су према Фочи у јачини од 3.000 људи. Наоружање: 2 „Пито" топа, 2 тешка бацача, 1 лаки, 2 тешка митраљеза и 4 п.митраљеза, остало су пушке. Муниције имају колико ко хоће да понесе.

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3987.**
[1] **Види док. бр. 43.**

Од четничких вођа пошлн су према Фочи: Раде Радић,[3] Лазо Тешановић,[4] Мирко Делић, Ђуро Богојевић, Урош Дреновић.[5]

3. Из с. Добро Поље налази се у четницима 22. Сви су раније били партизани. Најопаснији је од њих Гавро Пржуљ.

4. Према једном обавештењу четници из села: Тошићи Поље, Бистрочај, Пендичићн, ПљешеНица,[6] Черужићи, Умчани, Обло Брдо, Ледићи, Оровићи,[7] Кијево, Шабанци, Црна Река — горње околице Трнова би се радо предали партизанима и траже везу, изузев неколико бандита из истих села.

5. Многи од четника из трновског батаљона би остали код своје куће али нису смели од осталих, који су говорили: партизани ће проћи за Црну Гору а да ће се онИ вратити па ко буде остао да ће му запалнтн куКу и поклати све његове. Из с. Крбљина има 7 четника. Четници трновског батаљона су се повукли у правцу Устиколине ка Дрини.

6. При иовлачењу четника пред нашом војском настало је међу њима колебање, тако да је долазило до стрељања од стране њиховнх вођа.

7. Из с. Даничића има 6 четника. Из истог су села четници отерали старце и децу који су били способни за комору.

8. Према најновијим подацима од Превила до Дрине налази се 70 четника, а до Трнова и Црне Реке налази се свега 150. Наоружање 3 п.митраљеза, 1 тешки митраљез „бреда". У Црној Реци се налази 50 милицнонара муслиманај.

9. У Ораховици пре неколико дана налазила се 1 сатнија домобрана са 2 п.митраљеза.

10. Домобрани из Трнова покушавали су да добију везу са нама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За 06. центар Дивизије
Ст.[8] Лекић

[3] **Раде Радић, четнички командант. Ухваћен послије рата као одметник и осуђен на смрт 1946 године.**

[4] **Лазар Тешановић. 1946 год. убијен као одметник од органа народне влсти.**

[5] **Урош Дреновић, четнички командант у Босанској Крајини. Погинуо 1944 год. у борби против НОВЈ од савезничких авиона за вријеме Седме непријатељске офанзиве.**

® **Вјероватно Пресјеница**

[7] **Вјероватно Остојићи**

[8] **Никола**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТЛБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
4 априла 1943 год.
у 11 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Ми смо били изградили провизорни мост од неколико сплавова, наслањајуКи га на стару гвоздену конструкцију моста код Брода. Тај сплав-мост био је пуштен у воду "а изграђен на обали ријеке и претстављао је јаку конструкцију, али јачина ријеке поломила је балване који су били дебели око 50 см и однијела извјестан дио грађе те тако прелаз на том мјесту не долази у обзир. Сплав — мост био је оспособљен да се преко њега читава Бригада може пребацити за три до четири сата. Ми градимо сплавове и тражимо све могуКе начине да пређемо на десну обалу Дрине. Све бригаде на својим секторима од Брода до Бастаса изграђују превозна средства и ако на овом сектору има прилично мало грађе. Чак је II Пролетерска бригада организовала ковачницу у којој кују велике кланфе — гвоздене клинове од жељезничких шина и тиме утврђују балване. Но јачина воде је толика да чак ни такви гвоздени клинови, као што видите, не могу издржати.

Ми Кемо предузети све, и на то мисле сви борци и старјешине,[1] да изградимо средства за прелаз преко ријеке. Но, ми смо мишљења, ако постоји боља и бржа могуКност преласка код Устиколине, да би требало пребацити тамо II Пролетерску и II Далматинску бригаду, разбити четничке банде, остављајуКи на овом сектору у циљу демонстрације III Санцачку бригаду, и предузети чишКење околине Фоче са сјевера на југ.

Ми смо били убијеђени да Кемо са сплавом који је била изградила II Пролетерска бригада преКи Дрину, но то не значи да још нема могуКности, јер су сви наши борци постали мали изумитељи и ми Кемо предузети све да нзгра-

' Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3912.

димо потребна средства. Истина, да се већ овдје на.мође пробле.м исхране људства и стоке и сваки даљи опстанак на овом терену довео бн до погоршања исхране и потпуне исцрпљености ових крајева, који су већ остали сасвим без сточне хране.

Обавјештаваћемо Вас редовно о свему што будемо предузимали.

Обавјестите нас о ситуацијн на осталим секторима гдје воде борбу јединице наше Народно-ослободилачке војске.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар[2]

Командант
Пеко[3]

БР. 23

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОВЛАЧЕЊУ УСТАША ИЗ КУЛЕ ФАЗЛАГИЋА[1]

III днвизија
4-1У

Усташе из Куле Фазлагића јачине 1600 повукли се у Бјелашницу. Имају авионску везу са Загребом. Мишљења смо да их треба одмах напасти,[2] јер то војнички разлози налажу. Били су у контакту и с Бајом Станишићем, док је овај отступио.

[2] **Бакић**
[1] **Дапчевић**

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архизи Војноисториског института под рег. бр. 18—8, к. 13.**
[2] **Види док. бр. 52.**

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 4 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ДЕМОНСТРАТИВНО ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ НА СЕКТОРУ ФОЧА — УСТИКОЛИНА — МОДРАНИ[1]

ШТ АБ
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 405
4. IV. 1943

ШТАБОВИМА I, II, III, IV И VI БАТАЉОНА

1. — Вечерас 4 априла 1943 године у 20 часова јединице II дивизије плус III Санџачка бригада извршиће насилно пребацивање преко Дрине на сектору Фоча—Бастаси.[2]

2. — Задатак јединица I Пролетерске дивизије, тј. I Пролетерске и VII Крајишке бригаде, као и Хаубичког диг визиона је да истодобно, почев од 20 часова, изводе демонстративне прелазе на сектору Фоча—Устиколнна—Модрани.

Јединице VII Крајишке бригаде дејствоваће према самој Фочи дуж друма Калиновик—Фоча.

Хаубица Не дејствовати на сам град, првенствено на касарну и на центар града.

3. — Распоред наших јединица за ноНашњу акцију:

У акцији Не нећосредно учествовати III и VI батаљон. III батаљон Не извршити демонстративни напад код Модрана и код МрђелиКа, с тиме што Не на сваку тачку поставити најмање по једну чету. VI батаљон Не извршити демонстратнвни напад код села Паунци у висини села Рибари на десној обали р. Дрине и код с. Паунци у висинц села Јошанице на десној обали р. Дрине. VI батаљон послати везу до 20 часова у с. ИвовиНе за успостављање контакта са јединицама VII Крајишке бригаде, чија Не се лијевокрилна побочница кретати правцем Крст (кота 913) — кота 905 — Патковина. Веза у с. ИвовиНе. «

Почетак демонстрације тачно у 20 часова. Ради постизања што веНег ефекта и забуне код непријатеља де-

[1] **Копија оригинала, писана на матттини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36/1, к. 709.**
*** Види док. бр. 22.**

монстрација мора бити снажна, али се мора стро^о водити рачуна и о што мањем утрошку муниције. Ради тога демонстрације извести свега на ове четирн тачке оштро и кратко, понављајући то још једанпут или двапут у већим! размацима исто тако оштро, како бнсмо непријатељску снагу и пажњу држали читаве ноћи везане за нас и тиме што више олакшали извршење задатка јединицама II дивизије. Снаге за демонстративне нападе не морају бити велике; али батаљони морају бити у близини мјеста препада како би у случају потребе појачали ватрено дејство. Треба схватити да демонстративни напади не значе пребацивање на десну обалу, што се не смије изводити без изричитог наређења Штаба бригаде. Скреће се пажња да сектор Устиколине као и Устиколина — до близу Модрана — мора остати миран. На њему се не смије вршити никаква демонстрација.

Остали батаљони (I, II и IV) наставиНе у току Ноћи са упорни.м радом на изградњи што већег броја сплавова. Наводимо, по извјештају ко.манданта I и II батаљона, да штабовн III и IV батаљона прошле ноћи нису упутили одређено људство за изградњу сплавова.

4. — По завршеним демонстрацијама команданти III и VI баталона послаће хитан извјештај Штабу бригаде о резултатима демонстрација, наиме: о реакцији непријател>а на појединим тачкама, о непријатељским снагама, оцјењујући их према ватреном дејству, о дејству непријатељских тешких оруђа и њиховом распореду као и о свим другим промјенама и запажањима у току демонстрација.

Приликом демонстрација III и VI батаљон могу избацити и неку ракетлу без обзира на боју ради стварања што веће забуне код непријатеља.

Команданти I и II батаљона као одговорни руковаоци изградње сплавова наставиће ужурбано са радом, изграђујући што шире и што веће сплавове, без обзира на тежину превоза, пошто ћемо такве сплавове спустити у ријеку на најближем шјесту, док ћемо остале лакше спуштати на мјеста предложена од стране команданта II батаљона.

Као што је то већ у ранијем наређењу постављено, број сплавова је неограничен услијед тога што ће исти послужити за изградњу понтонског моста пошто се створе услови за уо.

5. — Знаци распознавања они који су раније дати.

6. — Данас је примљен извјештај да су днјелови наше III дивизије заузели Гацко и Автовац.[3] Наше јединице су јуче разбиле групу од 1.200 четника близу Дабарског Поља.[4]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб I Пролетбригаде
командант

БР. 25

ПИСМО СЕКРЕТАРА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 5 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА О РАСПОРЕДУ СРЕМСКИХ БАТАЉОНА НА ТЕРЕНУ МАЈЕВИЦЕ, БИРЧА И РОМАНИЈЕ[1]

ПРЕПИС

41 Романија 5. IV 1913
•1943

ШТАБУ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај

Према наређењу В.Ш. ваш Одред, тј. батаљони који се налазе на терену Мајевице, имају и даље да остану на терену Источне Босне. Ваш задатак бит Ке да чистите четничке банде на овој територнји. Што се тиче вашег рада на терену Срема, добићете директиве од В.Ш., али за сада ни у ком случају немојте пребацивати ваше батаљоне у Срем. Најважније је да што више људи пребаците из Срема на овај терен и да их наоружавате.

Ваше батаљоне на босанском терену расподелнћете на следећи начин:

1) Два батаљона оставићете на Мајевнци са задатком чишћења четничких банди на том терену и мобилисања људства за Мајевички одред. Ни у ком случају не смије се дозволити да се врши мобилизација сељака за немачку и хрватску војску, што се покушава у свим крајевима. База за то мобилисање домаћих људи треба да буде мајевичка

[3] **Види док. бр. 51.**
[4] **Исто**

[1] **Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38—2, к. 1484.**

јединица која тамо постоји. [УЈколико не би могли све то људство наоружатн, ви га пребацујте ближе нашим главнинама.

2) Два батаљона упутићете одмах за Бирач. Један од н>их остаће на терену Бирча, где ће заједно са II Бирчан;-ским батаљоном штитити тај терен, чистити четничке мање групице и вршити мобилизацију. Други ваш батаљон са I Бнрчански.м (бригадни) дођн [ће! одмах на терен Романије где ће такође вршити горње задатке.

Са батаљони.ма који буду ишли на Романију ићи [ће] и друг Грујо.-

Исхрану јединица на терену Бирча II Романије регулисаћете пребацивањем хране са Мајевице. Одмах са батаљонима пошаљите и један транспорт хране. То пребацивање можда ћете моћи уредити и на други начин, о чему ћемо ус.мено разговарати са Грујом. Ваш Штаб расподелићете према вашем нахођењу, али водите рачуна да са овим јединицама које иду ова.мо буде један део Штаба. Овим ћете путе.м држати везу и са В.Ш.

О Славонцима ће вас известити усмено друг Грујо.

Наоружавање људства вашег и мајевичког вршићете акцијама против четника као непријатеља број један, усташа и домобрана.

Ово наређење сматрајте пуноважним и извршите га одмах!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Покрајински комитет КПЈ
за Босну и Херцеговину
Јовановић Иса с. р

Да је препис веран оригиналу тврди
пол. ком. I Групе В. П. У. Б.[3]
Слободан Бајић[4]

За тачност препнса јамчи
Шеф Штаба

(М. П.)
шеф Штаба
J. Вајс

[5] **Грујо Новаковић**
[5] **Политички комесар Прве групе војвођанских партизанских ударних батаљона**
[4] **Народни херој Слободан Бајић-Паја. Погинуо јула 1943 год. на комуникацији Тузла—Зворник као политички комесар Главног штаба НОВ и ПО Војводине.**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У НЕВЕСИЊСКОМ СРЕЗУ[1]

IX дивизија
5/1У

На Снијежници и око Г. Дрежња су се појавиле две групе од по 300 четника. Ноћас смо упутили два батаљона да их разбију. На осталим секторима без про.мене. III дивизија нас не извештава ништа, иако смо тражили. Не знамо шта је са два батаљона Херц. бригаде којн су имали поћи за Дабарско Поље.[2] Са VII дивизијом имамо везу. Дивизијску болницу имамо откад и Дивизију и она има сада 120 рањеника и болесника.

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—3, к. 13.**
[5] **Види док. бр. 76.**

л

ИЗБЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ВОЂЕНИМ БОРБАМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ФЕБРУАРА ДО 1 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Број 407
5 април 1943

Извјештај команданта
Бригаде о акцијама
I Пролетбригаде од 15
фебруара до 1 априла
1943 године

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

I

(Иван Седло)

ЗАДАТАК

Наређење[2] Штаба дивизије од 15 фебруара у 2 часа ујутру, по коме је наша Бригада требало да нзврши покрет са просторије Бугојно—Горњи Вакуф, правцем село Ждримци—с. Солакова Кула—Иван Планина, гдје је требало стиКи 16 фебр. до мрака, са задатком ликвидације непријатељских упоришта на томе сектору, рушења тунела и затварања правца од Сарајева.

ПОСТУПАК

Услијед тога што су се наше јединице налазиле на врло широком сектору (Ричица—Бојска—Хум—Бнстрица—Ждримци), најудаљеније јединице нису могле извршити покрет прије 10 часова 15 фебруара т.г., тако да смо на просторију Солакове Куле стигли тек 16 фебр. укључно у 4 часа ујутру. Са те просторије извршили смо даљи покрет у 9 часова ујутру тако да смо стигли на просто-

[1] **Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—7, к. 706 А.**
[г] **Види том IV, књ. 10, док. бр. 173.**

ију: Трешњевица—Реповци 17 фебр. у три часа ујутру укључно. Пошто је до просторије Брадина—Иван Седло требало марширати још три сата, како је људство било исцрпљено послије дводневног убрзаног марша, којом приликом није примљен ниједан оброк, како нисмо знали распоред непријатеља и његове снаге, — ријешили смо да постављени задатак за 16 фебр. увече извршимо 17 фебр. увече. У току дана прикупили с.мо податке о непријатељу чији је распоред снага био сљедећи: Раштелица 100 усташа Жељезничке бојне из Сарајева, утврђених код жељезничке станице и тУнела; Иван Седло — 400 усташа исте бојне, утврђених главнином на превоју саме планине, дуж друма Брадина—Раштелнца и на Мало.м Ивану; Брадина — 85 Италијана и 30 усташа и жандарма, утврђених код жељезничке станице са 5 фортифнкационих објеката; Лукач — 40 Италијана и 10 жандарма, са два фортификациона објекта са обје стране моста; Брђани — 60 милиционера и 10 жандарма без утврђења и даље пре.ма Коњицу до 150 милицнонера; у Коњицу — 5—600 Италијана, око 50 четника са Штабом четничког батаљона. По извршеном распореду нашпх јединица отпочели смо напад на линију Брадина—Иван Седло 17 фебр. у 2 часа ујутру.[3] У ликвидацијн с. Брадине учествовао је један батаљон развијајући се у полулучном обухвату са крилним ослонцима на друм са једне и друге стране Брадине. Ледан дио снага поставили смо према Лукачу ради обезбјеђења операЦија на Брадину и Иван Седло. У ликвидацији J4ван Седла учествовала су два батаљона обухватајуНи тај сектор са западне, јужне и источне стране. На читаво^м сектору при првом контакту с непријатељем отворила се жестока ббрба. Наше једнннце судариле су се на Иван Седлу с усташама на растојању од десет метара услијед тога што је била густа магла те се непријатељски положаји нису могли распознати. Први судар дошао је у моменту када су наше јединице заузеле борбени поредак и поставиле се на предвиђене положаје. Налазећи се у таквом положају наше једннице су јединствено на читавој линији извршиле јуриш и заузеле непријатељске положаје на Иван Седлу. У тој оштрој и одлучној борбн непријатељ је оставио 23 убијена. Наши губици су један мртав и трн рањена. Ту смо заплијенили један тешки митраљез, око 80.000 пушчане **муниције** клб. 7,9 мм, извјесне количине резервне хране, један камион и друго. Захваљујући томе да је непријатељ у првом судару био јако разбијен, наше јединице са Иван* Седла, гонећи.

[5] **Види том IV, књ. 10, док. бр. 93.**

непријатеља у правцу Раштелнце и Тарчина, заузеле су жељезничку станицу Раштелица скоро без борбе. Том приликом су уништене жељезничке постројбе и скинуте шине из тунела. Борба на Браднни била је оштрија и трајала је много дуже. Непријатељ се од.мах по првом контакту повукао из села у фортификационе објекте, одакле је давао жнлав отпор. Ликвидација ових упоришта није се могла више извршити пешаднјским оружјем, ради тога смо употребили иротивколске топове, који су дејствовали са исувише блнског отстојања у циљу што веНе ефикасности, но чије дејство ипак није омогућило ликвидацију услијед тога што гранате нису успјеле пробити фортификационе објекте. Ради тога смо приступнли ликвидацијн непријатеља на нов начин: паљењем објеката помоћу бензинских флаша. Тек тада, послије 22 часа упорног отпора. непријатељ је био приморан да истакне бијелу заставу. Један од услова који су потпомогли ликвидацију Брадине био је и тај што је наш батаљон у засједи према Коњицу успио да потуче италијанску колону[1] праћену провизорним оклопним возом, која је ишла у помоћ Брадини. По разбијању те колоне наше јединице су наставиле њено гоњење и јурећи тако непријатеља овладале мостом на Лукачу и ушле у с. Брђане. Том приликом непријатељ је и.мао знатне губитке. На сектору Брадина—Лукач—Брђани имали смо два мртва и четнри рањена. Непријатељ је оставио 18 мртвих Италијана, међу којима један официр, 37 усташа и 2 четника. Заробили смо 67 Италијана, међу којима један поручник и 6 подофицира. Заплијенили смо 7 тешких митраљеза, изв.јесне количине ратне спреме и друго.[5] У току 18 фебруара наставилн смо са рушењем жељезничке пруге и тунела, који ннсмо могли ефнкасно онеспособити услијед тога што су нам недостајале локомотиве са вагони.ма помоћу којнх би закрчили тунел, а V току ноћи 18/19 фебруара порушили смо велики жељезнички мост на Лукачу. Оперативни задатак наших јединица у овом времену био је 'постављање фронта према Тарчину (наше главнине), са главним упориштем на Иван Седлу и чишћење терена ирема Коњицу (наших јединица у обезбјеђењу).

Како непријатељ са правца Сарајево није показивао ннкакове активности, охрабрени усијесима наших јединица на сектору Прозор—Јабланица, под утиском обавјештења о деморализацији Италијана у Коњицу, будући у сталном кон-

*** Види том IV, књ. 10, док. бр. 93, 102, 233.**

[5] О борбама на сектору Брадина—Лукач—Брђани види у тому IV, књ. 10, док. бр. 143, 102, 93, 362.

такту са милицијом у Коњицу, за.хваћени општим расположењем наших јединица, ри.јешили смо, у моменту када смо примили обавјештење да Италијани евакуишу материјал из Коњица према Невесињу, да нападнемо Коњнц. За напад смо предвидјели три батаљона. Међутим, уочи .самог покрета наших јединица добили смо обавјештење Штаба V бригаде, писано 19 фебруара у 8,35 часова, у коме нам је Штаб бригаде јављао да су њихове једиице пошле према Коњицу тога јутра тражећи од нас обавјештење о ситуацији као и о томе да ли могу рачунати на нас у случају напада на Коњиц. Одговорили смо да Ке.мо у току ноКи 19/20 напасти Коњиц, доставили им распоред наших јединица и захтијевалн од њи.х да упуте на Коњиц најмање два батал>она. Ради тога смо и ми пошли на Коњиц само са два батаљона.[0] РачунајуКн да Ке V брнгада извршити главни напад са лијеве обале Неретве, ми смо са два батал>она обухватили дио града на десној обали и послије краКе [борбе] успјели да овладамо њиме. Том приликом нам се предало 50 милиционера а непријатељ је нмао 12 убијеннх Италијана и жандар.ма. Извјесне наше јединице, понесене првобитним успјехом, упркос томе да се на лијевој обали није чула борба, извршиле су јурнш на мост и двије чете су се пребациле на лијеву обалу, гдје су одмах у почетку заробиле 80 Италијана са два официра. Послије тог првог успјеха непријатељ је концентрисао јаку ватру на !мост 'И онемогуКио пребацивање осталих јединица, тако да су двије чете остале нзоловане на лнјевој обали. Оне су, налазеКи се V таквој ситуацији. побацале непријатељско оружје у Неретву, што је непријатељ[7] оцијенио као знак слабости и отпочео бјежати. Наши су отворили ватру на њих и поубијали знатни дио заробљеника, али је један дио ипак успио да побјегне. Како се на сектору V бригаде није чула никакова борба, то смо издали наређење за извлачење наших јединица. Повлачење преко моста **иџлло** је врло тешко услијед јаке непријатељске ватре. Једна чета се пребацила преко моста и имала том приликом 12 рањених. Издали смо наређење другој чети да се пребаци код с. Бијеле преко газа на Неретви. Она је тако и поступила, ликвидирајуКи успут један бункер, заробила је шест Италијана, које је употријебила за пренос двојице рањеника преко Неретве. Све наше јединице повукле су се из града око 4 часа ујутру 20 фебруара. Наши губици у борбама на Коњицу: 1 мртав и 16 рањених, веКином лакше.

[6] **Види том IV, кн>. 10, док. бр. 106, 173.**
[7] **Заробљеници — Италијани**

Непријатељ је имао до 50 мртви.х Италијана и 17 четника, међу којима и командант батаљона Драгић и његов замјеник.[8] 20 фебр. ујутру успоставили смо везу с јединицама V брнгаде. Оне су биле упућене на Коњиц, али нису ступале у борбу. Дошле су до града са обје стране Неретве и ту застале да би успоставиле везу па тек ступиле у борбу. Везу, као што је већ раније речено, Јшсу успоставиле, упркос томе што се водила жестока борба на нашем сектору.

Послије 'напада пребацили смо један батаљон[9] у с. Брадина да служи као непосредна резерва батаљонима који затварају правац од Сарајева. Други батаљон смо оставилн на линији Подорашац—Врбљани да одатле затвара правац од Коњица, — овај батаљон смо по доласку III (Санџачке) бригаде на тај сектор пребацили на линију Драгочај—Зукићи.

У току 20 фебр. обавјештени смо о концентрацији непријатега[10] у с. Тарчин. Прије подне тога дана дошло је појачање од 30 камиона н једног воза. Непријатељске претходнице су у току послијеподнева кренуле од Тарчина према Раштелици и Трзању. У сукобу са нашим претходннцама непријатељ је имао осјетне губитке. Заробили смо једну непријатељску десетину, 9 војника са једним п.митраљезом. У току послијеИоднева, почев од 15 часова па до 17,30 часова, наше положаје, првенствено Иван Седло и околину, тукла је непријатељска авијација. 15 апарата од којих 7 „Штука". Бомбардовање је било врло јако. Мада је наше људство било распоређено на великом простору, мада смо имали доста добре ровове. ипак нам је авијација нанијела велике губитке. Имали смо 5 мртвих и 11 контузованих.

Пошто су положаји на Иван Седлу—Раштелици неповољни за одбрану према Тарчину, наредили смо батаљонима да у току ноћи изврше напад на Тарчин.[11] У нападу су учествовала два батаљона, обухватајући лучно са лијевим крилом од р. Лепенца до, десним крилом, друма и пруге Тарчин—Пазарић. Како су јединице услијед претходног бомбардовања биле прнлично расуте, прошло је доста времена док су се прикупиле и пошле у напад, тако да је напад закаснно. Борба на Тарчину отпочела је у 24 часа. Лнјево крило било је јаком ватром спријечено да пређе ријеку и да угрози непријатељев бок, центар је истјерао непријатеља из утврђења и дошао до ж.ст., десно

I

[8] **О борбама за Коњиц види у тому IV, књ. 10, док. бр. 106. 173.**
» **Види том IV, књ. 10, док. бр. 173.**
[10] **Види том IV, књ. 10, док. бр. 173.**
[11] **Види том IV, књ. 10, док. бр. 173.**

крило је такође успјело, мада прилично касно услијед рђавог терена, да се постави на одређени положај, оно је пресјекло пругу Тарчин—ПазариК и ручним бомбама одбило један непријатељски воз из ПазариКа. Непријатељ је на овом сектору имао неколико одбранбених појасева, а његове снаге су биле до 1.500 усташа и домобрана под њемачком командом, располагао је са двије хаубице, два брдска топа и више тешких бацача и другог аутоматског оружја. Послије жестоке петочасовне борбе наше јединице су се повукле на полазне положаје. У овим борбама непријатељ је имао знатне губитке. Ми смо имали једног рањеног.[12] Од заробљених домобрана (њих -l) сазнали смо да је непријатељ припремао офанзиву на нас 21 фебруара и да је бомбардовање било припрема за офанзиву. Такође смо обавијештени да су појачања стигла у ПазариК, веКином Њемци. Ради тога предузели смо нови распоред наших јединица, посједајуКи са три батаљона линију Ораховица—Раштелица—Трзањ—Оџак.

Око 11 часова 21 фебр. кренуо је непријатељ[13] из Тарчина у три колоне према нашим положајима. Истодобно су бомбардери, 12, отпочели бомбардовање наших јединица. Једна непријатељска колона, јачине 6—800 Њемаца и усташа, пошла је према Ораховици, друга, јачине до 1.000 Њемаца и мањим дијелом усташа са 4 тенка, пошла је према Раштелици, и треКа, јачине 6—800 усташа и Њемаца, веКином усташа, пошла је правцем Трзањ—Вијенац—Мали Иван. Непријатељ је тукао брзом паљбом са три хаубице, два брдска топа и много т. бацача, а авијација је непрекидно бомбардовала. Услијед тако јаке ватре из тешких оруђа и од авијације наше јединице нису могле одржати положаје, веК су се под борбом повлачиле. Борба је трајала до 18 часова 21 фебр., када је непријатељ избио на линију Иван Седло—Мали Иван. У току ноКи 21 22 фебр. посјели смо са батаљонима линију Вихор—Побратине Велика—Јасен—ЗукиКи. На овој линији налазила су се четири наша батаљона са истуреним предњим одјељењима. Један батаљон је употребљен за пренос, евакуацнју рањеника са положаја до с. Вишњевице. У току 21 фебр. имали смо 4 мртва и 12 рањених.

22 фебруара око 9 часова непријатељ је отпочео да туче артиљеријом наше положаје. Послије једног сата јаке паљбе непријатељ је почео да се колонама спушта према Брадини, док му је бочно осигурање, јачине 200 Њемаца,

[12] **О нападу на Тарчин види у тому IV, књ. 10, док. бр. 173, 355.**

кренуло према Вихору, а друго бочно обезбјеђење, јачине до 600 усташа и Њемаца, кретало се преко Малог Ивана према Брадини. Наше јединице су пустиле непријатељску десну побочницу на 100—150 м и тада дочекале јаком ватром из аутоматских оруђа. Непријатељ је претрпио знатне губитке и панично побјегао остављајући мртве на положају. Непријатељ није више покушао продор нашим правцем али је зато концентрисао ватру артиљерије и т. бацача, као и авијације (9 бомбардера) на наше положаје. Маневрисали смо јединицама да би избјегли ефикасност артиљерије, остављајући на положајима само аутоматска оруђа јако разријеђена. Међутим, непријатељ јеуспијевао да уђутка свако наше оруђе кад год би .се појавило. Тако смО ,у току дана изгубили 6 пушкомитраљезаца, од којих су 4 убијена. По доласку у Брадину непријатељ је покушао продор цестом према Коњицу, међутим је био одбијен. Тада је, око 14 часова, једна непријатељска колона, јачине до 600 војника, пошла источно од друма Брадина—Коњиц према с. Брђани, дијелом пругом а дијелом источно од пруге. Успјели смо да и ту колону повратимо натраг, мада дејство аутоматских оруђа није било тако .ефикасно услијед велике удаљености наших јединица, које су се налазиле на косама од Зилића до Јасена, западно од друма. Уопште у току дана настојали смо да оне'мОгућимо на сваки начин продор непријатеља према Коњицу услијед тога што смо добили обавјештење да ће у току ноћи 22/23 фебр. јединице 111 дивизије извршити напад на Коњиц, а наш задатак је самим тим да упорно бранимо пролаз непријатељу за Коњиц. У току дана имали смо 6 мртвих и 14 рањених.

Међутим, око 17 часова добили смо обавјештење да на наш сектор долази V -Црногорска- бригада, да у сарадњи са нама и III -Санџачком- бригадом нападнемо непријатеља на линији Брадина—Иван Седло—Раштелпца. Истодобно смо добили наређење[14] од Штаба дивизије да извршимо напад на линији Иван Седло—Раштелнца, без обзира да ли ће Коњиц бити нападан или не. У нападу је требало да учествује и III бригада источно од друма, почев од Брадине, баталлни V бригаде требали су служити као резерва. До пада мрака приспјела су свега два батаљона V бригаде, један је постављен у с. Стојковић да затвара правце од Битовње, а други је упућен у с. Реповце *да служи као резерва нашој Бригади. У напад смо пошли са три наша батаљона, један батаљон је био заузет евакуаци-

[14] **Види том IV, књ. 10, док. бр. 173.**

јом рањеника, други батаљон је услијед повлачења пред мрак изгубио везу са нама тако да је у акцију закаснио. Два батаљона смо послали на Иван Седло, са једним ба-таљоном смо блокирали Брадину. Борба на Иван Седлу је отпочела око 24 часа. Са стране сектора 111 бригаде није се чула никакова акција. Непријатељ је тада концелтрисао са свих својих положаја сву ватру на наше јединице које су упале у средину његових положаја. На Иван Седлу наше су се јединице непримјетно подвукле до непри.јатеља, који је у гомилама стајао окх) огњева. Већином су били Њемци. Са растојања од 30 м наши су отворили ватру и извршили јуриш. Непријатељ је претрпио велике губитке. Велики број мртвих и рањених лежао је око огњева. Међутим, пошто је главнина нећријатељска била на Иван Седлу а остали сектори мирни, непријатељ се окомио на наша два батаљона. Тада смо са једним батаљоном, да бисмо олакшали положај ових, извршили притисак на утврђене непријатељске положаје око Брадине. Борбу смо водили до 5 часова изјутра 23 фебруара, када смо донијели рјешење да повучемо јединице, услијед тога што нисмо били потпомогнути садејством осталих. Извлачење јединица ишло је врло тешко услијед положаја батаљона који су нападали на Иван Седло и који су самим тим били унутар непријатељских положаја. Тада смо употријебили и батаљон V бригаде да у сарадњи са нашим једним батаљоном врши бочни притисак на БрадИну да би се омогућило извлачење осталих батаљона. Батаљони су се повукли преко Внхора и Лисина, странпутицама и по великом снијегу. У борбама на Иван Седлу и Брадини имали смо 3 мртва и 12 рањених. Наше јединице су тада заузеле неколико непријатељских бункера на Иван Седлу, али, као што је већ раније речено, отступиле су по наређењу, мада се нису могле одржати, јер је непријатељ, чија је јачина на Иван Седлу била до 1.500 Њемаца и усташа, непрекидно послије јаке ватре из тешких оруђа предузимао контранападе.[15]

23 фебруара држали смо раније полазне лоложаје с тиме што је на положајима задржан 1 батаљон V бригаде да би смо тако омогућили бар минималан одмор нашим јединицама које су биле потпуно исцрпљене. Овоме треба додати да ниједна наша јединица није посљедњих дана добила редовно ниједанпут оброк а камоли двапута. У току дана непријатељ је тукао слабијом артиљернјском ватром наше положаје. Од бомбардовања из ваздуха (7бомбардера) имали смо 1 мртвог и 4 контузована. Истога дана увече повучен

[15] **Опширније о овим борбама види у тому IV, књ. 10, док. бр. 173.**

је батаљон V бригаде а ми смо добили задатак да извршимо демонстративни напад на Брадину. Задатак је извршен око 22 часа. Непријатељ је одговорио само из једноп бункера на коси нзнад Брадине па до Јасена. Касније се чула борба на нашем десном крилу. У току 23 фебр. једна непријатељска колона, јачине до 600 војника, прошла је преко Брадине, тј. преко сектора III Санџачке бригаде за Коњиц. Изгледа да су прошла и 4 тенка.

24 фебруара непријатељ је послије артиљеријске ватре-припреме покушао око 9 часова стрељачким стројем продор од с. Велика према с. Реповци. Наше јединице дочекале су га јаком ватром из аутоматских оруђа и повратиле натраг. У току ових борби везу са III бригадом, која је затварала друм Брадина—Коњиц, готово нисмо имали.

Услијед тога што је непријатељ био технички у знатном преимућству над нама (авијација, артиљерија, тенкови, знатна тешка оруђа и друго) тактика наше борбе морала се мијењати, тако да смо даље држали положаје са мањим одјељењима спречавајући продор непријател>а на нашем сектору, а ноћу смо почев од 23 фебруара па до 27 укључно вршили непрекидно офанзивне акције на непријатељске положаје. У току тих акција редовно смо успијевали да потиснемо непријатеља са његових одбранбених положаја изнад Брадине, тј. са коса код с. Велика и са планинског превоја на Иван Седлу. У току овог вре.чена наше јединице биле су сасвим исцрпљене будући да [сој ноћу биле непрекидно у акцијама а дању у снијегу по шумама због активне непријатељске авијације која је у овом времену уништила Реповце **ЈИ** Трешњевицу, главне базе нашег смјештаја и исхране, тако да је прехрана људства сведена на минимум. Међутим и тн тешки услови не би били одлучујући да нисмо морали држати велики сектор обезбјеђујући знатним снагама правац од Битовње, тако да нисмо могли увести цјелокупну нашу снагу у офанзивне акције. Осим тога, у сви.м ови.м акцијама није било никаквог оперативног јединства између наше и III Санџачке бригаде. У току 28 фебр. јединнце наше Бригаде, с обзиром на општу ситуацију, у неколико су измијениле своје положаје тиме што је главнина Бригаде пребачена на десну [обалуJ р. Краљушчице. У току дана непријатељ је у неколико наврата јачим снагама предузимао напад на наше положаје (Врањача, Брдо, Бикова Коса). Међутим, наше јединице успјеле су да се одрже на својим одбранбеним положајима и да одбију непријатеља наносећи му тешке губитке.

1 марта добили смо наређење[16] за покрет правцеи Загребчане—Шип—Чажањ—Шћипе—Цврче. У току покрета добили смо у Солаковој Кули наређење од Врховног штаба да форсирамо марш за с. Љубунци. 3 марта укључно до 12 часова јединице наше Бригаде поставиле су се на просторији Цврче—Мачкара.[17]

ОЦЈЕНАУ борбама на сектору Иван Седла наша Бригада је показала високу борбену способност уништавајуКи непријатеља у првом налету послије напорног дводневног маршовања. Та борбена способност очитовала се како у нападу на Коњиц, тако и у нападу на жељезничку станицу Тарчин, у одбранбеним борбама на сектору Тарчин—Брадина као и у офанзивним ноћним акцијама на сектору Брадина—Иван Седло. Борбена способност добила је свој јачи израз у томе што су наше јединице водиле непрекидно борбу читавих десет дана под врло тешким условима смјештаја и исхране, нападајући и одбијајући бројно и технички Много надмоћнијег непријатеља. Међутим, акције наше Бригаде на сектору Иван Седло показале су у својој цјелости низ недостатака и грешака. Основни недостатак је тај што Штаб бригаде, временски самостално руководеће тијело, није развио даље задатак Штаба дивизије тиме да иницијативу и операције развије у правцу Раштелица—Тарчин и даље према Сарајеву, него се задовољио општом поставком: држање положаја на Иван Седлу. То је било неопходно с обзиром на терен на сектору Иван Седла, гдје је била онемогућена свака маневарска способност наших јединица, која је главно оружје нашим јединицама у моменту када имамо посла с технички и бројно много јачим непријатељем. Прва штетна посљедица оваковог становишта Штаба бригаде била је одлука за напад на Коњиц, што потврђује једанпут више да се наша оријентација није усмјерала у офанзивном смислу према Сарајеву, што је било нужно да бисмо у дефанзивн добили у времену, него смо се задовољили релативно мирном ситуацијом на сектору Иван Седла и усмјерили офанзивни дух наших јединица на Коњиц. Одмах по извлачењу

" Види том IV, књ. 11, док. бр. 1 и документ у овој књизи бр. 140.
17 Види том IV, књ. 11, док. бр. 1, 2 и 3.

наших јединица из Коњица увидјели смо тактичку грешку и како смо у току дана обавијештени о извјесним концентрацијама у Тарчину, извршили смо у току ноћи 20/21 фебр. напад на Тарчин. Може се поставити питање да ли бисмо са тзи батаљона успјели да се супротставиМо непријатељу који је брзо реагирао на појаву наших снага на прузи Мостар—Сарајево. Тада би се поставило и питање да ли је био сувише ран излазак наше Бригаде на Иван Седло с обзиром на закашњење јединица које су учествовале у ликвидацији Прозора. Па ипак, ма какав одговор услиједио, остаје горња чињеница да смо ми по разбијању непријатељских снага на секто_ру Брђани—Лукач—Брадина—Иван Седло—Раштелица морали развијати иницијативу у правцу Тарчина и Сарајева не задовољавајући се држањем одбранбених положаја на сектору Тарчин—Иван Седло и не упуштајући се нипошто у напад на Коњиц. Други основни недостатак било је апсолутно помањкање везе између наше и III Санџачке бригаде. Ми смо у току одбранбених борби на сектору Иван Седло—Брадина изводили неколико ширих операција а да нисмо имали никакве сарадње од стране једнница III бригаде. На крају, питање исхране у овом периоду није било ријешено, тако да је, повезано са осталим тешким! условима (непрекидне борбе, свакодневно бомбардовање, зима и др.), омогућило брзо исцрпљење људства, што се одразило на каснијем маршевању на сектору Горњег Вакуфа, а што је нарочито имало одраза код новомобилисаних бораца из Средње Босне, који су знатним дијелом отпочели да траже рјешење у дезертерству.

II

(Горњи Вакуф)

ЗАДАТАК

Наређење[18] Штаба дивизије од 3 марта у 8 часова ујутру, по коме наша Бригада (у вези заповијести Врховног Команданта од 3 III 1943 годнне) је требало да крене у 15 часова правцем:

с. Мачкара—Седло—Берић—Шкарино Брдо (к. 1127) — Сеоци — сјеверно од с. Ждримци, испод Оштрог Врата (к. 1195) — с. Врси — изнад с. Бистрице, са задатком да обухватним покретом олакша и по потреби бочним дејством активно потпомогне наступање Санџачке бригаде и да онемогући непријатељско извлачење на сјевер преко с. Сарајвплић.

п о с т у **п А К**

Наређење смо добили око 14 часова, а како су јединице биле растресене на широком сектору услијед непрекидног бомбардовања од авијације пошли смо са простора с. Мачкаре тек у 19 часова. Читава Бригада ишла је у колони по један са унапријед постављеним распоредом: три батаљона да се поставе на линију Бистрица—Ричица а остала два на линију Врси—Крупа. Такав распоред је и постигнут до зоре 4 марта .с тиме што посљедњи батаљон у колони с којим се кретао и Штаб бригаде није стигао на одређено мјесто услијед тога што је мало закаснио при формирању колоне, а касније, логрешко.м водича, залутао у планину, тако да је у зору 4 марта стигао тек на просторију села Ждримци. Батаљони који су извршили постављени задатак ликвидирали су успут непријатељске снаге у селима Ждримци, Врси, Бистрица и Ричица и одмах у току 4 марта, почев од јутра па до мрака, водили непрекидне бојеве са непријатељем који је нападао од Г. Вакуфа и Бугојна. У току ноћи 4/5 марта ови батаЛуони успјели су да потисну непријатеља са његових положаја које је освојио у току дана захваљујући активном садејству авијације и артиљерије. Међутим, услијед тога што је непријатељ остао релативно миран, са сектора III Санџачке бригаде могао је да упути знатне снаге на сектор Врси—Крупа и да са тих положаја лотисне наш батаљон на косе изнад ових села те да тако несметано главнином својих снага удари бочно на наше јединице на сектору Бистрица—Ричица, комбинујући тај напад са нападом од Бугојна, тј. са леђа нашим јединица.ма. Наше јединице су тако биле приморане да се послије вншечасовне жестоке борбе повуку на планински вијенац источно од поменуте линије, тако да је непријатељ успио да извјестан дио својих снага повуче преко Сарајвилића ка Бугојну. Непријатељ се у току 5 марта и ноћи 5/6 повукао са положаја задржавајући се код с. Грачанице. При његовом извлачењу наше јединице су дјеловале само у почетку, разбијајући једну не-

пријатељску колону која се кретала цестом Г. Вакуф—Бугојно. Међутим касније њихово дејство постало је неефикасно зато што су биле потиснуте од стране непријатеља. У току ових дводневних борби непријатељ је претрпио знатне губитке а наши губици били су такође велики. На тој просторији остали смо до 7 марта, када смо добили наређење Врховног штаба и Штаба дивизије да убрзаним маршем пођемо правац село Грачац, гдје смо стигли у току ноћи 7/8 марта, потпадајући под команду Штаба II дивизије.[19]

оцЈЕНА

Наше јединице у операцијама на сектору Горњи Вакуф, упркос томе што су у неколико окршаја нанијеле непријатељу тешке губитке, водећи борбу под тешким условнма непрекидног бомбардовања, никакве исхране и друго, нису извршиле постављени задатак. Наређење Штаба дивизије „Понављамо да је задатак врло важан, треба дејствоватн са крајњом одлучношћу..." није извршено. Главни пропуст који је условио већину каснијих грешака учинио је Штаб бригаде тиме што је дозволио да буде оцијепљен од главнине својих јединица за читавих 24 часа. Захваљујући томе није постојало јединство акције батаљона на сектору Врси—Бистрица—Ричица, тако да су се поједина руководства батаљона послије вишечасовне борбе, немајући директне контроле, повела утицају јединице и доносила одлуке по линији најмањег отпора. Бригада тада већ није постојала као цјелина већ као прост збир батаљона који су неовисно један од другог дјеловали на свом сектору. Овакав став извјесних наших батаљона био је условљен знатним дијелом и неизвршењем задатка од стране III Санџачке бригаде, што је омогућило непријатељу да са тог сектора нападне бочно наше јединице. Но то још не значи да су наше јединице и у таковој ситуацијн морале поступити по линији најмањег отпора — повући се пред непријатељем. Ту долази до пуног израза тежина грешке Штаба бригаде, чије би присуство и руководство омогућило повезивање јединица и настављање још упорније

" Опширније о борбама на овом сектору види у док. бр. 140.

и жилавије борбе у циљу максималног извршења постављеног задатка. Чињеница је да је наша Бригада била способна да изврши постављени задатак, тј. да спријечи повлачење непријатеља преко Сарајвилића. Она није могла ефикасно затворити и контролисати лијеву обалу Врбаса, али зато десном обалом, да је Штаб бригаде био на свом мјесту, непријатељ не би могао проћи. Све касније предузете мјере: садејство са јединицама III бригаде, напад на неПријатеља на нашем сектору послије повезивања јединица, нису могле да поправе горњу грешку, која је довела до тога да наша Бригада не изврши постављени задатак.

III

(Јабланица — Коњиц)

Од 9 до 13 марта наша Бригада је давала обезбјеђења према Прењу, Острошцу и Коњицу. У току овог времена имали смо мање окршаје са четницима који су држали положаје на Прењу. У тим окршајима непријатељ је претрпио извјесне губитке, док ми нисмо имали жртава. По наређењу[20] Врховнога штаба и Штаба II дивизије од 12 марта оставили смо два батаљона[21] на просторији Медасковић—Бјела са задатком затварања правца од Коњица а са три батаљона извршили смо покрет на просторију с. Борцн. Ова два батаљона ступила су у састав Бригаде 23 марта. О акцији ових батаљона достављамо у прилогу извјештај замјеника команданта Бригаде.

IV

(Чичево — Главатичево) '

З А Д А Т А К

Наређење[22] Штаба II днвизије од 14 марта у 15.30 часова по коме је наша Бригада требала 15 марта напасти непријатеља на линији Чичево—Главатичево и на тај начин отворити пут лијевој и десној колони за извршење задатка постављеног истом наредбом.

" Види том IV, №. 11, док. бр. 66.
11 Исто

14 марта у 19 часова пошли смо са просторије Борци—Језеро у правцу иепријатеља на линији Чичево—Главатичево. Распоред наши.х јединица био је сљедећи: један батаљон (I Црногорски) пошао је правцем: Борачко Језеро—Кошута—Буковица, обухватајући својим једнницама Чичево са сјеверозападне стране, сјеверне и источне, — два батаљона (II Црногорски и III Крагујевачки) пошли су правцем: Борачко Језеро—Кошута—Буковица—Мљетвине—Главатичево, са задатком да се један батаљон (II) пребаци, уколико то буде било могуће, преко Неретве у висини с. Кашићи, тако да обухвати Главатичево, чистећи претходно десну обалу Неретве, са сјеверне и сјевероисточне стране, док би III батаљон напао Главатичево са западне стране. Тако су акцију сачињавала два задатка које је требало рјешавати неовисно један од другог. За резерву овим јединицама био је одређен један батаљон II Далматинске бригаде.[23]

Око 22 часа I батаљон ступио је у контакт с непријатељским засједама код Буковице. Засједе су брзо протјеране од стране патрола претходница. Око 24 часа батаљон је ступио у борбу с непријатељском главнином[24] у с. Чичеву. Батаљон се благовремено развио по раније предвиђеном плану и у брзом наступу разбио непријатеља у селу и овладао селом. У тој борби заробљено је 17 четннка а убијено 12. Батаљон је имао два мртва и четири рањена. Заплијењено је нешто муниције и ратне спреме (одјеће). Међутим, тада се појавило ново непријатељско упориште, које није било предвиђено у наредби за напад. Наиме, непријатељ је јаким снагама (око 7 бригада) посјео косе нзнад села, почев од Ражишта, преко Пресјеке, Липете, Плане, Грачанице до Тјемена. Јачина непријатеља на том сектору била је до 2.000. Када је батаљон добио ватру са коса, послао је једну чету да нападне на Липету почев од Пресјека, рачунајући да непријатељске снаге ннсу тако јаке. Једна чета је поднлазила фронтално уз Липету, а трећа је остала као прихватница на Буковици. Чете које су нападале Липету савлађивале су врло велике теренске тешкоће. Борцн су се пели преко ртијена да би дошли на отстојање одакле се могло бацати бомбе. Шта више, било је и таковнх случајева да .се борац пео на рамена друга да би могао иреко стијене бацити бомбу на непријатела. На такав начин је убијен и командир једне четничке

" **Исто**

[14] **Четници Драже Михаиловића**

чете, познати шпнјун Радић Марко. Обје чете дочекане су јаком ватром непријатељских бомби, међутим захваљујући томе да су били под самим положајима, испод греде, бомбе су пребацивале, тако да нисмо имали губитака. Пред зору је чета извршила јуриш преко Пресјеке и успјела да ручним бомбама најури много надмоћнијег непријатеља и да заплијени три тешка митраљеза и један тешки бацач. Али непријатељ је брзо, по јачини ватре коју је давала наша чета, оцијенио наше снаге и извршио снажан противнапад са великнм снагама, тако да је успио да збаци' чету са греде и да је одбаци низа страну. Чета је успјела да два тешка митраљеза и бацач збаци низ стијене, а евакуисала је само један тешки митраљез, пошто су сви борци били заузети за грчевито брањење отступнице. У току ове борбе чета је имала два мртва и лет рањених. Непријатељ је имао тешке губитке. На положају је било 18 мртвих четника. При повлачењу чета је наишла на једну непријатељску тројку и ликвидирала је. Тако је у борби са овим батаљоном непријатељ имао 33 мртва, 17 заробљених и знатан број рањених. Борци I — Црногорског — батаљона показали су максимум пожртвованости и пријегора и заслужили су сваку похвалу. Њих није помео број и јачина непријатеља, они су упорно настављали и проширивали постављени задатак, стре.мећи јуначки једном циљу: уништењу непријатеља. У томе је дошла до нарочитог израза 3 чета I бата.љона, која је јуришем заузела положаје на греди и нанијела непријатељу тешке губитке.[25]

За то вријеме II — Црногорски — и III — Крагујевачки — батаљон продужили су раније реченим правцем и тек у с. Главатичеву ступили у контакт с непријатељем. Напо.мињем да II батаљон није успно прегазити ријеку, више због извјесног лежерног става према томе правцу, г!его због неке реалне препреке; ма да је прелаз преко газа био опстребљиван,[26] .ипак се одлучнијим наступом могло прегазити. III батат>он је упао у с. Главатичево а да није био примијећен од непријатеља. У селу се налазио ратни суд и омладински комитет за пропаганду линније Драже Михаиловића и за борбу против дезертерства, осим осталих четничких снага. Батаљону је успјело, захваљујући постигнутом изненађењу, да похвата тај комитет а да опколи зграду у којој се налазио ратни суд, док су осгале четничке снаге бнле разбијене и најурене. Чланови суда:

" Опширније о борбама на овом сектору види у тому IV, књ. 11, док. бв. 70, 72.

капетан Тодоровић, командант Калиновичке бригаде и претсједник ратног суда, Др. Андрић, из Београда, главни органнзатор Ј.Р.О.[27] и повјереник Драже Л\ихаиловића, и Сретен Шантић, ваздухопловни поручник, ађутант неког команданта корпуса (дошао из Француске у љето 1942 год.). Ови се нису хтјели предати, услнјед чега су наше јединице запалиле кућу у којој су се исти налазили, те су у истој изгорјели (Шантић је извршио самоубиство на вратима зграде). Заробљени омладински комитет сачињавало је 7 чланова,[28] већином нз Васојевића и других покрајина Црне Горе, по један из Србије и Херцеговине. Том приликом батаљон је имао једног мртвог и два рањена. Заплијењено је 15 пушака, 2.000 метака, 1 револвер и друге ратне спреме. Заробљено је и 8 милиционера. 11 батаљон је по ликвидацији с. Главатичева прешао на десну обалу Неретве и отпочео борбу с непријатељем[29] који је држао косе почев од с. Рибари па даље уз Неретву. Послије краће борбе, захваљујући обухвату једном четом преко коте 1033, непријатељ је натјеран у бјекство. Непријатељ је оставио 4 мртва. Међутим, број мртвих и рањених био је много већи, што је касније провјерено. Непријатељ је отступио к с. Блаце носећи собом рањенике. Том приликом заплијењено је нешто хране и два тешка митраљеза марке „Фијат". Заробљено је 23 милиционера и четника. По ликвидацији с. Главатичева II и III батаљон смјестили су се на просторији с. Рибари — с. Главатичево.

У току 15 марта I батаљон, појачан са једним батаљоном II Далматинске бригаде, држао је положаје на косама сјеве]X>источно од с. Чичева и водио борбу с непријатељем који се задржао на косама раније посједнутим. Већ је постало јасно да је непријатељ снажан и да га један батаљон не може ликвиднрати, поготову не фронталним нападом и то дању. Овдје је важно напоменути да су се за читаво вријеме тих борби налазила два батаљона X бригаде на просторији с. Кула, тј. на таковим положајима одакле је њнхова интервенција могла да услиједи брзо и да буде потпуно ефикасна, ударајући непријатеља с бока. Ово не наводи.м као аргуменат оптужбе, већ као чињеницу која показује извјесну лежерност код тамошњих одговорних другова. Тек касније (пред мрак и у току ноћи 15/16 марта) X Херцеговачка бригада, појачана једним батаљоном IV Про-

[57] Југословенска радикална омладина — огранак Југословенске радикалне заједнице Милана Стојадиновића.

[29] Види том IV, књ. 11, док. бр. 81.

" Четници

летерске бригаде и потпомогнута акцијом два батаљона II Далматинске бригаде успјела је да заузме Липету.[30] У том међувремену наше јединице су се налазнле на просторијн с. Рибари — с. Лађаница — с. Забрђани.

ОЦЈЕНА

Наше јединице су у овој акцији посматране у цјелости извршиле постављени задатак. Борци, нарочито I батаљона у цјелини, дали су све од себе за извршење постављеног наређења. Међутим, било је пропуста и грешака. Није на вријеме уведен батаљон II Далматинске бригаде у борбу, тј. није за вријеме ноћи уведен у борбу, мада је за то постојала могућност, него тек у току дана када је напад са нашег правца био не.могућ. Даље, није постојало садејство јединица (X бригада), мада за то није постојало- неко изричнто наређење, што ипак не оправдава. Међутим, основни недостатак био је у општој поставци. С обзиром на снаге непријатеља и његов распоред правац напада није смио бити Чичево—Главатичево, већ се морало радити, поступнти по ранијој наредби Штаба дивизије, тј. нападатн са три правца обухватајући тако непрнјател>а и ударајући га по његовим најслабијим мјестима. Да с.мо тако поступили, непријатељ не само да би био разбијен, већ би био потпуно уништен.

V
(Тјеме — Квањ)

ЗАДАТАК

Наређење[31] Штаба II дивизије од 16 марта у 15 часова по којем је наша Бригада требало са два батаљона да нападне непријатеља на положајима Тјеме—Квањ—Грачаница и да, у садејству са X Херцеговачком бригадом, заузме Липету. Један батаљон поста&ген је за обезбјеђење праваца Бјелимићи[32]—Главатичево.

[50] **Опширније о овим борбама види у тому IV. књ. 11, док. бр. 80, 82.**
[11] **Види том IV, књ. 11, док. бр. 80**
" **Оцаци (Бјелемић).**

Час напада са лнннје Крстац—Квањ—Лнпета—Пресјека, требало је да отпочне у 1 час, 17 марта.

Један батаљон (I Црногорски) упутили смо правцем Главатичево—Међе—Тјеме (козјом стазом) да са тог правца нападне непрцјатеља на Тјемену. Са другим батаљоном (II Црногорски) пошли смо правцем Главатичево — кота 498, западно 'од Змињаца, обухватајући Квањ са југоисточне стране. Оба баталлна пошла су са просторије с. Главатичево 16 марта у 22.30 часова. Пут је био врло-напоран, нарочито за I батаљон, који се пео странпутицом. Са II батаљоном провукли смо се поред непријатељских положаја на Крстацу и најахали на непријатеља на Квању. На путу смо постигли, с обзиром на терен, рекордно ври-,1'еме, захваљујући велико.м борбеном елану и политичкој свијести бораца. Чињеница је да није било ниједног борца који није био сав мокар од зноја. Значајно је подвући да смо постигли савршено јединство оба батаљона мада с.мо се кретали разни.м правцима, без икакове могућности одржавања везе за вријеме покрета, тако да смо отпочели[1] напад на положаје Квањ—Тјеме 17 марта у 1.30 часова. На свим осталим секторима владало је затишје. Будући да смо напалн непријатеља са праваца одакле он није очекивао напад, са стијена — бочно и са леђа, захваљујући силном ударцу оба батаљона и правилном руковођењу и распореду јединица од стране руководећег кадра, све то Повезано са биједним стањем непријател>а, који се смрзавао држећи положаје и који је већ ранијим акцијама био деморалисан, — успјели смо да у кратком окршају разбијемо непријатеља у јачини од 400 људи (Пјешивички батаљон). У тој борбн заробили смо 17 четника. Тек пошта смо ликвидирали Квањ и Тјеме отворила се борба на нашем лијевом крилу — на Крстацу, када су јединице IV Пролетерске бригаде ступиле у контакт са непријатељем. Такође се тада повела Оорба и на сектору X Херцеговачке бригаде. Како сам непосредно пред акцијом био обавијештен да је Липета ликвидирана а како сам оцијенио по освајању Квања и Тјемена да ће се IV Пролетерска бригада задржати у ликвидацији Крстаца, ријешио сам да са баталлнима пођем правцем предвиђеним за IV бригаду, да бих спријечно непријатељу да се консолидује н покуша са евентуалним контранападима, као и да потпомогнем акцнју X бригаде. Око 6 часова 17 марта оба батаљона у колони по један посједала су косе источно и југоисточно од с. Ћесим. То је бно управо мо.ченат када је непријатељ

јаким сиагама наваљивао на јединице X бригаде, када је успио да их одбаци протјерујуНи их према Липети. Ми смо се приближили непријатељу на отстојању ватреног дејства отварајуНи брзу паљбу из свих аутоматских оруђа, са т. митраљеза и 28 п.митраљеза. Непријатељ је био изненађен, збуњен, не схватајуНи шта се дешава, и читавих 15 минута остаје главнином укочен трпеНи бочну и позадинску ватру а да не реагира ниједним метком. Тек каснијб отпочело је масовно бјекство. Гомилале су се неорганизоване групе бјежеНи час у једном час у другом правцу, не покушавајуНи да дају и најмањи отпор, или да организују повлачење. Тако смо читаво пола сата тукли пуном паљбом из свих оруђа ту огроМну, обезглављену масу. Непријатељ је панично бјежао према с. Г. Знмље. НастојеНи да га отсијече, наша лијева колона — побочница заробила је т. бацаче и тукла непријатеља у бјекству брзом паљбом из три т. бацача. Нисмо успјели да отсијечемо отступницу због великих јаруга које су нас раздвајале као и због брзине којом је непријатељ рјежао послије првог удара. На пола сата прње нашег уласка у с. Ћеслм побјегао је четнички Штаб на челу са Бајом СтанишиНем и др. Непријатеља смо тјерали до с. Г. Зимље, он је бјежао даље а да ннје давао никаквог отпора. Тада смо предали сектор јединицама X бригаде, како је то било предвиђено наређењем, да би се у току истог дана, почев од 11 часова, пребацилн на просторију Главатичево—Лађенице. *У* овим борбама непријатељ је имао око 100 мртвих и знатан број рањених. Заробили смо 51 непријатељског војника, међу њнма 6 Италијана, који су били на т. бацачима, двојица од ових предати су Штабу II дивизије, а четворицу је задржала Хируршка екипа II дивизије. ЗаПлијенили смо 7 т. бацача, од којих два неисправна, 1 т. митраљез и три п.митраљеза, око 5.000 п.метака клб. 7,9 и друге спреме, хране и одјеНе. Наши губици: један лакше рањен. Јачина непријатеља на овом сектору била је око 2.000 четника (7 бригада) под командом Баја СтанишиНа.[33]

ОЦЈЕНА

Наше јединице у овој акцији не само да су у потпуности испуннле постављени задатак, веН су тај задатак, захваљујуНи правилном руководству, развиле оцјењујуНи правилно ситуацију, наставља-

" О овим борбама види у тому IV, кн>. 11, док. бр. 81.

јући са уништавањем непријатеља без обзира на то да ли ће се тиме мијешати у задатак и на правац осталих јединица. Непријатељ је на сјајним стратешким положајима тешко поражен и прогнан према Невесињу, трпећи велике губитке у људству и материјалу. Међутим и ова је акција показала извјесне недостатке наших јединица: припрема акције ннје била добро изведена, тако да смо са поласком закаснили што је условило јаки замор људства, даље, када смо ликвидирали прва непријатељска упоришта, људство је, мада за кратак период, остало ван контроле ти.ме што је остављено да се грије поред ватри. То је уопште редовна појава изражена мање или више у свим акцијама, да се по паду првих непријатељских упоришта олабави силно почетно стремљење на извршење постављеног задатка и да је потребно да прогје извЈестан период времена, ма како био кратак, док се јединице организују и ловеду на настављање извршења, тј. на довршење постављеног задатка. То закашњење, мада незнатно, допринијело је, тј. омогућило је бјекство Штаба Баја Станишића, управо тако је изгледало, што не мора бити тачно. Али је једно сигурно, да такова закашњења, ма како била минимална, могу имати врло рђавих посљедица.

VI
(Калиновик)

ЗАДАТАК

Наређење[34] Штаба II дивизије од 19 марта у у 10.30 часова, по коме је наша Бригада, формирајући заједничку колону са II Далматинском бригадом, требало V току 19 20 марта да избије на линију с. Поље — с. Грујићи,[35] а у току 20/21 на линију с. Кута — с. Грајсалићи, прикупљајући са тих просторија податке о непријатељском гарнизону у Калиновику у циљу ликвидације истог.

[34] Види том IV, кн.. 11, док. бр. 70, 97.
[35] На карти 1:100.000 није пронађено.

Као командант колоне издао сам наређење[36] I Пролетбрнгадн за покрет правцем Бјелимићи—Врховине—Куте, а II Далматинској бригади правцем Бјелимићи—Диндо—Бојићи—Грајсалићи. Подјела у двије колоне извршена је из слиједећих разлога: ради брже покретљивости јединица, ради лакшег <смјештаја и, шт$> је најглавније, ради добијања могућности таковим распоредом обухвата непријатеља, уколико се буде појавио на правцу нашег кретања. Међутим, овакав распоред покрета није извршен услијед тога што је Штаб I бригаде добио обавјештење да се горњим правцем не може прећи због снијега, ради чега је I бригада пошла правцем II Далматинске. 20 марта у 6 часова јединице наше Бригаде приспјеле су на просторију с. Хотовље — с. Бојићи. Непријатељ се тада налазио на источној страни р. Завале, главнином на Оштриковцу и В. Гложцу. Наше су јединице убрзаним маршом посјеле положаје на коси Присоје, к. 1346 и Ковачеву Главу. Док су наше јединице запосједале те положаје, непријатељ[37] се рокирао у десно и посјео јачим снагама к. 1403, Сиљевац к. 1447 и Честаљево к. 1334, а јаким колонама је пошао према Трескавици постављајући се на линију Лукавац—Орла Кук—Кутски Град. Са таковим распоредом непријатељских снага положај нашнх јединица био је врло тежак. Непријатељ је држао доминантне положаје, затворио наш положај према Калиновику и ефикасно тукао наше положаје на којима није било никаковог заклона — отворена снијежна коса. При првом контакту с непријатељем видјело се да су његове снаге јаке и упорне. Непријатељ је већ прије подне отпочео са напади.ма на цијелом сектору. Први напади са јуришима извршени су на јединице II Далматинске бригаде, које су успјеле да одбију непријатеља уз велике губитке по !њега. Други напад непријатељ је лренио на лијево крило II Далматинске и успио да потисне тамошњи батаљон. То је био одлучујући тренутак, јер овлађивањем тих положаја непријатељ би одбацио све наше снаге, набацујући их у јаругу, тако да би посљедице биле врло тешке. Тада је наш II — Црногорскн — батаљон са невиђеним херојством читаве јединице као цјелине, под руководством Штаба. батаљона, на челу са замјеником команданта другом Војом Грујићем, извршио јуриш на непријатеља који је излазио на положаје напуштене од стране IV батаљона II Далматинске брнгаде. Једна чета 11 батаљона извршила је

[30] Види том IV, кн,. 11, док. бр. 97.
37 Четници под командом Павла "Буришића

бочни покрет тако да су се остале двије чете у моменту јуриша нашле пред непријатељем на 30 метара. БатаљоН — читав — извршио је силовити јуриш, обухватно са три стране. Борци су се сударили прса у прса. Непријатељ је сломљен и натјеран у бјекство. На мјесту је остало 42 мртва четника, међу којима трн командира. Ми смо и.мали 7 мртвих и 8 рањених. Тада је погинуо Воја Грујић, замјеник команданта, погинуо је у моменту када је на челу батаљона, у јуришу, пуцао на непријатељску масу из машингевера. Непријатељ је у овој борби имао страховите губитке. Његова јачина била је око 600 — јуришни одред Павла Ђуришића. Овај моменат је у ствари одлучујући у борби са четницима на Калиновику. Послије тога јуриша борбена способност непријатеља је ослабила, његова упорност нестајала. НеприЈатељ је касније на положаје наших јединица извршио у току ноћи **ЈОШ** пет јуриша, али ниједном приликом није успио да напредује ниједне стопе. Ми смо извршили четири јуриша и успјели да овладамо котама 1447, 1334 и 1403. Но нисмо се задржавалн на тим котама услијед тога што смо били тучени од непријател>а са греде на Трескавици. Како је непријатељ пред зору отпочео рокирање својих снага према с. Врховина, што је изазвало бојазан да не продужи за с. Бјелимиће, как)о је људство било потпуно исцрпљено, људи су падали у несвијест ради тога што су читавих 24 часа лежали у снијегу без хране, како су наше .снаге ослабиле услијед великих губитака, оцијенили смо да би .се требало повући на боље дефанзивне положаје. Тај предлог прихватио је Штаб II дивизије, те су се тако 22 ујутру наше јединице повукле на десну обалу р. Врховине, затварајући на тај начин правац према Оџацима.

ОЦЈЕНА

Борба на сектору Калиновика спада међу најтеже борбе које је наша Бригада имала до сада. И у таковој борби са одморним и упорним непријатељем, бројно много надмоћнијим, наше јединице су оправдале повјерење. А II — Црногорски — батаљон је, једном ријечју, превазишао самог себе. У тој борби он је био велнчанствени примјер масовног херојства од руководећег кадра до посљедњег борца, до нишанџије на тешком: митраљезу који се налазио у стрел>ачком строју и у моменту јуриша скида митраљез са постол>а, устаје и туче с руку непријатеља на 50 метара. II ба-

таљон је заслужио сваку похвалу. Одбио је 6 узастопних јуриша и извршио четири успјела. И у овој акцији направили смо извјесне лропусте и грешке. Наша Бригада је морала лрећи правцем предвиђеним у наредби, што би омогућило обухват непријатеља, те би на тај начин непријатељ, а не ми, био у теренски јцеповољнијем положају, што би знатним дијелом допринијело његовом поразу. У том мијењању правца огледа се извјесна лежерност према постављеном задатку, боље рећи извјесна површност. Даље, није лостојало координације међу јединицама у нападу, нарочито не са II Пролетерском бригадом. Питање координације и везе је константан проблем наше војске, унутар мањих јединица више или мање савлађиван, а унутар већих јединица стално актуелан. Осим тога што немамо техничких средстава за везу, осим тога што оперишемо на терену јако испресијецаном, чиме је веза ртежана, изгледа ми да се није предузело све да би се тај проблем ријешио са средствима и могућностима којима располажемо. Тај проблем је врло важан јер не бисмо смјели даље давати могућности непријатељу да се појединачно обрачунавају са нашим снагама. Мислим да би требало предложити В.Ш., као једну од могућности одржавања везе, да изда наређење за образовање по свим јединицама једнообразних одјељења за везу путем сигнализације (сигнални барјачићи, цепне лампе, обнчних фењера и друго), са јединственим кључем и т. сл. Уколико би се тај предлог прихватно, ми бисмо могли предложити конкретан план. Даље, један од недостатака у општој поставци био је тај што нисмо познавали непријатељске снаге. Додуше те снаге (четири васојевићке бригаде, јуришни одред Павла Ђуришића, двије Санџачке бригаде, двије босанске и др.) су дошле у Калиновик непосредно пред наш долазак, али то не умањује горњу чињеницу. На крају, наша процјена ситуације у зору 22 марта била је погрешна. Ми нисмо схватили јачину ударца нанесеног, непријатељу (на сектору наше Бригаде непријатељ је имао око 70 мртвих и много већи број рањених), нисмо осјетили прелом у наступу непријатеља, тако да је недостајао само још један напор до његовог потпуног пораза, јер је непри-

јатељ већ био деморалисаи и знатним дијелом бјежао, — тако се догодило да смо се пред потученим непријатељем повукли (нека ми се це замјери на примједби: поновила се у минијатури Бородинска битка). Међутим, у цјелини битка је успјешно завршена. Разбијени су и поражени елитни непријатељски одреди на којима су почивале све његове наде.

VII
(Трново)

Од 23 до 26 марта наша Бригада налазила се на сектору: с. Шивоље — с. Крбљине — с. Руђице (према Трнову), са задатком обезбјеђења правца Трново—Калиновик. У току тог времена нисмо имали никакових акција. На тОм терену предало нам се око 20 четника. 26 марта извршили смо покрет на сектор: Миљевина—Текеушићи—Сокола.

VIII
(Устиколина)

З А К Љ У Ч А К

Наређење[38] Штаба дивизије од 26 марта, по коме је наша Бригада требало да нападне и разбије непријатеља на линији с. Слађеновићи — с. Кремин—Креминско Брдо—Котка—Љешник—Јабука, у цњу што бржег овлађивања Устиколином, да би се пресјекао друм Фоча—Горажде и са задатком стварања мостобрана на сектору Устиколине.

П О С Т У П А К

У напад на горње положаје пошли смо, како је то предвиђено наредбом Штаба дивизије, 27 марта ујутро. На сектору Срботина—Градац читава Бригада је формирана у једну колону и пошла на најближе непријатељске положаје у таквом распореду. Овакова тактика била је нужна услијед недостатка у времену да вршимо неке веће обухвате, као и услијед помањкања конкретнијих података о непријатељу и његовом распореду. Тако је челни батаљон ступио у борбу са непрнјатељем на сектору Слађеновићи—Г.

Кремин, наредни батал>он је наставио пут и сукобио се са непријате**.Ђем** на положају Креминско Брдо, слиједећи батаљон је наставл>ајућн марш отпочео борбу на положају Котка, а зачелни батаљон (с обзиром да је један задржа^ у резерви) сукобио се са непријатељем на линији Удовичићи—Јабука. Јачина непријатеља на овим положајима била је до 2.000 четника. Борба је трајала до 16 часова укључно, када је непрнјатељ на читавом сектору био разбијен и натјеран у панично бјекство. Наше јединице .су наставиле са гоњењем непријатеља, тако да је наше лијево крило овладало Јабуком и Превилом, а десно крило угрозило Устиколину. У току ових борби непријатељ је нмао 12 убијених и већи број рањених (што ^е касиије тачно утврђено). У току 28 марта овладали .смо Устиколином, коју је непријатељ напустио. 29 марта покушали смо насилно пребацнвање код Устиколнне. Брзом паљбом из свих наших тешких оруђа успјели смо да потпуно разбијемо непријатеља на сектору Цвилин—Братовчићи. Непријатељ је био просто обезглављен, бјежао је на све стране тражећи индивидуални спас, неИоћан да да макакав организовани отпор. Таково стање код непријатеља, који је трпио страховите губитке услијед наше ватре, корнстили смо да, помоћу неколико бораца — пливача, пребацимо скелу .са десне на лијеву обалу. Међутим, случај је хтно да куршум погоди уже којим клизи скела те да тако онемогући даљу употребу скеле. Наиме, уже је погођено тачно на средини ријеке, ту се формирао чвор преко којега котурача није могла да пролази. Док смо покушавали са оправком пао је првн мрак, непријатељ се средио и извршио противнапад, тако да нам је онемогућио рад на рправљању скеле. Од тада до 1 априла задатак наше Бригаде .састојао се у давању обезбјеђења према Јабуци и Превили, гдје смо у неколико наврата имали мање сукобе са бандама које смо врло брзо рјешавалн у нашу корист, — у давању обезбјеђења преМа Горажду и Фочи, на којим правцима није долазило ни до какових борби, и на активном, ужурбаном припремању превозних средстава за прелаз преко Дрине.

О Ц Ј Е Н А

У акцији на Устиколину направили смо сљедећи пропуст: послије првог разбијања непријатеља на лннији с. Слађеновићи—Кремин, наше десно крило наставило је са гоњењем непријатеља, тако да је у 17 часова угрозило ватром саму Устиколину. Међутим, како је наша главнина тада водила борбу

т

на сектору Котка—Превила, будући да нисам нмао никакових обавјештења о непријатељу на десној обали р. Колуне, као ни на лијевој обали р. Косовске, наредио саи повлачење нашег десног крила услијед бојазни да не буде обухваћено од непријатеља у маказе. Ма да нисмо имали неких већнх снага за **ПЈЗихват** нашег десног крила, ипак бојазан није постојала услијед тога што је непријатељ био обезглављен, тако да је без икакове организације наваљивао на скелу да се што прије пребаци на десну обалу Дрине. И тек послије читавог сата затишја нашег десног крила непријатељ је образовао неко обезбјеђење за пребацивање једнница преко Дрине. Тако сМо испустили дивну прилику да разбнјеног непријатеља дотучемо.

З А К Љ У Ч А К

Услови под којима смо се у овои периоду борили били су врло тешки: чести убрзани маршеви, слаба исхрана, недостатак смјештаја, скоро непрекидне борбе са технннчки и бројно надмоћнијим непријатељем итд., и посматрана са тог становишта борба наше Бригаде у овом међувремену у цјелости је била плодоносна. Мада смо нмали велике губитке (поготову када се узме у обзнр број обољелих другова у овом периоду), ипак смо непријатељу нанијели много веће жртве а у неколико махова успјели смо да непрнјатеља потпуно разбнјемо. Но када се узие у обзир ситуација у којој се налазила болннца и остале наше снаге, ситуација која је захтијевала иаксииуи пожртвовања, Умјећа и активности од сваког појединца до Бригаде као цјелине, посматрано са тог (уствари једино исправног становишта) наша Бригада није задовољила. Грешке: Коњиц, Г. Вакуф и пропусти у наредним акцијаиа у оваковој ситуацији нису се смјели догодити. Напомнњем да те грешке и пропусти не леже у борбеној способности бораца, њиховом моралу и политичкој свијести, већ у неправилном руковођењу, боље рећи моменталном несналажењу старнјих или млађих руководстава. А чињеница је да сио грешке Коњица и Вакуфа настојали да у наредним акцијама поправимо и мислим да смо бар дјеломично у томе

успјели. Један од основннх проблема наше Бригаде у овом међувремену био је проблем дезертера, који се заоштравао повеНавањем тежине услова и прилика. Но осим тога један од разлога појаве дезертерства је и у секташком, неправилном односу старијих бораца према новомРбилисаним борцима из Средње Босне, по чему ће друг политком Бригаде поднијети исцрпан извјештај. Даље, питање болести. Наиме, у нашим; јединицама појавио се пјегавац и друга обољења од којих нам је избачен из строја знатан број бораца. У ту сврху предузели смо извјесне хигијенске мјере, које још нису показале видније резултате. Питање војне обуке у читавом рвом периоду је скоро запуштено. Предузели смо мјере да сваки минут слободног времена користимо, између осталог, и на војничком подизању. Услијед заморености и других разлога осјетило се извјесно расплињавање јединица, лабављење дисциплине и будности, губљење војничке форме и формирање неке фамилијарности и т. сл. И у овом погледу предузели смо одговарајуће мјере: активизирали политички рад, дали сваком појединцу конкретне задатке, развијајући тако код њега максимум одговорности за додијељени посао.

Било је и других проблема који су искрсавали и рјешавани унутар Бригаде у овом међувремену. Настојимо да те проблеме ријешимо у њкховом зачетку, прије него што постану општа појава, стање. И на крају: настојимо да наше грешке, недостатке и пропусте увидимо благовремено и да их у процесу живота и борбе поправимо, савладамо, превазиђемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант

ИЗВЈЕШТАЈ ИОЛИТОДЈЕЛА ТРЕЋЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 5 АПРИЛА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ И РАДУ У БРИГАДИ[1]

ПОЛИТОДЈЕЛ III ДАЛМ.
Н. О. У. БРИГАДЕ
IX ДИВИЗИЈЕ

Извјештај о раду

ЦЕИТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Од нашег нзвјештаја 3/П[2] па до данас наша Бригада се налазн у сталном покрету и борби, од Врлике па до Невесиња.[3] У току овога времена могли смо послати извјештај, али смо сматрали да није упутно јер је настала евакуација, велике борбе, пренос другова рањеника итд.

С друге стране, у том периоду су искрсли многи проблеми чију цјелину и резултате тек данас можемо да сумирамо.

Организационо стање

I	батал^он	чланова	38	кандидата	15	скојеваца	45
II	„	„	35	„	11	„	53
Ш	„	„	35	„	23	„	52
IV	„	„	19	„	7	„	57

Штаб бригаде, санитет, интендантура, бацачи: чл. 12, канд. 13, скојев. 19

Укупно: чланова 139 кандидата 69 скојеваца 221

Погинулих: „ 11 „ 16 „ 35

Основно по овом питању састојало се је у томе да се организација ојача новим члановима. Ми смо прије нагласили да друговн овом важном питању нису умели да приђу. Није се на састанцима расправљало организационо стање, какви су чланови, какви кандидати, чврстина н дисцнплина у Партији итд. Тако се н догађало да су ван Партије били извјесни добри другови који заслужују да буду чланови. С друге стране било је кандидата који су

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 5493.**
[2] **Редакција није пронашла поменути извјештај.**
[3] **Види док. бр. 4.**

мјесецима „провјеравани", тј. парт. организација није се бринула о њиховом развитку и није их на вријеме учлањавала.

Данас можемо рећи да су бирои и ћелије ово питање схватили. Послије два мјесеца ванредних напора, губитака руководећих другова и чланова можемо констатовати да партијска организација у нашој Бригади не само да је **Очувана** него и видно бројчано порасла. Увлачење у Партију нових бораца оданих нашој борбн постало је задатак који се схвата и благовремено рјешава.

Рад Партије

За дротекло вријеме рад Партије није се могао развијати успјешно на свим линијама због великих покрета и непрестаних борби које је наша Бригада имала. Наши батаљони по први пут су напустили свој терен и кренули на нове задатке. У току самога покрета вршена је мобилизација. Новопридошли елеменат, **Политички** скоро потпуно неваспитан, колебљив и везан за .свој крај, — разводнио је ионако не баш чврсте редове наше Бригаде. Требало је рјешити проблем новомобилисаних у условима сталног покрета. Уз то ти новомобилисани нису своји^ доласком у Бригаду добили оружје — јер га није било — те се нису могли осјећати војницима.

Доласком новомобилисаних, у покрету, при условима нередовите исхране, искрсле су разне ружне појаве: халапљивост, заостајање из колоне, лутање по кућама, пљачка и слично. Стари борци су морал водити низ борби које су нови гледали из цивилске перспективе. Разумљиво, у борби се гине и рањава. Појавили .су се резонери а са њима и дезертерство и рањавање у лрст. За неколико дана појавио се проблем „палчика".[4]

То је објективна ситуација за протекло вријеме. Када се узме у обзир слабост Партије (наш извјештај од З/П) јасне су све тешкоће које су се испријечиле у раду Партије, јасни су такође и нови задаци који су се хитније од свих других поставили и од чијег рјешења је буквално зависио опстанак Бригаде. У далеко мањој мјери рјешење тих проблема и данас је актуелно.

Сав наш напор у ово.м времену усмјерен је на то да помогнемо Партији да научи да рјешава и да ријеши ове задатке у току самога покрета, у тешким условима, кад треба имати и искуства и знања и пуно партијности. Сав рад Партије био је усретсређен на рјешење питања ново-

(лобилисаних и свих оних појава које су они унијели а покрет појачао и избацио као непосредну опасност за развитак и опстанак Бригаде.

150 је дезертирало на граници Далмације и Херцеговине, али с друге стране да^нас можемо утврдити да је цјелина Бригаде сачувана, масовно осипање заустављено, Бригада може да рјешава борбене задатке и рјешавала их је у низу борби до данас. Партија је у току свладавања ових проблема, (стални покрет, борбе, ношење рањеника) ојачала и донекле научила да као Партија ради у овим условима.

Војни рад

Због оваквих прилика војнн рад се није развијао како треба. Користио се сваки час ван борбе и покрета да се нарочито новодошли науче руковању пушком и основним знањима: развијање у стрелце, заклони, напад, повлачење, пребацивање, употреба бомби и сл. Формиран је IV батаљон, који је у 98% састављен од новодошлих. Пребачен је у њега дио партијског кадра и СКОЈ-а. Овај батаљон је највише војнички радио јер је имао највише услова и јер је њему то био главни задатак. Међутим, немање оружја (од 217 бораца 100 је ненаоружано) омета правилно војничко подизање овог батаљона. Он данас .служи као резерва. Друга три батаљона, који имају војничког искуства, непрестано су ево већ два мјесеца без смјене и одмора на положајима и у борбама. Борци су физички сасвим исцрпени. Заиста, узевши у обзнр све слабости, чињеница је да су другови јуначки издржали све досадашње тешкоће. Морално стање поред свега није рђаво.

Бригади је потребан одмор јер постоји опасност да се добар дио бораца онеспособи за покрет и борбу. Већ су нам умрла 3 друга од изнемоглости.

Нижи војни кадар је неискусан. Прилика за војннчко сређење Бригаде било је врло мало. За IV батаљон нарочито биће теже рјешење питања нижег војничког кадра.

Од 750 бораца, колико их сада има на лицу, наоружано је 500, не рачунајући особље око тешких оруђа. А за положај моментално способних око 400.

Нарочита брига посвећена је патролној служби и служби везе.

Да би се издигао нижи војни кадар, поред конфереНција и рада у оквиру батаљона, потребно је држати курсеве. У том смислу смо предложили друговима да се при Штабу организује .војни курс од 10 дана интензивног рада са

добри.ч борцима који врше или могу да врше старјешинске дужности. Било би добро да се из старијих бригада извуку неколико водника, који замјеник командира и извјестан број бораца Далматинаца који би својнм искуством и борбеним особинама врло корнстили Бригади, а донекле би се ријеб1иле најнужније потребе нижег војног кадра и попуне баталуона. Старије бригаде то не би сигурно ни осјетиле.

Констатујемо да Бригада у погледу војничке организације и војне администрације заостаје за развитком партијско-политнчког рада. Централно питање код нас сада је побољшати војну организацију Бригаде, јер смо увјерени да Не ти.че резултати партијско-политичког рада бити чвршћи и бољи.

Политички рад

Упркос свих тешкоћа полнтички рад је прилично нитензиван и усмјерен у правцу широког васпитања бораца, нарочито у вези са многим ружним појавача које су углавном резултат ниске политичке свијести.

I батаљон Одржано је 10 политичких часова по четама. (О избјегличкој влади, Офанзива нас је ојачала, Заповијест друга Тита, О новомобилисаним друговима из Косовске долине и Цетинске Крајине и односу према њима. О вањској и унутрашњој ситуацији, Вијести и дискусија неколико пута).

Одржано је 7 четних конференција.
(О дисциплини, О дезертерству, О исхрани, О покрету, О колективу, О ношењу рањеника).

Одржано је 6 батаљонских полит. часова и конференција.
(О уласку наше Бригаде у састав Дивизије, 'Пљачка руши углед наше Н.О. борбе и подрива војску, Војно-полит. ситуација, О великом значају пребацивања рањеника, Наредба В.Ш. о конфискацији, Наш долазак у нове крајеве и однос према народу).

Одржана су 2 састанка са комесарима чета и делегатима.
(О дужностима комесара и полит. делегата, Штетне појаве и рад на њиховом уклањању).

// батаљон Одржана 3 четна часа од 10/111 до 31/Ш.
(О четницима, Избјегличка влада, Однос према народу, Вијести и дискусија).

Одржано 5 четних конференција.
(О дисциплини у маршу, О културно-просвјетним одборима л дописима за Бригадни лист, О другарству, О иолективу, Борба против пљачке).

Одржане 2 батаљонске конференције.
(О дисциплини у маршу, Борба против пљачке, Однос према народу ових крајева).

/// батаљон Одржано 18 полит. часова по четама.
(Избјегличка влада и домаћи издајници, Из историје Руске револуције, Црвена армија, Издајничка улога Х.С.С.-а, О СССР-у, Војно-политичка ситуација, Читање „Борбе", Политички значај ношења рањеника, О важности да заузмемо Вележ, Вијести и дискусија неколико пута).

Одржано 16 конференција.
(О реду и чистоНи у чети, О извршавању војне дужности и дисциплини, Покрет, Пренос рањеника, Пљачка, Изостајање из колоне н забушавање, Понашање према старјешинама, О псовању и другарском односу, Савјесно патролирање, Колектив и дружељубље, Зашто смо отишли из Далмације, Недостаци приликом борбе код Кочерина, Зашто морамо заузети Невеснње, Критика акције на Невесиње).

Одржане 3 батаљонске конференције.
(Држање бораца приликом борбе, Дисципли::а, 25-годишњица Црвене армије, О народним обичајима у крајевима кроз које Немо пролазити и њиховом поштовању).

IV батаљон Одржан 21 политички час по четама.
(25-годишњица Црзепе армије, Народноослободнлачка војска и њено стварање, Избјегличка влада, Пљачка, Однос према народу, Проглас Стаљина поводом 25-годишњице Црвене армије, „Не-

ће успјети" — чланак из „Борбе", Значај доласка Владимира Назора, Свјесна днсциплина, Како је дошло до данашње борбе и чија је побједа, Домаћи и страни непријатељи, Какав мора бити борац НОВ, Избјегличка влада, КПЈ као предводник Н.О. борбе, Однос према старјешинама).

Одржано 5 батаљонских политичких часова. (Другарство у НОВ, Црвена армија, Стаљинград, Ослобођење дјеце у Јасеновцу, Борба Црвене армије).

Одржано 8 четних и 5 батаљбнских конференција.
(О халапљивости, Исхрана, Дужности, Пљачка, Понашање бораца у селима и однос према народу, Марш, Живот у логору, Однос фронта и позадине).

Уз све ово одржана је прослава 25-годишњице Црвене армије у цијелој Бригади и извршене опште политичке и партијске припреме за напад на Невесиње.

Како се види, политички рад је за ово вријеме усмјерен на широко политичко васпитање бораца, лостављајућн нај^онкретније проблеме који су у току покрета искрсли. У IV баталону су постављена широко васпитна питањз, јер је тај батаљон састављен од новодошлих бораца.

Културно-просвјетни рад

Формнрани су култ.-просвјетни одбори по четама и батаљонима. Одржано је неколико састанака. Спремали смо приредбу и развили широку акцију за дописе и оживљавање културног рада. Појавиле се зидне новине, џепне новине, аналфабетски течајеви. Али је дошао покрет те је овај рад заостао. И ми смо у току рада стекли неколико искустава о чему ћеИо говорити.

СКОЈ

Рад СКОЈ-а у току овога времена доста је узнапре-'довао. 'Унијета је јасноћа по органнзационом питању и чланству у СКОЈ-у. На састанцима проучено директивно писмо ЦК СКОЈ-а и по њему се рад организује. Прнје неколико дана формиран је Бригадни комитет, само је засада питање секретара отворено док се не види који ће од чланова Комитета најбоље одговорити.

Рад на терену

У неколико села (око Широког Бријега и Доње Рабине) формирани су привремени Народно-ослободилачки одбори и држане конференције са сељацима. И даље је питање широког политичког васпитања и других мјера да се борци наше Бригаде науче правилно односити према народу. У том погледу има ружних појава по којима је Партија предузела мјере да се спријече. Можемо само рећи да*се много више говори о пљачки код бораца из Далмације него < што је истина. Има тих појава, и то ружних до краја, али то није масовно како смо чули да извјесни, често и одговорни другови говоре. Тако напр., приликом поновног узимања Невесиња много се говорило да Далматинци пљачкају по куКама. Међутим, наша Брнгада је прва ушла у град и осим дватри, али заиста дватри, случаја наши батаљони су продужили на даље положаје, три до четири сата далеко од Невеснња. Свн наши другови схватају сву штетност пљачке и свим средствима боре се против ње.

Дошли смо у везу са Среским комитетом КПЈ за Невесиње. Откад су четницн у овом крају Партија није постојала. Прије неколико дана формиран је СК КПЈ. Они Ке за 3 дана имати састанак па Ке неко иКи од нас на њега. Прнпремили смо им политичког и партијског материјала у коме они оскудијевају.

Теоретски рад

Прорађиван је пројект Устава СССР-а, Национално питање из „Основа лењинизма", Национално питање у свјетлости Н.О.Б. од Тита, Шта значи пропаганда о посљератном уређењу Европе, Шта значи бити члан КГ1 и које су његове дужности. Теоретски рад је из познатих разлога заостао. Овом Кемо посветити највеКу пажњу према приложеном писму.

Такмичење које смо поставилн поводом 25-годишњице није остварило предвиђени план, али је било резултата нарочито по војном раду и дописима за Бригадни лист. Важно је то да је такмичење продрмало организацију из оне првобитне учмалости и данас је обогатило искуством за слично организовање убудуКе.

Брнгадно савјетовање нисмо због покрета могли одржати, али Кемо предложити да се одржи чим прилике дозволе.

У Бригади има 20 партијскнх ћелија.

У току овог ^ременаодржана су: 52 радна састанка ћелија
16 теоретских састанака
17 састанака бироа
1 састанак свих бироа заједно
3 батаљонске партнјске конференцнје

Најактивнија је организација I и III батаљона. IV батаљон је партијски сасвнм млад и тек од скора свака чета има партијску ћелију.

Основни смисао рада Партије и наших напора кретао се у два правца:

1) Ојачати Партију новим члановима, објаснити другонма важност, провјеравање чланова и кандидата, важност бриге за рад и борбу сваког борца, тј. непрестан рад на чврстом везивању уз Партију најбољег и најоданијег елемента у нашој Бригади. Ово из разлога које смо навели у тачки ,,Организационо стање".

   Можемо казати да се тај задатак са успјехом рјешава, водећи строго рачуна да у Партију не улазе људи који би на било који начин слабили чврстину Партије.

2) Подићи политичку свијест интензивним политичким радом. Ту смо морали водити рачуна о разлици која постоји између наших батаљона.

У Вашем одговору на наш извјештај од 3/11 дали сте нам чврсте смјернице које имамо стално у виду. Између осталога је речено да треба пазити да се организација не преоптерети многнм задацима и да се води курс на развитак рада по свим секторима. Ту се поставља питање правилног организовања рада Партије у покрету. То питање смо продискутовали ми као и на састанци.ма кроз организацију, о чему је замјеник комесара бригаде[5] упутио једно писмо као директиву и потсјетник. То писмо Вам достављамо. Молимо Вас да нам одговорите а нарочито у вези тачке о кандидатима. Ми смо мишљења, на основу искуства, да је такав рад кориснији за партијско подизање кандидата, мада се у неким бригадама кандидати држе на појединачној вези. Ми ћемо се држати овога што је у писму изнијето док не добијемо од Вас одговор. Дијелови о организацији војног и политичког рада само су најгрубљи лотсјетник јер је то питање расправљено у организацијн. Мислимо (то је искуство о коме смо говорили) да ће се

пуном прнмјеном овога писма омогућити пуни рад Партије по свим секторима и да ће се Партија моћи бавити свим питањима без опасности оптерећења са пуном могућношћу остварења предвиђеног плана.

Кадрови

У борбама нам је изгинуло неколико добрих руководилаца. Затим, извјеснн другови на руководећим мјестима нису одговорили. Ми смо предлагали измјене које су усвојене и ко'је су знатно унаприједиле рад Партије. Међутим, кадрови су и даље најтеже питање. Велика већина чланства истог је политичког нивоа и рада у Партији. У услови покрета морала су се рјешавати горућа питања. Дошли смо до закључка да морамо пронаћи начин да кадар уздигнемо. У том смислу сложили смо се да без обзира на покрет и борбе морамо држати курсеве као главни облик теоретско-политичког подизања, уз то нарочито развијајући активан теоретски рад бироа и ћелија, како се и из писма види.

Мислимо овако: уз Штаб бригаде организовати два курса:

1) Војно-политички курс. Узети из сваке чете по једног, или десетара, или водника, или замјеника командира (дакле 12 другова). Циљ курса је углавном војничко уздизање нижег командног кадра.
2) Партијски курс. Исто — из сваке чете по једног. Циљ курса је теоретско уздизање и организаторско оспособљавање. Оба курса једновремено, јер је хитно. Са курсевима стално настављати. Теме за партијски курс које смо Вам прије јавили. Предавачн да се мијењају из многих разлога.

Један курс смо одржали који је дао добре резултате.

На курсу је било свега 6 другова, што је грешка коју ћемо исправити.

Услијед ниског политичког нивоа, комесари и даље не задовољавају а у извјесним четама за.чјеници комесара врше комесарске дужности. Кроз ове курсеве оспособићемо потребан број другова који ће моћи вршити дужност комесара.

Комесар бригаде друг Миро[6] Вншић добар је и одан друг. Труди се много. Али никако не може да се саживи са својим задацима. Улажемо сви напоре да му помогнемо, указујемо му на грешке и недостатке итд. — али с.чо дошли до увјерења да је задатак лрерастао његове мо-

гућности. Знамо да је тешко сада вршити измјене, али морамо реНи (то смо саопштили и комесару Дивизије)[7] да његово несналажење — веН два мјесеца он не може да се снађе и среди — претставља с.метњу за развитак Бригаде и сили остале чланове Штаба бригаде да редом врше његове дужности. Штета [због] овога је очита, зато мислимо да је врло важно да ви по овоме укажете хитну помоН.

Рад политодјела

У току овог времена од када се налазимо у III Далмат. бригади добро смо упознали кадар, стање и могућности које се могу очекивати при садашњем стању. Обиласцима бироа и Нелија, личним додиром са одговорним друговима итд., а нарочито најпунијнм споразумом са замјеником комесара Бригаде, још од почетка, држеНи се Вашег писма, настојимо учврстити организацију и подиНи личну одговорност.

У току овог времена установили смо што је организацији потребно и приликом инструктивних обилазака ломажемо друговима да уоче у томе часу главне задатке. У овом извјештају видн се шта смо сматрали главним. У том см.јеру смо и радили. Уз то смо извукли извјесна искуства, резултат чега је ово писмо које Вам достављамо а које се сада у пракси спроводи.

Чврсто Немо развијати Вашу директиву у писму које сте нам упутили.

Бригаднн лист нисмо могли до сада издати 1) због опште ситуације, 2) због технике. Сада смо ово друго ријешнли а и веНина материјала је спремљена и у редакцији. Надамо се да Не изаћи за који дан.

Ради теоретског, војног и политичког васпитања средили смо дио материјала из „Борбе" и ,,Војно-политичког прегледа" и издали у малим брошурама.

1) Лењин—Стаљин (из „Борбе")
2) Новн број „Пролетера", ново оружје у борби за линију Партије.
   б) Брнга за нове кадрове у војсци.
   в) Учимо се лењинистичком стилу у раду.
   г) За бољи агитационо-ђропагандистички рад (свв из „Борбе" — намијењено партијској рганизацији).
3) Органнзационо питање КПЈ и Н.О.Б. А. РанковиН.
4) Шта значи бити члан КПЈ и које су његове дужности.

5) Савез комунистичке омладине у суровој школи рата.
6) Пар.тизански командант — част старјешине — једна књижица за војни кадар и борце.

Осим тога неколико ствари за културно-просвјетни рад (пјесме, скечеви, хорске рецитације).

Наша грешка у вези писама која смо упутили организацији и Вама доставили јасна нам је и, мислимо, потпуно исправљена. Желимо само подвући да од доласка у ову Бригаду све радимо у најпунијем споразуму са замјеником (комесара и да се ни за час нисмо изврглі у руководство, мада нам је јасно да се овим писмима могло отклизати.

* » *

Наша Бригада је носила рањенике, па је због остављања рзњеника била наређена истрага од стране В.Ш.-а. Парторганизација је такође водила истрагу. Међутим, борци наше Бригаде су донијели и више рањеника него су узели. Тачно је да је било остављања па враћања, услијед авиона и артиљерије, али су сви прикупљени и донесени. Није ниједан намјерно укриван. Било је пуно неорганизованости у санитету, онда улазак у колону, час коМора, час бораца, час коњаника итд. ометао је ношење рањеника. Иначе, борци су јуначки донијели рањене другове. Не знамо да ли је у којој другој бригади дошло до остављања, али код нас није.

Поенос се могао боље организовати и са војне стране.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политодјел
Видић[8]

5/1У-1943

П.С. Извјештај о СКОЈ-у слиједи.

[8] **Добривоје**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 5 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ДА ПОВЕЋАЈУ БУДНОСТ[1]

ШТАБ
VI К. Н. О. У. БРИГАДЕ
Бр. Службено
Дне 5. IV. 1943 год.

Положај

ШТАБУ I, II, III И IV БАТАЉОНА И ВОДУ ЗА ВЕЗУ VI КНОУ БРИГАДЕ

Положај

У везн промијењене ситуације н а р е ђ у ј е се:

1) Чете којима располажу батаљони да буду припремне, како дању тако и ноћу. Истурати јаче патроле и то ш*о дубље у непријатељску територију, а нарочито послије пола ноћи, тако да не би дошло до изненађења, као што [је биоЈ случај [код] XII бригаде, гдје је непријатељ пришао на 20 метара и гдје [је] пријетила опасност да уништи сав Штаб бригаде. Чланови штабова батаљона нека се налазе стално са војском на гтоложају. Непријатељ је дрзак и примијенио је нашу тактику и упада на нашу ослобођену територију са клиновима, обично практикује ло ноћи, гдје пљачка и врши насиље и убиства над нашим цивилним становништвом. За. сваку небудност и изненађење узимаће се на одговорност чланови штабова батаљона и команде чета.

2) Потребно је да интенданти батаљона снабдију баталлне са резервном храном за 5—6 дана (кукурузним брашном, пасуљом, кромпиром и месом). Интенданти ће добити још потребна упутства од интендантуре Штаба бригаде.

3) Наша бригадна амбуланта већ сада је пуна, стога ћрактикујте да у бригадну амбуланту упућујете само тешке болеснике, док лакше задржите у вашим покретним амбулантама. Потребно је задужити једног члана Штаба са бригом око болесних другова. У случају покрета кре-

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се** у **архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/8, к. 774.**

нути собом и болесне другове. Извијестите нас колики број болесника имате у батаљонским амбулантама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Роца®

За команданта
Миланчић[3]

БР. 30

ОБАБЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О ФОРСИРАЊУ РИЈЕКЕ ДРИНЕ[1]

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ Д[ИВИЗИЈЕ]
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
6-1\МЗ у 6.30

ШТАБУ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ

1. — Примили смо ваше извештаје од 4 и 5 о.м.[2]

2. — Синоћ у 23 ч. јединице под командом Штаба II дИвизије имале су да започну пребацивање преко Дрине на свом сектору. Борба је трајала до јутрос у 3 ч. Исход нам још није познат.[3]

Обавештење о нападу добили смо тек синоћ, у 22 ч., те зато за предвиђене демонстрације нисмо могли упоггребити и ваше јединице, него смо само наредили VII "бригади да интервенише у смислу ранијег наређења са једним батаљоном. Интервенисао је и наш Хаубички дивизион са 12 зрна.

Чим будемо дознали исход операције и добили директиве од В.Ш., издаћемо потребно наређење.

3. — III Крајишка бригада још није стигла, сигурно због закашњења јединица VII дивизије које је требало да је смене.[5]

[2] **Урош Богуновић**
[8] **Миљевић**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21/1, к. 707.**
[2] **Редакција није пронашла поменуте извјештаје.**
[3] **Оппшрније о форсирању ријеке Дрине види у док. бр. 31, 32 и 33.**
[4] **Седма крајишка НОУ бригада**
[5] **Види док. бр. 9.**

4. — Упућујемо вам хоџу ХавиК Захида, који је родом из Слатине — преко Дрине — до сада са радом у Херцеговачкој бригади.[в] Но он Ке за .сад бити уз вашу Бри[J] гаду, за политички рад и за мобилизацију на терену око Фоче.[7]

5. — Прилажемо вам знаке распознавања и неколико примерака позива одбеглим четницима, којима се рок за повратак продужава до 7 о.м.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комдив
Коча

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 408
6/1У-1943

у архиву

К-т
Д-Л.[8]

БР 31

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДА ЗАВРШИ ПРИПРЕМЕ ЗА ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ[1] '

Ш Т А Б
VII КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
6 април 1943 г.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Штаб I Пролетерске дивизије издао вам је следеКе наређење:

„1) Извршите све припреме како бисте сутра навече извршили предвиђени задатак,[2] тј. пребацивање јединица

' Десета херцеговачка НОУ бригада
[7] Од редног броја 4 до 5 у оритиналу је прецртано мастилом.
[8] Данило Лекић

[1] Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 40/1—1, к. 709.
[8] Види док. бр. 32.

преко р. Дрине. У међувремену Не вероватно стићи и Карановић.[3]

Накнадно ћемо вам издати наређење[4] о самој акцнји.

2) Овде се налази другарица Вера из ПолитОдјела XVI бригаде, ако је друг Зоговић слободан, нека дође још вечерас и нека пбнесе обећани материјал".

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб VII КНОУ бригаде
командант,
Марјанац[5]

(М. П.)

БР. 32

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И СЕДМЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ДА ИЗВРШЕ ПРИПРЕМЕ ЗА ФОРСИРАЊЕ РИЈЕКЕ ДРИНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 6-ПМ8 Ч.

ШТАБОВИМА: I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

1. — II Далматинска бригада успела је у току прошле ноћи да се пребаци преко Дрине, у висини с. Мјешаји— јужно од с. Трбушча — и гони непријатеља према с. Бунови.[2] У то'ку данашње ноћи и сутрашњег дана пребациће се све три бригаде које су под командом Штаба II дивизије. Санџачка ће кренути према с. Узлуп, а II Пролетерска и II Далматинска рашчистиће просторију Бунови—Челебић—р. Ћеотина—Фоча.

[3] **Никола Карановић, командант Треће крајишке НОУ бритаде**
[4] **Види док. бр. 35.**
[5] **Народни херој Раде Марјанац. Погинуо 1943 год. као командант Седме крајишке НОУ бригаде.**
[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41/1, к. 709.**
[2] **Види док. бр. 33 и 298.**

2. — Сматрамо да су овим успехом јужне групе створени нужни предуслови и за пребацивање делова северне групе, чак независно од доласка III Крајишке бригаде.

У вези са таквом ситуацијом Штаб I Пролетерске бригаде извршиће све материјалне и тактичке лрипреме за пребацивање преко Дрине на свом сектору, које треба да уследи у току ноћи 7—8 ом.

VII Крајишка бригада имаНе задатак да демонстрацијама и непосредним дејством обезбеди прелаз јединнца I Пролетбригаде.

Штаб дивизије преНи ће са јединицама I Пролетбригаде.

По завршеном прелазу VII Крајишка бригада, поред затварања правца Фоча—Калиновик, преузеће и затварање праваца Јабука—Превила и Горажде.

3. — Ово наређење сматрати као авизо наређење. Наређење за саму акцију издаће овај Штаб накнадно.[3]

4. — На осталим секторима без лромене.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив
Фића

Комдив
Коча

П.С.[4] — Упућујемо вам Шестића Спасоја, наводно борца из VI батаљона, друга чета, ваше Бригаде, осумЉиченог за дезертерство. Прилажемо спроводне списе команди места Бјелемић и Калиновик.

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 413
6-^-1943

О 'предњем су обавештени сви наши батал>они.

У архиву.

Зам К-та
Милоје[5]

[5] **Види док. бр. 35.**
[4] **Сљедећи текст дописан је накнадно машином, латиницом.**
[5] **Милојевић**

Vrhovnom štabu

Tri bataljona II. Dalmat. brigade poslie obladjivanja nepr. uporištima i napora, prešli su kod sela Mješa jući na desnu obalu Drine i potiskuju nepr. u pravcu sela Bunara, stvara jući mostobran za prebacivanje osta lih naših snaga. Mi ćemo sve naše snage prebaciti danas i sjutra na desnu obalu Drine. Odrediću 2 brigade prema Foči a Sandžačku prema Uzlupu, ka šćepan polju i Čelebiću.

Mi ćemo se sjutra nalaziti u selu Bukovi. Čišćićemo sve bande na prostoru Foča-Drina-Čehotina-Čelebić i čekati vaše dalje direktive

Pohvalite II. Dalmat. brigadu preko „Sl. Jugoslavije" naglašujući požrtvovnost partizana-ribara kojih ima 1/3 u brigadi.

Smrt fašizmu Sloboda narodu

Peko

6. IV
u 15^20 čas.

Н.О. ФНРЈ

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРСИРАЊУ ДРИНЕ[1]

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Три батаљона II Далмат. бригаде, после рвлађивања непр. упоришти.ма и напора, прешли су код села Мјешаићи[2] на десну обалу Дрине и потискују непр. у правцу села Бунова, стварајући мостобран за пребацивање осталих цаших снага.[3] Ми ћемо све наше снаге пребацити данас и сјутра на десну обалу Дрине. Одредићу 2 бригаде према Фочи, а Санџачку према Узлупу, ка Шћепан Пољу и Челебићу.

Ми ћемо се сјутра налазити у селу Бунови. Очистићемо све банде на простору Фоча—Дрина—Ћеотина—Челебић и чекати ваше даље директиве.

Похвалите II Далмат. бригаду преко „Сл. Југославије", наглашујући пожртвованост партизана-рибара, којих има 1/3 у Бригади.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пеко[4]

6. IV
у 15.20 час.

«

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4—2, к. 9.**
[8] **Мјешаји**
[3] **Види док. бр. 197 и 201.**
[4] **Дапчевић**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 АИРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ОСМЕ БРИГАДЕ ДА НЕ ВРШИ ПОКРЕТ ПРЕМА КАЛИНОВИКУ[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 6. IV. 1943 у 9 часова

ШТАБУ VIII БРИГАДЕ

1) Примили смо ваш извештај[2] од 5. IV. т.г.

2) Не можемо се сложити са вашим померањем у правцу Калиновика и то из следећих разлога:

а) Врховни штаб одредио је да се наша Дивизија задржава на овој просторњи и да је контролише.

б) Ваша Бригада извршила је већ покрет из с. Разића у правцу с. Забрђани мимо одлуке В.Ш.[3] а по нашем одобрењу.

в) Здравствено стање VII бригаде слабије је него ваше Бригаде, а она је сменила III Крај.[1] бригаду и истурена је према непријатељу. У случају испада непријатеља ваша је дужност да потпомогнете Седму бригаду, што са нове просторије не би моглн због велике удаљености.

г) В.Ш. упознат је у детаље са ситуацијом у нашим јединицама и његова је одлука да ми останемо овде. Њему је позната наша те[г]нденција да се померамо напред и према томе ово пребацивање у скоковима схватиће као изврдавање његових наређења.

3) Ви морате предузети све мере да на тој просторији учините смештај што бољим и да очистите борце од вашки, али не можете вршити никакве покрете напред.

4) Ми смо тражили да нам достављате сваки дан бројно стање у виду дневног рапорта. Овај рапорт не стиже. Предузмите мере да сваки дан имате у Штабу тачно бројно стање и да то бројно стање достављате нама. Тражили смо затим рапорт о здравствено.м стању. Упутили сте јучер један који показује да је рађен без икакве пажње, тако

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/7, к. 812.**
[2] **Редакција не располаже поменутим извјештајем.**
[3] **Врховног штаба**
[4] **Трећу крајишку НОУ бригчду**

да се не зна где је 30 болесника. Овај дневни рапорт има за циљ да се види здравствено стање у развоју и мора бити апсолутно тачан и истинит. Погледајте копију тога рапорта па Кете видети да он не показује ништа, јер се за 30 болесника уопште не зна од чега болују и да ли су у амбуланти или болници.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Ђуро Кладарин

Командант
П. Јакшић[5]

БР. 35

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ[1]

ШТ АБ
[ПРОЛ]ЕТЕРСКЕ УДАРН[Е ДИВИЗИЈЕj
[НО] ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 7-1V 11.20

ШТАБОВИМА

I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
БРДСКЕ БАТЕРИЈЕ

1. — Од јуче у подне нисмо примили нових извештаја о ситуацији на сектору јужне групе. Према последњем примљено[м] извештају јужна група, са три бригаде, требало је да се у току прошле ноћи и данашњег дана пребаци преко Дрине и одмах предузме чишћење просторије село Бунови—Челебић—р. Ћеотина—Фоча. По преласку три батал>она II Далматнинске бригаде, у току јучерашњег дана, 6 о.м.,[2] водила се борба око Црног Врха, чијн нам исход

[5] **Павле**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42/1, к. 709.**

[8] **Види док. бр. 33.**

није познат, али се претпоставља да су јединице II Далматинске избиле на Црни Врх.

Наша III Крајишка бригада, из раније наведених разлога, није још стнгла.[3]

2. — I Пролетбригада извршиће вечерас, 7 о.м., у време и час који Штаб бригаде буде процењио као најповољнији, пребацивање свих својих борних делова преко Дрине. Место пребацивања оно које је Штаб бригаде изабрао. Задатак I Пролетбригаде онај изнесен у наређењу овога Штаба од 29-1II у 16.30 ч.[1] Друг Врховни Командант је данас упозорио на то да треба сву пажњу посветити непрекидности пребацивања трупа.

Неборачки делови и коморе који се не буду могли пребацити истовремено са јединицама остаће под заштитом јединица VII Крајишке бригаде на досадашњем сектору I Пролетбригаде, с тим што Ке бити тако прикупљени и распоређени да могу да се пребаце чим услови за то буду обезбеђени.

VII Крајншка бригада извршиће вечерас задатак изнесен у нашем наређењу од 29-1II у 16.30 ч.,[5] тј., поред батаљона који се сад налази на левом крилу I Пролетбригаде, упутиће један батаљон са задатком затварања праваца долина р. Осанице и Горажде, док ће трећи батаљон остати и даље на задатку затварања друма Фоча—Калнновик и заштите Хаубичког дивизиона. Батаљон који одлази на задатак затварања праваца долина Осанице и Горажде стићи ће до 20 ч., вечерас 7 о.м., на просторију с. Вина — с. Гаврић — три км. северозападно од Устиколине, где ће се — уколико се у међувремену друкчије не нареди — задржати све док се сви борачки делови I Пролетбригаде не пребаце преко Дрине, са задатком да, у случају потребе, штити пребацивање задњих делова I Пролетбригаде. Овај батаљон ићи ће преко с. Жељево, где ће Штаб батаљона добити од једног члана Штаба I Пролетбригаде све потребне податке о сектору који овај батаљон има да преузме.

Одмах по свом доласку на овај сектор III Крајишка бригада прикупиће се у селима на левој обали Колунске реке између Равног Врха, Рибичког Врха и Котке, одакле ће што хитније организовати пребацивање својих јединица преко Дрине ради преузимања задатка изложеног у нашем наређењу од 29-111 у 16.30 ч.[6]

' Види док. бр. 9.
[4] Види том IV, кн>. 11, док. бр. 148.
[5] Опширније види у тому IV, кн>. 11, док. бр. 148.
[6] Види том IV, књ. 11, док. бр. 148.

Брдска батерија ставља се под команду Штаба \У11 Крајишке бригаде.

Дивизиска болница одржаваће везу са ошш Штабом преко Штаба VII Крајишке бригаде.

Штаб VII Крајишке бригаде преузеКе све иослове око мобилизације. Везу са нама одржаваКе преко јединица I Пролетбригаде, а "одржаваКе и непосредну везу телефонску са другом Терзићем.[7]

Штаб дивизије кретаће се заједно са Штабом I Пролетбригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комдив
Коча

БР. 36

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРСИРАЊУ ДРИНЕ, РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И ДАЉИМ НАМЈЕРАМА[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
7 априла 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Обавјештавамо вас о ситуацији код нас. Све три бригаде пребациле су се на десну обалу Дрине.[2] На лијевој обали Дрине оставили смо један батаљон II Пролетерске бригаде према Броду, који ће се пребацити на десну обалу Дрине када наше јединице овладају Црним Врхом. Један батаљон Санџачке бригаде остављен је на лијевој обали Дрине према Вучеву, јер се тамо налазе извјесни непријатељски дијелови, који ће вјероватно бити приморани да отступе када наше јединице достигну просторију Шћепан Поље.

Наше јединице су достигле сљедеће положаје:

' Велимир Терзић, замјеник начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије

[1] Оригинал, гшсан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/3, к. 731.

[г] О припремама за форсирање Дрине види у док. бр. 22 и 23.

а) II Далматинска бригада налази се на простору с. Биротићи — с. Крушчица, а два батаљона се крећу према Црном Врху у циљу чишћења истог рд непријатељских дијелова.

б) III Пролетерска бригада[3] прешла је линију Мазоче и креће се у правцу Бастаса и Шћепан Поља.

в) II Пролетерска бригада, која је данас 7 ов.м. послије подне прешла Дрину, креће се у правцу Драгочава—Потпећ—Фаловићи.

Непријатељ[4] је давао' и даље још дјеломично отпор. Но сад се може рећи да је непријатељ потпуно разбијен на просторији коју су достигле наше јединице.

Сада се изграђују сплавови за пребацивање стоке и комора. То ће ићи теже јер ће сплавови моћи пребацивати само по два коња. Послије овладавања Црним Врхом почећемо са изградњом моста на Броду. Пионирска чета Врховног штаба остаће код нас.

Непријатељ је у овим бојевима имао преко 80 мртвих, велики број рањених и 24 заробљена.

Наши губици 4 мртва и 6 рањених.

Наше намјере. II Далматинска бригада ће очистити просторнју Бунови—Црни Врх—Брод, враћајући главнину својих снага у Бунове—Кундуци. II Пролетерска бригада очистиће Драгочаву—Подгај—Потпећ—Фаловиће—Завајит и Подгај. III Пролетерска бригада очистиће Бастасе—Раван—Хум—Хадровиће—Цијеловце[5]—Папков Дол а по могупности и Челебић. Мање снаге те Бригаде затвараће правац Хум—Шћспањ Поље° и правац Хадровићи—Узлуп, а главнина Бригаде биће оријентисана према Челебићу. Послије чишћења наше дви.је брнгаде биће сконцентрисане на просторији: Бунови—Кундуци—Драгочава, у циљу одмора и припрема напада на Фочу у садејству са I Пролетерском и VII Крајишком бригадом.

Ми смо мишљења да би на лијевој обали Дрине требало пребацити у с. Трошањ или у с. Белени један батаљон VII Крајишке бригаде[7] који би контролисао овај простор и слао јача извиђачка одјељења у правцу Вучева. На просторији с. Ђеђеве или с. Трбушче налазиће се наша Дивизија и бригадне болнице, а незгодно је да ми на

[3] Трећа санџачка НОУ бригада била је привремено под командом Друге пролетерске дивизије.

[4] Види док. бр. 197 и 210.

[5] Пијеловци

[6] Шћепан Поље

" Седма крајишка НОУ бригада била је под командом Прве пролетерске дивизије.

ову страну Дрнне остављамо неки од наших батаљона, зато је и то разлог да ее један батаљон Крајишке бригаде пребаци на раније именовану просторију.

Ми ћемо се трудити да се у најскорије вријеме нађемо са нашим предњим деснокрилним дијеловима на лијевој обали Ћеотине, зато је потребно да I Пролетерска бригада што прије узме под своју контролу правац којим ће вјероватно непријатељ покушати да се извлачи из Фоче—Фоча—Ифсар—Чајниче, као и правац Фоча, десна обала Ћеотине—Челебић, премда је овај задњи правац мање вјероватан. Још би боље било ојачати I Пролетерску бригаду да што прије потпуно отсијечемо непријатељски гарнизон у Фочи, одморимо наше јединице, у најскоријем времену приступимо ликвидацији Фоче у циљу отварања пута нашим рањеним друговима, када би све наше јединице у оквнру добијених директива пошле на даљи задатак.

У сваком случају треба се сложити да се јединице I дивизије, које имају за задатак да као сјеверна група затворе правац Ћеотина—Дрина, пребаце што прије и што раније овладају раније поменутим правцима непријатељског извлачења. Ми смо нпр. у демонстрацијама и припремама прелаза преко Дрине морали утрошити велике количине муниције, што је врло разумљиво, и заузимање Фоче гледано само кроз те потребе је врло важно за нас.

Молимо вас да нас обавијестите када ће се вратити IV Пролетерска бригада[8] у састав II Пролетерске дивизије. Мишљења смо да II Далматинску уд. бригаду а и II Пролетерску бригаду треба похвалити. II Далматинску бригаду треба похвалити јер је ово други пут да она насилно прелази ријеку (ријеке) Неретву код Јабланице и Дрину код Њешаве. Иста Бригада је одмах послије преласка ријеке у току преласка водила упорне и жестоке бојеве са непријатељем на десним обалама тих ријека. II Пролетерску бригаду треба похвалити због упорности која се огледала у читавој Бригади од бораца до Штаба бригаде у току припрема преласка. Та Бригада је и уморна јер су сви борци и све старјешине за све вријеме припрема (недеља дана) били на ноге и уложили максимум напора у припреми преласка. Та Бригада је имала око 15 рањених и 3 мртва друга приликом изградње мостова-сплавова, па и комесар бригаде друг Алекса Дејовић[9] изгубио десну ногу, која му је јуче ампутирама од задобијених рана.

[8] Четврта пролетерска бригада привремено је била под командом Треће НОУ дивизије.

[0] Народни херој, подлегао је ранама у болници. Види док. бр. 59 и 70.

Комесар бригаде друг Алекса, коме је јуче ампутираиа десна нога због наступања гасне гангрене, услијед великог излива крви налазн се у нашој дивизијској болници и живот му се налази још у опасности. Ми смо мишљења да комесара II Пролетерске бригаде друга Дејовића треба истаћи преко „Слободне Југославије" као примјер комесарске пожртвованости и предузимљивости у циљу савлађивања најтежих препрека, јер је друг Алекса Дејовић био такав у свим, а нарочито у тешким ситуацијама. Друг Алекса је три пута рањен у досадашњим бојевима са окупатором и издајицама нашег народа. Друг Алекса је омладинац, стар 21 годину, радник из Ужица.

Наши љекари и ми предузели смо све да спасемо друга Дејовића.

Ми смо мишљења, оцјењујући стање Алексе, да би било згодно, ако за то има могућности, да га посјете друг Марко[10] или друг Црни.[11] Друг Алекса се налази у с. Кути.

Ми ћемо се сјутра 8 ов.м. .налазити у с. Кундуци на десној обали Дрине.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар

Командант
Пеко

[10] **Александар Ранковић**
[11] **Сретен Жујовић**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗБИЈАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ГРЕБАК — НЕВЕСИЊЕ[1]

Из III див.

По извештају Штаба IX див. непријатељ је јуче у 13 часова овладао Бишином[2] и Грепјом.[3]

Вероватно је већ синоћ ушао у Невесиње.[4]

Према обавестима јуче и прекјуче два батаљона Италијана са 10 тенкова пребацили су се преко Кобилиће (за Билећу?) по плану.

7-1У-43

БР. 38

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 7 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРоАМА СА НЕПРИЈАТЕЉЕМ НА СЕКТОРУ БОСАНСКЕ КРУПЕ, РУДИЋА И НОВСКЕ ПЛАНИНЕ[1]

ШТАБ XII Н. О. УД. БРИГАДЕ
7-1У-43 год.

Другарском

ШТАБУ IV Н.О.УД. ДИВИЗИЈЕ

Положај

1 о.м. око 3 ч. напао на сектор који је држала ова Бригада. Непријатељ[2] је наступао у сљедећим правцима: једна колона је ишла од [Бос.] Крупе према нашем II батал»ону, друга колона од Блатне, која је напала наш I батаљон,

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23—8, к. 13.**
[2] **Види док. бр. 46 и 196.**
[3] **Гребак**
[4] **Види док. бр. 51 и 204.**

[1] **Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/10, к. 875.**
[2] **Види док. бр. 174 и 180.**

треКа од Рудића и четврта са Новске Планине (у току борбе колоне су се раздвајале настојећц да уобруче Наше снаге, тако да је ујутро око 9 ч. изгледало да наступа са више колона). I

Прво је био нападнут наш II батаљон [**ДОКЈ** су чете биле распоређене на положајима од Крупе до Отоке. Једна чета је примила борбу са непријатељем и под борбом се повлачила, док је једна била одмах отсјечена (иста се је налазила са десне стране цесте Крупа—Г. Јапра[3]), а с трећом четом Штаб тога батаљона кренуо је чети која је водећи борбу отступала према В. Руишкој.

Штаб бригаде, који се је налазио у Тубину В. Руишка био је обавијештен [у] 7 ч. од једног одборника да је непријатељ изашао на Н.[овску] Планину. Издали смо наређење нашем I батаљону да пошаље 1едан вод да испита стање на Н. Планини. Исто тако и патроле од Штаба бригаде. Телефонски смо извијестили Штаб VI[1] (друга Роцу[5]) Штаб дивизије нијесмо могли дозвати. У међувремену непријатељ се је појавио на вису наступајући према Војиновићи.ма. Будући да смо ухватили телефонску везу са болницом, извијестили смо их да непријатељ наступа према Војиновићима и да је линија (телефонска) угрожена. Ми смо кренули у правцу I батаљона.

У засеоку Корана ухватили смо везу са Штабом II бат., који је собом имао једну чету, док му је једна отступала пред непријатељем који [је] ишао према Р.[6] од Кључа. Ту смо били обавијештени о стању на терену II батаљона.

Дали смо у задатак II бат. да са [своје] двије чете спријечи спајање непријатеља, а I бат. смо хитно позвали да се повуче према нама. Ту смо мислили сконцентрисати снаге и разбити непријатељски обруч. Ту се је овоме Штабу лридружио један вод I бат. (који је био кренуо према Н. Планини) па је распоређен према непријатељу.

II бат. са једном четом примио је борбу не могавши спријечити спајање непријатеља, пошто му је 1 чета била одбачена ван обруча. Пошто му терен а и сам терен нијесу дозвољавале повлачење према нама, били су присиљени на пробој.

Штаб бригаде са водом I бат. био је приморан да отступа одвојен према Осредку. Замјеник ком. са водом II бат. којим је руковао, и остала 3 члана са зашт. и комором.

[5] **Вјероватно изворни дио ријеке Јапре**
[4] **Шесте крајишке НОУ бригаде**
[5] **Урош Богуновић-Роца, политички комесар Шесте НОУ бригаде**
[' **Вјероватно Рудића**

Везе са 1 бат. нијесмо имали, [наше] групе курира нијесу се враћале.

На Осредак нијесмо избили једновремено и на исто мјесто. Обје групе, не знајући једна за другу, извиђале су терен за извлачење јер нас је непријатељ све више уобручавао.

БР. 39

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 8 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАЗБИЈАЊУ ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА У КНИНСКОЈ КРАЈИНИ[1]

8-1У-43

Корпус

Група Личких и Крајишких бригада[2] под командом Славка Родића[3] разбила четнике у Книнскбј Крајини, заузета су сва села до Книна, убијено и заробљено 500 четника и 150 Италијана. Заробљено 270 четника са оружјем. Заплијењена велика количина оружја, муниције и осталог. Велике и успјеле борбе у Подгрмечу и око Мркоњића.[4]

Коста

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/8, к. 14.**

[8] **Четврта, Десета крајишка НОУ бригада и Лички НОП одред. Види том V, кн>. 14.**

' **Народни херој Славко Родић Умро 1949 год. као генерал-потпуковник.**

' **Види док. бр. 45.**

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 8 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТУ ЊЕМАЧКО-УСТАШКИХ ЈЕДИНИЦА НА ЛИНИЈИ БИХАЋ — БОС. ПЕТРОВАЦ — МРКОЊИЋ ГРАД — ЈАЈЦЕ И УПУЋИВАЊУ ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ НОУ БРИГАДЕ У ЦЕНТРАЛНУ БОСНУ[1]

I Босански корпус
8-1У

Једна немачка дивнзнја[2] и легија усташа продрли линијом Бихаћ—[Бос.] Петровац—Добрљнн[3] и линијо.м Мркоњнћ [Град]—Јајце. Шаљемо још две бригаде[4] у Централну Босну. Настао раздор међу четницима. Ухапшен Радић[5] и 160 четника од Немаца.

Коста

[1] **Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25—8, к. 13.**

[r] **Односи се вјероватно на њемачку 114 ловачку дивизију. Види док. бр. 203.**

[' **Вјероватно Дрвар**

[4] **Односи се на Другу и Четврту крајишку НОУ бригаду.**

[5] **Раде Радић, командант четника у Централној Босни. Ухваћен као одметник 1946 год. и осуђен на смрт приликом процеса Дражи Михаиловићу.**

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О ПРЕБАЦИВАЊУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НА ДЕСНУ ОБАЛУ ДРИНЕ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТДИВИЗИЈЕ
8. IV. 43 = 16 ч.

ШТАБУ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ

Фића[2] јавља да је II дивизија лрешла Дрину са све 3 бригаде и заузела предвиђене положаје; јутрос су јединице II дивизије заузеле Црни Врх и гоне непријатеља према Фочи; наши губици: 4 мртва и 8 рањених, непријатељски: 80 мртвих и 15 заробљених.[3]

Штаб II дивизије тражи да се н наше јединице што пре пребаце, како би била отсечена непр. отступница на овом правцу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комдив
Коча

Бр. 414
8 IV 1943

По пријему знању
у архиву
Кнт

[1] **Оригинал, писан мастилом, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22/1, к. 707.**
[г] **Филип Кљајић**
[3] **Види док. бр. 36.**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ДА ИЗБИЈЕ НА ЛИНИЈУ ФОЧА — ИФСАР[1]

ШТ АБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
8-1У 16.50 ч.

ШТАБУ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ

Сада смо примили следећи радиограм од друга Терзића.[2]

„Италијани и четници ужурбано евакуишу Фочу правцем за Ифсар. Пожурите са пребацивањем да што пре избијете на њихову отступницу Фоча—Ифсар".

С. Ф. — С. Н.

Комдив
Коча

[1] **Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 43/1, к. 709.**
[2] **Велимир**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О САСТАВУ И ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА ОКО ТРНОВА[1]

Строго поверљиво!

ОБАВЕШТАЈНИ ЦЕНТАР
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Дел. бр. 45 8.1\Л1943 г. V 18.30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА „ОБ-О"
Штабу I Пролетерске ударне дивизије НОВЈ

Положај

Обавештајни извештај за 8 IV т. Т.

1. Од 06. центра III батал>она VII Крајишке бригаде примили смо данас у 18 ч. следећи извештај:

а. — У с. Делијама се налази 200 милиционера, наоружаних са 4 п.митраљеза, а остали са пушкама.

б. — У Трнову се налази 300 милиционера. У железничкој станици у Трнову се налази 15 жандарма.

в. — У с. Остојићима има 210 милиционера и жандарма. Од четника на том сектору налазе се мале групице од 5—6 људи. Према исказу једног друга који је дошао из Црне Реке, а којн је бно у додиру са горе наведеним милиционерима, каже да су милиционери потпуно деморалисани н да многи желе од њих да се предају нашој војсци, а од истих многи изражавају жељу да ступе у нашу војску. Огорчени су на четнике и желе да се боре противу њих.

2. — Неке немачке патроле долазе на Радоље и то по један вод. Према извештају од једног који је дошао из Црне Реке, Немци одлазе из Сарајева и околних места, у већим група.ма, али не зна куда.

3. — Према изјавама четничких фамилија из с. Јабуке, сви четници из с. Јабуке и околних места — села — прешли би у наше редове,, али траже везу са Томом Међом, који је био прошле године политкомесар Одреда. Потребно је

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—1, к. 11.**

да се друг Тома ставн у везу у с. Јабуци са четницима преко њихови.х фамилија. Четници се много интересују хоће ли се све наше снаге повући са овог сектора, јер сматрају ако би се они нама предали и ако би се наше снаге повукле са овог сектора, да би им имовина била уништена и куће погореле од стране усташа. Много се боје муслимана, којима су они нанели штету.

4. — Стање у народним масама: на сектору где је смештена наша Бригада налазе се у већини муслиманска села, коЈа су опљачкана и делимично попаљена од стране четника, а из истих је много муслиманског становништва побијено. Муслнманске масе врло слабо стоје са исхраном и стоком, која им је лотребна за обраду земље, немају ни семена и брину се одакле да га набаве. Огорчени су на четнике и четничке фамилије, које су их опљачкале. О нашој војсци имају врло добро мишљење л траже од нас пушке и помоћ. Много муслиманске сиротиње долази код нас и тражи помоћ и храну.

У споразуму са мном друг Тома Мећа, пре 4—5 дана, пошао је у с. Јабуку ради хватања везе са четницима и преговора са њима. Шта је до сада урадио не знам, јер се до сада није вратио.

У везн предњег извештаја предлажем да Штаб дивизије упути писмо милиционернма, о којима је реч у овом извештају, и позове их да се предају и ступе у наше редове. Како је већина од њих мухамеданске вероисповести, то би верски референти мухамеданске вероисповести требало хитно да понесу то писмо и да ступе у везу са њима радш преговора о њиховој предаји. Требало би да верски референти и у овом и околним местима — селима — пронађу породице милиционера и да преко њих ступе у везу са њима.

Са другом Томом Мећом пошао је и друг Ненадић. Писаћу Об. центру VII Крајишке бригаде да их на том правцу потраже, како бн им могли саопштити предњи извештај о четницима.

Шеф Об. центра
Н. Б.[2]

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ КРИЛАША И ЧЕТНИКА У БАЊАНИМА, НА РАВНОМ И КАЗАНЦИМА[1]

8-1У-43

ИЗ III ДИВ

Крилаши[2] концеитрисаии у Бањанима и Опутннм Рудинама мирују на Троглаву. Бајови четници на Равном и у Казанцима. Предузекемо напад на **њих.**[3] Јуче код Равног заробљено 15 Бјелопавлића.[4]

БР. 45

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА НА КОЗАРИ И ПОДГРМЕЧУ[1]

ШТАБ
IV Н. О. УДАРНА ДИВИЗИЈА
Пов. **ОП. бр.** 19
8 априла 1943 г.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н.О. УДАРНОГ КОРПУСА

Од 1 априла до данас вођене су сљедеКе борбе наших јединица са непријатељем:

На Козари: 2 апрнла једна засједа IV батаљона[2] на цести Приједор—Дубица дочекала је један камион у коме

[1] **Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24—8, к. 13.**

[2] **Црногорска војна жандармерија која је формирана послије завршетка балканских ратова ради одржавања реда у ослобођеним крајевима од Турака. У току Друтог светског рата црногорски сепаратисти формирали су жандармерију којој су дали назив крилаши.**

[3] **Види док. бр. 52.**

[4] **Исто**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16—1, к. 766 А.**

[2] **Пете крајишке НОУ бритаде**

,је било 10 радиика и два Нијемца. Три су радника погинула, Нијемци рањени и умрли до Прнједора, 7 раднка пуштено, камион спаљен.

Послије подне непријатељ је кренуо са око 250 војника, већином Нијемаца, и једним брдским топом од Приједора, а са једном сатнијом кренуо од Студене. Непријатељ је протјеран у Приједор и Студену. Убијено је 19 и рањено 17 непријатељских војника. Заплијењено је нешто муниције.

3 априла непријатељ је, такођер у јачини од 180 војника, наступао према Паланчишту, гдје је из засједе дочекан и убијено 8 и рањено 11 непријатељских зојника (све Нијемци). Заплијењена су два шмајсера, два карабина и нешто муниције. Послије тога непрнјатељ је дошао у четири наврата са по 5 авиона да врши бомбардовање н митраљирање села, када су рањена 2 цнвила.

У **Крајини:** 2 априла у подне упао је II батаљон VIII бригаде у Бужим, одакле су жандари побјегли. Заплијењен је један радио-апарат и 40 хиљада куна на пошти. Штаб батаљона са другом командантом Бригаде[3] одржали су конференцију и потом се повукли из Бужима у реду.

У Подгрмечу: 1 априла непријатељ (III Горски здруг)[4] са неким гарнизонским снагама наступио је V више колона и обухватно на сектору Радића, Бушевића и Петровића. Снаге I батаљона XII бригаде водиле су одбранбене борбе читав дан, док се је II батаљон пробијањем извлачио из обруча. Изгубљен је један тешки бацач, 4 тешка митраљеза и око 30 мртвих н рањених наших војника, као и брдскн топ остављен по II бригади V Рујишкој. Са овом истом непријатељском групом воде се борбе још све до данас. 2 априла водио је III и IV батаљон VIII бригаде на Пученику и на Липнику (Бадњуша) одбранбене борбе у којима су нанесени непријатељу губици око 40 мртвих и рањених војннка. Наши губици су 3 рањена. Једну колону која је кретала са пљачком из Рујишке према Рудицама тукао је I батаљон VI бригаде са бацачем и натјерао је у бјекство, оставивши нешто опљачкане стоке.

5 априла нанесени су губици непријатељској патролн која је нз Јасенице ишла у село. Заробљен је један здруговац, ... док су још тројица рањена. Наведени здруговац није могао дати податке јер се у здругу налазио тек један дан као телеграфиста. Свака бојна здруга има радиостаницу (позивни знак РТ, раде на валу 240 м.).

[3] **Хамдија Омановић**
[4] **Види док. бр. 180.**

Вођене су борбе 5 н 6 са мањим патролним дијеловима који су покушали да изађу на Горињу и Ћулумак. Напад у ноћи на ову бојну у Јасеници, 6 ов.мј., није успио ради страшног невремена које је онемогућило правилну везу између јединица. Имали смо једног рањеног и два нестала.

Истога дана дошли су до Киска (Каменграда) један тенк и једна борна кола са око 100 Нијемаца и домобрана. Јединице III баталхша VI бригаде успјеле су да натјерају поменуту групу у бјекство, заробивши 3 домобрана, 3 пушкомитраљеза, нешто пушака и побивши и раннвши око десетак непријатељских војника. Остатак је натјеран у бјекство и у рњеку Блију.[5]

У току 6 ов.мј. вршена је нека офанзива на Банију (Крајину). Чула се артиљерија, а јављају из Козаре о организованим борбама у Славонији.

Непријатељска група[6] продрла је 1 ов.мј. у Подгрмеч, повукла се 7 ов.мј. из Јасенице до Војевца и налазила се тога дана на линији Војевац—Гудавац—Сувја—Рисовац и Крњеуша. Према извјештају VI бригаде непријатељ[7] је напао и од Кључа и борбе су се водиле са снагама II бригаде око Санице 7 овог мјесеца.

Из Козаре нам је стигло 28 теже рањених и болесних војника са доктором Полицером.[8] Пошто је докторица Перовић[9] оздравила, кренуће и она. Ми не.мамо кога послати за референта саннтета у V бригаду. Доктор Морић[10] је оболио од пјегавца поред операције. Командант XII бригаде[11] исто тако болестан од пјегавца и његова другарица. Наредили смо да се превезе из Крње Јеле ближе до нас. У овој ситуацији све слабости санитета пооштриле су се. Амбуланта VIII бригаде нз Рисовца преко Петровца,[12] кренула је нешто за Дрвар, а нешто за Кореницу. ПродородКључаи Крњеуше за Петровац може бити тежак за читав санитет. Дефанзивно везање нашнх снага, а затим непријатељске групе које су продрле дубоко у наш територ, показује се јалово па чак н код офанзивног става према тим непријатељским групама. Наше је мишљење да би требало план V дивизије поставити као најнужнији задатак овог мо-

[5] **Види док. бр. 195.**
* **Односи се на јединице њемачке 114 ловачке дивизије.**
[7] **Дијелови њемачке 114 ловачке дивизије. Види док. бр. 199.**
[8] **Др Полицер Стеван-Пишта**
[8] **Даница**
[10] **Мориц Леви. Априла 1943 год. умро од тифуса.**
[11] **Петар Мећава**
[15] **Босански Петровац**

мента. Мншљења смо да је Грмеч овим најновијим продором компромнтован у смислу солидније одбране овог терена, а одласком II бригаде та солидност и упорност одбране је и стварно ослабила.

Ради предњих разлога ми ћемо настојати што прије VIII бригаду пребацнти у Крајину. Ових дана ћемо послати још један батаљон. VIII бригада нема моментално везе са својим I батаљоном код Бихаћа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком
Баја[13]

Командант
Шоша[14]

БР. 46

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ II ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАУЗИМАЊУ НЕВЕСИЊА ОД СТРАНЕ ЧЕТНИКА И ЈАКОМ БОМБАРДОВАЊУ БОЛНИЦЕ[1]

8-1У-43

ИЗ IV ЗОНЕ

Прекјуче у подне преко 1000 четника напало је наше јединице према Мостару и јуче увече овладали Невесињем. Јединице које смо ангажовали према [Г. и Д.] Дрежњу нису ликвиднрале четнике, те их нисмо могли користити према Мостару.[2] Једннице су нам се слабо држале и врло мали отпор и сналажење показале.[3] Авијација је била врло активна[4] и нанела нам осетне губитке, нарочито бомбардовањем наше болнице. Јуче нам се нисте јавл>алн на наше позиве — наређење Саве.[5] Поступили .смо по вашем наређењу од 30 марта.

" Дмитар Бајалица-Баја

[14] Народни херој Јосип Мажар-Шоша. Погинуо октобра 1944 год. као командант Четврте НОУ дивизије приликом напада на Травник.

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/8, к. 14.

[2] Види док. бр. 26, 51, 202, 204 .и 208.

[3] Види док. бр. 51.

[4] Види док. бр. 192 и 196.

[5] Народни херој Сава Ковачевић. Погинуо 13 јуна 1943 год. на Сутјесци као командант Треће НОУ дивизије.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ЗАМЈЕИИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРЕБАЦИВАЊУ ЈЕДИНИЦА ПРЕКО ДРИНЕ[1]

I ДИВИЗИЈА

I брнгада пребачена, сада се пребацује III.[2] VI бригада[3] и IV мајевнчкн батаљон стигли код нас. Може ли доћи да нам Ви јавите где ће Вас наћи. Шеста је код Реновице заробила немачког поручника и 7 подофицира.[4] Наредите даљи поступак са њима.[5]

Друже Терзићу,[6] по овоме треба хитно одговорити, јер за и/г сат има веза.

БР. 48

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРСИРАЊУ ДРИНЕ И УХВАЋЕНОЈ ВЕЗИ СА ШЕСТОМ ИСТОЧНОБОСАНСКОМ И ПЕТНАЕСТОМ (ПРВОМ) МАЈЕВИЧКОМ НОУ БРИГАДОМ[1]

ШТ АБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 171
9-1У 18 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

1. — 8 о.м. у \9 часова отпочето је пребацивање јединица I Пролетерске бригаде са леве на десну обалу Дрине,

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/13, к. 14 А. Извјештај је вјероватно писан 9 априла 1943 године.**
[г] **Трећа крајишка НОУ бригада**
[3] **Шеста источнобосанска НОУ бригада**
[4] **Види док. бр. 48.**
[5] **Види док. бр. 49.**
['] **Велимир**
[1] **Препис оригинала, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7—2 А, к. 9.**

код Устиколине.[2] Прва се је пребацила група од око 50 добровољно јављених бораца. Но, због немања довол>но средстава, и ова група пребацивала се је у неколико делова. Добровољци су одлучним продором образовали најужи мостобран, који је током пребацивања осталих делова прошириван. Пребацивање је ишло врло споро: један део сплавова однела је вода, на сплавовима .се пребацивало од три до пет бораца, велика скела — дереглија — онеспособљена је бомбама из бацача и њено оспособљавање трајало је веома дуго.

Малобројни пребачени делови успели су да овладају у прво време са Крчиним Брдом, но непријатељ је добио појачање у алпинцима[3] и Васојевићима,[4] те је успео да поново овлада тим непосредно доминантним брдом. Накнадно пребачени делови I и II батаљона јуришима су овладали понова са овим брдом и тако омогућили дневно пребацивање преко реке. Борба, а нарочито за овај положај, била је упорна и врло жестока. Непријатељ је овде имао до ;600 "Италијана и 5 четничких бригада.[5] Наши су у борбу могли увести укупно 120 људи. Непријатељ је предузнмао у три маха контрајурише; наши ,су их одбили и одржали положаје до пристнзања наших појачања.

Пребацивање I бригаде трајало је данас до 13 ч., а од тог времена отпочели смо и пребацивање јединица III Крајншке бригаде.

Данас до 10 ч. непријатељ је држао Капак к. 1203, док су наши деловн тада били између Крчнна Брда и Капка на коти к. 1085, припремајући даље лрогоњење Италијана и четничких банди.

2. — I бригада протерујућн непријатеља избиће до на линију Хунка—Вршељак, а III бригада ка Хан Сохи и Слатнни. На овим просторијама обе бригаде поставиће обезбеђење од правца: Горажде—Миљено—Ифсар—Чајниче. Главнине обе бригаде оријентисаћемо ка Фочи, ухватитн везу са јужном групом[6] и — према ситуацији — предузети ликвидацију непријатеља у Фочи. За сада нам недостају детаљнији подаци о ситуацији код јужне групе те да бисмо донели коначну одлуку о раду.

3. — По досадашњим непотпуним подацима 1 бригада је данас до 10 ч. имала преко 30 губитака.

[г] Види док. бр. 35.
[3] Влди док. бр. 207 и 212.
[4] Четници Драже Михаиловића са територије Васојевића
[5] Види док. бр. 15, 21 и 212.
• Јужну групу је сачињавала Друта пролетерска дивизија.

Непријатељу су нанети огромни губицн. На терену су се до тада пронашли лешеви око 100 убијених Талијана и четннка. Заплењено је нешто материјала, али више у спреми него V оружју.

Непријатељска утврђења и положаји' били су јаки, непријатељ је бно жилав, упоран и офанзнван. Само крајње залагање и велико јунаштво добровољачке групе и бораца 1 и II батаљона могло је решити овај тежак задатак. Предлажемо да се рад ових јединица лстакне.

4. — Известили смо вас радноградом[7] р доласку VI Босанске бригаде и групе од 4 мајевичка батаљона.[8] Друг Иса[9] ће доћи код вас; за јединице се очекују ваше директиве. Приликом преласка р. Праче ове јединице заробиле су једног официра и 7 подофицира, сви Немцн. За ово смо вам јавили радиограмом и тражили наређење за даљи поступак са њи.ча.

5. — Овог момента добили смо радиограм до II дивизње да су деснокрилним јединицама избили код Козаревине и Хан Сохе. Ухватићемо са њима везу и садејствовати у даљем раду. Не извештавају нас о снтуацији ,у самом граду Фочи.

0. — Обзиро.м на створену ситуацију, као и на долазак VI бригаде и Мајевичке ударне групе, очекујемо директиве за даљи рад. Претпостављамо да ћете наредити пребацивање и VII Крајишке бригаде на десну обалу Дрине. За сада ћемо задатак разбијања четника и ликвидације Фоче вршити по досадањем плану.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полкомдив
Фића

Наштадив[10]
Васо[11]

[7] **Види док. бр. 49.**
« **Види док. бр. 162.**
• **Иса Јовановић, тада секретар Покрајинског комитета КП Босне и Херцеговине**
[10] **Начелник штаба**
[11] **Јовановић**

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ФОЧА И РАСПОРЕДУ ШЕСТЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ И ПЕТНАЕСТЕ (Г1РВЕ) МАЈЕВИЧКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1. — Примили смо ваш извештај од 19 ч.[2]

2. — КарановиН[3] се налази са два своја батаљона са десне стране Дрнне. Ускоро ће бити оспособљено челично уже, тако да Не даље пребацивање бити још убрзаније.

Карановићу кмо наредили да одмах ухвати везу са Јужном групом[4] и ако ситуација према Фочи буде стабилизована, он ће са свим својим снагама притећи вама у помоћ. Наредили смо му такође да зам одмах упути што више мина за тешке бацаче, а један бат. да одмах упути у правцу Раскршћа за контролу од правца Чајнича.

3. — В.Ш. нас обавештава да је „Јужна група заузела јужнн део Фоче између Дрине и Ћеотине; разбила Талијане и четнике, који беже."[5]

VI[6] и Мајевичка бригада[7] ће се по наређењу В.Ш. распоредити на простору Превила—Јабука—Мрежица.

4. — Форсирамо успостављање директне телефонске везе са вама.

5. — С обзиром на распоред VI и Мајевичке бригаде, тражићемо од В.Ш. да нам ослободи VII Крајишку бригаду како бисмо и њу могли пребацити преко Дрине.

6. — Обавештавајте нас у сваком извештају где се налазите.

9-^-1943 Комдив
У 21.15 час. **Коча**

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 44/1, к. 709.
[2] Редакција не располаже поменутим извјештајем.
[3] Никола Карановић, командант Треће крајишке НОУ бригаде.
[4] Односи се на Другу пролетерску дивизију.
[5] Види док. бр. 58.
[6] Шеста источнобосанска НОУ бригада
[7] Петнаеста (Прва) мајевичка НОУ бригада

П.С. Обавештавајте нас чешће, јер не можемо доносити благовремено и правилне одлуке.[8]

Бр. 416
9-1У-1943
Примљено знању
у архиву

Кнт,

БР. 50

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА ДЕСНОЈОБАЛИДРИНЕ[1]

9-1У-43

ИЗ II ДИВ.

Овладали смо Црњимјем,[2] Фочом до ЋеОтине, Драгошћном[3] (?), Опочју (?) Боросађе[1], Златним Бором, Подгајем, ФаловиПима. Непријатељ отступа из Фоче. Још су утврђени. Ми предузимамо отсијецање и припремамо за чишНење. Прва[3] нека хита. Мост Фоча—Калиновик[6]— ? ВасојевиНи[7] су отступили са овог сектора ка ШНепан Пољу. Заробљено 90, убијено 26, Много рањено. Заплијењен 1 теш. митр., 4 лака, 15.000 метака.[8] Пеко.

[9] У оригиналу накнадно дописано руком, црним мастилом, ћирилицом.

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архивп Војноисториског института под рег. бр. 26—8, к. 13.
[2] Црним Врхом
[3] Драгочавом
[1] Вјероватно Боровцем
[5] Прва пролетерска бригада
[6] Вјероватно се односи на мост на реци Бистрици. јужно од Миљевине.
[7] Односи се на четнике Драже Михаиловића из Васојевића.
[8] Види док. бр. 58.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД9АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ГАЦКА, АВТОВЦА И РАСПОРЕДУЈЕДИНИЦА[1]

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. Ј.
Оп. бр. 63.
9-1У-1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Сходно вашој директнви од 30 марта р.г. ми смо у току 31 марта предузели наступни покрет лрема Гатачком Пољу у цнљу груписања снага за општи напад на Гацко и Автовац и уништења непријатељских посада у њи.ма.

Јединице X Херцеговачке и IV Црногорске бригаде у свом наступном покрету стигле су у току 1 априла на линију: с. Дубљевићи—Домрке—Лукавица—Бјелашница, док I Далматинска брнгада, која је касно смијењена са положаја око Рујишта и Прњеворца, стигла је на просторију: Бијења—Крекови—Кифино Село.[2] Услијед овог задоцњења I Далматинске бригаде ми смо напад на Гацко и Автовац предвидјели за 2 април 1943 године у 22 часа.

Распоред за извршење овога напада био је сљедеНи: десна колона: X Херцеговачка бригада (без два 6ата."вона[1]) нападала је општим правцем: с. Надинићи—В. Грачаница—Гацко са задатком да по извршеном успјешно.ч нападу на Гацко продужи напад на Автовац у садејству са једним батаљоном IV Црногорске бригаде; лијева колона: IV Црногорска бригада нападала је општим правцем: Врба—Клеута—Улиње—Гацксг са два батаљона, са једним батал>оном обезбјеђивала је правац од Равног[1] и Лебршника за вријеме напада на Гацко, а један батаљон упуНен је правцем Липник—Самобор са задатком да одатле врши лритисак на Автовац за вријеме напада наших снага на Гацко, а по паду Гацка, у садејству са јединицама десне колоне, из-

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8—2, к. 9.
[2] Види док. бр. 3 и 288.
' Без Другог и Петог батаљона. Види док. бр. 76 и 285.

врши иапад на Автовац. I Далматкнска бригада са једним батаљоном затварала је правац од Лукавачког Поља, а са једним обезб.јеђивала је десни бок десне колоне. Два баталзона ове Бригаде ималн су улогу резерве и распоређени су били на просторији с. НадиниКи—В. Грачаница. Брдска батерија пласирала се је на просторији с. Рудо Поље—В. Грачаница са задатком артиљериске припреме напада.

Напад је извршен тачно по предвиђеном плану. Непријатељ је пружио отпор на положајима испред Гацка, које су положаје држали четници, домобрани и усташе из Фазлагића Куле и из Грачанице, по претходном договору Баја Станишића[1] и претставника усташа из Фазлагић Куле, у ком је погледу постигнут између усташа и четника потпуни споразум. Дан прије тога Бајо Станишић је одржао у Гацку говор у коме је између осталог рекао да је ситуација врло критична и да се Гацко мора бранити.

Пошто су од стране наших јединица у току дана 2 априла о.г. разбијени на положајима испред Гацка,[5] четници су донијели одлуку да се повуку. У току повлачења дошло је до међусобних пребацивања између четничких старјешина и војника због неуредног повлачења, које се претворило у бјекство. Четничке старјешине пребацивале су војницима да се не боре како би требало, већ да одмах при појави партизана напуштају положаје. Поред овога дошло је до туче између херцеговачких и црногорских четника због 300 оваца које су црногорски четници намјеравали да пребаце преко границе, а херцеговачки им то нијесу дозвољавали. Овом приликом употријебили су и ватрено оружје, и према информацијама које смо добили у овој међусобној тучи било је 9 мртвих четника.

Под притиском наших јединица, које су их одбацнле са положаја испред Гацка, херцеговачки четници отступили су у правцу Билеће, а црногорски према црногорској граници. Домобрани[6] и усташе из Грачанице отступили су у Фазлагића Кулу, па су затим по уласку наших јединица V Гацко и Автовац, заједно са усташама и милиционерима Фазлагић Куле, заузели положаје на падинама Бјелашнице и Бабе Планине. Домобрани и истакнуте усташе из Фазлагић Куле повукли су се 5 ов.мј. према Стоцу. Ово повлачење извршено је споразумно са четницима и четничким

[4] Бајо Станишић, пуковник бивше јутословенске војске. Октобра 1943 год. убијен од јединица Пете црногорске бригаде приликом напада на Манастир Острог.

[5] Опширније о борбама око Гацка види у док. бр. 17, 181.

[6] Вјерсватно 11 чета и 14 пуковнија

вођом Милорадом Поповићем[7] из Гацка, који им је ово повлачење и омогућио. Карактеристично је да .су четници омогућили извлачење зликоваца-усташа Фазлагића Куле који су поклали око 1000 Срба из Гатачког среза, иако су мобилизацију у Црној Гори спроводили под паролом „борба против Фазлагић Куле".

Приликом повлачења четници су присилно одвели српско становништво са собом, а усташе муслиманско становнштво из Грачанице и Гацка у Фазлагић Кулу, које се сада иостепено враћа.

Усташе из Фазлагић Куле, који су се са оружјем повукли на падине Бјелашнице и Бабе Пл., требало је ликвидирати из политичких и војничких разлога. Прво, ради тога што је преко Баја Станишића био постигнут споразум о заједничкој борби усташа и четника лротив партизана, што је изазвало и свјесно негодОвање, како код четника, тако и код становништва које је остало код својих кућа, н друго, што постојање оружаних усташких банди на нашем десном боку веже дно наших снага на томе правцу.

Обзиром на наведено, донијели смо одлуку да ове усташке банде нападнемо и разбијемо, што смо извршили у току ноћи 5/6 ов. мј. Напад је извршен по сљедећем: десна колона: I Далматинска бригада нападала је општим правцем Шипачно—Вучја Бара—Кула Фазлагић, а са једним батаљоном правцем Лукавица—Ободина—Башићи— Кула Фазлагић; лијева колона: X Херцеговачка бригада (без два батаљона) нападала је са просторије Церница—Кључ лравцем према Кули Фазлагић, са једним бата.гоном затварала је правац према Билећи. IV Црногорска бригада затварала је за вријеме овога напада правце лрема Чемерну—Равном и Казанцнма. Напад је извршен 6 о.м. у 1 час. Посли.је краће борбе непријатељ је разбијен и Кула Фазлагић заузета је без губитака на нашој странн. Заробљено је око 150 наоружаних муслимана, заплијењено 7 сандука муниције и око 150 пушака. Послат је писмени позив разбијеним наоружаним милицнонерима, који се скривају по Бјелашницн и Баба [Пл.], да се одмах врате својим кућама и предају оружје. До сада се зратио извјестан број, а изгледи су да ће их се још већн број вратити.

Распоред наших једнпца по заузећу Фазлагић Куле био је сљедећи: X Херцеговачка бригада на просторијн Фазлагић Кула—Стенен затвара правац од Билеће; .1 Далматинска бригада на просторији Самобор Гарева- Добре-

[7] **Милорад Поповић, четнички командант у Херцеговини. Почетком 1945 год. убијен од стране јединица НОВ.**

љи Гат затвара правац према Равном и Казанцима; ГУЦрногорска брнгада на просторији Врба—Јасеник—Липник затвара правце према Чемерну—Лебршнику и Равном; V Црногорска остала је на истој просторији.

Четничке банде концентрисане на црногорској граници вршиле су свакодневне јаче испаде у правцу наших јединица, али ови су успјешно одбијани уз губитке по непријатеља.

У току 6 априла о.г. Италијани су пребацили у Плану два батаљона пјешадије и 10 тенкова.* Једна група четника посјела је у току овог дана Кобиљу Главу.

Обзиром на овакву ситуацију донијели смо одлуку да се четничке банде концентрисане на линијн Равно—Казанци што прије разбију и одбаце, у ком циљу смо наредили: IV Црногорској бригади да очисти просторију Равно, I Далматинској да очисти просторију Дубићи—ДаниКи—Казанцн, • X Херцеговачкој бригади да изврши напад на четничке снаге на Кобиљој Глави и исте одбаци што даље, а V Црногорској бригади да остане на ранијим положајима.

Према овом наређењу брпгаде су нзвршиле додијељени им задатак по следеКем:

Јединице IV Црногорске бригаде, послије упорне борбе у току 7 и 8 ов.мј. разбиле су четничке банде на просторији Равно и одбациле их према Лисини и Стабну.[9] У току ових борби четници су имали 15 погинулих и веКи број рањених, заробљено око 30 четника, а заплијењен је 1 пушкомитраљез, 12 пушака и 1.000 пушчаних метака.

I Далматинска врши чишКење просторије око Казанаца, али до сада немамо извјештаја о резултату ових борби.[10]

X Херцеговачка бригада одбацила је четничке банде са Кобиље Главе и овладала лннијом: Камено Брдо—Кооиља Глава — с. Копривице — с. Њивице—Троглав. У току борбе непријатељ је имао неколико мртвих, заробљено је 19 четника, а заплијењено 1 пушкомитраљез, 10 пушака и 2 сандука муниције.

V Црногорска бригада водила је у току ноКи 7 8 ов.мј. борбу са четницима на просторији Слато—Дрежањ и успјела да их послије дуже борбе разбије и одбаци у цравцу Дабра.

Према нађеним документима код једног рањеног четника, Та.и^јани су груписали у Пивском Манастиру 1.600 војника са артиљеријом. Ове италијанске снаге, према истом документу, креКу ка Равном.

[8] **Види док. бр. 37.**
[9] **Види док. бр. 207.**
[10] **Исто**

С обзиром на овакву ситуацију, наредили смо IV Црногорској бригади да затвори правце од Стабна и Смријечна; I Далматинској правцем према Горањском и Голији, а X Херцеговачкој да се задржи на достигнутој линији, дубље извијајући према БилеКи.

Према извјештају V Црногорске бригаде, јединице IX Далматинске дивизије напустиле су без борбе и у нереду Невесињско Поље и то пред слабијим четничким снагама. Изгледа да руководства ове Дивизије немају повјерења у способност својих једнница за извршење војничких задатака, па се у том погледу код њих осјећа извјесна малодушност. Наше је мишљење да ову Дивизију треба реорганизовати, дајући јој потребне кадрове за виша и нижа руководства ,из других наших дивизија и на тај начин је оспособити за извршење војничких задатака.

Формирали смо Команду подручја у Невесињу и Гацку и команде мјеста у Невесињу, Фојници, Гацку и Автовцу.

По /питању мобилизације, изгледа да су изгледи за исту у Гатачком срезу повољнији него у Невесињском, у коме смо мобилисали свега око 40 бораца, премда је «и у овоме Срезу велики број насилно мобилисан од стране четника.

Од батаљона X Херцеговачке бригаде који су упућени у правцу Дабарског и Поповог Поља до сада нијесмо примили никакав извјештај.

6 о.м. погинуо је вијепник друг Мирко Вешовић у с. Платице код Равног, гдје је ишао да одржи конференцију са сељацима тога села. Мања четничка група упала је у село, прнпуцала и том приликом Вешовић је погинуо, док је један његов пратилац — борац X Херцеговачке бригаде заробљен. У овом селу није било наших јединица.

Упућујемо вам материјал који нам је на путу Идбар—Бијела дао друг Црни,[11] као и канту бензина (помијешаног са нафтом) који сте нам тражили.

Упућујемо вам и два курира и то другове: Лазара Секулића 'и Милисава Вучинића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Рад.[12] Бабић

Начел. Штаба
Руд.[13] Приморац

[11] **Сретен Жујовић**
[18] **Радомир**
[15] **Рудолф**

ИЗВЈБШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА НА ЛИНИЈИ РАВНО — КОБИЉА ГЛАВА — ТРОГЛАВ И КОНЦЕНТРАЦИЈИ ИТАЛИЈАНА КОД Ш1ВСКОГ МАНАСТИРА[1]

III ДИВИЗИЈА
9-1У

Четници на Равном, Кобиљој Глави "и Троглаву разбијенн.[2] Ове положаје посјели наши. Заплијењена 2 пушшмитраљеза, 40 пушака и 3 сандука муниције. Убијено 25 четника, а заробљено 40 четника. Наши губици 6 мртвих и 11 рањених. У Пивски Манастир стигло 1600 Талијана. На сектору према Равном има 2000 четника. Из пронађених докумената Талијанима није правац Равно.

Вијећник ВешовиК[3] погинУо.

БР. 53

ИЗВЈЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ДИВИЗИЈСКОГ КОМИТЕТА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 АПРИЛА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАКЉУЧЦИМА И ЗАДАЦИМА СА САСТАНКА КОМИТЕТА[1]

ДИВИЗИЈСКИ КОМИТЕТ
К. П. Ј. IX ДИВИЗИЈЕ
9-1У-1943 год.

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Дана 4-1У т.г. одржан је први .састанак Дивизијског комитета ове Дивизије. На истом се састанку расправљало

[1] Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27—8, к. 13.
[2] Види док. бр. 204.
[3] Мирко Вешовић, члан АВНОЈ-а и интендант Четврте пролетерске бригаде
[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 5498.

о раду и стању партијских оргаиизација по бригадама у Дивизији. Донијети су сљедећи закључци у погледу самога рада, као и одлуке, као и лостављени задаци пред партнјске организације кроз бригаде у Дивизији.

У III бригади успјело се у посљедње вријеме ријешити организацноно стање Партије.[2] Тако је партијска организација постављена на темеље здравог рада и отпочела да се правилно развија у својему раду у четама и батаљонима. Као главни недостаци партијске организације у овој Бригади јесу да се још довољно партијске Јединице по четама и бирои у батаљонима не осјећају руководећим. Партијност као и ћиво чланова Партије нису на потребној висини. Задаци постављени пред партијску организацију V овој Бригади јесу: уздићи ниво партијаца ла један виши ступањ, у њих унијети најпотребни.ја и основна знања како би истн што боље схватили своје дужности н одговорности у погледу сваког рада. Осамосталити лартијске јединице по четама као и бирое у батаљонима да постану у стварности партнјско-политичким руководствима кроз батаљоне и да Партија буде руководећа у цијелој Бригади.

У IV бригади није се успјело у свим батаљонима, тј. у два, ријешити организационо стање Партије, у недостатку руководећег кадра. У Бригади се Партија не осјећа као руководилац. Баталжонски бирои у батаљонима у којима шостоје тек су отпочели са лравилним радом као бирои. Док у остала два батаљона бирои не функцпонишу као бирои, али ипак на својим састанцима доносе одлуке за даљи рад Партије. Партијност је веома слаба, одговорност је миска, чланови Партије су на ниском нивоу. Задаци постављени пред партијску организацију у овој Бригади јесу: оспособитн чланове Партије, уздићи их на потребну висину, оспособити их за ниже руководпоце како би се организацноно стање Партије ријешило у Бригади, те поставио правилан партијски рад. Уздићи ниво партијаца на виши ступањ у њих унијетн најпотребније знање како би се партијг **JCT** повећала, како би се осјетили одговорнијим у својему раду.

У V бригади Партијска органнзација тек је успостављена у три бата.љона а у четвртом то се још ннје успјело. У батал>он11ма гдје постоје партијске организације рад се отпочео правилно развијати. Руководство се Партије не осјећа у Бригади. Ниво партнјаца је на ниском ступњу, по-

треона су им наЈОСновниЈа знања које треба да има члан Партије. Партијност као и одговорност су такође на ннском ступњу. Пред партијску организацнју постављени су сљедећи задаци: успоставити партијску организашјју рном батал>ону гдје то не постоји. Учврстити организацију у оним батаљонима гдје је већ постављена. Проширити партијску организацију у Бригади. Ниво чланова Партије подићи на један виши ступањ, у њих улити најпотребније знање које треба да посједује члан Партије, повећати одговорности као и партпјност уздићи на потребну висину.

Тежити ка што бржем осамостаљењу јединица у четама као п бироа у батаљонима, да се исти осјете и да буду руководиоци у батаљонпма као и јединица по четама.

Кроз бригаде у Дивизији се поставља гштање попуњавања војно-политичког кадра у батаљонима и четама, а исто се питање не може ријешити у оквиру ове Дивизије. У III бригади потребан је у III батаљону полнтнчки комесар батаљона, те исто мјесто није попуњено. Такође су потребна два (2) замјеника команданта, један у II а један у IV батаљону. У V бригади политички комесар I батаљона не одговара својој дужности те том батаљону потребује политички комесар, јер се досадањи мора безусловно смијенити са дужности. У III батаљону политички комесар Владета Селић, који је послат у ову Бригаду од Ц.К. К.П.Ј., није дао све од себе у својему раду те не одговара овој дужности, такође је потребан други политички комесар у истом батаљону а њега смјенити са те дужности. У IV бригади се поставља питање нижег политичког кадра. У том је погледу велика слабост у цијелој Бригади које се такође треба ријешити што прије, како би се рад могао иравилио развијати. Уопште, кроз све бригаде у цнјелој се Дивизији поставља као озбиљно питање ннжег војно-политичког кадра које је у оквиру Дивизије за кратко вријеме немогуће ријешити. У пролетерским бригадама, као и у нашим јединицама, има Далматинаца који су у те јединице дошли назад 5 до 6 мјесеци н за то су се врнјеме уздигли и оспособили за нпже руководиоце: десетаре, воднике, водне делегате као и командире н политичке комесаре по четама. Такође постоји и добрих бораца који су као борци у тим јединицама, а код нас би могли послужитн као руководиоци по четама. Те је потребно да би нам се таковог кадра ношало у што вишој мјерн, тј. један већн број, и на тај би начин ријешили питање нижег кадра по четама у цијелој Дивизнји. Ово је литање потребно што прније ријешнти и донијети што бржу одлуку, јер је горуће

питање по овом питању у нашој Дивизији. Мишљења сам да би о 'питању ових кадрова Ц.К. требао донијети што прије одлуку и о томе да би нас извијестио.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

9-1\ -1943 год. Секретар Див. комитета
Мате Ујевић

П.С.

Достављам Вам извјештај замјеника политкомесара свих брнгада.[3]

БР. 54

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ КРЧИНО БРДО — КАПАК, К. 1203 И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 172
10-IV 7.30

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

1. — У току 9 о.м. јединице I бригаде по заузећу Крчиног Брда организовале су напад на брдо Капак, к. 1203. Непријатељске снаге[2] које су биле на Крчином Брду биле су разбијене; међутим, снаге на Капку су свеже и из састава .појачања које је пре неколико дана стиг.то из Пљеваља. Ове снаге су доста јаке и располажу артиљеријом и већим бројем бацача. Непријатељ је одбио пет јуриша које је у току дана вршила бригада на брдо Капак. Штаб I бригаде предвидео је падбм мрака још један напад — резултат не знамо. Непријатељ, сем брдо Капак,

[3] **У оригиналу дописано зеленим мастилом.**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института пОд рег. бр. 9—2, к. 9.**

[2] **Види док. бр. 207 и 212.**

држи и низ узастопних чука: Голо Брдо,[3] РаскршКе, Бањача, Хунка — па ка Ифсару. Коначна ликвидација непријатеља, дакле, изискује узастопно овлађнвање сваком од ових чука.

Јединице I бригаде нанеле су непријатељу врло велике губитке,[4] али су н саме имале осетне жртве; утрошили смо доста муниције пушчане и од тешких оруђа. Обзиром на ово, наређено је да се I бригада мањим деловима задржи на постигнутим положајима према непријатељу, а главнину да повуче на краћи предах.

III Крајишка бригада има задатак да са једним — првнм пребаченим — батаљоном дејствује на правцу Раскршће—Ифсар; да успостави везу са деловима II дивизије, па ако — по успостављању те везе — ситуација код Пека[5] буде стабилизована, да се главнином оријентише ка правцу дејства I бригаде, у ком ће се случају те две бригаде ангажовати за ликвидацију непријатеља на гребену од Капка до Ифсара.

2. — Потребно је да имамо детаљннја обавештења о ситуацији, раду и намерама Јужне групе. Није нам детаљно познато тамошње стање ни ситуација непосредна око Фоче. Ми смо те податке тражили радиограмом од њих. Добро би било да нас и ви — уколико. нмате податке — обавештавате о ситуацији и дејству Јужне групе, — ово нарочито у погледу даљих намера те групе.[6]

3. — Сматрамо за потребно већ сада употребу наше VII Крајишке бригаде на десној обали Дрине.[7] Њен досадањи сектор — који није активан — могу преузети мањи делови VI бригаде или Мајевичке бригаде. По овоме смо тражили решење од вас јутрошњим радноградом. Уколико би била неопходно нужна употреба VII Крајишке бригаде на десној обали Дрине, ми ћемо је бар делнмично тамо и употребити.

4. — Очекујемо од вас даље директнве које су нам хитно потребне.

5. — Руководство[8] босанских јединица креће данас ка вама.

[3] **Голи Врх**
[4] **Види док. бр. 224 и 229.**
[5] **Пеко Дапчевић, командант Друге пролетерске дивизије**
[6] **Види док. бр. 58.**
[7] **Види док. бр. 56.**
[8] **Штаб Шесте истсчнобосанске НОУ бригаде и секретар Покрајинског комитета за Босну и Херцеговину Исо Јовановић. Види док. бр. 48.**

6. — Заробљене Немце[11] са пропратним писмом упутнли смо данас преко Команде места Миљевина за Калиновик другу ПекиКу.[10]

7. — "Све своје болеснике и рањенике задржаћемо код нас.

8. — Сазнали смо од једног сељака да су Италијани говорили да им од Пљеваља иде много војске са доста артиљерије, а да ће доћи и много авиона кад се пролепша време. Ово ни с које друге стране није потврђено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив
Фића

Наштадив
Васа

(М. П.)

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ КАПАК — ГОЛО БРДО[1]

I ДИВИЗИ.ЈА
10-1У

Примили смо радиогра.ме. Четници са јаким талијанским појачањем из Чајнича. Држимо да је пао Голи Врх.[2]

Ми смо имали осетне губитке, а лепрпјатељ врло велике.[3] Ако буде код Пека стабилизовано, предузећемо ликвидацију овог непр. са две бригаде, Предлажемо да VII Крајишку пребацимо ако је смене Босанци. Пошаљите одговор, ситуацију код Пека и друге директиве.

Одговор у 9 ч.

[9] **Види док. бр. 48.**
[10] **Павле**

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28 8, к. 13.**
[2] **О овим борбама види опширније у док. бр. 54. 207, 212. 215 и 224.**
[5] **Види док, бр. 224 и 229.**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 АИРИЛА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА РАЗБИЈАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ЛИНИЈИ ФОЧА — ИФСАР И РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 173
10-1V 12.30

ШТАБОВИМА:

I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

Јединице Јужне групе потпуно су овладале простором између Дрине и Ћеотине и јужним — веКнм делом Фоче.[2] Јединице ове групе предузеће прелаз преко Ћеотине у циљу избијања на комуникацнју Фоча—Слатина.

Задатак наше групе је разбијање непријатеља испред нас и пресецање комуникације Фоча—Ифсар, управљајући главно дејство ка Чајннчу, отсецајуНи га од Пљеваља и Горажда.[3]

У овим задацима учествоваКе све јединице ове Дивизије-групе, тј. и VII Крајишка бригада.

На правцу нашег дејства непријатељ — четници и Италијани — држи вододелннцу између Дрине и Слатинске реке и то: узастопне чуке: Капак, Голи Врх, РаскршКе, Бањача, Хумка — па ка Ифсару. Јединице I бригаде су овладале брдом Капак. Непријатељске снаге цене се на око 2.000 Талијана и неколико четничких група.

У циљу извршења

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — I Пролетерска бригада и III Крајишка бригада предузеКе разбијање непријатељских снага које се налазе на положајима поменуте вододелннце. I Пролетерска бри-

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 45/1, к. 709»**
[5] **Види док. бр. 58.**
[3] **Види док. бр. 46, 67, 212 и 215.**

гада дејствоваће на досадањем свом правцу, а III Крајишка бригада ударом у леви бок непријатеља.

За овај задатак употребнти главнине бригада, док према Фочи ће III бригада оставити само [мање] делове, но и то само у случају ако делови Јужне групе још .нису избили и затворили правац Фоча—Хан Соха.

2. — VII Крајишка бригада одмах ће отпочети пребацивање на десну обалу р. Дрине. Задатак ове Бригаде је да што пре избије на Ифсар у циљу пресецања комуникације Фоча—Слатина—Ифсар—Чајннче, те како би се овим маневром опкољене непријатељске снаге уништиле.

Овој Бригади је већ наређено да своја два батаљона приближи Устиколини ради пребацнвања. Батаљону који је према Фочи одмах ће Штаб бригаде издати наређење за покрет према Устиколини ради пребацивања преко Дрине. Овај батаљон оставиће једну чету на досадањем задатку, коју ће сменити један батаљон VI Босанске бригаде; тој Бригади је по овоме наређено. Тај батаљон VI бригаде упутиће се ка с. Барње Њиве; ту да му чета VII бригаде остави везу.

Штаб VII Крајишке бригаде по доласку у Устиколину јавиће се овом Штабу ради добијања нових обавештења и детаљисања задатка.

Правац VII Крајишке бригаде ка своме задатку биће десно од III Крајишке бригаде и са наслоном на њено десно крило.

3. — VII Крајишка бригада још није стигла до Устиколине; њено пребацивање преко Дрине и избијање ка Ифсару захтева доста времена. Ради овога, а саобразно ситуацији, XII Крајишка[4] бригада, чим• буду разбијене непријатељске снаге на линији Голи Врх—Раскршће—Хунка, ослободиће део снага, а по потреби и главнину, које упутити ка Ифсару у циљу пресецања непријатељу отступнице ка Чајничу. А1оменат за упућивање снага за пресецање отступнице треба благовремено оценити, те да се непријатељу спречи извлачење.

Обезбеђење према Горажду за време борбе, као и затварање правца Горажде—Чајниче по разбијању непријатеља, даће I бригада.

4. — Следећи са овим повезани задатак — ликвидација Чајнича са пресецањем веза ка Горажду и Пљевљима — решаваће се утлавном са распоредом који је за овај задатак гарњим наређењем дат. За извршење тог дела задатка мора се усагласити рад свих јединица, што изискује

*** Трећа крајишка НОУ бригада**

неопходну потребу да све брнгаде што чешКе, а о свакој променн најхитније шаљу извештаје овом Штабу. Сем тога лотребно је и међусобно обавештавање између штабова бригада жако би се искористио сваки повољан моменат борбе.

5. — Штаб III Крајишке бригаде одмах ће нас известити да ли је успоставно везу са деловима Јужне групе, као и ситуацију и задатак тих јединица.

6. — Хируршка екипа, ко'ја се сада налази у с. Оџак, пребациће се нреко Дрине са VII Крајишком бригадом, а потом ће бити на правцу село Острмци—Гувн&шта — па даље према ситуацији према истоку.

7. — Штаб I Пролетерске бригаде иаредиће својим сплаварима да остану на месту прелаза и врше пребацивање јединица, а потом да изврше оправку дереглије.

8. — Овај Штаб издао је непосредно наређење за I батаљон VII Крајишке бригаде о његовом задатку по тач. 2 овог наређења.

9. — Већ и раније је издато наређење да се водови за везу оспособе и снабдеју с материјалом за постављање телефонске везе, која нам је нарочито потребна а која је међутим до сада била запостављена. Наредити да се телефонски материјал што пре прикупи.

10. — Штаб дивизије биће на правцу Устиколина Острмци—Гувништа—Ифсар.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив **Фића** Наиггадив **Васа** Комдив

Бр. 417
10-IV-1943

Примљено знању.
а-а.

Кнт

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЉУДСТВА И НАОРУЖАЊА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ НА ДАН 10 АПРИЛА 1943 ГОД.[1]

И з в Ј Е

0 бројном стању људства и наоружања II проле-

	Јединица	по списку		у расходу		на лицу		пушака				пушкомитр.			митраљеза					Тешких бацача
		мушких	женских	мушких	женских	мушких	женских	Југосл.	Италиј.	Аустриј.	Франц.	Брно	Бреда	Њемач.	Шварцлозе	Бреда	Брдских топова 75 mm	Хочкис	Максим	
1	Штаб дивизије	7				7														
2	Пратећа чета	76	5	9	—	71	5	51	5	—	—	2	1							
3	Санитет	8[1])	10[2])	—	—	8[x]	10[x]													
4	IV Пролетр. бриг.	1227	150	247	24	980	126	789	211	6	2	29	21		4	8	—	4	5	6
5	II Пролетр. бриг.	1357	92	304	20	1053	72	708	216	7	2	48	16	5	8	7		—		5
6	II Далмат. бриг.	957	83	180	5	777	78	584	161	—	10	25	12		2	8				4
	Свега	3632	340	740	49	2891	291	2135	593	13	14	104	50	5	14	23	—	4	5	15
	Брдска батерија	85	2	6	—	79	2	50	10								3			

НАПОМЕНА: 1) од броја 8 су 3 љекара. док су остали болничари. Бројно стање датирц, и то код IV прол. бригаде на а код II далмат. бригаде на дан 23 марта 43 годике. 2) брдске гранате. — 75 мм.

Политкомесар
Митар

[1] **Оригинал, писан мастилом, ћирилицом. на формулару извученом на шапирографу, налази се у архиви ВојноисториОког института под рег. бр. 20/3, к. 731.**

Ш Т А Ј

терске Н.О. ударне дивизије за дан 10. IV. 1943 г.

Лаких бацача	Противколских топова	Револвера	Бомби		МУНИЦИЈЕ																				
			офанзив.	дефанзив.	пушчане				п. митраљ.			митраљ.			бацачке		револверске	противкол.		коња		
					Југосл.	Италиј.	Аустр.	Франц.	Брно	Бреда	немач.	шварц лозе	Бреда	Хочкис	тешке	лакше		ударне	панцир	јахаћи	товарни	за санитет
		6															240			6		
		6	35	45	4003	250	—	—	1000	420							75				5	
		5															200			5		6
4	1	214	1270	390	53.400	12.091	190	130	14.380	11.230	15.630	6000	19305	3.800	215	140	2.411	150	—	26	166	10
1	1	120	1817	393	35.291	15835	315	55	18001	59869	3840	11550	32164	—	59	347	1367	81	20	18	267	4
—	1	46	1000	202	34.700	14996	791	—	7090	12230	—	3165	21600	—	88	—	560	46	—	10	130	4
5	3	396	4122	949	127334	43232	1296	185	46471	83749	19470	20721	73069	3800	362	487	4853	277	20	65	568	24
		10	50	40	2500	800											221	228[a]			66	

од броја 10 две су лекарке, док су остале другарице болничарке дан 18 марта 43 год.; код II пролетер. бригаде на дан 1 аттрила 43 год. — код брдске батерије ча дан 10 априла 1943 год. —

Начелник
Вукотић[2]

Командант
Пеко

(М. П.)

[8] **Јово**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

10 априла 1943 год.
у 18 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Ситуација код иаше Днвизије на дан 10 ов.мј. изгледа овако:

1. III Пролетерска бригада[2] је овладала десном обалом Дрине од Бастаса до ШКепан Поља и долином Таре до Узлупа, затварајући правац Шћепан Поље и правац Узлуп. Патроле те Бригаде доспјеле су до Челебића, кога је непријатељ напустио, и тамо ће се пребацити један батаљон те Бригаде.

2. II Далматинска бригада распоређена је сјеверно и западно од Црног Врха и преко ноћи са мањим дијеловима контролише дио Фоче шји се налази на лијевој обали Ћеотине. Услијед дејства непријатељске артиљерије из фочанске тврђаве ти дијелови се током дана повукују у састав својн.х јединица. Један батаљон те Бригаде налази се, као резерва II Пролетерској бригади и као осигурање правца према Буковици, у с. Потпећ.

3. II Пролетерска бригада без једног батаљона (који је остао на простору Белени—Вјетреник) пребацила се на десну обалу Ћеотине, разбила Пљеваљску и Прибојску бригаду[1] на просторији Орахово—Брусна—БољорадИна и пресјекла правац Фоча—Ифсар—Чајниче. Тој Бригади смо дали у задатак да што прије ухвати везу са I Пролетерском бригадом у циљу садејства како у правцу фочанске тврђаве, тако и на правцу Ифсар Чајниче.

Као што смо вас обавијестили, непријатељ се повукао из Фоче у фочанску тврђаву Преврећ—Ораховско Брдо. Ми не знамо да ли су се ту повукле све непријателкже снаге из Фоче, н ако је непрнјатељ у тврђави задржао:

[1] **Оригинал, писан на машини. латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/3, к. 731.**

[2] **Трећа санџачка НОУ бригада**

[1] **Четничке бригаде**

артиљерију, бацаче, бацач пламена и приличан број тешких пјешадијских оруђа, јер су се данас, када је непријатељ напустио град Фочу, примијетиле веће колоне у правцу Ифсара, док су наше снаге овладале Црним Врхом. Ми претпостављамо да се извукао један дио непријатељских снага са материјало.м, и намирницама, а да је непријатељ, судећи по оружју које је задржао у тврђавн, задржао главне снаге у тврђави. Све становништво из Фоче, узимајући[1] нешто муслимана, напустило је Фочу, те због тога не можемо оцијенити да ли је непријатељ задржао главнину у Фочи или мање дијелове, а са главнином се повукао у правцу Чајнича, јер су колоне лопуњавали становници Фоче.

Приликом разбијања Пљеваљске и Прибојске бригаде непријатељ је имао слиједеће губитке: око 30 мртвих, 16 заробљених, број рањених не знамо.

Пошто је непријатељ осјетио да пријети опасност отсијецања фочанског гарнизона, исти је пребацио, према подацима које смо добили од заробљених четника, око 2000 Италијана из Санџака (Пљевља) преко Бојанића **и** Чајнича за Ифсар, гдје су се те снаге задржале. Задатак тих италијанских снага је, вјероватно, пробити се до Фоче у циљу ослобођења фочанског гарнизона.[5] Ми смо зато хитно наредили II Пролетерској бригади да код Хан Сохе пресијече везу фочанске тврђаве са Ифсаром **и** Чајничем, а истовремено да се повеже и са I Пролетерском бригадо.м у циљу садејства.[6]

Ми смо мишљења да ће непријатељ покушати, иако смо га ми помели због пресијецања Фоче и Чајнича, да се пробије у правцу Фоче.

Ми смо мишљења да при оваквој ситуацији треба што прије приступити ликвидацији Фоче и протјеривању непријатеља из Ифсара. За рјешење наших на.мјера потребно је да се III Крајишка бригада хитно пребаци на десну обалу Дрине, у колико то већ није урађено, јер прилико.М ликвидацнје Фоче у оваквој ситуацији ми морамо оставити јаче снаге према Ифсару, да би смо спријечили непријатељски продор у наша леђа.[7]

Ми, послије разбијања нзвјесних Ђуришићевих брнгада и Пљеваљске и Прибојске бригаде, морамо брзо дејствовати да бисмо онемогућили ново четничко прикупљање и да бисмо кренули што прије правцем предвиђеним општом

" .1

[4] **Изузимајући**
[5] **Види док. бр. 205, 207 и 212.**
[0] **Види док. бр. 56.**
[7] **Види док. бр. 54.**

директиво.м, у ком бисмо случају олакшали иокрет десне колоне.

III Пролетерска оригада нзвијестнла нас је да је стање муниције. код ње такво, да има приличан број бораца који располажу са свега 15 до 20 метака на пушку, а код нас је нешто боље, али се осјећа недостатак у муницији 7,9 мм мод. 24. Зато смо ми мишљења да се прије одласка на главни задатак приступн ликвидацији Чајнича[8] у цњу попуне муницијом, пошто је то гарнизон којн располаже са муницијом, а од четника, као што знате, не добија се уопште муниција. Нас питање муниције, а обзиром да ћемо водити борбу са четницима, озбиљно забрињује.

Молимо вас да нам пошаљете опширне директиве и ваша **Ујшљења** по нашнм предлозима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар	Начелник штаба	Командант
Митар	**Вукотић**	**Пеко**

БР. 59

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ЧЛАНУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СМРТИ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ[1]

Драги друже Марко,[2]

На општу жалост свију нас. а у првом реду бораца II Пролетерске бригаде, јуче у 21 час подлегао је ранама друт Алекса Дејовнћ, политички комесар II Пролетерске бригаде.

Ти си друга Алексу врло добро знао и знаш колики .је губитак и за Партију и за његову Бригаду, али ми само додајемо то, да је његова смрт изазвала општу жалост

[8] Исто као под 6

[1] Оригкнал, писан на машини, латиницом налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 6883. Извјештај је писан 10 априла 1943 год., што се види по догађајима.

[5] Александар Ранковић

код бораца његове Бригаде и код сваког човека који га је један пут у животу видео.

Ми смо учинили све што је било у нашој могућности да спасимО друга Алексу, али нам иије успело. Јуче смо упутили Др-а Ивана Павлетића у правцу с. Кути ради поновне хируршке интервенције код друга Алексе, али он се је успут теже повредио у иогу. И да је стигао, његово присуство не бн помогло другу Алекси пошто је био претеран излив крви, услед чега су и наступиле нове компликације, које се ннсу могле спречити.[3]

Ми у Дивизији немамо човека који би могао у пуној мери заменити друга Алексу, али ипак место политичког комесара II бригаде треба што пре попунити, у првом реду ради бораца, а и због самог Штаба, јер сада у Штабу је само Љубо[4] и Крцун.[5]

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Априла 1943 г. **Митар**[6]

БР. 60

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ У ДИВИЗИЈИ И ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н [АРОДНО] ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ

Бр. сл. дне 10 IV 1943 у 9 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) На нашем сектору непријатељ није активан. Од V Далматинске бригаде при.милн смо извештај да је непријатељ-четници, у јачини 1000 људи, ушао поново у Невесиње.[2] С њоме одржавамо и даље везу у Невесињском Пољу.

[3] **Види док. бр. 36 и 70.**
[4] **Љубодраг Ђурић**
[5] **Слободан Пенезић**
[6] **Бакић**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12—2, к. 9.**
[2] **Види док. бр. 51.**

2) Распоред наших снага остаје и даље исти с тим што ће се амбуланта Осме бригаде сместитн у с. Љубуча.

3) Здравствено стање наших бригада непромењено.[3] Дневно се јавља за болницу 15—20 другова, дневни морталитет 5—10 другова, већином од изнурености и прољева. Број нових тифусних обољења нешто се смањио.

4) Ноћу 6/7 дезертирали су три партизана и две партнзанке из I батаљона Седме бригаде, који се налази на левој обали Неретве.

5) Обзиром на то да се тешкоће око транспортовања хране за наше бригаде и болницу сваки дан повећавају услед недостатка сена, због чега се број коња смањује, одлучили смо да нашу дивизијску болницу преместимо на просторнји око с. Обаљ. На ове мере били смо присиљени јер прети опасност да људство остане потпуно без хране. У исто време у болницу ћемо упутити велики број болесника који се сада налазе у бригадним амбулантама и на тај начин учинити бригаде покретљивији.м и олакшати њихово снабдевање. Непокретне и тешке оолеснике предаћемо централној болници, а наше болеснике рчистићемо од вашки и сместити их у очишћене куће.

Овај транспорт наших болесника и рањеника трајаће 5—6 дана због њиховог великог броја који износн око 900 и због њихове слабе покретљивости. Предузели смо све мере да организујемо етапне станице и да на тај начин напоре болесника сведемо на најмању меру.

6) Снабдевање вршимо из Доброг Поља и Умољана, који су нам одређени као секторн за прикупљање хране. Исхрана је слаба, због чега се број оболелих [од] изнурености и прољева стално повећава.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар
Кладарин

Командант
П. Јакшић

Neprijatelj je ovih dana sa jednom jačom kolonom probio se do Petrovca, odakle je pošao u pravcu okolnih sela sa velikom komorom u svrhu pljačke. TREĆI bataljon IV Kr.N.O.U.Brigade koji se nalazio na položajima kod VRTOČA dočekao je na 10 ov.mj. jednu neprijateljsku pljačkašku kolonu i u žestokoj borbi na bliskom odstojanju potpuno uništio jednu četu neprijateljskih vojnika - NIJEMACA - a 8 zarobio živih. Tom prilikom dobijen je sledeći ratni plijen: 8 njem.puško-mitraljeza, 2 teška bacača, 65 pušaka i drugi ratni plijen. Borba se vodila na tako bliskom odstojanju, da su naši borci morali upotrebljavati ručne bombe. Neprijatelj je u borbi bio vrlo uporan i žilav, ali naši se borci nisu dali pokolebati, oni su još upornijim i odlučnijim naletom uspjeli skršiti otpor neprijatelja i potpuno ga uništiti.

Radi ovakvog junačkog držanja boraca TREĆEG bataljona IV Kr.N.O.U.Brigade pohvaljujem ih ovim putem, želeći da se i druge naše jedinice ugledaju na njihov primjer, a naročito u današnjem vremenu kada Crvena i Savezničke Armije Njemačko-Talijanskim hordama zadaju sudbonosne udarce.

Ova pohvala neka se pročita pred svim jedinicama ovoga Korpusa.

Smrt fašizmu -------Sloboda narodu !

Komandant;

Ивица

OoTOKorinja npße crpamme flOKyMeHTa 6p. 61

ПОХВАЛЛ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРИУСА ОД 11 АПРИЈ1А 1943 ГОД. БОРЦИМА И РУКОВОДИОЦИМА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ЗА ЈУНАЧКО ДРЖАЊЕ У БОРБИ КОД СЕЛА ВРТОЧА[1]

Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
Бр. **СЛ.**
11 IV 1943 год.

Положај

Послије неуспјеле непријате-гске офанзиве[2] на нашу ослобођену територију са главним циљем да униште нашу живу војну снагу, пљачкашке руље окупатора, усташа и четника упадају као најобичнији разбојници у наша села да би и даље вршили покоље и пљачку.

Море невино проливене крви, на хиљаде лопаљених и опљачканих села није задовољило животињске нагоне окупатора и домаћих изрода. Они и данас послије офанзиве залијећу се у наша села са намјером да опљачкају задње зрно жита, задње грло стоке, да убију или отјерају на присилни рад задњег нашега човјека. У овом своме нагону непријатељ нема мјере и границе. Ту границу му ставља једино наша Народно-ослободилачка војска, она је .једина^која је и до сада истински бранила интересе наших народа.

Непријатељ[3] је ових дана са једном јачом колоном пробио се до Петровца,[4] одакле је пошао у правцу околних села са великом комором у сврху лл>ачке. Трећи батаљон IV Кр. Н.О.У. бригаде, који се иалазио на положајима код Врточа, дочекао је на 10 ов.мј. једну непријатељску пљачкашку колону и у жестокој борби на блиском отстојању потпуно уништио једну чету непријатељских војника — Нијемаца — а 8 заробио живих. Том приликом добијен је сљедеНи ратни плијен: 8 њем. пушкомитраљеза, 2 тешка бацача, 65 пушака и други ратни п.тијен. Борба се водила на тако ,блиско.ч отстојању, да су наши борци мо-

[1] **Оригинал, гшсан на машинл, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8—9/11, к. 407.**
[2] **Мисли се на Четврту неггријатељску офанзиву.**
[5] **Односи се на 741 пук 114 ловачке дивизије. Види док. бр. 210, 213 и 218.**
[4] **Босански Петровац**

рали употребљавати ручие бомбе. Непријатељ је у борби био врло упоран и жилав, али наши се борци нису дали поколебати, они су још упорнијим и одлучнијим налетом успјели скршити отпор непријатеља и потпуно га уништити.[5]

Ради оваквог јуначког држања бораца ТреКег батаљона IV Кр.Н.О.У. бригаде похваљујем их овим путем, желећи да се и друге наше јединице угледају на њихов примјер, а нарочито у данашњем времену када Црвена и савезничке армије њемачко-талијанским хордама задају судбоносне ударце.

Ова похвала нека се прочита пред свим јединицама овога Корпуса.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
Коета"

БР. 62

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА ПОЛОЖАЈУ ГОЛИ ВРХ — ХУНКА — БАЊАЧА — РАСКРШЋЕ И ВРШЕЉАК[1]

11-1У 12 ч.

ШТАБУ I ПРОЛЕТ. ДИВИЗИЈЕ

Од 11.10 ч. отпочела је борба[2] на линији Голи Врх—Хунка—Бањача—Раскршће—Илијина Вода—Вртељка.[3]

Одавде смо осмотрили велнку колону коња (око 300—400) на пропланку од слова „р" (од речи Раскршће) до слова ,,И" од речи Илијина Вода. (Правац кретања „р"" — „И").

[5] **Опширније о овој борби види у док. бр. 112, 218 и 221.**
« Нађ

[1] **Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/1, к. 707.**

[2] **О резултату борбе на поменутој линији види у док. бр. 72, 215, 224 и 229.**

[3] **Вјероватно Вршељак**

Немамо још никакав извештај. Не може се тачно оценити: да ли то непријатељ бежи са Голог Врха или надире ка Фочи. По ономе што се одавде да оценити *прет-Лостављамо да се непријатељ повлачи*[1] са Голог Врха. Једино није јасно одакле им толика комора.

У сваком случају потрбено је да Прва бригада крене ка Голом Врху и надире на простору између с. Гостичај и десним крилом ка Раскршћу.

III бригада изашла је на положаје. Не знамо стварну ситуацију а нарочнто код делова на Хунки и Бањачи.[5]

Васа[8]

П.С." Обавестите нас о мерама које ће предузети I бригада.

Уколико се непријатељ повлачи, наређено[8] је јединицама III бригаде да га у стопу прате и разбијају.

БР. 63

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О БОРБАМА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ГОЛОМ ВРХУ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

К-НТУ I БРИГАДЕ

1) Карановић[2] извештава да су његове јединице[3] водиле оштру борбу са непр. који је напустио Голи Врх. Са свим снагама сада гони непријате.ља ка Ифсару. Издао

[4] Подвучено у оригиналу
[5] Види док. бр. 90 и 215.
[6] Васа Јовановић, начелник Штаба Прве пролетерске дивизије
[7] Сљедећи текст је накнадно дописан руком.
[8] Види док. бр. 56.

[1] Оритинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1, к. 707.
[2] Никола
[3] Односи се на батаљоне Треће крајишке НОУ бригаде.

је наређење[4] батаљонима да гоне непријатеља што даље, у правцу Чајнича, не дозвољавајући да се прикупи.

Штаб III Крајишке кренуо је такође правцем Ифсар.

2) Примили смо и ваш извештај од 13.45 ч.[5] Наставите по предвиђеном плануЛ Гледајте да одржавате везу са јединицама III Крајишке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11. IV 15.20 ч. Комдив.
Коча

Везу с нама правцем Шкобаљ—Гувништа—Ифсар. — Ваш санитет треба приближити!

Бр. 418
11-1^-1943

А.А.

Кнт

БР. 64

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ИТАЛИЈАНСКИХ И ЧЕТНИЧКИХ СНАГА НА ПРАВЦУ ЧАЈНИЧА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШТАБУ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ

1) Примили смо радиограм В.Ш. следеће садржине:

„Одмах употребите целокупне ваше снаге за разбијање италијанске групе[2] према вама на правцу Чајнича."

[4] **Види док.бр. 56 и 90.**
[5] **Редакција не располаже поменутим извјештајем.**
[6] **Види док. бр. 56.**

[1] **Оригинал. писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 46/1, к. 709.**
[2] **Види док. бр. 215.**

2) Издали смо наређење VII Крајишкој бригади да одмах крене правцем Планско—Поникве—(Метаљка), одржавајући у лево везу са јединицама III Крајишке.

3) Известите о развоју.

4) Веза с нама прво преко Гувништа, а затим преко Ифсара.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11. IV 16,45 ч. Комдив.
Коча

Бр. 419
11-1V-1943
У архиву
Кнт

БР. 65

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА ЛИНИЈИ ВРШЕЉАК — РАСКРШЋЕ — БАЊАЧА II ХУНКА[1]

I ДИВИЗИЈА
11 -lV*

Јутрос наша III[2] избила на линију Вршељак, РаскршКе, Бањача, Хунка.[3] Потом започела борба. Наша VII[1] стнгла и повезала се са II.[5] По вашем наређењу усмерили је ка Фочи, али би нам била лотребна за Чајниче. Одговорите. I бриг.[6] заробила итал. заставу .37 чете која у саставу бат. и IV регим. I алпинске див. „Тауриненсе"^ Шаљемо архиву.

Најновије! Непр. разбијен бежи к Чајничу.[7] Заплењен део цеви. Око 500 граната за брдски топ.

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом. латишшом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/8, к. 13.**
[8] **Трећа крајишка НОУ бригада**
[5] **Види док. бр. 64 и 67.**
[4] **Седма крајишка НОУ бригада**
[5] **Друта гфолетерска**
• **Прва пролетерска**
[7] **Види док. бр. 215.**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ИО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ГОЊЕЊУ РАЗБИЈЕНИХ ИТАЛИЈАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У БОЈУ КОД ИФСАРА[1]

ИЗ I ДИВ.

Гонимо потпуно разбијеног непријатеља, који оставио велики ратни материјал и комору.[2] Нашој Седмој[3] наредити да нам се придружи. Делови Шесте[4] би требало да пређу Дрину, чувају терен, скелу и везу, јер ћемо се ми удаљити.

Другу Терзићу

БР. 67

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА О РАЗБИЈАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА НА ЛИНИЈИ ГОЛИ ВРХ — РАСКРШЋЕ — ХУНКА И НАРЕЂЕЊЕ ЗА НАПАД НА ЧАЈНИЧЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. бр. 174
11-1У 22.45

ШТАБОВИМА: VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

1. — I Пролетерска и III Крајишка бригада разбиле су данас непријатељске снаге које су се налазиле на линији Голи Врх—Раскршће—Хунка.[2] Непријатељ је претр-

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом. ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/13, к. 14 А. Вјероватно је писан 11 априла 1943 године.**
[2] **Види док. бр. 215, 224 и 229.**
[3] **Седма крајишка НОУ бригада**
[4] **Шеста источнобосанска НОУ бригада**
[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/2, к. 856.**
[5] **Види док. бр. 56, 62, 63 и 64.**

пео ве;.чке губитке у људству и материјалу, али је извесним деловима — иеђознате јачине — успео да се пробије ка Ифсару.[3] Из Ифсара је у току борбе дејствовала и непријатељска артиљерија. Борба је пред мрак престала, али није познато да ли је непријатељ отступио даље од Ифсара.

2. — Данас у 18,15 ч. примили смо следећи радиограм од В.Ш.:

„Са целом вашом групом од три бригаде предузмите одмах енергично гоњење ка Чајничу, избијајући што пре на Метаљку, ликвидирајући Чајниче. Наредили смо Јужној групи да са својим бригадама одмах ликвидира италијанску посаду на десној обали Ћеотине, код Фоче".

3. — Пошто су, у току гоњења које се вршило у неколико праваца, везе између јединица олабавиле, као предуслов за организовано извршење задатка поставља се што хитније поновно успостављање и учвршћење веза између јединица у оквиру једне бригаде и између суседних бригада. Одмах по успостављању ових веза штабови бригада ће нас о томе известити као и о распореду њихових снага, лазначујући обавезно садашње [и] прво следеће место Шта-6а бригаде.

4. — По повезивању и прикупљању јединица, наставити са гоњењем непријатеља — уколико не успе да се прикупи и добије појачања — или са његовим поновним разбијањем или продирањем следећим основним правцима:

I Пролетбригада: Крашићи Миљено, с тим што ће са два батаљона затворити правац Горажде, и то са обе стране друма Горажде—Чајниче, са два багаљона, у наслону на јединице III Крајишке кренути, прећи друм између Миљена—Чајниче, а затим напасти само Чајниче, остављајући један батаљон као дубљу резерву за прикупљање остављеног ратног материјала на попришту данашње борбе, с тпм да се овај батаљон касније употребн тамо где буде најпотребнији. Штаб дивизије, наиме, не располаже снагама које би могле прикупљати заплењени материјал и старати се о њему.

III Крајишка бригада: Ифсар [Ст.] Караула—Чајннче, нападајући сам град са југа и запада.

VII Кра.јишка бригада: Планско—Поникве, упућујући отуда, или већ раније, један батаљон према Чајничу, ради напада са истока, а два батаљона ца Метаљку, с обе стране друма, за затварање правца Пљевља.

[3] **Види док. бр. 212, 215 и 224.**

Разуме се да је ово општа поставка, коју ће у току даљег развоја овај Штаб разрадити и конкретизовати, будући да нам сад није тачно лознат степен распада непријатељских снага које су биле пред нама, присуство других непријатељских снага на правцима нашег надирања, распоред тих снага итд.

Људство Брдске батерије да што пре оспособи бар један од заплењеннх брдских топова, калибра 75 мм, уз ко.је је заплењена знатна количина муннције. Сви оспособљени топови кретаће се правцем надирања III Кра.јишке бригаде.

5. — Везу с овим Штабом не тражити рани.је назначеним правцем, него правцем Ифсар, односно Дубраве—Раскршће—Црнетићи. У овом последњем селу овај Штаб ће се налазити до сутра 12 о.м. у зору.

6. — Штабови бригада, уколико то већ нису учинили, нздаће наређење својим неборачким деловима, који су остали даље позади, да се приближе борбеним јединицама. Наређење за покрет сплаварима, који су остали да поправе скелу, нздаће овај Штаб.

7. — Од В.Ш. смо тражнли да нареди пребацивање извесних делова VI бригаде[4] на ову страну да преузму контролу овог терена, чување скеле и обезбеде теренску везу преко Дрине.

8. — Одељење за везу при овом Штабу прикупиће сав сопствени (неиталијански) материјал, а везу са штабовима бригада поставиће када се распоред буде стабилизовао или покрети јединица и штабова буду добили устаљени правац.

9. — Хируршка екипа кретаће се правцем Гувништа—Ифсар, и даље на правцу кретања III Крајишке бригаде, с тим што ће се налазити у близини неоперативног дела гога Штаба. У том циљу ће, одмах ло доласку у Гувништа, потражити везу унапред, тј. према Ифсару.

10. — Поново упозоравамо штабове бригада да се постарају о набавци телефонског материјала, избегавајући да узимају телефонску жицу на главној линији везе, ма и уназад према Дрини. Материјал прикупљати и без обзира на евентуални недостатак стручног особља, које ће се моћи касније оспособити.

11. — Очекујемо први извештај још у току ове ноћи.

П.С. Према извештају Штаба I бригаде који је сада приспео јединице I Пролетбригаде ушле су у Ифсар, где се већ налази и Штаб бригаде. Према већ раније при.мљеним извештајима, јединице VII Крајишке бригаде већ су

[4] **Шеста источнобосанска НОУ бригада**

кренуле наређеннм правцем. Избијањем јединица I Пролетбригаде у Ифсар не мењају се основни иравци кретања бригада, нити њихови задаци. Покрет деснокрилних батаљона I Пролетбригаде извршиће се само у јачем наслону на III Крајишку бригаду. Примили смо и извештај начелника Штаба днвизије, који се налази са III КрајишкоМ бригадом; од 19,15 ч. Штаб III Крајишке бригаде налази се у с. Гувништа и најављује покрет ка с. Слатина; **ЈОН** треба да оде даље напред, за Ифсар. Ако би налправцу Ифсар—Чајнцче биле јаче непријатељске снаге, разуме се да ће деснокрилни батаљонн 1 Пролетбригаде садејствовати у њиховом разбијању, па тек затим заузети иаређени распоред у лнквидацији Чајнича.

Телефонску линију ћемо одржавати само од Штаба дивизије унапред, искоришћавајући италијанску линију која већ постоји поред пута, јер немамо довољно људства да бисмо је могли одржавати и према Дрини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив
Фића

Комдив
Коча

Бр. — 420
12-1У-43

У архиву

Кнт

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЈАЧИНИ И САСТАВУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА ОКО ЧАЈНИЧА[1]

Строго поверљиао!

ОБАВЕШТАЈНИ ЦЕНТАР
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Дел. бр. 44 12 априла 1943 год.
у 14 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА „ОБ-О"
и
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Положај

Од 06. цеитра I Пролетбригаде добили смо извештај, од 12 ов.м., следеће садржине:

„Према извештају об. центра III батаљона од 10 априла т.г. пребегао је из Осанице муслиман милиционар Суљо из с. Гавшића са још једним другом. Дао је податке да је сва војска — домобранска — у Осаници потпуно расположена према нама. Иначе сви теже да се врате својим кућама, јер сада немају против кога да се боре пошто нема ни четника ни Талијана, а никако не желе да се боре на Источном фронту куда би морали да иду. Готови су и на заједничку борбу да би осветили своје најмилије, (попљачкане и попаљене домове, тј. хтели би да ступе у нашу војску. Он — Суљо — и његов друг хтели су да убаце бомбу у стан једног натпоручника Далматинца, који их је терао да пуцају на наше другове из VI бригаде, што су они одбили.

Према извештају у 06. центру IV батаљона добио сам следеће податке: Једна жена испричала је следеће: Уочи првога снега дошло је из Чајнича 4.000 Талијана. Преноћили су у Ифсару а ујутру по првом снегу су се вратили назад. Известан део снага је и даље остао на положају. Пре неколико дана дошли су рни исти из Чајнича и пошли пут Раскршћа. Неки су логоровали у њеној њиви и говорили јој да их има 4.000. Талијани се стра-

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази ое у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38—1, к. 11.**

шно љуте на четнике што се не боре. Помињу четнике, гунђају и врте главом. Милан Матовић,[2] четнички командант из Јошанице, побегао је кроз Ифсар на један сат •пре доласка наше војске. Побегао је у Чајниче. Даље каже да су четници знали када смо заузели Јабланицу и када смо кренули од Коњица. Једни су били за борбу с нама а други су говорили да се не треба туђи (са нама јер је сигурно да ће партизани потући четнике и пробити све фронтове. Четници су деморалисани. Бодирога[3] је раније био стално у Чајничу. Крезовић је побегао ка Рудом, одакле му је жена, и за њега ништа не знају од зимус. Она прича да је сама закључила да су Талијани добро Цотучени ових дана јер су панично отступали, а пренели су врло велики број рањеника, чак и мртве су носили на мазгама.

Х.Х., сељак из Буковице, био је пре 15 дана у Чајничу и прича: У Чајничу је било највише до 1.000 Талијана пре доласка снага из Пљеваља ка Ифсару и даље до Крчиног Брда.

Имају артиљерију у селу Камен. Ту су и бункери. На Бук)овој 'Равни имају такође артиљерију и бункере. Ту постоји нека касарна. Колико артиљерије има не зна. На улазу од Горажда и Метаљке има по 7—8 бункера који су од камена али без бетона, — непроверено.

У Метаљци је такође било Талијана — тачан број не зна.

Чуо је да су пре 10 дана дошли Талијани у Бољаниће, али није сигуран у то.

Четници су одавде бежали ка Чајничу а некн ка Пљевљима.

Не зна да ли има непријатеља у Миљену.

В.В. из с. Н. рекао је: када су Талијани дошли овамо, Командант талијански је ноћио у мојој кући. Тумач је рекао да их има око 4.000. Сутрадан пре подне тај командант се вратио са великим делом војске на Метаљку и не знам да ли је поново долазио овамо.

Прексиноћ је у мојој кући ноћио командант санџачших четника — Калаит.[4] Јуче ујутру је са својим четницима

[2] Командант Фочанске четничке бригаде

[3] Василије Бодирога, четнички командант

[4] Вук Калаитовић. Убили га као одметника органи народне власти 1947 године.

отишао. Казао је да нду у Ковач и Нову Варош. Имају 1 т. бацач и 1 т. митраљез. Имају доста сандука са муницијом. Имао је око 100 људи".

За Об. центар Дивизије
Лекић[5]

БР. 69

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОВЛАЧЕЊУ ИТАЛИЈАНА ИЗ ЧАЈНИЧА[1]

I ДИВИЗИЈА
12-1У

Наша VII[2] избила у 3 [часа] на Метаљку[3] без отпора. Непр.[ијатељ] бежа ка Пљевљима. Итал.[ијани] запалили магац.[ин] бензина, експлознв. Порушили много кућа, град[4] опљачкан. Плен 8000 кг брашна, 5000 кг макарона, 1800 уља, 3 вагона соли, 3 неиспр.[авна] камиона. Упутите наше борце којн су били тенкисти. Италијани напустилн источни део ц>ада.[5] На знање да постоји тел.[ефонска] линија Фоча и Устиколина.

Друже Стари,[6]

Требало бн да Коча резервише за болнице — од ове колнчине намирница.

Тсрзић[7]

[5] **Никола**

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/8, к. 13.**
[8] **Седма крајишка НОУ бригада**
[5] **Види док. бр. 67.**
[4] **Чајниче**
[5] **Опширније види у док. бр. 72.**
• **Јосип Броз-Тито**
[7] **Велимир**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ ОКО ФОЧЕ И СТАЊУ У ЦРНОЈ ГОРИ[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

12 априла 1943 године

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1. — Ми смо вам јутрос радиограмом јавили наше претходне намјере у погледу ликвидације тврђаве у Фочи. Данашњим распоредом II Пролетерске бригаде с ону страну Ћеотине тврђава је уже блокирана и прекинути сви правци евентуалног извлачења. Ми идемо затим да непријатег.а отсијечемо од снабдијевања водом, у ком смислу смо поставили и укопали аутоматска оруђа на логодним мјестима одакле Ке се непријатељу онемогућити прилаз зоди. Тврђава је на врло погодном мјесту за тучење ватром из тешких оруђа, те смо и зато планом предвидјели тучење тврђаве у циљу наношења губитака и деморализације непријатеља. Радиограмом смо данас вам наговијестили промјену положаја артиљерије, одакле бп она могла да са сигурношћу тлче непријатељска утврђења. Ово би углавном биле припремне радње прије стварања коначног плана за ликвидацију, о чему ћемо вас благовремено извијестити.

С обзиром на отвореност и истакнутост мјеста гдје се налази непријатељско утврђење, наш напад без претходних припрема био би скопчан са великим жртвама.

На сектору Санџачке брпгаде[2] Завајит—Челебић—Узлуп —Шћепан Поље нема нарочитих промјена послије протјеривања непријатеља током јучерашњег дана, који је оставио само ситне дијелове на Шћепан Пољу 30—50 људи, кОји се држе посве пасивно, а остали се дијелови непријатеља повукли у правцу села Рудина.

Наводно сазнали од патроле која се вратила од Штаба Санџачке бригаде да се IV Пролетерска бригада налази на простору Горанско.

[1] **Оригинал, нерегистрог.ан, налази се у архиви Војноисториског института.**

2. — Као што вам је познато, II Пролетерска бригада остала је без политичког комесара[3] и попуна тога мјеста је неодложна. Стога ми чинимо предлог, везујући се углавном за предлог II Пролетерске бригаде, пошто она боље познаје своје кадрове. Ми предлажемо Радоја Љубичића, радника, члана Партије са дугим партиским стажом, политички одан и партиски доста спреман. Ближу карактеристику о њему, као и осталим друговима предложеним од Штаба II Пролетерске бригаде, прилажемо овом акту ради дефинитивног одређивања политкома. Ми сматрамо да је друг Љубичић[4] много погоднији од друга Лазаревића[5] и друга Јеврема Поповића, који по нашем Мишљењу не може доћи у комбинацију за политкома те Бригаде.

3. — Друг Алекса! Дејовић, политком II Пролетдзске бригаде, по занимању радник из Ужица, учествује од првих дана у Народно-ослободилачкој борби и до сада је три пута рањаван. Врло омиљен комесар у својој Бригадн, један од најактивнијих бораца те Бригаде. У свим тежим ситуацијама личним примјером и храброшћу предњачио је и служио за углед свим старјешинама и борцима. Он није направио лично неко херојско дјело, али својим држањем, радом и утицајем допринио је остваривању пуног моралног и политичког јединства те јединице, из које су сваким даном ницали све нови и нови хероји.

Ми га као таквог предлажемо Врховном штабу да му додијели звање народног хероја.

Додељивање звања народног хероја другу Алекси имало би и извјесног морално-политичког значаја код бораца II Пролетерске (бригаде. Они би то примили са потпуним одобравањем и једнодушношћу, јер то би истовремено била накнада за губитак кога борци II Пролетерске бригаде видно осјећају.

4. — У току борби на рнјеци Дрини наше су јединице заробиле око 15 четника нз Зете, које смо све распоредили у јединице, према физичким способностима (батаљоне и нитендантуре). Они су распоређени на њихову жељу, јер су сви захтијевали да нду у јединице, пошто би својим повратком у свој крај њихови живоги били доведени у питање. То су људн који су раније припадали партизанским јединицама, а један је од њих био и замјеник политкома

[8] Нзродни херој Алекса Дејовић. Приликом припрема за форсирање Дрине рањен је у десну ногу, која му је због гасне гангрене морала бити алшутирана. Послије неколико дана подлегао је ранама. Види док. бр. 36 и 59.

*** Радоје**

[5] Светолик

чете и као такви су уиаточ свега терора који је спровођен у њиховом мјесту остали вјерни Народно-ослободнлачкој борби. Из Зете су четници приснлно мобилисали око 30 људи, који у заједници са 40 из Љешанске Нахије сачињавају Зетску брнгаду, којом је командовао Симон Ђуришић, бивши југословенски ваздухопловни капетан. Та Бригада за сада више не постоји. Они причају да су некц од њих везани доведени у четничке жандармеријске станице и тако упућени камионима на фронт. У Зети, према њиховим изјавама, политичко стање је врло добро и постоје могућности широке мобилизације чим [се] наше јединице примакну ближе томе крају. Из Зете прије неколико мјесеци једнога дана стријељано је 60 људи, наших пријатеља. У почетку, одмах послије избијања четништва у Црној Гори и нашег отступања, била су масовна хапшења. Неколико стотина људи је ухапшено, који су касније пуштани својим кућама, док се један дио од око 150 на броју и данас налази у логору на Забјелу код Подгорице. Из логора причају сљедеће ствари: да четници натјерују затворенике да из појединих племена стријељају партизане из другог племена, који су осуђени на смрт од стране пријеког војног суда.

Црна Гора подијељена је и према њиховом причању на бјелашку[6] и зеленашку.[7] На територији коју контролишу крилаши[8] Крсте Поповића склањају се наши прнјатељи од четничког терора са терена којег контролишу четници, и да тамо уживају прилично заштиту. Са терена којег контролишу крилаши Крсте Поповића није до сада вршена никаква мобилизација за борбу против партизана.

Ми нијесмо узимали писмена саслушања од њих јер већину од тих сељака познаје полнтком дивизије као поштене и одане људе. Сада да их саслушавамо не би имало никаквог нарочитог значаја, јер не би дали никаквих нових података, а исти се већ налазе на положају. То бн код њих изазвало извјесно неповјерење и сумњу у односу према њима.

Пошто се њихови искази међусобно подударају о политичком стању у Црној Гори као и са партиским извје-

[6] „Бјелаши" су били политичка струја оформљена 1918 год. у Црној Гори. Били су ггристалице Николе Пашића и захтијевали безусловно припајање Црне Горе Србији. Назив су добили по прогласима које су штампали на бијелом папиру.

[7] „Зеленаши" су били политичка струја чије је вођство било за цинастију Петровића и самосталну Црну Гору.

[8] Види док. бр. 44 прим. 2.

штајем са терена Црне Горе, Округ ннкшнћки, то се донекле нма јасна слика о политичком стању Црне Горе.

По нашем мишл>ењу, оцјењујући све ове информације сматрамо да се не би требало за сада ангажовати у борбу против федералиста,[9] него, искоришћавајући политичке супротности између њих и бјелаша — четника, оставити Их за сада на миру а приступити потпуној ликвидацији и разбнјању четничких организација у Црној Гори, а специјално у Васојевићима, као главног политичког и војиог упоришта реакције у Црној Гори и главног ослонца политике Драже Михаиловића.

Према исказима осталих четника из околине Жабљака, Шавника, Доње Мораче и Санџака, Васојевићи су омрзнути у цијелој Црној Гори и сматрају да све зло долази од Васојевића и да није било Васојевића да они не би дошли овамо да се боре противу нас.

Мишљења смо да ће Васојевићн нашом лравилном полнтнком и војничким мјерама остати изоловани и да ће њихова главна помоћна снага бити само окупатор, јер из осталог дијела Црне Горе четници неће бити у могућности да мобилишу озбиљннје снаге, које би довели на терен Васојевића да их бране од партизана. Уз то су се Васојевићи, услијед пљачкашке и терористичке политике и према муслиманима, од њих одвојили, те ћемо у муслиманима и.мати у најмању руку неутралног посматрача, што нама и треба...

Ово неколико чињеница навели смо вам да би вам користиле при оцјени ситуације у ЦрноЈ Гори и доношењу оперативних задатака за наше јединице.

С друГарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	**Начелник штаба**	**Командант**
Митар	**Вукотић**	**Пеко**

ПС. Друг Станко Даниловић лрије четири дана отпутовао је на нову дужност.

Ултиматум смо упутили 11 ов. мјесеца и на ултиматум су одговорили пуцањем из топова тачно у вријеме предвиђено за одговор.

%

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 12 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА ПОДРУЧЈУ НЕВЕСИЊСКОГ СРЕЗА[1]

; |

Телефонска депеша

В.Ш.

Јуче пред зору банде су поново одбачене ка Благају.[2] Заробили смо 2 митраљеза. Ми смо имали 3 мртва, а банде велике губитке. Јуче је цијели дан било затишје према Благају, док банде са Снијежнице, Трусне и Лукавца испољавају све веКу активност према Невесињском Пољу.

На сектору Лакат—Придворци банде се не појављују. Синоћ смо поново нападали банде на Бушку и на Лукавцу, резултат не знамо.

Четничке банде на сектору Благаја све се више осипају и у мањим групама долазе кућама. Јутрос је стигло 30 другова из Столачког среза и руководство из Мостара.

Начелник Штаба
Х Херцегов.
Раде[3]

12. IV
12.40 год.

[1] **Оригинал, телефонска депеша, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34—8, к. 13.**
[2] **Односи се на италијанско-четничке снаге.**
[5] **Хамовић**

штајем са терена Црне Горе, Округ ннкшићки, то се донекле има јасна слика о политичком стању Црне Горе.

По нашем мишљењу, оцјењујући све ове информације сматрамо да се не би требало за сада ангажовати у борбу против федералиста,[9] него, искоришћавајући политичке супротности између њих и бјелаша — четника, оставити их за сада на миру а приступити потпуној ликвидацији и разбијању четничких организација у Црној Гори, а специјално у Васојевићима, као главног политичког и војног упоришта реакције у Црној Гори и главног ослонца политике Драже Михаиловића.

Према исказима осталих четника из околине Жабљака, Шавника, Доње Мораче и Санџака, Васојевићи су омрзнути у цијелој Црној Гори и сматрају да све зло долази од Васојевића и да није било Васојевића да они не би дошли овамо да се боре противу нас.

Мишљења смо да ће Васојевићи нашом цравилном политиком и војничким мјерама остати изоловани и да ће њихова главна помоћна снага бити само окупатор, јер из осталог дијела Црне Горе четници неће бити у могућности да мобилишу озбиљније снаге, које би довели на терен Васојевића да их бране од партизана. Уз то су се Васојевићи, услијед пљачкашке и терористичке политике и према муслиманима, од њих одвојили, те ћемо у муслиманима имати у најмању руку неутралног посматрача, што нама и треба...

Ово неколико чињеница навели смо вам да би вам користиле при оцјени ситуације у ЦрноЈ Гори и доношењу оперативних задатака за наше јединице.

С друТарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	**Начелник штаба**	**Командант**
Митар	**Вукотић**	**Пеко**

ПС. Друг Станко Даниловић прије четири дана отпутовао је на нову дужност.

Ултиматум смо упутили 11 ов. мјесеца и на ултиматум су одговорили пуцањем из топова тачно у вријеме предвиђено за одговор.

" Види том III, књ. 4, док. бр. 146.

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 12 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА ПОДРУЧЈУ НЕВЕСИЊСКОГ СРЕЗА[1]

; I

Тежфонска депеша

В.Ш.

Јуче пред зору банде су поново одбачене ка Благају.[2] Заробилн смо 2 митраљеза. Ми смо имали 3 мртва, а банде велике губитке. Јуче је цијели дан било затишје према Благају, док банде са Снијежнице, Трусине и Лукавца испољавају све већу активност према Невесињском Пољу.

На сектору Лакат—Придворци банде се не појављују. Синоћ смо поново нападали банде на Бушку и на Лукавцу, резултат не знамо.

Четничке банде на сектору Благаја све се више осипају и у мањим групама долазе кућама. Јутрос је стигло 30 другова из Столачког среза и руководство из Мостара.

Начелник Штаба
X Херцегов.
Раде'

12. IV
12.40 год.

[1] **Оригинал, телефонска депеша, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34—8, к. 13.**
[2] **Односи се на италијанско-четничке снаге.**
[5] **Хамовић**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА РАСПОРЕД ОКО ЧАЈНИЧА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. бр. 175
13-1У 12 ч.

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Непријатељ[2] који је разбијен на линији Голи Врх—Ифсар отступио је ка Чајничу и у току ноћи 11—12 и у зору 12 о.м. са свим снагама .евакуисао град и отступио у правцу Пљеваља. Четничке банде са овог сектора делом су се повукле са окупатором а једним делом остале су на терену између Дрине и Лима — (Заборак и друга села). Контакт са непријатељем је изгубљен.

Италијани који су држали Горажде на десној обали Дрине — по прикупљеним обавештењима од мештана — пребацили су се на другу обалу Дрине и наводно отишли ка Вишеграду. По једнним обавештењима четници су отишли са њима или се разбегли, д по другим остали су у мањим деловима у делу града с десне обале Дрине.

Јужна група са делом снага врши ликвидацију опкољених италијанских делова изнад Фоче. Ш Санџачка бригада пре два дана избила је на просторију с. Челебић и наставља прогоњење четничких банди између Таре и р. Ћеотине према Санџаку.[3]

Јединице наше војске поново су ослободиле Невесиње; разбијене четничке банде побегле су ка Мостару.

Очекујемо директиве за даље задатке ове Дивизије. За сад у циљу консолидовања новооослобођене територије, хватања контакта са непријатељем, ликвидације заосталих четничких банди

[1] **Оригинал, писан на машини. латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 47/1, к. 709.**
[5] **Види док. бр. 212, 215 и 224.**
[3] **Види док. бр. 70.**

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — I бригада поставиће се на просторији Чајниче па ка Горажду, са задатком затварања правца према Горажду, обезбеђења Чајнича, испитивања стања у Горажду преко обавештајних органа.

III Крајишка бригада поставиКе се на просторији Метаљка—Присоје—Староници, са задатком контролисања терена са леве стране пута Чајниче—Метаљка, разбијања четничких банди у колико се оне налазе на ближој просторији и садејства са VII Крајишком бригадом на њеном задатку затварања правца од Пљеваља ка Чајничу.

VII Крајишка бригада поставиће се на просторији око Ковач Планине са задатком затварања правца од Пљеваља ка Чајничу, у ком циљу избити на најповољније положаје Ковач Пл., а смештај главнине одредити у местима са којих је могућа брза употреба на овом задатку. Десно својим распоредом и извиђачким деловима обухватити терен до р. Ћеотине; у том правцу тражити везу са III >Санџачком,[4] која се налази на левој обали Ћеотине на напред наведеном задатку.

Све јединице, штабове и неборачке делове одмах поставити на додељеним секторима.

2. — Све јединице међусобно, као и са Штабом ове дивизије, имају одржавати чврсту и сталну везу. Овај Штаб успоставиће телефонску везу до с. Миљена и с. Метаљке. Штаб VII Крајишке бригаде успоставиће од Метаљке унапред телефонску везу.

3. — И овога пута поновило се лутање јединица одмах по заузећу града, неорганизовано прибирање плена н других ствари, чиме се омогућило да је део плена упропашћен, па чак — и после нашег уласка у град — разношен од становнштва. Део санитетског материјала приликом неорганизованог прикупљања поломљен је, мада је овај материјал нарочито потребан и његово прикупл>ање наређено од В.Ш. ради упућивања Централној болници, која са њиме оскудева. Овом приликом поједини борцн нису се осврталн на нримедбе одговорних руководилаца ако нису они непосредно из њихове јединице, а и саме патроле и страже постављене за чување заплењеног материјала ннсу се довољно заложиле на своме задатку.

Штабови јединица указаће својим борцима на ове и овакве погрешке а кривце за све уочене неправилности примерно казнити.

[4] Трећа санџачка НОУ бригада привремено је била под командом Друте пролетерске дивизије.

4. — Искористити ОВО време за одмор и исхрану је-1диница. 'У погледу исхране Интенданти бригада ступиће у везу са интендантом ове Дивизије ради пријема разрезаног дела заплењених артикала, но углавном исхрану вршити са терена. Имати у виду да ће се већи део заплењених артикала доделити Дивизијској и Централној болници.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив	Наштадив	Комдив
	Баса	**Коча**

Бр. 421

13-1У 1943

а.а.

Кнт

БР. 73

ИЗБЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О УЛАСКУ ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ У ЧАЈНИЧЕ[1]

ИЗ I ДИВ.

Јуче наша I[2] и III[3] кренуле ка Чајничу а VII[4] ка Метаљци. Ноћас ушле у Чајниче, кога непријатељ, после пораза, напустио без борбе запаливши. III продужује за Метаљку. Чекамо директиве. Да ли долази део Шесте?[5] Предлог: похвалити I са Лекићем[0] од Главатичева до Чајнича и II чету Треће пред Чајничем. Наредите нашој болници спрему за покрет. Разбијена два батаљ. 3-ћег пука, једна сат.[нија] 4-ог пука и две батерије 1-ог артнљ.[ериског] пука — све I алпинске дивиз.[ије] „Тауриненсе".[7]

13/^-43

[1] Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37/8, к. 13.
[2] Прва пролетерска бригада
[5] Трећа крајишка НОУ бригада
[1] Седма крајишка НОУ бригада
[5] Шеста источнобосанска НОУ бритада
[6] Данило Лекић, командант Прве пролетерске бригаде
[7] Види док. бр. 215, 224 и 229.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У САНЏАКУ И СТАЊУ У ЧЕТНИЧКИМ ЈЕДИНИЦАМА[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОБ. ЦЕНТАР

О. бр. 47
13 априла 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј. ЗА „ОБ-О"

Према изјави заробљених четника и према здплијеђеним четничким саопштењима Талијани су се повукли из Сјенице, Нове Вароши, Пријепол>а и Бијелог Поља (за Бијело Поље ие знају сигурно) у Пљевља. Одатле су извјесне снаге кренуле према Чајничу и они су их видјели на простору БоњаниКи—Метаљка. Састав јачине и наоружања ове групе најбоље зна I Пролетерска дивизија. Један који је заробљен био је ађутант команде мјеста у Општини пре.мКамској и чуо је телефонски разговор са Колашином о замјени талијанских трупа санџачких гарнизона са Бугарима и њемачким Гестапом. Око 27 фебруара у Пљевља је дошла једна бугарска делегација са једним генералом, 7 ннжих официра и око 10 војника. Та делегација послије ,је продужила за Цетиње. Народ је опорчен против доласка Бугара. Између себе шире те вијести, тако да су четници присиљени да разним наређењима и саопштењима спречавају ширење тих вијести. Не знају да ли су те градове посјели Бугари, али су приликом напуштања истих од стране Талијана посјели четници, узевши власт, а у Сјеници заједно са муслиманима. Што се тиче непријатељског утврђења на Ћеловини и ПревраКу код Фоче, обавијештени сте раније[2] од стране овог Штаба 11 и 12 ов.мј., примјеКује се још жиаг.е утврђивање. Појачавају старе и праве нове бункере са џачиКима напуњеним пијеском. 12 ов.мј. Штаб дивизије им је послао ултиматум[3] до 12 часова и као одговор на то било је у 12 сати опаљено неколико гоповских

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39—1, к. 11.**
[8] **Види док. бр. 70.**
[3] **Исто**

граната. Ту имају три брдска топа, три до четири бацача мина и изгледа два бацача пламена. За бацаче пламена није утврђено. Јачина их може бити до 700. Заробљени четници причају да је у Фочу стигла једна талијанска комисија од некнх официра, која се је лриликом доласка наших јединица на Дрину задржала у утврђењима.

Заробљени су четници у Глибаћима' 2 априла кад су овамо ишли видјели Божу Јаворског са својом бандом, којн ,је дошао из Србије. Четни[ци] су лричали да их има око 500, али су они, распитивањем код се.г>ака код којих су они били размјештени, установили да их нема више од 250. Ти четници-Јаворци причали су да иду за Црну Гору да уреде стање, а један је заробљеник чуо телефонски разговор по коме треба да се преко Шћепан Поља пребаце за Руднне. Према обавјештењима заробљеника у Фочу пред наш напад на Калиновик дошао је један баталлн око 200 недиНеваца из Србије. Када су четници код Калиновика разбијени и повлачили се према Дрини, они су се вратили натраг у Србију.

Четничке банде су и прије преласка Дрине наших јединица биле разбијене и деморалисане, али преласком ријеке наших јединица четници су у веНој мјери разочарани, деморалисани. Официри су им стално причали да ми ни у ком случају неНемо моНи преНи Дрину, да наше јединице од Улога гони мајор БаНовиН[4] и да се једни мањи остаци пребацују према Албанији. Они су им лричали и разне друге неистините вијести, што је у њиховим редовима настала још веНа деморализација и расуло, тако да су у сусретима са нашим јединица.ма једни бјегали а један мањи дио се предавао нашим јединицама. Ово прилажење нашим јединицама нарочито се одражава код четника који су присилно мобилисани и овамо поведени, а који су раније били партизани. Они све внше увнђају лажи са којима их заводе њихови официри као и немогуНност и неправилност борбе против нас. Сви заробљени четници изјављују да је у Калиновику бно Дража Михаиловић и да се је послије повукао у Фочу. Они то суде ло претстављању Драже МихаиловиНа, по његовој пратњи и по изјавама појединих људи који га лично познају. Приликом отступања четничких јединица када су наше јединице прешле Дрину, Дража је био скупио око 150 четника, који су у расулу бјегали у с. Ораховину и ту им држао говор пријетеНи им стријељањем за невојничко држање и бјегање са поло-

[4] **Петар Баћовић, убијен 1945 год. у борби против јединица Народноослободилачке војске.**

жаја. Око 18 марта поведено је из с. Пљеваљско око 800 четника пут Фоче. Дошли су до Бољанића и ту су се побунили и "око 600 вратило се назад. Те којн су се вратили кућама поново су вратиле назад неке њихове казнене експедиције. Са једних извора добијају се извјештаји да је овом допрннио капетан Никола Кијанов, који се са својим људима вратио изјавивши пред свима да неће да иде да се бори против своје браће, док са других извора добијају се подаци да је један наш бивши политички комесар јавно иступио пред масом и држао говор, послије чега је настало дезертирање тог људства. Факат је да се је наведени број вратио назад својим кућама. Сељаци из с. Челебића причају да кад су четници дошли у Челебић, не[j] организовано су навалили узимањем хране из четничког магацина у Челебићу, услијед чега је избила свађа. Неки од њих изашли су из Челебића са два пушкомитраљеза, припуцали су и викнули „напријед партизани". Четници Колашинске и Беранске бригаде поцијепали су своје бригадне заставе и код сељака су рекли да ће доћи партизани, да их поздраве и да им кажу да они иду својим кућама *и да ће тамо прићи партизанским редовима.

Расположење народних маса на територији на којој се сада налазе јединице наше Дивизије: већина је за нас. Народ је очигледно увидио срамну сарадњу четника са Талијанима против наше Народно-ослободилачке војске. Прошлогодишњи наш боравак у овим крајевима рставио је доста добар утисак на народ, па је и то допринијело расположењу народа према нама. Четници приликом отступања ширили су разне нетачне вијести како ћемо ми поступати са народом кад наиђемо у те крајеве са којих они отступају, па се је народ био мало поплашио и побјегао од својих кућа, али се након кратког нашег боравка враћају својим кућама. Четници који су били лрисилно увршТени у четничке редове предају се и прилазе нашим јединицама. Расположење народних маса у Санџаку према нама је врло добро, нарочито Општине и Среза пљеваљског: Мељачка, Бобовска, Колашинска, Пречанска, Оћевинска и Јелинобрдска. Они за ове општине наводе јер су нз тих општина, а неки од њих имају и браћу који су остали на терену. Они причају да ови другови пропагандно дјелују у позадини и чекају да се наше снаге приближе, да ће извршити испад и почеће са акцијама у позадини. На питање шта су окупатори и четници радили са партизанима и нашим симпатизерима као и њиховим породицама, рекли су да су највише предавани Италијанима и одвођени у логоре. Кажу да стријељања није било. Према њиховим изјавама нај-

више су настрадали Срез колашински и берански. Организатор о.младине у Срезу пљеваљском био је неки Жиц, претсједник соколског друштва у Пљевљнма. Он је покушао организовати омладину у Пречанској општини али се је народ побунио и спрнјечио ту организацију. Изгледа стање је у Санџаку према овим изјавама повољно. Подробније и тачније податке о стању у Санџаку очекујемо од 06. центра III Пролетерске бригаде, која ће нмати услова да развије добро обавјештајну службу и дође до тачних података о стању непријатеља и народних маса у Санџаку.

У борби на Црном Врху, II Далматинска бригада заплијенила је извјесну четничку архиву: капетана ДимитријевиКа Ћнрила са његовнм дневнико.м, из кога се види сарадња четника и усташа са Талијанима и Нијемцима, као и четника и усташа, што се је то до сада могло видјети из разних заплијењених докумената. У дневнику се помиње неко лице под шифром 570, што изгледа да је то Дража Л\ихаиловић, јер други не бн и.мао ко да буде од тих њихових већих личности. Такође је заплнјењена обавјештајна архива помоћника шефа 06. службе за Источну Босну и Херцеговину, резервног коњичког поручника Др-а Милана Дукнћа. Ова архива се односи на Херцеговину и могла би користнти за ту покрајину.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Шеф Об. центра.
Раде*

Прилог: заплнјењена четничка архива

" Народни херој Раде Јанићијевић-Бомба. Погинуо 1943 год. код Фоче.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ У СЕДМОЈ БРИГАДИ[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ

Бр. сл. дне 13. IV. 1943 у 12 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) Прнмили смо синоћ у 22 часа ваше наређење[2] од 11 ов.м., а мало затим и наређење од 12 ов.м. У првом нам јављате да ће два баталлна VI бригаде[3] бити упућена у правцу с. Бјелемић 17 ов.м., док у другом стоји да ће они кренути 13 ов.м. Ми смо одмах издали наређење начелнику[4] Штаба VII бригаде да из с. Умољани, где се сада налази на сакупљању хране, крене у с. Бјелемић и да ухвати везу са овим снагама. У исто време наредили смо му да у случају потребе потпомогне акцију са 50 људи VII бригаде са којима се налази на терену.,

2) Пре.ма прикупљеним подацима у Коњиц је стигло 300—400 Немаца регрута, који врше вежбу. За сада они немају офан^ивних намера.

3) Команда места у Борцима не врши сврју дужност. По извештају Команде места у Главатичеву, тамо се појављују појединци четници, због чега они нису смели остати на дужности. Наше патроле које одлазе тамо нису примећивале четнике. Јучер је на нашу екипу за сабирање хране у с. Кули неко пуцао. Вршећи саслушање сељака по овој ствари дознали смо да се по селима крије доста четника рањених код Коњица и да ће четници ускоро извршити напад на нас. Наш батаљон[5] на левој обали Неретве врши истрагу.

4) Ми немамо здравог људства које бисмо могли упутити на Борке, тако далеко од осталих наших снага. Из

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/3, к. 812.**
[2] **Редакција не располаже поменутим наређењем.**
[3] **Односи се на Трећи батаљон Мајевичке НОУ бригаде и батаљон Шесте источнобосанске НОУ бригаде. Види док. бр. 77.**
[4] **Милан Павловић**
[5] **Први батаљон Седме НОУ бригаде**

бројног стања Седме бригаде види се да на лицу има 428 људи. То су веКином људи из комора и пратеКих водова, тако да од тога броја једва отпада 200 на борце. I баталлн са својих 70 бораца налази се на левој обали Неретве око с. Кула и даје један вод за осигурање Моста у Главатнчеву. 100 бораца II и III батаљона пошли су у сакупљање 1хране у с. Умољане. Остатак је запослен послуживањем болесних другова у амбуланти која се сваки дан проширује. Чак и комесар Брнгаде носи воду у амбуланту, док командант Бригаде лежи болестан са температуром 40,3.

Јутрошњи извештај из Умољана јавља да је тамо остало здравих још свега 50 људи, док су [се] сви остали разбољели, међу којима има 20 потпуно непокретних. Сада Ке они здрави бити заузети транспортом болесних.

Сада, дакле, остаје још свега 150 здравих људи, чији се број сваки дан смањује за десетак, јер је врло вероватно да тифус неКе мимоиКи никога у овој Бригади.

Мерило за здраве је само то што се још могу кретати, иначе њихова борбена способност је никаква.

Са овим здравственим стањем ми нисмо способни ни за покрет у случаду неког напада, ни за самоодбрануГ, а још мање за одбрану осталих наших болница. КакО постоји могуКност да четничке банде које су обавештене о ситуацији изврше мањим снагама препад, како ми нисмо у стању да контролишемо цео терен и не можемо успешно интервенисати у случају потребе због слабе покретљивости бораца и болесника, четници би могли лроизвести катастрофалне (покоље над нашим болесницима.

БоравеКи на овом терену ми осјеКамо да би до тога мОгло доКи и достављамо вам наше мишљење и уверење да је Седма бригада у стању једне покретне болнице и да није способна ни данас за самоодбрану, а број здравих се још стално смањује.

5) Нама је тешко стално примати задатке које нисмо у стању извршавати иако су они лаки. Сматрамо за дужност да вас благовремено упознамо са ситуацијом, јер би одговорност могла бити велика, а ми не можемо гарантовати да Кемо и најмању групу правовремено открити и спречити њене намере.

6) Послати вод Седме бригаде на Борке значнло би скоро снгурно слати га у смрт. Он са својим здравственим стањем врши лабаво осигурање и извиђање, неопрезан је и где год борац седне он заспи. Осим тога сваки дан било би пар болесних око чијег би транспорта било заузето

неколико здравих. Препад на овакав вод може да изврши у свако доба десет баидита и да га уништи.

7) Достављамо вам преглед бројног стања и наоружања наше Дивизије. Подаци о наоружању прикупљени су крајем прошлог месеца, али су непромењени јер јединице нису учествовале у борбама. Бројно стање људства XVI бригаде и батерије такође је из тога времена. Како они нису под нашом командом а врло су далеко, они не достављају дневно бројно стање и зато подаци ових јединица можда су нешто измењени. Познато нам је да се у амбуланти XVI бригаде налази сада око 160 људи. Бројно стање Седме, Осме бригаде и бо.тнице најновијег је датума.

8) У наш Штаб стигла је радио-станица коју смо примили. Свесни смо њене важности и према томе ћемо с њоме поступати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
сл. отсутан

Командант
П. Јакшић

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА УДАРНЕ ГРУПЕ ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 13 АИРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И СИТУАЦИЈИ У ЈУЖНОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ[1]

ШТАБ
УДАРНЕ ГРУПЕ=
Х Н. О. У. БРИГАДЕ

13-1У-43 год.
Г. Дрежањ у 9 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

У вези вашега наређења, два батаљона укуПне јачине око 270 бораца са комбрама кренула су за Дабар- Попово Поље са задатком да разбијају мање четничке групице, успостааг.ају народну власт и врше мобилизацију маса у у наше редове.

Одмах по нашему одласку преко Дабарскога Поља банде четника су затвориле фронт иза наших леђа на Трусни и држале га све до синоћ, када смо им га понова разбуцали. Ово њихово држање фронта онемогуКило је сваку везу нас са вама и ако смо четири пута то покушавали.

1. Наше акције

1 ов.м., по разбијању банди четника са Трусине,[3] наша група се је пребацила преко Дабарског Поља за Влаховиће и овладала без борбе простором ВлаховиКи — с. Дрвеница — с. Љубомишље и све до Врањске.

3/4 ов.м. вршен је напад на Љубиње. 4 ов.м. у јутро заузели смо Љубнње и овладали читавим простором до Ситнице и Звијерине и Попова Поља. Борба је била врло кратка и банде су се разбјежале у све стране у паннчном страху. Заробљено је 14 пушака, нешто муницње, нешто хране, од чега је сјеме одмах подијељено сиромашном на-

[1] Копија оригинала, писана на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14—2, к. 9.

[г] У саставу Ударне групе били су Други и Пети батаљон Десете херцеговачке НОУ бригаде.

[3] Види док. бр. 285 и 286.

роду са села, затим сва четиичка архива Среза љубињскога и 12 заробљених четника, од којих је један дио ступио у наше редове.

У овоме времену добијамо извјештај од најодговорнијих другова организације Столац у коме нас обавјештавају да Италијани евакуишу Столац, да су сав материјал евакуисали па чак и дрва. Све то мањим дије-'лом депонују у слагалишта Л1етковиКа, а веКи.м дијелом шаљу за Италију. Извијестили су нас овом приликом да евакуишу и Мостар у правцу МетковиНа. Под оваковим околностима ми смо одмах кренули и 4 ов.м. на вече извршили смо јак притисак на Столац. Наши борци су у мањим јуришним одјељењима упали у сам град, побили око 15 Италијана и више ранили, уништили 4 мотоцикла, запа-1лили Финансиску управу и Пореску управу, излијепили по граду летке н писали пароле по зидовима зграда а потом се повукли. На ово Италијани су довелн свега око 100 четника и неколико тенкова појачања од правца Мостара. У Стоцу има стовариште дувана од 31 вагона, може се увијек уништити када је потребно, али смо га оставили **Овом** приликом, јер смо се надали да Ке Италијани да Столац напусте сами. Л1и смо имали 1 мртвога и 3 рањена друга.

5 ов.м. смо се одмарали на Поплати код Стоца н разоружали мјештанску четничку чету од 35 бораца, од којих је један дио ступио у наше редове. Овога дана на вече на нас су извршили напад Италијани н четници од Стоца и послије кратке борбе били разбијени и стјерани у Столац, којо.м прилико.м су понова наши ударници на „њиховим леђима" ушли у сам град Столац. Овдје смо ми имали једнога рањенога ударника, а непрнјатељ је имао више мртвих и рањених.

У овоме времену добијамо извјештај да четници се концентришу понова код ВлаховиКа да би нас напали, те сМо стога хитно извршили покрет у току 6 ов.м. до ВлаховиКа, гдје су нас покушали напасти, али су их наше саме истакнуте засједе одбациле назад.

7 ов.м. напали смо ове банде што су се понова скупиле око ВлаховиКи — с. Капавица и по највеКој меКави, снијегу и вијавицама наши ударници, уз страховите физичке напоре, снијег и знму понова су разбили све ове банде и мањим одјељењима их гонили и преко Љубиња. Само велики замор ударника и јака меКава је спријечила да их не гонимо све до Требишнице. Ми смо овдје имали 2 рањена, а банде 10—15 и 5 заробљених.

8 ов.м. смо се одмарали на ВлаховиКима и понова истога дана били нападнути од бандита из Врањске и Ситнице—Звијерине, који су добили појачања од Дивина и Плане. И овај напад смо лако одбили згодним противнападом.

Како су остале колоне бандита биле разбијене и почесно и посебно тучене, а пријетила нам је опасност од ове нове, то смо стога

9 ов.м. извршили напад на ову нову колону бандита, разбили је потпуно, иако је бројала преко 800 бандита, овладали са Ситницом и свим селима до Љубиња, са читавом Врањском и са Звијерином касно у ноК (иначе познатим гнијездом четничким). У овој акцији ми смо имали 1 мртвога и 5 рањених, а банде су имале око 15—20 мртвих и рањених. Заробљено је неколико четника, 1 неисправан бацач и митраљез у Звијерини. Банде су одавде бјежале ка БилеКи, Планој и Љубомиру и исте вечери, ојачане са Италијанима, извршиле повратни ,напад на нас, али без успјеха. Овај напад је био дошао од Плане преко Крстача.

Исте ове вечери, док смо се ми борили око Звијерине, неколике стотине бандита је ушло понова у ВлаховиКе од Стоца и Жегуље, а када су осјетиле нашу колону, која их је требало да нападне, побјегли су у правцу Љубиња.

10 ов.м. имали смо одмор на простору Врањска—Ситница.

11 ов.м. прије зоре извршили смо покрет ка ВлаховиКи — с. СтањевиКи — с. Дрвеница са циљем да се одатле пробијемо ка Трусини.

11 ов.м. око подне нападнути смо од Стоца, Љубиња, Плане и Звијерине са око 1.000 бандита потпомогнутнх са Италијанима од Плане—Крстаче, који нијесу одавле ишли даље. Борба је била врло јака, жилава и жестока. Ми смо најприје се бацили на најближу и најопаснију колону по нашу отступницу која је долазила од Стоца и били веК ушли у ВлаховиКе, разбили је потпуно и одбацили заједно са оном од Љубиња назад ка Љубињу, а потом се са свим снагама бацили на ону најјачу од Плане—Дивина, задржавајуКи ону од Звијершне—Ситннца [Пл.] Неколико пута су вршени јуриши са обје стране и мијешали се ударннци са бандитима, док најзад у касни сумрак их нијесмо успјели задржати и сузбити, а потом се откачити од њих и

11 ов.м. у ноКи пребацити се преко Дабра на Трусину, разоружали успут бандитску засједу на Трусини од неколико бандита, а потом одмах прешли у^г напад са лИнија Трусина—Безђеђе ка Глог—Г. Дрежањ. Банде су изгледа биле веК обавијештене о нашем покрету и побјегле скупа

са к-том њиховога кориуса Милорадом Поповићем ка Лукавцу, остављајући отворен фронт испред нас, а нападајуКи нас од правца Ђинове Махале. Јаке наше лијеве побочнице су брзо уКуткале и неутралисале њихов бочни напад на нас, а ми смо се са читавом комором и болницом, рањеницима и носилима пробили и смјестили на простору Г. и Д. Дрежањ и овдје задржали да се одморимо.

У овим акцијама у току 11 и 12 ов.м. ми смо имали 2 мртва и неколико рањених, а банде су имале веКих губи^ така. Рањен је и к-дант Ситничког батаљона БатриК БулатовиМ и још неки бандитски к-ри чета. Заробили смо 11 четника, од којих су неки остали код нас.

Поред наведених акција разоружане су бандитске посаде на Прењу, Пилет Хргуду и Битуњи. У свакој групици било је од 10—20 оружника-четника.

2. Подаци о непријатељу

Према извјештају одговорних друтова из Стоца, секретара[5] О.К. за срез Столац ч Љубиње, извјештају многих нама наклоњених симпатизера и неких сељана, Италијани евакуишу из Мостара материјал ка МетковиКу и даље за Италију. Ово чине и из Стоца тјерајуКи чак и дрва. У Стоцу су веК говорили да Ке власт предати четницима и многе муслиманске бандитске породице су почеле у масама са италијанским камионима и пјешке да се селе ка Мо^стару. Италијана је било раније много у Стоцу, а сада их има свега неколико стотина. На ДомановиКи—Пилета налази се од прије осам дана омо 1.000 Италијана и ту су разапели шаторе и логорују. Изгледа да је то неко бочно! обезбјеђење комуникације Мостар—МетковиК од правца Стоца, што је још јачи знак да врше неко транспортовање из Мостара и да немају повјерења у држање Стоца. Нарочито је велика паника била завладала у Мостару у ранијим; данима док смо још водили борбе око Неретве. У Мостару у просторијама епископије је централа реакције и ту потичу скоро све иницијативе за бандитски рад, а у везји са блиском сарадњом и свих осталих четничких вођа у Херцеговини.

Посљедњих дана је дошло неколико стотина Италијана на Плану из БилеКе; иначе народ прича да Италијани евакуишу сву храну и материјал и из БилеКе за Требиње. Све конц.[ентрационе] логоре са Плане, Дивина и друТе

[4] **Батрић Булатовић, четнички командант. Убијен од стране јединица Народноослободилачке војске.**

[5] **Душан Грк**

мање сконце^нтрисали су у Билећи, гдје се сада налази преко 1.000 нашнх симпатнзера и над њима се врши јако велики терор, батињања и малтретирања.

На Дивину се налази до 100 бандита. Сав сектор од Берковића па ка Груди и Плани снабдијева се од Билеће — италијанским камионима до Плане, а даље коњима.

Друм Берковићи—Столац не употребљавају никако за саобраћај моторним возилима, а ни друм Столац—Љубиње.

На Хргуду је било до 100 мјештанских бандита.

Пругу Чапљина—Хум—Требиње чувају јача италијанска одјељења, која би се ипак могла без нарочитих тешкоћа да ликвндирају. Исти друм чувају поред италијанских посада и четничке мање посадице.

У манастиру Дужи и с. Дедићи (Шума требињска) имају конц. логори са по неколико стотина наших сиМпатизера.

До скора није било неких примијећених довожења нити одвожења италијанских војника из Италије за овамо или обратно.

У Љубињу се сада налазе четничке мање банде.

3. Војнополитичка ситуација у јужној Херцеговиии

Наше велике борбе од Прозора до сада су потпуно деморалисале четничке редове и осипање њихових „бригада" се врши свакога дана све више и више. Страх велики влада међу њима од судара са нама. Причају се праве бајке о броју разних оруђа која ми имамо, о нашим „тројкама" које дејствују из почадине, о нашим ноћним јуришима, ратним лукавствима и сличноме. Вјера Италнјана у четнике као поуздане савезнике се је у велико пољуљала, те ријетко гдје смију са добро не испробаним да заноће на положајима, а четници пак су изгубили вјеру у могућност присуства неких великих цталијанских снага које би их извукле из тешке ситуације која им не престаје. Окорјеле четничке вође су лагале масе јавно: „партизани иосе петокраке, а са друге стране им је слово „У", међу партизанима има само усташа, домобрана, цигана и Јевре.ја, осветиће они сада клање око Прозора, они иду за Грчку и Албанију и овуда ће они да прођу само, њих је отуда нађерала офанзива Црне легије и Нијемаца и они ће сада Доћи овамо и све попалити ко је уз партизане, да партизана скоро нема више и слично." Прије неки дан је Јевђевић[6] (по причању многих добјеглих четника јутрос од Благаја) рекао да ако им ми сада поново узмемо Невесиње

[6] **Добросав Јевђевић, делегат четничке Врховне команде Драже Михаиловића**

да морају да капитулирају пред нама, да вође иду куд који, а да и ои не зна куда ће да иде. Причао је прије њиховога посљедњега зауаимања Невесиња да ће са четницима да напада скУпа и 30.000 Италијана, у коју лаж су се четници увјерили одмах пошто су били заузели Невесиње и јавно због тих лажи негодовали. Једном ријечју банде су јако деморалисане, мање их је свакога дана у њих(овим редовима и, сем малога броја оних окрвављених, може се рећи да нема ни борбенога човјека код њих.

Четничке вође сада спроводе невиђени терор по ХерцегОвини, батињања на све стране се дијеле, гони се у конц. логор сватко онај и његова породица за кога се сазна да прими партизана у кућу или има некога у партизанима, Конфискације лмовине су већ редовна појава и слично, Овим терором је народ застрашен и још не смије да се одлучи да прилази на нашу страну и ако су велике сиМпатње народа на нашој страни, сем малога дијела породица вођа и оних најокорјелијих. Народ више страхује од приласка нама од четничкога терора, него од освете окупатора.

Наша два батаљона[7] нијесу могла да успостављају власт и да је одрже, јер су банде нас нападале са свију страна, а народ, видећи да му бандити свакога часа могу доћи у село и вршити терор, не смије да се јавно изјашњава и отво|рено нам прилази.

За ово вријеме нашега отсуства из Херцеговине банде су успјеле да заведу добрим дијелом масе и претставе нас као осветнике ако дођем!о, и сада народ страхује од нас и нашега доласка у добром дијелу села, те није рмјетка пајава да нас не дочека ни дијете Мало у селу, већ све бјежи у шуму, ако не успије да побјегне са бзндитима. И сами бандити често гоне из села све са собом и на тај начин је редовна појава да никога не налазимо куда идемо, сем по гдје којега симпатизера, дједа или бабу.

По свему се осјећа да би прилив маса у наше редове био великн, али то је условљено потпуним разбијањем бандита и њихових редова, овлађивањем теренима бар ван градова и увођењем чврсте и праведне народне властн.

4. Наши приједлози

За чишћење терена од "банди "је и сувише мало само 2 баталлна, јер се банде боре на герилски начин, ре^довно се појављују у селима у којима смо ми били јучер, народ из страха добрим дијелом више и рађе њима дојављује о нашим кретањима него нама (стварајући себи на

[7] **Други и Пети батаљон -**

тај начин за њих врло подесан тајнн кредит код оних пљачкашких банди), а ми послије неколико борби веК смо били тешко покретни због већег броја обољелих, рањених и носила, те нијесмо касније били ни нужно потребно покретни да би се са њима гоњали даље.

Услијед великога броја ових бандитских групица, које сваки час упадају у ослобођена села, и народна власт би била лабава, а ако не може бити јака и чврста, боље је још и не успостављати, јер се иначе само даје могућност бандама да и оно нама оданих старијих људи који нас сачекају у селима и буду претставници тако лабаве наше власти, да и они буду одведени у конц. логоре при упадима банди иза наших леђа.

Мобилисати нијесмо скоро имали више«кога, јер банцити су силом мобилисали све у своје редове. Оне у које немају повјерења гоне са собом за споредне дужности, а не дају им оружја. По селима се нађе једино по који илегалац који се извуче из пећине када се ми појавимо и ступи у наше редове. У посведње дане било је случајева да у појединим походима, и ако разбијемо банде, овладамо са просторима колико можемо проћи за дан, па да више имамо рањених, обољелих и мртвих, него што нанова ступи у наше редове.

И оно четника што побјегне кућама када их разбијемо не смије први дан да нам приђе, а када се отвори борба за који дан на другоме сектору, онда се смију још мање нама да предају јер се боје и од нас услијед четничке пропаганде, а и од нове појаве бандита, који послије редовна зађу по селима иза наших леђа и све понова мобилишу. Има села око Влаховића и до Љубиња која су за само(ово десетак дана по пет пута мобилисали исте људе.

Из изложенога се види какав је биједан морал банди, које би се иначе могле лако разбити.

Као услов за појачавање наших јединица борцима Х^рцеговине јесте потреба да се потпуно разбију све банде четника које још држе неки фронт, да се натјерају они зликовци — окрвављени који нам се не смију предавати и Њихове вође да нађу спаса у бјежању у градове и њедра својим газдама — окупаторима, а *тиме да се даде могућ-н-ост четницима — уг.гавиим присиш Мобилисаним — да 'дођу у своја села и кХ)д својих ку/ш, у коме се случа/у гтек .чогу и мо/ш ће се .иако моби.шсати у наше редове!*

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТНАЕСТЕ (ПРВЕ) МАЈЕВИЧКЕ ИОУ ВРИГАДЕ ОД 13 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ДОЛАСКУ БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ МРЕЖИЦЕ — ЈАБУКА — МАЗЛИНА И УПУЋИВАЊУ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА У СЕЛО УМОЉАНЕ[1]

ШТАБ
МАЈЕВИЧКЕ УДАРНЕ Н. О.
БРИГАДЕ
13-1\М943 г.
Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Према Вашем наређењу од 10 о.мј., наше јединице помјериле су се, у току 12 о.м., на просторију: Мрежице—Јабука—Мазлина.

Наш 3 батаљон упућен је данас, са батаљоном VI бригаде, у правцу села Ракитница - с. Умољани, на извршење задатка.[2]

Одмах по доласку на нову просторију, у циљу хватања везе са сусједни.м јединицама, упућене су патроле.

Наши батаљони врше обезбјеђења на одређеним правцима.

Упућујемо Вам два курира и то другове: Зелеиовића Саву и Станишића Милана.

Имамо неколико случајева обољења (за сад не знамо тачно дијагнозу), па због тога тражимо обавјештење гдје да упућујемо болеснике.

Штаб бригаде налази се у Мрежицама, засеок Пребисалићи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Мирко Филиповић[3]

Командант
Косорић Перо

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13—2, к. 9.**
[2] **Види док. бр. 75 и 162.**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ, И ОБАВЈЕШТЕЊЕ ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА, О ЈАЧИНИ, САСТАВУ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ПЉЕВЉИМА[1]

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ОБ. ЦЕНТАР
Дел бр.
14-1У-1943 год.
у 16.15 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И, П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ
(„ОБ-О")
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ШТАБУ III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
ШТАБУ VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

Ооавештајни извештај за 14 IV т. г.

06. центар VII Крајишке бригаде доставио је данас следеће:

1) Стање непријатељског гарнизона у Пљевљима:

а) У ПљГевљима се налази једна италијанска дивизија.[2] Штаб дивизије налази се у згради бившег среза. Војска је с.мештена у следећим кућама: Југословенски логор, где је био смештен 48 пешадиски пук, карабињерска касарна налази се у старој бившој југослове^гнској жандармериској касарни. Највећи део војске се налази у гимназији. У зградама где се налазе италијански војници су се забарикадирали и утврдили. Прозоре су утврдили са песком врећама. Остала им се војска налази на положајима око Пљеваља. КсЈмандант дивизије станује у кући Драгице Шећеровић. Најутврђенији су им лоложаји на Плијешу и Богишевцу. Око целог града постоје бункери који су добро утврђени. Јачина непријатељског гарнизона у Пљевљима сада је 4000—5000 Италијана војника и милиционара. Ту улазе непријатељске снаге које су се повукле из Чајнича као и из других околних места. Ита-

лијанска војска је добро наоружана. Имају много аутоматског оруђа, али нам број непознат. Такође ннсмо могли дознати ни број топова, али смо дознали да су им топови веКином на положају. У граду се налази око 12—15 тенкова смештених у гаражи поред саме италијанске команде. Остале снаге од горе поменуте Дивизије налазе се у Фочи и Горажду. Морал непријател>а је низак. Италијани у последње време врло лоше гледају на четнике, односно међу њи.ма је дошло до расцепа (ово није у потпуностн утврђено).

2) Стање код четника је следеће:

б) Један четнички одред који је био код Устиколине, у јачини од 700 људи, отступио је према Прибоју. Једна четничка бригада која је под командом ЂуришиНа,[3] у јачинн од 2000 људи, која је такође била на Устиколини, отступила је преко Горње Поникве према БољаниКима и не зна се тачно њено даљње кретање. МатовиНа[4] одред који је био код Фоче, изгледа да се расформирао (непроверено). БољаниКа одред, који је био јак 800 људи, после борбе на Калиновику отступио је на ШНепан Поље. Калаитов[3] одред, који је јак 700 људи, отишао је за Црну Гору. Од тих четничких одреда по прикупљању података изгледа да су се три расформирала (непроверено). Међу осталим четницима настало је маоовно бежање и отказивање послушностн старешннама. Многи се од њих'крију по шумама, чекајуНи да виде какав Не бити поступак наше војске према њима. Потребно је да наше јединице ступе у контакт са родбином одбеглих четника и да преко осталих сељака у селима позову четнике да се врате куНама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Об. центар I Прол. дивизије
Н. Б.[в]

П.С.[7] Упутио сам још двојицу обавештајаца у правцу Пљеваља у циљу прикупљања што тачнијих података о јачини и распореду непријатељских јединица. Они Не стиНи најдаље у току сутрашњег дана. Обавештења о распореду непријатељских јединица на сектору Горажда доставили смо вам синоК, али она нису потпуна па су упуНени други обавештајци ради проверавања и утврђивања правог стања ствари на томе сектору.[8]

[5] Павле Ђуришић
[4] Милан Матовић, командант Фочанске четничке бригаде
[5] Вук Калаитовић
[6] Никола Божовић
[7] У оригиналу накнадно дописано.
[9] Види док. бр. 72.

ПЕТНАЕСТОДНЕБНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 14 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТ АБ
I БАТАЉОНА
III БРИГАДЕ
14-1У-1943 г.

ИЗВЈЕШТАЈ

О војним акцијама I батаљона III бригаде од до 14-1У-1943 г.

1-1У. Јединице овога батаљона налазиле су се у селу Језеро, гдје су одржавани и лолитички часови.

2-IV. У истом селу без промјене.

3-1У. У истом селу, преко ноћи је слат један вод у село Бјела ради евакуације намирница.

4-1У. У истом селу, без промјене.

5-1У. У истом селу, без промјене.

6-1У. Јединице овога батаљона имале су покрет из села Језеро у село Мокро (Бјелемић).

7-\У. Јединице овога баталзона имале су покрет из села Мокро у Калиновик, гдје су пренићили.

8-1У. Јединице овога батал>она имале су покрет из Калиновика у село Путојевићи, осигуравајући се у правцу Фоче. Одржавана веза са IV батаљоном.

9-1\Л Јединице овога батал»она пребациле су се преко Дрине и занићиле у селу Будељ.

10-IV. Јединице овога батаљона стигле су у село Слатину, гдје смо сакупљали податке о непријатељу и добро се осигурали.

11-IV. Јединице овога батаљона налазиле су се на положају према непријатељу. Непријатељ је навалио на наше сусједне батаљоне, мн смо притекли у помоћ. Непријатељ је протјеран уз велике губитке, док ми без губитака. Остављен је огроман 'плијен, а ми смо продужили и даље тјерати непријатеља. У овој акцији смо заробнли 4 Италијана.[2]

12-IV. Јединице овога батаљона држале су положај изнад села Караузовићи, послије подне смо пошли у акцију на Чајниче, које је непријатељ напустио. Преко ноћи смо стигли у село Старетину.[3]

13-1^. Јединице овога батал»она вршиле су претрес у истом селу, гдје је заплијењено око 2(X)0 пушчаних метака, 30 бомби и остале ратне .спреме. Овога дана смо обавијештени да се у селу Батковићима налази нека група четника, гдје је отишао командант[4] са двије чете и успио да зароби њиховог кОмандира и 4 четника и воде се преговори о предаји осталих четника из те чете.

14-1^. Двије чете овога батал»она налазе се у селу Батковићима, гдје преговарају са четницима,[5] док се остали дијелови налазе у селу Старонићи на одмору.

Пол. комесар **За команданта**
Јосип Гиздић **Мађука®**

[3] **Вјероватио Старонићи**
[4] **Милан Атлагић**
[5] **Преговори са четницима вођени су у циљу љихове предаје.**
[6] **Керкез Михаило**

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА КОЊА ПРВОГ БАТАЉОНА ГРЕЋЕ КРАЈПШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ДАН 14 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

БРОЈНО СТАЊЕ

коња код 1 батаљ. од 1-1У до 14-1V. 1943 год.

Јединице	Јахаћих коња	За бој. комору	Коња		Примедба
			За комору	За кухињу	
Штаб батаљона	2	—	2		
Бацачко одељење	—	3	—	—	
Радни вод	1	—	8	9	
Свега	3	3	10	9	

Пол. комесар
Јосип Гиздић

За команданта
Мађука[2]

[1] **Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/12, к. 711 А.**

[2] **Керкез Михаило**

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 31 МАРТА ДО 14 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ II БАТАЉ.
14-IV 43 год.

ШТАБУ III КР. БРИГАДЕ

Петнаестодневни извештај од 31 марта до 14 априла

Акције и војнички рад

1-1\' батаљон је одмарао у селу Борци.

2-^ батаљон је ишао на задатак у село Д. Бјела са задатком да са IV батаљ.[оном] похвата четнике. Код нашег батаљ.[она] није било борбе, четници су побјегли на сектор IV батаљ.[она]. Ми смо заробили 4 четника без оружја, пушке су им биле код кућа.

3-^ батаљ. је одмарао у селу Борци.

4 и 5-1\'" батаљ. је одмарао у Борцима.

6-1У батаљон је имао покрет до села Сопот—Бјелемић.

7-IV батаљон је имао покрет до Калиновика.

8-1У батаљон је имао покрет од Калиновика до села Д. и Г. Кремин.

9-^ батаљон је одмарао у селу Кремину, у 17 ч. имао покрет до Дрине, гдје се пребацио на десну страну ријеке Дрине.

10-1^ батаљ. је имао покрет до села Шкобаљи, гдје се био смјестио; у 10 ч. добио задатак да овлада и запосједне коте изнад села Гувништа. Непријатеља на котама није било, положај је запосједнут и држан до увече, и бнло је извиђање непријатеља на котама гдје се налазио испред нас. Батал»он је добио задатак у вези других батаљ.[она] да нападне непријатеља и протјера са раскрсница Хунке и Бањаче.

Батаљон је непријатеља напао у одређено вријеме [и] ликвиднрао поменуте чуке до 24 ч, држао је и даље чуке. У овој борби имали смо 1 мртвог и 2 рањена, од тих један лакше.

11 -IV са двње чете држали [смо] положај а са једном продужили претрес терена и гоњење непријатеља]. Исто и једна чета IV батаљ. је била у вези наше чете у претресу. Чете су наишле на непријатеља] мислећи да је то заштнтница непријатеља. отступања, напале су га, водиле борбу од 6 ч. До 9 ч. Непријатеља много јачи тукући нас бацачком ватром присилио је чете да отступе.

Приликом отступања наших чета непријатеља је био спреман за бјежање и отступање са тога сектора. Извршио је контра јуриш на наш батаљ. искористивши маглу, војску уморну и ненаспавану и чак довољно небпрезну, у налету је ударио на батаљ. користећи бацаче, тешке митраљ. и од Ифсара добивши помоћ, тако да су ударили [и] слеђа. Батаљон је био угрожен и разбијен [у] први мах, док су се чете мало доцније повезале и удариле да се пробију кроз непријатеља колоне и стрељачке стројеве, побивши муле и непријатеља војнике. Најпре су се пробијали и напали на бојну комору која је носила брдске топове које је побила, многи је плијен остао на мјесту.

Батаљ. је, пошто се пробио, отступио према Ифсару, гдје се повезао са дијеловима I бригаде. У овој борби заробљен је један непр. војник, више убијено као и рањено, побијено је доста мазги и плијен је многи.

Наши губици у овој борби: 6 погинуло, један нестао, рањено 9 другова, од којих има и лакше. У овој 'борби се најбоље истакао друг пол. комесар[2] II чете, који је преузео команду пошто су погинули команднри I[3] и II чете,[4] а није се налазио ниједан члан Ш[табај батаљ. са њима. Исто се истакао у борби водник I вода I чете [и] пушкомитраљ.[езац] Саво Грубор [изј II чете.

12-IV батаљ. је купио плијен по раскрсннци, у 12 ч. имао покрет до села Трпиње.

13-1\" батаљон је имао покрет из села Трпиње преко Чајнича гдје је продужио до села Метаљке.

14-1У батаљ. је на одмору у селу Метаљки.

Одржавани су војни часовн, као напад на град. ноћни напади, освајања тврђава, бацање бомби и на који начин,

руковање оружјем, чистоћа оружја, чување муниције, опрезиост и будност на сваком мјесту а нарочито на положају, као и тајност, чување војничке тајне, о дисциплини, храбрости, хладнокрвности, издржљивости, пожртвовању и иницијативи, о стражама, ратној служби, и као егзерцир што се најмање још постиже, што се мора поправити.

Одржано два пута војно-иол.[итичко] савјетовање са командама чета, исто једном са командирима и замјеницима, водницима и десетарима.

Уз др. поз.

С. Ф. — С. Н.

Ћуп[5] **Пећанац**[6]

[5] **Народни херој Милан Ћуп. Погинуо у току Седме непријатељске офанзиве на планини Враници као замјеник команданта Седме крајишке НОУ бригаде.**

" Никола

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЉУДСТВА ДРУГОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ДАН 14 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

Јединица	На лицу мјеста		У расходу		Укупно		Јахаћих коња	Бојних коња	Товарних коња	Укупно	Примједба
	другова	другарица	другова	другарица	другова	другарица					
Штаб батаљона	8	2			8	2	1				
I чета	39	4	6	1	45	5					
II чета	42	4	8		50	4					
III чета	39	3	2		41	3					
Пратећи	25	2			25	2		6			
Радни	31	7			31	7			17		
Укупно	184	22	16	1	200	23	1	6	17	24	

Ћуп*

[1] **Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/12-А. Извјештај је послат Штабу Треће крајганке НОУ бригаде 14 априла, мада се то не види из прегледа.**

* **Народни херој Милан Ћуп**

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ДАН 14 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

С П И С А К

Наоружања II батаљона 14-1У-1943 године

Јединица	пушака	муниције	стројница	пушко митраљеза	муниције	шарапа	муниције	Бреда	муниције	велики бацач	гранате	мали бацач	гранате	пиштоља	бомби	сигн. пиштоља	ракетли
Штаб батаљона	6	150	1											5	2		
I чета	26	3.000		6	1400									8			
II чета	35	2.320	1	5	1.000									10	52		
III чета	33	2720	1	5	1000									8	38	1	6
Пратећи вод	20	975				2	2.600	1	6.000	1	43	1	120		17		
Радни вод	37	1.100												2	6		
Укупно	157	10.265	3	16	3.400	2	2.600	1	6.000	1	43	1	120	33	115	1	6

Данас смо добили 3.600 метака, из интендантуре

Ћуп **Пећанац[2]**

[1] **Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/12, к. 711 А.**

[2] **Никола**

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ НОУ БРИГАДЕ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА ИЗВЕДЕНИМ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 14 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

Ш Т А Б
III БАТ. III БРИГАДЕ
14 априла 1943 год.
у 11 ч.

ШТАБУ III КРАЈ. БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ

^Достављамо вам петнаестодневни извештај о војним акцијама и војничком **раду V** овом батаљону од 1-1У до 14-1У-1943 год.

Војне акције

1-1\МЗ батал>он се **налазно** у с. Доловима на одмарању, са потребним обезбеђењем. Око 15 час. батаљон са три чете пешадије и деловима пратећег и радног вода креће у највећем реду за с. Борце, у коме је било зборно! место читаве Бригаде радн стрељања бораца наше II чете Басаре и Марјановића, ради учињеног преступа по питању пљачке и невојничког држања.

Од 2-\У—6-1У 43 батал>он се налази на одмарању у с. Доловнма са потребним обезбеђењем, држећи чврсту везу са осталим батаљонима наше Бригаде.

6-1У-43 батал>он је извршио покрет са просторије с. Долови правцем преко Главатнчева за с. Бјелемнћ (засеок Граделина).

7-1У-43 око 8 ч. батал>он креће са горе наведене просторије за Калиновик.

8-1У-43 батал»он се пребацио из Калиновика преко с. Миљевина на просторију с. Жељево.

9-1У-43 батал>он се пребацно у с. Градишиће и Бороновиће,[2] одмарао [се] преко дана и у 17 часова извршио покрет за Устиколину ради пребацивања преко реке Дрине. Пошто се пребацио преко Дрине у 24 часа кренуо је за с. Бјелице и Богавиће.

10-1У-43 батаљон је као резерва одмарао у с. Бјелици, с. БогавићиМа и око 18 час. пребацује се на просторију с. Хан Соха, Слатина.

11-1У-43 батаљон се налази на иаведеној просторији, држи положај према непријатељу у циљу да истом не дозволи нродор на правцу Ифсар—Фоча и обратно, држећи чврсту везу са нашим I баталлном. Пошто је непријатељ протеран, батаљон се око 20 часова пребацио на просторију с. Крстац, осигуравајући се у правцу непријатеља и држећи чцрсту везу са 1 батаљоном.

12-1\Л43 баталлн се налазио на лросторијн с. Крстац и у 17,45 час. креће лреко с. Планског, Дебелог Брда у борбеном распореду, заузима брдо Тројан (к. 1340), продужује даље, заузима Стражннцу[3] (к. 1439) и спушта се у Чајниче.

13-1\Л43 батаљон се пребацио на просторију с. Каровићи и Тубројевићи, главнином снага одмара, дајући потребно обезбеђење у правцу истока и југа и држећи везу са осталнм снагама Бригаде.

14-1У-43 баталлн се налазн на истој просторији са потребним обезбеђењем док главнина снага одмара.

За протеклих 14 дана нисмо имали мртвих ни рањених, јер нисмо имали борбу са непријатељем.

Војнички рад у овом батаљону одвнја се на тај начин што се одржавају војно-политнчка саветовања са командама чета, посебна саветовања са командирима и њиховим заменицима, као и саветовања са водницима и десетарима, на којима се дају конкретна упутства за војнички рад у батаљону.

Одржавани су часови из наставе гађања, наоружања, борбене обуке и стражарске службе. Нарочита пажња посвећује се одржавању часова са друговима омладинцима ради што бољег оспособљавања.

Уз другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Данило[4]

Командант
Сава Трикић

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ДАН 14 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

С Т А Т И С Т И Ч К И

Оружја и муниције III батаљона

Јединица:	Пушака	Пушч. муниције	Пушко-митр.		Муниц. за п.м.		Тешких митр.		Муниц, за т. м.		„Шараца"		Муниц. за шарце	
			Југослов.	Талијански	Југ	Талијански	ЈугОСЛОВ.	Талијански	Југослов.	Талијанска	Немачких		Немачка	
Штаб бат.	8	800												
I чета	43	4 300	5		2 500									
11 чета	41	4100	5		2 500									
Ш чета	41	4100	5		2 500					*				
Прат. вод	29	1 450									3		4 500	
Радни вод	35	2 150												
Укупно:	197	16 900	15		7 500						3		4 500	

НАПОМЕНА: Сем горе наведеног оружја у батаљону има

Политкомесар
Данило[2]

[1] **Оригинал, попуњен мастилом, на формулару извученом на шапирографу, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/5, к. 711-А.**

*** Симоновић**

П Р Е Г Л Е Д

III Крајишке бригаде на дан **14-1У-1943** год.

Тешких бацача	Бомба за тешке бацаче	Лаких бацача	Бомба за лакше бацаче	Бомбе		Револвера	Муниције за револвере	Топ „Пито"	Граната за топ „Пито"	Против-колских топова	Граната за прот. колске топове	Хвеј 2 о	Ракетла	о « а) а. С
				офанзивних	дефанзивн.									
				5	6	7	60					1	8	
				20	30	5	48							
				30	25	6	60					1	4	
				25	35	7	45					1	12	
1	14			13	15	3	43	1	68					
				3	5	1	4							
1	14			96	116	29	260	1	68			3	24	

једна немачка и једна усташка стројница.

Командант
Сава Трикић

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И РАДУ У БАТАЉОНУ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 14 АНРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

Ш Т А Б
IV БАТАЉОНА III БРИГ.
14-IV-1943 године

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

15-то дневни извештај о војним акцијама и раду од 1—14-1^-43 г.

1-1^-43 г. Батаљон је био на просто[ру] Борцима од 1—5-1^-43 године.

6-1^-43 г. Бат. је извршно покрет са поменуте просторије у 6 час. правцем Главатичево—Бјелемић, и сместио се на просторију Градиљина.[2]

7-1^-43 г. Бат. .је извршио покрет са наведене иросторије у 8 часова правцем Калиновик, и сместио се на просторију Калиновик.

8-1^-43 г. Бат. је извршио покрет са наведене просторије у 6 часова правцем Миљевина, Козја Лука и сместио се на просторију Мирјановићи, Крушка.

9-1^-43 г. Бат. је извршно покрет са наведене просторије и пребацио се преко реке Дрине и поставио се на просторију Баждари, са задатком држања положаја према непријатељском упоришту Голи Врх, Раскршће.

10-1^-43 г. Бат. је добио задатак да у заједницн са нашим. II батаљоном и са снагама I бригаде протера непријатеља са брда Голи Врх—Раскршће, Хунка и Бањача. Наш батаљон је нападао са 2 чете правцем Голи Врх, Раскршће, док је III чета била уморна и као таква стављена у резерву, а с обзиром да и на сам положај није требало више снага ради гомилања. Наша I чета и један део снага II бат. успели су да ликвидирају непријатељско упориште на Раскршћу. Док наша II чета као и делови 1 бригаде

10-IV-43 g. Bat. je dobio zadatak da u zajednici sa našim II Bataljonom i sa snagama I Brigade da protera neprijatelja sa brda Goli Vrh-Raskrešće,Humka, i Banjača.Naš bataljon je napadao sa 2 čete pravcem goli Vrh,Raskršće,dok je III četa bila umorna i kao takva stavljena urezervu,a sobziromNA da i na sam položaj nije trebalo više snaga radi gomilanja.Naša I četa i jedan deo snaga II bat. uspjele su da likvidiraju uporište neprijateljsko uporište na Raskrešću.Dok naša II četa koja je kao i delobi I Brigade,nisu uspeli da likvidiraju uporište goli Vrh, bili su odbjeni. U ovoj akciji smo imali 1 mrtva i 5 ranjeni.

11-IV-43 g. Naše dve čete držale su položaj na Raskršću,Višeljak,dok treća nije bila,stigla.Istog dana oko 11 časova neprijetelj je izvršio energičan napad na naše položaje, usled maglovita vremena i nedovoljne budnosti naši snaga, neprijetelj je uspio da zbaci sa položaja naše snage.U medju vremenu vorbe naše snage uspjele su da predju u kontra napad i da potisnu peprijatelja u zajednic sa snagama II bataljona,opkole i potuku. neprijatelja neprijatel je ostavio na bojištu,veliku količinu oružja monicije,mazgi,i mnogo drugog ratnog matrijala kao i veliki broj mrtvi vojnika i oficira.Mi smo imali 1 mrtav i 2 ranjena.Mi smo u ovim akcijama dobili od zarobnjenog plijena,1 mali Italijanski bacač , 1 ital puš.mitraljes, nešto bacački mina,6 ital.pištolja i5 ofc. opasač kao nešto odela i cipala kojesu vojnici obukli.

«t>0T0K0nnja flejia npBe CTpaHwqe flOKyivienTa 6p. 86

нису успели да ликвидирају упориште Голи Врх, били су одбијени.[3]

У овој акцији смо имали 1 мртва и 5 рањених.

11-1У-43 г. Наше две чете држале су положај на Раскршћу, Вршељаку, док трећа није била стигла. Истог дана око 11 часова непријат&Ђ је извршио енергичан напад на наше положаје, услед магловита времена и недовољне будности наших снага непријатељ је успео да збаци са положаја "наше снаге. У међувремену борбе наше снаге успеле су да пређу у контранапад и да потисну непријатеља у заједници са снагама II батаљона, опколе и потуку. Непријатељ је оставио на бојишту велику количину оружја, муниције, мазги, и много друрог ратног материјала као и велики број мртвих војника и официра. Ми смо имали 1 мртвог и 2 рањена, Ми смо у овим акцијама добили од заробљеног плена; 1 мали италијански бацач, 1 итал. пуш.митраљез, нешто бацачких мина, 6 итал. пиштоља и 5 офц. опасача, као нешто одела и ципела које су војници обукли.[4]

12-1У-43 г. Бат. је извршио покрет са просторије Станетићи, Вуковине, правцем Безујно, Чајниче, и после проверених података о бекству непријатеља из Чајнича, са једниМ делом нашег батаљона ушли смо у град у 19.45 часова, где^смо одма[х] поставили стражу; досле нас дошла је I бригада и поставила стражу за уређај града. Ми смо преноћили у граду.

13-1V-43. Бат. је извршио покрет са наведене просторије и сместио се на просторију Метаљка, Ажовина.[5]

14-1У-43. Бат. је извршио покрет са наведене просторије правцем с. Присоје и сместио се на просторију с. Декаљи,[6] са задатком обезбеђења од Пљеваља.

ВОЈНИ РАД

У току ови[х] 15 дана одржан је један састанак Штаба батаљона са командама чета. На овом састанку подношени су извештаји о раду, изношени и критиковани недостаци.

Команда I чете одржала је један војни састанак и два састанка са водницима и десетарима. Војни часови су одржавани по водовима и десетинама од стране водника и десетара.

[3] **О борбама око упоришта Голи Врх види у док. бр. 62.**
[4] **Опширније види у док. бр. 81.**
[5] **Вјероватно Хаџовина**
[6] **Декаре**

Команда II чете одржала је један војни састанак и један састанак са водницима и десетарима. Одржан је један војни час са целом четом, на коме су се приказивали начик и тактика ратовања за уништење непријатеља на разне начине и на разним теренима.

Команда III чете одржала је један војни састанак и два састанка са водницима и десетарима. Војни часови су одржавани по водовима и десетинама, часове је одржавао заменик командира.

Водник Радног вода одржао је једно војно предавање о војној дисциплини и раду.

Водник Пратећег вода одржао је једно предавање: опис бацача и опис бацачк[их] бомби.

Дисциплина у нашем батал^ону је прилична. Борбеност и морал бораца доста добар.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П.[7] **К.[8]**
Н. Јончић[9] **Боснић[10]**

[7] **Политички комесар**
[8] **Командант**
[9] **Никола**
[10] **Милан**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЈАЧИНИ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА ОКО ПЉЕВАЉА[1]

Строго поверљиво!

ШТ АБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Дел. бр.—
15-IV-1943 год.
у 14 часова
На положају према Пљевљима

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ
(ЗА „ОБ-О")
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Обавештајни извештај за 15-1У т. г.

Од нашег обавештајца 11 добили смо данас следећи извештај:

1) Италијанске снаге у Пљевљима броје 12 до 15.000 војника и то једним делом алпинаца, остали су пешадија, милиционари, — карабињери итд. Утврђења су јака и изгледа да их има доста. Највећи и најјачи број утврђења се налази иза Ћеотине и на Богишевцу. Ту се налази артиљерија и рефлекторско одељење. Пљевља су ограђена са три реда жицом.

2) Црногорски четници изгледа да су прошли за Колашин, а Пљеваљски четнички одред налази се у Жидовићима крај Пљеваља према Бољенићима и сви су изгледи да би се предали. Ни италијанских ни четничких снага нема нигдје до Пљеваља. Народ очекује долазак партизана.

3) Од 06. ц. I баталуона III бригаде примили смо следећи извештај: четници су отступили преко Лима и тамо запосели италијанска утврђења у Рудом. Један део снага се налази у селима Стрмници, Доловима, Сетихову. Укупан број снага на томе сектору је око 1.500. На овој страни р. Лима има свега 100 четника, који ће се како изгледа предати. Морал четничких снага је врло слаб. Кажу да се са нама не може нико да бори и већина од њих чека згодан моменат да се преда.

4) Бивши командаит Дринског одреда Гојко КрезовиК налази се у овом батал>ону.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф 06. центра
Н. Б.[2]

БР. 88

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОЈАВИ ЧЕТНИЧКИХ СНАГА ЗАПАДНО ОД ЧЕЛЕБИЋА[1]

Врло хитно 15 IV

ИЗ II ДИВ.

1200 четника на линији Глушци, Дражево, Хочево, Вел. Раван. Све је непосредно западно од Челебића. Санџачка[2] бројно мала на великом лростору. Предложили смо I дивизији да се дијелом снага оријентише правцем Ковач, Градац, Мељак, Бобово у циљу уништења.[3] Јавите и ви Првој див. о мачали[4] смо (?) Санџачку. Митар.

[1] **Никола Божовић**

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 44/2, к. 13.**

[2] **Трећа санџачка НОУ бригада**

[3] **Види док. бр. 94, 96, 101 и 115.**

* **Вјероватно ојачали**

ПРЕДЛОГ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О УПОТРЕБИ ГЛАВНИХ СНАГА ДИВИЗИЈЕ[1]

III ДИВ.
15-1У

Наш предлог главне снаге правцем Пива, Комарница, Боан скренути ка Никшићу. Помоћне снаге Голија, Дуга, Горње Поље.

БР. 90

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА ИЗВЕДЕНИМ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 15 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
15-1^-1943 г.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Достављамо вам петнаестодневни извјештај о војним акцијама од 1—15-1\М943 године.

1. — У времену од 1 до 6 ов.мј. батал>они су се налазили на просторији Борци—Језеро и Долови као главна заштита болнице.

2. — Од 6—10-1У о.г. батал»они су извршили покрет са просторије Борци, Језеро и Долови правцем: Главатичево—Бјелемић—Калиновик—Миљевина—Устиколина, у потребном броју етапа, и извршили пребацивање преко Дрине, поставивши се на просторији Шкобаљи—Боговићи—Хан Соха.

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у Јфхиви Војноисториског института под рег. бр. 43—8, к. 13.**

3. — 10-1У-1943 II и IV батаљон у заједници са снагама I бригаде извршили су напад на непријатеља (четиике и Италијане) на линији Хунка—Раскршће—Голи Врх. Борба је трајала 2 сата. Наш II батаљон и дијелови IV батаљона успјели су да ликвидирају непријатеља на линији Хунка—Бањача—Раскршће и да га потисну ка Ифсару, док су једним дијелом снага осигуравали леђа од отсјечених Италијана на Голом Врху. У овој борби имали смо 2 мртва и 7 рањених другова, од којнх 2 теже. На страни непри:-јатеља било је мртвих 3 четннка и 4 Италцјана.[2]

4. — 11-1^-1943 г. једна чета IV батаљона и једна чета II батаљона извршиле су препад на непрнјатеља на Голом Врху, али су одбијени. У овом препаду био је •' 1 мртав друг и 1 рањен. Истога дана око 11 часова непридтељ са јачим снагама надирао је од Ифсара према нашим положајима у циљу извлачења опкољених снага. Искористивши маглу, неопрезност јединица на положају, као и недовољно садејство јединица наше Бригаде, непријатељ је успио да се пробије до Раскршћа и споји се са опкољеним снагама на Голом Врху. Борба је била огорчена, која је трајала 4 сата. Снаге нашег II батаљона и једна чета IV батаљона успјеле су да разбију и потуку непријатеља на линији Гувништа—Раскршће—Бањача, а потом дијелови IV батаљона и I батаљона продуже гоњење у заједници са снагама I бригаде ка Ифсару. У овој борби убнјено је око 100 непријатељских војника, а заробљено 5. Међу убијеним непријатељским војницима има и доста официра. Заплијењено је доста оружја и материјала, између осталог 3 италијанска лака бацача, једна „бреда" и 1 пушкомитраљез, као и један топ и дијелови за други. На нашој страни било је 7 мртвих, 1 нестао и 9 рањених другова.[3]

5. — 12-1^-1943 батаљони су извршили покрет према Чајничу у. циљу ликвидације тога упоришта по предвиђеном плану Штаба дивизије.[4] Пошто је непријатељ напустио претходне ноћи Чајниче,[5] I, III и IV батаљон су продужнли кроз Чајниче и поставили се око комуникације Чајниче—Пљевља, док је II батаљон, који је био бригадна резерва, био позади Чајнича.

6. — 13-1^-1943 I батаљон је вршио претрес села Старетине,[6] гдје су се налазиле извјесне четничке групе. Ту

[5] Опширније види у док. бр. 81, 86. 212 и 215.
' Види док. бр. 81, 86, 215, 224 и 229.
*** Види док. бр. 56 и 67.**
[5] Види док. бр. 84 и 86.
• Вјероватно Старонићи

је запљењено 2.000 пушчаних метака, 30 бомби и заробљена 4 четника.[7]

7. — 14-1У-1943 и 15-1У-1943 батаљони су се иалазили на положају Каровићи—ТубројевиКи—Метаљка и Старатина.[8] Промјена неких није било. Посљедњих дана предало се нашем I батаљону 15 четника.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар **За команданта**
Бајић[9]

БР. 91

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЉУДСТВА ПРВОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ДАН 15 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

БРОЈНО СТАЊЕ

људства кое I батаљ. од 1-IV до 15-1V-1943

Јединиице	На лицу		У расходу		По списку		
	муш-ких	жен-ских	муш-ких	жен-ских	муш-ких	жен-ских	
Штаб батаљ.	15	1	-		15	1	213 27
1 чета	50	5	5	-	55	5	24
II чета	62	5	4	-	66	5	4 "267
III чета	42	3	11	-	53	3	
Бацачко одел>.	11	1	-	-	11	1	
Радни вод	33	12	4	3	33	15	
Свега	213	27	24	3	237	30	

Пол. комесар **За команданта**
Јосип Гиздић **Мађука**

[7] Види док. бр. 79.
[8] Исто као под 6
[9] Владо

БР. 92
НАРЕЂЕ1БЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ И ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ЗА ПОСЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА НА ПОДРУЧЈУ ГОРАЖДЕ — ЧАЈНИЧЕ[1]

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. Бр. 176
16-1У 10.15

ШТАБОВИМА: I БРИГАДЕ
III БРИГАДЕ

На сектору према Горажду нема промена. На простору Друговнћн—НоваковиКи—Гостичај налазн се III батал>он VI Босанске бригаде са задатком затварања пролаза од Горажда уз долину Дрине и контролисања пруге и цесте која том долином води.

Према Пљевљима наше јединице нису још ступиле у контакт са непријатељем. Према више обавештења талијанске снаге су отступиле у сама Пљевља, не остављајуКи за собом никакве посаде. Четничке банде на том правцу изгледа да су отступиле до близу самог града, негде око с. ЖидовиКа.

На сектору Фоче без промена. Ликвидација опкољеног гарнизона одложена.[2]

На сектору између Ћеотине и Таре наша III Санџачка бригада водила је борбе са четничким бандама на простору Јечмиште—Дражево—Хочево—ЧелебиК.[3] У циљу пресецања отступнице тим бандама и приступању њиховој ликвидацији уз садејство са Санџачком бригадом, упутили смо VII Крајншку бригаду правцем Градац—Мељак — Колијевка—Оштриково Брдо—Врановина.

Разбијене четничке банде натеране између Дрине и Лима једнним делом су се разбегле по шумама, делом побегле преко Лима ка Рудом, а мањим делом се ставиле под нашу команду или се појединачно предале.

[1] Ориганал, гтисан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 50/1, к. 709.
[5] Напад на Фочу обустављен је због напада четника на јединице Друге пролетерске дивизије. Види док. бр. 94 и 101.
' Види док. бр. 94 и 235.

Задатак ове Дивизије је да са две бригаде затвори правац од Горажда, предузме извиђања ка Пљевљима и ликвидира са заосталим четничким групама на новобслобођеној територији.

За извршење овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО

1. — I Пролетерска бригада остаће на досадањој просторији и са досадањим задацима, с тим што [ће] у циљу разбијања четника упућивати покретне јединице тамо где би се четничке групе појављивале. Улево одржавати везу са III батаљоном VI Босанске бригаде.

2. — III Крајишка бригада поставиће се на простору Метаљка—Ковач Пл.—Бољанићи, са задатком затварања правца од Пљеваља, извиђања ка Пљевљима, обезбеђења од Лима и разбијања четничких банди умолико се појаве у ближој околини.

3. — У циљу одржавања везе са нашом групом која дејствује између Таре и Ћеотине, III Крајишка бригада контролисаће терен до Ћеотине и прелаз реке код места Градац, тражећи тим правцем везу са VII Крајишком бригадом.

4. — Штаб III бригаде поставиће телефонску везу што више унапред, те како би били благовремено обавештени о свакој промени са тог најважнијег правца — правца ка Пљевљима.

5. — У Чајничу ће се налазитн: Штаб дивизије, Брдска батерија док се потпуно не формира, Хируршка екнпа и Прихватна болница.

6. — Настојати да се људство што боље исхрани; исхрана на терену, а организовати је са што ширег простора.

Попуну коња извршити конфискацијом од народних непријатеља, а по потреби и реквизицијом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив	**Напггадив**	**Комдив**
Фића	**Васа**	**Коча**

Прилог: Знаци распознавања и уговорене ознаке.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ ПОМОЋНИХ СЛУЖБИ ПО ЈЕДИНИЦАМА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 177
16-1У 12 ч.

ШТАБОВИМА БРИГАДА

У вези са закључцима иа састанку штабова у погледу организације унутрашњих и помоћних служби, као и у циљу решења појединих створених питања и потреба

НАРЕЂУЈЕМО

1. — Активизирати све помоћне службе по јединицама, а нарочито противавионску одбрану и службу везе, које су и сада још у почетном стању или чак и замрле.

Организовати стална противавионска одељења, која увек Постављати и употребљавати за тучење непријатељских авиона. Ово важи како у покрету и за време борбе, тако — и нарочито — за време становања.

Попунити водове за везу како људством тако и потребним материјалом. Сваки вод за везу мора имати одељење: телефониста, сигналиста и курира. Телефонско одељење мора бити снабдевено централом, потребним бројем апарата и пољским каблом. Одељење сигналиста, пак, са барјачићима, сигналним лампама, Герц апаратима, сигналним пиштољима, а обучено да користи и друга примитивнија сигнална средства: ватру, зубље, дим и сл. Одељење курира мора бити снабдевено потребним бројем коња.

Са обуком вода везе отпочети одмах унутар бригада, с тим што ће бригаде које немају обучене телефонисте упутити одмах по пријему овог наређења два борца који ће се за телефонисте обучити код вода за везу овог Штаба. Прибирање потребних средстава за везу отпочети одмах, но не чекајући на потпуно комплетирање тих средстава

штабови бригада формираће, односно попунити своје водове за везу са људством.

У састав бригадних водова за везу уКи Ке и примопредајна радио станица, која Ке се доделити чим се обуче радиотелеграфисти. Ради тога штабови бригада упутаће још данас овом Штабу по два борца који Ке се упутити на радиотелеграфски курс при В.Ш. За курсисте одредити борце који су веК били на дужности радиотелеграфисте, у недостатку таквих оне који томе најбоље одговарају.

2. — Штабови бригада предузеКе мобилизацију људства са овог терена у циљу попуне својих јединица. У последњим борбама и покретима јединице су имале прилично губитака и оболелих, а сада се намеКе потреба за попуњавање људством нових артиљериских јединица и помоКних служби, — те мобилизацији нових бораца поклонити пуну пажњу.

Имати у виду да је Брдској батерији потребно за послугу на три, сада, оспособљена топа још око 65 бораца; да је потребно попунити вод за везу и заштитницу при овом Штабу, и да Ке се појачати болничка чета при Дивизијској болници. Садања болничка чета Ке се расформирати, људство те чете упутиКе се у своје јединице као борци, пошто своме задатку нису одговорили, а њихова замена и попуна болничке чете извршиће се од нових, бољих и одговорнијих бораца. Ово се напомиње да би штабови то нмали у виду и одмах одговорили на тражење људства за горње потребе.

3. — Штабови бригада доставиће до 18 о.м. извештај о оружју заплењеном у последњим акцијама, како би се извршила правилна расподела по јединицама. (

Штаб III бригаде одмах ће доставити један исправан пушкомитраљез са одговарајућом муницијом овом Штабу, који ће га предати на употребу Брдској батерији.

Од заплењеног тешког оруђа извршиће се попуна VII Крајишке бригаде, која је до сада са њиме била стабо наоружана.

4. — Од Штаба VI Босанске бригаде[2] тражено је да изврши смену људства I бригаде остављеног на прелазу код Устиколине, као и да се на том месту веже на постојећу телефонску линију.

5. — Све бригаде упутиће мазге које се налазе по њиховим јединицама Брдској батерији, којој ове недостају

за 3 оспособљена топа. Мазге упутити одмах; у бригадама се могу оставити само по две мазге на противколски топ и по једна мазга за топ „Пито".

6. — Обавештавају се штабови да је изгубљен округли штамбиљ Штаба ове дивизије. О овоме обавестити потчињене штабове и команде. Отисак новог штамбиља накнадно ће се доставити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив	Наштадив	Комдив
Фића	**Васа**	**Коча**

БР. 94

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ И НАРЕЂЕЊЕ ТРЕЋОЈ КРАЈИШКОЈ НОУ БРИГАДИ ЗА САДЕЈСТВО ДРУГОЈ ДИВИЗИЈИ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 178
16-1У 17.50

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Врховни штаб радиограмом обавештава да непријатељ јаким снагама потискује ка Дрини II дивизију, која се налази у тешкој ситуацији, и наређује нам да угтутимо у помоћ П дивизији још једну бригаду и то преко с. Викоч.

У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО

1. — Штаб III Крајишке бригаде одмах ће прикупити своје јединице и кренути Бригаду преко с. Викоча у помоћ јединицама II дивизије.

Немамо детаљних података о развоју сиТуације код II дивизије, сем оних наведених у нашем наређењу Оп. Бр. 176 од данас,[2] као и то да непријатељ угрожава с. Бунове, тј. на десној обали Дрине између састава Пиве и Таре и Фоче. Због овако оскудних података не може се још сада у детаљима прецизирати задатак III Крајишке бригаде. Штаб ове Бригаде по прелазу Ћеотине има се без задржавања кренути даље, ступити у контакт са непријатељем и овога енергично напасти. За напад на непријатеља не чекати претходно повезивање са остали.м снагама наше и II дивизије које се налазе на истом терену између Дрине и Ћеотине. Везу са тим јединицама тражити у току покрета и у току борбе и то: везу са VII Крајишком бригадом тражити уз Тару, а са III Санџачком и јединицама II дивизије на Дрини и Фочи. Интервбнција III бригаде мора бити енергична и што бржа. Од брзине покрета и уласка у борбу зависиће решење ситуације на овом сектору.

Везу са нама одржавати преко с. Козаревина.

2. — Штаб I бригаде одмах ће упутити један батаљон за смену јединица III Крајишке бригаде на простор у Метаљка—Ковач Пл.

Одласком III Крајишке бригаде, као и [због] новостворене ситуације, задатак I бригаде се проширује и унеколико по карактеру мења. Проширује у погледу затварања правца и од Пљеваља, а мења у томе што се треба оријентисати те и распоредом поставити за евентуално образовање прихватнице осталим снагама и мостобрана — у крајњем случају — на Дрини.

3. — Хируршка екипа прећи ће у с. Слатина—Козаревнна.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив Наштадив Комдив

Коча

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАТНОМ ПЛИЈЕНУ ЗАДОБИЈЕНОМ У БОРБАМА ОД ДРИНЕ ДО ЧАЈНИЧА[1]

16-1У

ИЗ I ДИВ.

У подне 10 авиона прелетело од североистока југоисточно. Два бомбардовала Метаљку, 3 рањена.

Иза Дрине и Чајнича до сад од ратног плена пребројано:

6 топова, око 700 граната, 2 т.[ешка] бацача, 8 радио станица, 70 пушака, 27.000 пуш.[чаних] метака 220 мина за т.[ешки] бацач, 1700 ћебади, 400 шатор.[ских] крила, 400 ранчева, 85 церада.

Плен се и даље скупља. Чајниче било јако утврђено.

Итал.[ијани] наводно напустили Рудо, Прибој, Нову Варош и Сјеницу.

ИЗШЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О УПУЋИВАЊУ ТРЕЋЕ И СЕДМЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ РАДИ САДЕЈСТВА СА ЈЕДИНИЦАМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ[1]

16 IV

ИЗ I ДИВ.

Хитно и чека одговор

VII[2] пошла синоћ чим дешифровали. Јасно да се њено дејство .још не може осетити, тим пре **1що** је пошла врло дубоко. Сад упућујемо Трећу[3] преко Викоча.[4] С Пеком данас нема.мо везу. Потребно јавитн нам подробније ко напада, одакле.[5] У 16.00 ч.[4] авнон бомбардовао Чајниче.

БР. 97

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ ЧЕТНИКА КОД ЧЕЛЕБИЋА[1]

II ДИВ.
16-1У

Санџачка[2] **отступила** без борбе од Челебића до Слабића[3] упркос наших наређења. II Пролетерска се налази на положајима Ђумић,[4] Потпећ, Бакић. Стање код Санџачке тешко. Ноћас ћемо извршити општи противнапад у циљу протјеривања непријатеља. Непријатеља око 2500. Пеко.

[1] **Оригинал-радиогрзм, писан мастилом, латиницом,** налазЈ1 **се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 47/8, к. 13.**
[2] **Седма крајишка НОУ бригада**
[3] **Трећа крајишка НОУ бригада**
[4] **Види док. бр. 94.**
[5] **Види док. бр. 88, 92, 93 и 115.**

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у лрхиви Војноисториског института под рег. бр. 49'8, к. 13.**
[2] **Трећа санџачка НОУ бригада**
[3] **Опширније види у док. бр. 88 и 238.**
[4] **Хумић (к. 1326)**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ДА ЧЕТНИЦИ УГРОЖАВАЈУ БУНОВЕ[1]

II ДИВИЗИЈА
16-1У

Непријатељ[2] угрожава Бунове. Рањенике лребацујемо преко Дрине. Дејство Прве[3] се не осећа.

БР. 99

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1943 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О КОНЦЕНТРИСАЊУ ЧЕТНИЧКИХ СНАГА У ПИВИ[1]

16/1V"

ИЗ III ДИВ.

Четници поново контцентр. снаге у Пиви. Јуче извршили јачнм снагама напад на наше положаје и овладали Кинијом[2] Седлари, Смријечно, Леденик. Ангажовање наших снага на разним правцима омогућило непријатељу прибнрање, свакодневне нападе и бескорисно замарање и губљење људства и трошење муниције.

Другу Терзићу[3]

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом. латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 48/8, к. 13.**
[5] **Четници. Види док. бр. 235 и 238.**
[5] **Јединице Прве пролетерске дивизије. Види док. бр. 94.**
[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 46 8, к. 13.**
[4] **Линијом**
[3] **Велимир**

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ОД 16 АИРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ БРИГАДЕ[1]

ШТ АБ
VI КРАЈИШКЕ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. служб.
дне 16-1\М943 год.

ШТАБУ XII К.Н.О.У. БРИГАДЕ

Положај

У вези вашег тражења да вам пошаљемо 5 пушко.читраљеза извјештавамо вас о стању како је код нас у том погледу.

Наша Бригада на 1750 бораца по списку има: 56 пушкомитраљеза, 8 тешких митраљеза, 2 бацача и противколских топова 1.

Када се ове цифре упореде са стањем у вашој Бригади види се:

— да код вас долази на један пушкомнтраљез 49 бораца, док код нас 31 борац; ту смо донекле боље стали од вас, али зато ви боље стојите са тешким.митраљезима. Код нас на један тешки митраљез долази 218 бораца, а иод вас 148 бораца. Такође пропорционално боље стојите и са бацачима, јер имамо свега два, а исто са противколским топовима, имамо само један као и ви, иако је код нас много већи број бораца.

Упоредивши ово све мислимо да ћете и сами увидјетИ да вам не можемо послати ниједан пушкомнтраљез.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
на терену

Командант
Петар[2]

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ НА ПРОСТОРИЈИ ЧЕЛЕБИЋ — ШЋЕПАН ПОЉЕ[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
17 априла 1943 год.
у 19 часова

ЗАПОВИЈЕС Г

Секција Гацко—Жабљак, размј. 1:100.000

СИТУАЦИЈА. Према прикупљеиим подацима четничке снаге у јачини од 2500—3000 војника концентрисане су на простор Челебић—Шћепан Поље са намјером да се пробију и да блокирају фочанску тврђаву, као и да одбаце наше снаге са десне на лијеву обалу ријеке Дрине.

Непријатељ располаже са великим бројем аутоматског оружја, 60 до 80 мнтраљеза и п.митраљеза и са великом количином муНиције. У свом саставу непријатељ има и три тешка бацача. У циљу протјеривања непријатеља, уништења његове живе снаге, одређена је III Пролетерска бригада,[2] II Пролетерска бригада без два батаљона и два батаљона II Далматинске брнгаде.

У циљу извршења горњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО

1. Десна колона

Командант друг Велимир Јакић.[3]
Састав: III Пролетерска бригада и један батаљон II Пролетерске бригаде, батерија бацача.
Свега пет батаљона пјешадије и четири бацача.

1. Напада општим правцем напада Плијеш Ланиште—Челебић и то десном потколоном од два батаљона правцем Пли-

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/1, к. 9 А.**
[3] **Трећа санџачка НОУ бригада**
[5] **Народни херој Велимир Јакић. Умро 1949 године.**

Štab II proleterske divizije
17.aprila 1943 god.
u 19 časova

Z A P O V I J E S T
sekcija Gacko - Žabljak, razmj.1:100.000

SITUACIJA. Prema prikupljenim podatcima četničke snage u jačini od 2500 - 3000 vojnika koncentrisane su na prostor Čelebić - Šćepan Polje sa namjerom, da se probiju i da blokiraju fočansku tvrđavu, kao i da odbace naše snage sa desne na lijevu obalu rijeke Drine.

Neprijatelj raspolaže sa velikim brojem automatskog oružja 60 do 80 mitraljeza i p.mitraljeza i sa velikom količinom municije. U svom sastavu neprijatelj ima i tri teška bacača. U cilju protjerivanja neprijatelja, uništenju njegove žive snage, određena je III proleterska brigada, II proleterska brigada bez dva bataljona i dva bataljona II Dalmatinske brigade.

U cilju izvršenja gornjeg zadatka

N A R E Đ U J E M O :

1. DESNA KOLONA
Komandant drug Velimir Jakić.
Sastav III proleterska brigada i jedan bataljon II proleterske brigade, baterija bacača.
Svega pet bataljona pješadije i četiri bacača

1. Napada opštim pravcem napada Plijes - Lanište - Čelebić i to desnom potkolonom od dva bataljona pravcem Plijes - Debela Ljutina - Bučije - Zlatni Bor - Uzlup, a po likvidaciji neprijatelja na ovom pravcu, da se orijentiše preko Papkova Dola ka Čelebiću; lijevom potkolonom od tri bataljona sa linije Plijes - Slabić pravcem Gradina - Zečije Brdo - Podgaj - Vakuf - Čelebić. Zona širenja desno dolina rijeke Tare, lijevo potok Vranić - k.1052 - Vakuf - Draževo - Čelebić.

Desno nema naših djelova a lijevo od nas operiše naša lijeva kolona.

Vezu sa lijevom kolonom održavati na prostoru Bakić - Zavajit.

2. LIJEVA KOLONA
komandant drug Ljubo Đurić
sastav II proleterska brigada bez dva bataljona, dva bataljona II Dalmatinske brigade, baterija bacača.
Svega četiri bataljona pješadije i tri bacača

2. Napada opštim pravcem napada Humić - Korče - Tvrdaci - Ječmeništa - Čelebić.

Zona širenja desno Bakić - Zavajit - Fališići - Dikanj - Ječmeništa; lijevo Crni Vrh - Vikoć Omorina.

Lijevo nalazi se jedna četa II proleterske brigade na prostoru Potpeć, desno operiše naša desna kolona.

Vezu održavati na prostoriji Bakić - Podgaj.

јеш — Дебела Љутина — Бучије—Златни Бор—Узлуп, а по ликвидацији непријатеља на овом правцу, да се оријентише преко Папкова Дола ка Челебићу; лијевом потколоном од три батаљона са линије Плијеш—Слабић правцем Градина—Зечије Брдо—Подгај—Вакуф—Челебић. Зона ширења десно долина ријеке Таре, лијево поток Вранић — к. 1052 •— Вакуф—Дражево—Челебић.

Десно нема наших дијелова а лијево од нас оперише наша лијева колона.

Везу са лијевом колоном одржавати на простору Бакип—Завајит.

2. Лијева колона

Командант друг ЈБубо Ђурић.
Састав: II Пролетерска бригада без два батаљона, два батаљона II Далматинске бригаде, батерија бацача.
Свега четири батаљона ијешадије и три бацача.

2. Напада општим правцем напада Хумић — Корче—Тврдаци—Јечмениште[4] — Челебић.

Зона ширења десно Бакић—Завајит—Фалишићи[5]—Дикањ — Јечмениште; лијево Црни Врх—Викоч—Омарина.

Лијево налази се једна чета II Пролетерске бригаде на простору Потпећ, десно оперише наша десна колона.

Везу одржавати на просторији Бакић—Подгај.

4. Нападу на непријатеља садејствоваће једна бригада I Пролетерске дивизије" са правца Ковач—Градац—Мељак—Челебић.
5. Почетак напада за обје колоне биће 17 ов.мј. у 24 часа.
6. Борбени знаци за 17. IV. т.г. ЈУНАК—ПОБЈЕДА.

7. По протјеривању непријатеља III Санџачка бригада обезбиЈедиће и извићаће ријеку Тару са правца Рудине—Шћепан Поље и правац преко Узл}та.[7] II Пролетерска бригада поставиће се на просторији с. Челебић.
8. Хируршка екипа налазиће се у с. Равне Њиве, гдје шиљати теже рањенике.

Команданти колона указаће нижим штабовима значај ове битке као и озбиљност положаја наших рањеника.

Штаб дивизије налазиће се на Крушчићком Брду а потом на Бакићу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	**Начелник Штаба**	**Командант**
Митар	**Вукотић**	**Пеко**

(М. П.)

БР. 102

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 17. IV. 1943
8 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) Опоменули сте нас зашто не контролишемо с. Борке. До данас ми смо тамо сваки дан упућивали извићачке делове, како нам је то било стављено у задатак.

2) Батаљон[2] VII бригаде, који се налази на левој обали Неретве, известио нас је јучер да је око 6 часова приметио већу групу четника са тешким бацачем да се спушта са планине у с. Чичево. Тај батаљон при свом прелазу имао

[7] **Види док. бр. 115.**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/2, к. 812.**

[2] **Први батаљон. Види док. бр. 75.**

око 60 здравих бораца. Данас му је остало за вршење службе још само 30. Остали су се разболели и упућени у болницу.

3) Од сто бораца који су ишли да сакупљају храну у с. Умољане вратило се здравих свега 30. Сви остали разболели су се на луту тако да смо морали счати коње по њих. Прикупили смо нешто људства из пратећих водова и упутили заједно са минерским водом за појачање на леву обалу Неретве.

4) Према најновијим извештајима које смо примили јутрос четници врше притисак на Главатичево. Болница је почела евакуисати болеснике, а ми смо наредили нашим снагама да по сваку цену задржавају непријатеља до евакуације. Седма бригада има у својој амбуланти око 80 болесника који не могу да се крећу пешке и због тога ће их одмах почети пребацивати на коњима у правцу Бјелемића.

5) У случају да непријатељ присили наше снаге да напусте леву обалу Неретве запосешћемб на десној обали доминантне положаје и затворити правац Главатичево—Бјелемић и спречавати непријатељу прелаз преко реке.

6) Оружје болесних другова прави нам тако^ер проблем транспорта. Немамо ни коња а ни људи за пратњу.

Команда подручја Бјелемић тражила је од нас да јој ставимо на расположење известан број пушака. Како је ово овде врло непоуздан елеменат, ми смо то одбили наводећи да може добити пушку само онај ко ступи у наше редове и обавеже се да ће кренути с нама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант
П. Јакшић

(М. П.)

® Иста

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 18 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ КОРПУСА И РАСПОРЕДУЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
Бр. СЛ.
18. IV. 1943 г.
Положај

ШТАБУ IV КРАЈ. Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

На терену

I) Ситуација на секторима јужно од линије БнхаК—Петровац[2]—Кључ је следећа:

16. IV. 2 батал>она IV Крај. бригаде водила су борбу са непријатељем који је покушавао од Ондреља да надире према Дрвару. Непријатељска колона[3] је одбијена уз губитке од 20 мртвих и 1 заробљен.

У току последњнх дана било је борби на сектору Медено Поље[4]—Бјелајски Ваганац—Цимеше—Бјелај, који су држале јединице II Крајишке бригаде. 11 бригада повукла се је на линију изнад Очијева[5] и Стјењана[6] ради затварања праваца према Бобољусцима, а један баталлн VIII бригаде задржали смо привремено иа правцу Врточе—Кулен Вакуф, куда је неиријатељ покушавао надиратн 17. IV. ове год. Не знамо резултате борби на правцу за Кулен Вакуф. По одласку II бригаде са овог сектора на нове задатке по нашем плану, батаљон VIII отићи ће у састав своје Бригаде преко Лике у Цазинску Крајину.

II) IV Крајишка бригада извучена је са положаја и налази се у покрету са Штабом V дивизије на потпуно нови сектор према нашем плану.

II бригада кренуће са нама на нови сектор у најскорије време.

[1] Копија орипгаала, писана на машини, латиницом, без потписа, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/1—1, к. 407.
[2] Босански Петровац
[5] Односи се на јединице 114 ловачке дивизије.
[1] Види док. бр. 112.
[5] Из В. Очијева
• Стјењани

III) V Крајишка бригада треба да крене према закључцима донетим у Вашем Штабу у присуству начелника овог Штаба на сектор на коме је сада I бригада.

IV) Потребно је да другови Шоша[7] и Баја[8] дођу код нас преко II Крајишке бригаде најдаље до 23 априла ради договора о будућим задацима. Требало би да крену што пре и са извесном јачом пратњом.

Уколико буде сасвим немогуће проћи, ми ћемо писмено послати директиве Вашем Штабу.

V) У погледу даљих непријатељских намера на овом сектору ситуација није нам сасвим јасна. Непријатељ жели по сваку цену да држи комуникацију Би.хаћ—[Бос.] Петровац—Кључ—Л1ркоњић Град—Јајце ради транспортовања трупа и материјала пре.ма мору, оних које долазе железницом до Крупе и Санског Моста. Ово потврђују и заробљеници. У непријатељским јединицама које се боре око Бос. Петровца има доста Пољака, Чеха и Аустријанаца.

VI) Другарицу Сиду[9] из XII Крај. бригаде пошаљите *неизоставно* одмах у овај Штаб.

VII) Послаћемо караване по жито које је скупила Команда Подгрмечког иодручја, под заштитом јединица II бригаде. У колнко не буде тамо довољно жита, узећемо жито из магацина. Ваше јединице у том случају хранићe се са.мо са терена, а ако не буде тако ишло, онда ћете прикупити жито како је решено на састанку у Команди" подручја Подгрмеч.

VIII) Ваше болнице, које су оријентисане у случају веће опасности на сакривање, потребно је да снабдете резервном храном а нарочито брашно.м.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар Начелник Штаба Командант
отсутан

НАРЕЂЕЊЕ 1НТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ДА ЗАДРЖЕ ПОЛОЖАЈЕ НА ПОДРУЧЈУ ФОЧЕ И ЧАЈНИЧА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 18-1У 12-45

ШТАБОВИМА БРИГАДА

1. — Данас смо од В.Ш. примили радиограм следеће садржине:

„Пеко[2] разбио четнике и гони их ка Челебићу.[3] Ако имате радиовезу управите III Крајишку на Челебић.[4] Далматинци[5] разбили Италијане и четнике на Вележу и одбацили их ка Мостару. Радован[6] разбио четнике и Италијане код Плане, а четнике Бајове[7] код Горанског и гон« их ка Пиви".

2. — Са нашом VII Крајишком нисмо још ухватили везу.

I Пролетбригада остаје на досадашњем задатку, с тим што ће нарочиту пажњу обратити правцу Бољорадина—Фоча, са ког су се можда јединице Јужне групе удаљиле, и о чему смо већ дали потребне директиве VI батаљону I Пролетбригаде.

III бригада[8] остаје такође на свом досадашњем задатку садејства са јединицама Јужне групе у разбијању четннчких снага које су биле продрле ка Челебићу. По завршеном разбијању или уништењу те непријатељске групе, и III и VII Крајишка зауставиће се и чекаће даље наређење од овога Штаба.

3. — До сада су од плена оспособљена три брдска топа 75 мм, али за један још псцтпуно недостају (муле. Штаб I бригаде наредиће батал>онима да све муле, сем

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 52/1, к. 709.**
[г] **Дапчевић**
[' **Види док. бр. 105.**
[* **Види док. бр. 94.**
[5] **Односи се на једопшце Девете далматинске НОУ дивизије.**
[• **Вукановић**
[7] **Бајо Станингић**
[9] **Трећа крајишка НОУ бригада**

оних за противколце, пошаљу Команди Брдске батерије, правцем Ифсар.

Штаб VII бригаде упутиће 10 поузданих бораца у заштитну чету овога Штаба.

Штаб VII Крајишке известиће овај Штаб о томе како се десило да је болничарка те Бригаде, другарица Сека из Теслића, додељена тој Бригади у Миљевини, остављена сама у Слатини.

4. — Референт сацитета I дивизије предузеће потребне мере за раскужавање просторије на којој се налазе погинули непријатељски војници и цркнуте муле.

Штаб VII Крајишке упутиће у овај Штаб, уколик!а располаже таквима, два друга за радиотелеграфски кратки курс. Ти другови мора да су се већ раније бавили овим послом.

Штаб I бригаде упутиће у овај Штаб друга Цугера, који ће се такође упутити на овај курс, а ми смо већ непосредно наредили Штабу VI батаљона да у истом циљу упути друга Михаиловића.

5. — Упозоравамо све штабове бригада да не упућују све заробљенике у овај Штаб, него да их сами саслушавају и одлучују о њима — а у овај Штаб упућују само оне који могу да даду важне податке.

6. — Штабови III и VII Крајишке одржаваће везу са нама преко Штаба VI батаљона I Пролетбригаде — с. Козаревина.

Уколико се друг начелник Штаба дивизије[9] налази са једним од ових штабова, известиће нас.

7. — Штаб I бригаде упутиће овом Штабу друга Зеку,[10] из Краљевачког батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив
Фнђа

Комдив
Коча

ИЗВЈЕШТЛЈ ШТАБА ДРУГЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВРШЕЊУ ПРОТИВНАПАДА НА ЧЕТНИКЕ КОД ЧЕЛЕБИЋА[1]

II ДИВИЗИЈА
17-1У

Јутрос у три сата извршили смо противнапад.[2] Десна колона потиснула непријатеља. Овладали смо СлабиНем и Плијесом. Иепријатељ отступа. Наставићемо наступање. Непријатељ има губитке у мртвима и заробљеним. Пеко.

БР. 106

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПОВЕЋАЊЕ БУДНОСТИ И ДИСЦИПЛИНЕ У ЈЕДИНИЦАМА[1]

Строго поверљивз!

Ш Т А Б
IV Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Број служб.
18 априла 1943 г.

ШТАБОВИМА V, VI, VIII И XII КНОУ БРИГАДЕ

У вези са војно-политичком ситуацијом сектора ове Дивизије, економским, здравственим стањем наших јединица и позадине, као р стањем непријатељских гарнизона око нашег сектора, налажу да се предузму сљедеКе мјере:

Пошто непријатељ у задње вријеме примењује тактику сталног узнемиравања као и акције типа ноћних препада, обухвата наших мањих дијелова и мањих сектора у циљу

[1] Оритинал-радиограм, писан мастилом, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 55/8, к. 13. Радиограм је могао бити послан само 18 априла. Види из док. бр. 101.

*** Види заповијест за напад у док. бр. 101.**

уништења тих мањих дијелова, а нарочито на наше засједе на комуникацнјама између гарнизона који ннсу више само од војног и политичког значења за НДХ него и за осовину, у циљу да се ти гарнизони и комуникације одрже за могућност редовног снабдијевања јадранских обалских гарнизона, наређујемо:

1) Да сви штабови бригада предузму све потребне мјере, да се повећа будност свих штаббва и бораца, да се врше прописна обезбјеђења на логоровању и маршовању од страже до патрола истураних у непосредну близинЈ непријатељск!их гарнизона и логора. Да старјешине пређу стражарску службу, службу извиђања и службу везе са свим борцима и монтролишу својим обиласком како се V пракси врши поменута служба, а све грешке и искуства преносе на све борце својих јединица.

2) Да се у мјестима гдје логорују наше јединице нма прихватни положај и унапред одређен, а често вјежбом и узбунама у ноћи контролишу борци и јединице у заузимању борбеног распореда и на лицу мјеста исправљају грешке. Напомињемо да је у току задњих 15 дана било 4 случаја *ноћког* опкољавања и препада на наше јединице,[2] (случај II, XII и II б[атаљона] VIII брнгаде) у војима се и чнтава Бригада нашла у тежим ситуацијама. Код XII је био случај да је Бригада била превише растегнута и није маневрисала као једна јединица, него су свака чета, вод, штаб, комора, засебно маневрисали и при том имали веће губитке; док II бригада имала је обрнут случај, није била развијена, не само у борбени поредак, него, наиротив, ни размјештена на логоровање у таквом поретку да се може да развије у борбени поредак и покушала да се извуче у једном правцу са једном **КЈОЛОНОМ**, док је непријатељ у више колона и ланаца пресјекао ту колону на двоје, јер су његове колоне наступале и развијале се правилно, узевши унапред стратешке тачке, и мањој колони нанио осјетне губитке, која се морала пробијати преко неповољна те[ре]на.

3) Да се учвршћује војна дисциплина код бораца и јединица без обзира на обољевање, тако да ће за дезертирање у будуће одговарати команда чете и батаљони ради недовољне контроле н бриге о људнма своје јединице. Највише се људи изгубило у задње вријеме из јединица у патролама које нису повучене правилно у састав своје јединице и од бораца на боловању, било у амбулантама, било код куће. Природно је да се борци обољели а незбринути

удаљују од такове јединице. Дешава се да команда чете не зна бројно стање своје јединице, а поготово не зна расход, нити команда чете, а ни други штабови уопште одржавају било какву везу са расходом, а нарочито са расходом којн је на боловању, а камолн још да та команда чете, штаб батаљ.она, па чак и штабови бригада збрину своје болеснике и рањенике, како у погледу смјештаја, исхране, љекарске његе, тако и безбједности. По овим питањнма мора наступити једна прекретница, јер штабови који се не брину о својим борцима (а било је чак и те небриге са самим руководиоцима), доживјеће расипање својих јединица и тражити беспомоћно од овога Штаба да му сабире борце као жандарска патрола. Ми ћемо у будуће узимати на најстрожију одговорност, природно, штабове бригада, ако ови не предузму потребне мјере, па чак и до смјењивања извјесних руководстава, ако се у кратко вријеме не осјети побољшање бројног стања наших јединица.

4) Десило се у дватри наврата да штаб једне бригаде није одговорио на акта истраге која су се тицала како дезертерства, тако и неправилног руковања војном имовином. Овакви се акти не могу трпити и сматрамо да је сваки акт, па дошао он од било које установе (нпр. команде подручја) а преко овог Штаба упућен јединицама вве Дивизије, акт на који се мора одговоритн. У противном сматраћемо такав став неизвршењем наређења и као по таквом поступитн. Ова опомена важи за све неријешене акте од уназад мјесец дана.

5) Пошто су се неки задњи наши неуспјеси базирали на неконспиративности, понова скрећемо пажњу штабовима бригада да има да законспиришу бројно стање својих јединица, мјесто становања, засједа, логоровања, склоништа, амбуланата, а поготово покрета и намјера наших јединица, јер за све неуспјехе који се утврђено догоде радн неконспирације, подузимаћемо најстрожије мјере. Од наше Об. службе сазнајемо да непријатељ сазнаје све наше покрете за 48 сати, сам*о ради невојничког и трулог односа наших штабова и команди чета према војној конспирацијн. Отсуство, родбинска препричавања, везе с градом, наше позаднне, (трговачке — и шверцерске) омогућују убацивање шпијуна и шпијунске мреже на нашу ослобођену територију. Политичке припреме лолитичких комесара за акције често не воде рачуна о потребној војној конспирацији, као ни штабови у служби с телефоном, руковању са шифром (губљење) итд., итд.

6) У вези са епидемијом пјегавца штабови нису предузели све мјере и могућности за његово сузбијање. Про-

МЈенљивост воЈне ситуацнЈе пасивизира у много чему активност наших штабова, па тако по питању мјера за сузбијање пјегавца. Ако војна ситуацнја дозвољава дан, два, трн, четири, па и десет дана, треба их искористити за пареље, шишање, прање веша, бољи смјештај обољелих итд., итд. У том циљу ***наређујемо:***

а) да од дана пријема ове наредбе започне кампања пареља на тај начин да референти санитета бригада и штабови батаљона побрину се да сваки батаљон има по једно „српско буре" на положају и да изврши пареље јединица, одијела *свега људства.*

б) да код сваке амбуланте постоји буре и врши се пареље код пријема у амбуланту — дивизијски санитет одредиће још неке пункте у позадини за пареље.

в) да се код повратка у јединицу паре одијела свих курира, патрола и оних који долазе са боловања.

г) да се повратници са боловања још три недеље држе изоловани на спавању.

д) да се сви војници ошишају до коже осим слабих на тјеме и прехладу а све старјешине на кратко потшишаЈу. Пожељно је ради прнмјера и да се старЈ'ешине ошишају.

ђ) дан пареља одијела једне јединнце нека буде дан прања веша, дан купања, дан рибања и кречења просторија н измјене сламе за спавање.

Старјешине треба да предузму енергичне мјере да се ово све спроведе у дјело, па макар се извјесне присилне мјере употријебиле и према позадини у колико омета у спровођењу ових мјера. Пасиван став који су заузели извЈ'есне наше старјешине и поједини одборници не може се дозволити у моменту када су наше јединице десетковане овом епидемијом, а проценат смртности пење се до 10%.

7) Пошто је њемачка авијација спремила извјесну количину бомби напуњеннх клором, који може у мањој количини да употријеби против наших јединица ради изазивања деморализације у нашим редовима, сви наши штабови прећи ће са борцима службу заштите од бојних отрова, дио пасивна одбрана и прва помоћ, Клор је плин загушљивац, дјелује на плућа, срце, помоћ се указује пуштањем крви и канфор-инјекцијама. Послије бомбардовања извјесна •мјеста патролама по.мно испитати и вјероватности затрованог дотичног мјеста изоловати.

8) По потреби службе премјешта се другарица Сида Марјановић у VI брнгаду, а друг Смајо у XII брнгаду. Друг Војо[3] извршиће овај размјештај.

9) Штаб VI бригаде дужан је у свом размјештају да контролнше правце јужно од Грмеча, од Смољана, Л\арјановића Дола и Скакавца. Штабови VI и XII бригаде дужни су подносити писмене извјештаје сваки дан до 10 сати о промјенама војничке природе на додијељеном сектору, а V и VIII бригада тродневне извјештаје о непро.мијењеном стању, а у свакој промјени војне ситуације дужне су одмах извијестити.

10) Услијед тоталне мобилизације и српских маса за службе у окупаторској војсци, као и пораста неповјерења између Нијемаца и четника баш по том питању, мобилизације Срба у домобране, гдје је читава једна четничка чета стрнјељана од Нијемаца, а с друге стране продужење њемачко-четничког споразума од извјесних четничких вођа, *пружа нам прилику да појачамо нашу пропаганду у четничким крајевима у циљу мобилизације тих маса у наше јединице,* јер нз горњег случаја се види да четничке јединице неће моћи да проведу шпекулантску линију „заокрета" у моменту енглеског искрцавања, јер су укопчане V њемачке војне формације, док на другој страни имамо свијетлу борбу наше војске и партизанских одреда која својом несаломљивошћу и упорношћу борбе против окупатора и свих издајица нашег народа слави ових дана часну, борбену и крваву двогодишњицу. Ова двогодишњица нека буде свим нашим војним и политичким руководноцима, као и свима борцима, потстрек за још јаче и упорније настављање борбе до коначне побједе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Баја[4]

Командант
Шоша"'

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 18 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ МЕЂУПОЛОЖАЈА И УНУТРАШЊЕ СРЕЂИВАЊЕ БАТАЉОНА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бо. 428
18-1У-1943 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА

1. Данас је Штаб дивизије ири.мио од В.Ш*. радиограм сљедеће садржине:

„Пеко[2] разбио четнике и гони их ка Челебићу (II Дивизија).[3] Далматинци разбили Италијане и четнике на Вележу и одбацили их ка Мостару (IV дивизија).[4] Радован[5] разбио четнике и Италијане код Плане, а четнике Баја Станишића код Горанског и гони их ка Пиви (III дивизија)."

2. Задатак наше Бригаде[6] и надаље остаје исти, с тиме што ће VI батаљон нарочиту пажњу обратити правцу Бољорадина—Фоча, са • кога су се можда јединице Јужне групе удаљиле (о чему је већ VI батаљон обавијештен директно од Штаба дивизије).

3. С обзнром да је међупростор између IV и VI батаљона велики и неконтролисан, штабови II, IV и VI батаљона упућиваће са својих сектора обавезно сваког дана патроле, најмање по једну десетину у с. Планско. Десетине ће полазити од својих батаљона рано, у зору сваког дана, тако да ће се око 12 часова стицати у с. Планско и имати довољно времена да се до мрака истога дана поврате у састав својих батаљона. На та"ј начин постићи ћемо пуну контролу и тог сектора. С обзиром да ће ово наређење закаснити IV и VI батаљону, Штаб II батаљона упутиће 19 ов.м. рано ујутро један вод у с. Планско, а IV и VI батаљон ће то радити (са гто једном десетином), почев од 20 ов.м.

[1] Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 51/1, к. 709.
[1] Дапчевић
[3] Опширније о томе види у док. бр. 101 и 105.
[4] Девета далматинска НОУ дивизија

4. Штаб I батаљона ће одмах **успоставити** везу са батаљоиом VI бригаде" на сектору с. Гостичај — с. Обрадовићи, одржавајући ту везу свакодневно, обавјештавајући тај батаљон о стању на свом сектору и тражећи његово садејство у случају потребе.

5. Сви штабови батаљона ће, уколико то већ нису урадили, упутити све муле које се налазе по њиховим јединицама Брдској батерији, преко Ифсара за Хан Соху.

6. Услијед јаке активности непријател>ске авијације треба ловести строго рачуна не само о активној већ и о пасивној, одбрани од исте. Треба будно контролисати распоред и смјештај људства и стоке, спречавајући свако непотребно откривање погледу из ваздуха.

7. Штабови батаљона предузеће мјере да се у најкраћем времену снабдију потребним залихама цуниције за „бреду". За пренос те као и остале муниције мобилисати по селима потребан број коња. Приликом мобилизације издавати одговарајућу признаницу „да се мобилише за потребе Народноослободилачке војске, те и те јединице". Уколико има таквих примјера гдје треба конфисковати, то учинити без оклијевања. Уколико на неком сектору мобилизација коња превазилази потребе дотичне јединице, ова ће их упутити штабу бригаде ради расподјеле осталим[1] јединицама.

8. Штаб IV батаљона упутиће одмах по пријему овог наређења друга Зеку[8] у Штаб бригаде, ради упућивања на нову дужност.

9. Штаб VI батаљона задржаће додијељене четнике с тиме што ће им објаснити да су мобилисани, да самим тим подлијежу нашим војним законима и да ће сваки покушај бјекства бити, без икакове дискусије или оправдања, кажњен смрћу. Не могу се оправдати болешћу, пошто су били здрави док су се борили против нас. Уколико се ухвати неки да покуша са бјекством, стријељати га одмах пред батаљоном.

Пошто им претходно објасни њихово стање, Штаб VI батаљона ће пред стројем (макар једне чете) извршити заклетву тих новододијељених бораца.

10. Све јединице на својим секторима развиће дубоку извиђачку службу у циљу прикупљања података, о непријатељу и даље ради тога да се не би осјетило повлачење наших снага са овог сектора, што ће се избјећи

ако се по разним селима на великом простору свакодневна буду појављивала наша одјељења.

11. О свакој промјени на свом сектору благовремено обавјештавати најкраћим путем.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

Командант

БР. 108

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗВЈЕРСТВИМА ОКУПАТОРА У ПОДГРМЕЧУ ЗА ВРИЈЕМЕ ЧЕТВРТЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ[1]

19/1У

ОД КОРПУСА

На нашим фронтовима нема промена. За време офанзиве на Подгрмеч непријатељ[2] је у јануару и фебруару учинио ова зверства: убио 3370, насилно одвео 1229, живих спалио 229 лица, промрзло 1256, нестало 493 лица. Опљачкао или уништио 2154 говеда, 1388 коња, 4426 оваца, 1963 свиње, 10600 кокоши; у вагонима намирница: кукуруза 36, пшенице 8, пасуља 8, кромпира 18, масти 2, сувог меса 3, сточне хране 45, ракије 5; спалио 1142 куће **и** 1134 појате.

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у арх'иви Војноисториског института под рег. бр. 34/12, к. 14 А.**

[5] **Види о непријатељским снагама које су учествовале у операцијама „\\Ге155" 1 и 2 на територији Грмеча и Подгрмеча у тому IV, хн>. 9. док. бр. 213.**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКАКОД ЋЕОТИНЕ[1]

I ДИВ.
19-1У

Идем к вама.[2] Јавите следећом везом где сте.

Каран[3] јавља да је прекјучер до мрака разбио четнике код Ћеотине.[4] Заробљ[ено] 42, уоијено 10, рањено 6. Одма.х продужио правцем — Бакић. Истог дана дознао да код Челебића разбијена Пљеваљска [четничка бригада].

Из Горажда јављају да тамо долази Вражја див., из Рудог — да тамо концентрирали четници и Итал. У Пљевљима спремају офанзиву на нас. Овде не можемо остати са свега једном бригадом.

Одговор за 8 **ч.**

БР. 110

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ДОЛАСКУ ЊЕМАЧКИХ ЈЕДИНИЦА У ГОРАЖДЕ[1]

1 ДИВ.

19/1V

Јуче и ноћас дошле велике колоне Немаца у Горажде.[2] Јутрос једном колоном кренули у правцу Устиколине.[3] ***Јавити где ће се VII Крајишка повезати са Пеком и прећи Тару***^ она је јуче била око Мељака.

[1] **Оригинал-радиограм. писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/9, к. 13.**
- Врховном штабу НОВ и ПО Јутославије
" Никола Карановић, командант Треће крајишке НОУ бригаде
[4] **Види док. бр. 92, 93, 97, 98 и 101.**

[1] **Оригинал-радиогрс'М, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског инсгитута под рег. бр. 1/9, к. 13.**
[!] **Ојачани 2 батаљон 369 пука. Види док. бр. 241.**
[3] **Исте јединице. Види док. &р. 249.**
[4] **Огпиирније види у док. бр. 111.**

Od Korpusa 19/IV

Na našim frontovima nema promena.
Za vreme ofanzive na Podgrmeč neprijatelj je u Januaru i Februaru učinio ova zverstva: ubio 3370, nasilno odveo 1229, živih spalio 229 lica, proveo 1256, nestalo 493 lica, opljačkao ili uništio 2154 goveda, 1388 konja, 4426 ovaca, 1963 svinja, 10600 kokoši; u vagonima namirnica: kukuruza 36, pšenice 8, pasulja 8, krompira 18, masti 2, sirovog mesa 3, stočne hrane 45, raži 5, spalio 1142 kuće i 1134 pojata.

<t>0T0K0nnja **flOKywenTa 6p. 108**

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА О ПРИПРЕМАМА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ КОВРЕН[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
19-1V 21.30

ШТАБОВИМА БРИГАДА

1. — Врховни штаб доставио нам је данас радиогра.м са следећим наређењем:

„Под вашом командом са III Крајишком и III Санџачком бригадом одмах предузмите наступање правецм Челебић—Коврен са задатком избијања на Коврен. Тај покЈрет извршити у две упоредне колоне и то: Са!нџачка правцем Челебић—Бобово—Глибаћи—Крупице—Коврен; а III Крајишка бригада правцем Челебић—Мељак—Хоћевина Подпеће—Маоче—Вруља—Коврен.

Обе колоне у току локрета да буду у сталној међусобној вези. Са бригадама се задржати на простору Вруља—Козица—Коврен—Блишково. Очистити сва сета јужно од линије Пљевља—Михајловићи, извршити .мобилизацију и успоставити власт.

Прва пролетерска бригада остаје на простору Чајниче—Ковач [Пл.], с тим што поред обезбеђења од Пљеваља и Горажда чисти јачцм деловима села северно од Чајнича као и она западно и северно од Пљеваља. Обезбедити радио везу са I Пролетбригадом.

VII Крајишка бригада под Пековом[2] командом прелази Тару и дејствоваће према Жабљаку и Језерима, садејствујући IV Црногорској бригади, која наступа правцем Горанско—Шавник.

Фоча у блокади и даље од II Далматинске бригаде.

II Пролетерска бригада покушаће прелаз преко Узлупа у Пиву да олакша VII Крајишкој бригади."

2. — У току 18 о.м. по подне и ноћи 18/19 о.м. примећен је долазак непријатељски.х колона у Горажде.[3] Према

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 53/1, к. 709.**
[3] **Пеко Дапчевић**

још нелотпуним подацима непријатељске колоне су састав љене од Немаца, усташа и домобрана. Данас пре подне једна непријатељска колона кренула је од Горажда левом обалом уз Дрину у правцу Осанице. Данас по подне прешле су из Горажда на десну обалу Дрине две непријатељске колоие од по 80 људи и једна се упутила низ Дрину, а друга уз Дрину, на правцу које се је колоне чула борба око с. Биљин (3 км. западно од оштре окуке на цести у Поткозари). Још не располажемо детаљним подацима из којих би се дала проценити непријатељска намера.

3. — На основу горњег наређења В.Ш. а према створеној ситуацији

НАРЕЂУЈЕМО

а) Штаб I брнгаде орнјентисаће главнину **(Јвојих** јединица на сектор према Горажду, у току ноћи испитати и известити о новоствореном стању на правцу од Горажда, па — уколико је непријате.% са те стране отпочео са озбиљним иродором — са својим јединицама и у садејству са III батал>оном VI бригаде[4] затвориће тај правац настојећи да непријатеља протера преко Дрине. У овом случају на правцу Метаљка—Ковач [Пл.] оставити само мање снаге.

Уколико би се ситуација према Горажду стабилизовала, тј. уколико непријатељски покрети на ову страну Дрине немају озбиљнији и трајнији карактер, I бригада преузеће задатак постављен горе наведеним наређењем В.Ш., одржавајући у лево везу са јединицама VI Босанске бригаде, а у десно тражити везу са групом[5] ове Дивизије која продире ка Санџаку. Одржавати везу и непосредно са В.Ш., обзиром да за сада не можемо обезбедити унутарњу радио везу.

На сектору I бригаде остаје Дивизијска болница, која ће се у току сутрашњег дана и ноћи пребацити у с. Мочевићи—Рудници—Планско. Даљу заштиту ове болнице преузима I бригада.

б) Штабовн III Санџачке и III Крајишке бригаде изврш«ће припреме за покрет за иродирање горе наређеним правцем, тј. у правцу Коврена. У том циљу III Санџачка бригада задржаће се на достигнутој просторији, а овом Штабу доставити извештај преко III Крајишке бригаде о свом распореду и ситуацији на том терену.

III Крајишка бригада такође ће се задржати на достигнутој просторији, с тим што ће упутши један батаљбн

на просторију Петине—Војтнне—ЦЈуле, тј. на просторнју где је до сада — према последњем нзвештају — била VII Крајишка брнгада.

Са овом групом од две бригаде ићи Не и Штаб дивизије. Претпостављамо да ће покрет ка циљу постављеном за ову групу отпочети најкасније у току 21 априла; за ово ће следити накнадно детаљније наређење.[6]

Штабови ове две бригаде одмах ће се међусобно повезати.

Штаб III Крајишке брнгаде има држати у Викочу једну своју јединицу која ће уједно бити и веза за овај Штаб дивизије.

в) VII Крајишка бригада одмах ће предузети покрет ка месту Узлуп ради прелаза Таре и дејства према Жабљаку и Језерима. Штаб ове брнгаде одмах ће тражити и успоставити везу са Штабом II дпвизије (другом Пеком Дапчевићем), од кога ће добити конкретна наређења. Имати у виду обавештење В.Ш. да ће II Пролетерска бригада покушати прелаз преко Узлупа у Пиву да би олакшала овој — VII Крајишкој бригади.

г) Брдска батерија са једним топом 75 мм и једним топом 65 мм ићи ће у саставу групе која продире ка Санџаку. Овај Штаб издао је наређење одељењима оба топа да одмах крену за Викоч и да се јаве Штабу III Крајишке бригаде. Штаб III Крајишке бригаде задржаће их привремено под својом командом.

Један топ 75 мм остаће под командом Штаба I Пролетерске бригаде, који ће га снабдети послугом и товарним грлима, оспособити за дејство и покрет.

д) Заплењенп ратни материјал, муниција и храна прикулиће се на сигурном месту на сектору I бригаде, одакле се ово има од стране одређених лица, уз помоћ Штаба I Пролетерске бригаде, упутити болници и јединицама према извршеном распореду.

ђ) У случају битне измене ситуације према Гојзажду, имати у виду могућност промене постављеног задатка за Кра.јишку и Санџачку бригаду, те ради тога ове бригаде морају бити у сталној вези и са нама и међу собом.[7]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив	**Наштадив**
Фића	**Васа**

[6] **Види док. бр. 118.**
[7] ***Ово*** **наређење није извршено, што се види из док. бр. 118.**

П. С.[8] — Штаб III Крајишке бригаде упутиНе приложена писма штабовима VII Крајишке и III Санџачке бригаде по својим куририма и поред људства из тих бригада које је стигло са овим наређењем.

Бр. 430
19-1У 1943

Примљено знању
у архиву

Кнт

БР. 112

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА КОЈЕ СУ ВОЂЕНЕ У ВРЕМЕНУ ОД 3 МАРТА ДО 16 АПРИЛА 1943 \ ГОДИНЕ[1]

Ш Т А Б
V Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Бр. 21/43
Дне 19. IV,/1943 год.

ШТАБУ I БОСАНС.КОГ НОУ КОРПУСА

На положају

Достављамо вам извјештај о акцијама јединица ове дивизије од 3. III. 1943 г. до 16. IV т.г.

Распоред јединица на дан 16 марта био је сљедеки:

I бритда:

на сектору преко Врбаса—Централна Босна.

IV бригада:

на положајима око Рибника, Книна и Петровца.[2]

// бригада:

ставила се под команду 3 марта т.г. и била на положајима Рибника, Бравског и Петровца.

16. III I бригада водила је борбу са усташама и четницима на Клупама и око с. Дубраве. Непријатељ је био

[8] У оригиналу накнадно дописано.

[1] Оригина^л, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/7, к. 781.

[2] Босанског Петровца

разбијен[3] и враћен у Теслић, Тешањ и Жепче. При нападу на Клупе успио је побјећи Лазо Тешановић,[4] остављајући чизме и одијело.

22. III т.г. извршен је напад на четничке концентрације у Масловарима и Борцима, којом је приликом заробљено 11 четника, а четници Мишића, плашећи се нашег напада, побјегли су преко Врбаса.

Од 23—26 III т.г. вођене су борбе на просторији Булетић, Прибинић, Клупе, Масловаре, Врбањци, Орахова,[5] Голо Брдо, Скендер Вакуф, Жнвинице са циљем опкољавања и уништења четника, али овај маневар није успио из разлога што батаљони IV одреда нису напали чбтнике с леђа већ фронтално, чиме је створена четницима могућност да се извуку. У овим борбама заробљен је четнички командир Средо Јотановић, а убијен његов замјеник и још 10 четника.

29. III т.г. вршен је напад на Котор Варош, који је дјелимично успио, а ради задоцњења извјесних снага није успио у потпуности. Заробљено је 29 домобрана, а убијено 5 Њемаца и око 30 домобрана. Од оружја заробљено око 6.000 метака, 20 карабина и 30 бомби.

31. III т.г. непријатељ[6] је поставио засједу у висини коте Јакотине у јачини једне бојне и припустио наш један батаљон на 20 метара и дочекао бомбама, али су нашн одмах прешли на јуриш и у тој борби разбили непријатеља, заробивши 20, убивши око 20 и ранивши око 30 непријатељских војника. Заробљен је ^едан Њемац. Заплијењено је 19 карабина, један п.митраљез, једна стројница и око 30 бомби. Наши губици један мртав и 3 рањена. Истог дана код јаворанске школе при нападу од стране четника убијено је 10 а рањено 30 четника и четнички напад потпуно одбијен.

Од 4—6. IV т.г. IV бригада:

'водила је борбе у Книнској Крајини у заједници са X Крајишком бригадом и двије личке, којом је приликом очишћена Книнска Крајина од четника и непријатељу су нанесени сљедећи губици: убијено око 60 четника, рањено 70, заробљено 168 четника. Заплијењено је 5 п.митраљеза, 151 карабин, 12.300 метака, 42 бомбе. Наши губици: 4 мртва, 4 теже рањена, 8 лакше рањених, а 2 несгала (ово само IV бригада) 80 Италијана убијених код Книна.

[3] Опширније о овим борбама види у тому IV, кн>. 11, док. бр. 345.
[4] Лазо Тешановић, четнички командант. 1946 године убијен као одметник од органа народне власти.
[5] Доње Орахово
[6] Види док. бр. 168.

Од 4—6. IV т.г. II бригада:

водила је борбу са три бојне Нијемаца и четницима на Црквеном, Осоју, Врбљанима. Непријатељ је успио да заузме поменута мјеста, а исти непријатељ је доцније ушао у [Вос.] Петровац.[7]

9. IV т.г. вођена је борба од стране IV бригаде на Меденом Пољу и једног батаљона II бригаде на Рашиновци. Непријатељ је дочекан из засједа и нанесени су му велики губици, а послије подне истог дана III батаљон IV бригаде опколио је и потпуно уништио једну сатнију. Укупни непријатељски губици тога дана били су 150 мртвих, око 90 рањених и 16 заробљеннх. Заплијењено је 10 њемачких п.митраљеза (шараца), 2 бацача, 65 пушака и другог ратног материјала, оборен један авион.[8]

10. IV т.г. IV бригада разбила је једну непријатељску колону[9] код Оштреља нанијевши непријатељу веће губитке. Заплијењено је 22 товарна коња са пуном опремом.

11. IV т.г. јединице II бригаде у засједи дочекале су једну колону непријатељске војске на Пауновцу и уништиле 3 мотор-бицикла, 3 бицикла, 7 камиона. Убијено је 36 Нијемаца, а веКи број рањено. ЗаЈ>обљен је материјал, већином намирнице из камиона, а бензин и камиони спаљени.[10]

15. IV т.г. вођена је борба са непријатељем[11] који је продро у Оштрељ **од** стране IV бригаде, којом је приликом убијено и рањено 30 непријатељских војника, заробљен један Њемац и заплијењено 6 пушака.

Сем овога I Крајишка НОУ бригада на сектору преко Врбаса скоро сваког дана водила је борбе са мањим четничким бандама.

У прилогу вам достављамо извјештај[12] X Крајишке НОУ бригаде о акцијама на Книнској Крајини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	**Командант**
И. Матерић[13]	С. Родић[14]

[7] Влди док. бр. 199 и 203.
[8] Огппирније о овим борбама види у док. бр. 61, 103, 210, 213 и 218.
" Из састава 741 пука 114 ловачке дивизије
[10] Види док. бр. 213, 218 и 221.
[11] Јединице 114 ловачке дивизије
[12] Поменути извјештај Редакција није пронашла.
[13] Илија

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАТВАРАЊУ ПРАВЦА ПРЕМА ТРНОВУ И СТАЊУ У ШЕСНАЕСТОЈ НОУ БРИГАДИ[1]

19 априла 1943 год.
Крбљине

Друже Велимире,[2]

После нашег телефонског разговора о евентуалном покрету Немаца у правцу Трнова ја сам ти рекао да ова XVI бригада нема за сад никаквих снага да би могла да даде ма какав отпор. Приликом акције у селу Боријама ова је Бригада требала да даде извесну снагу, па је једва успела да прикупи око 65 људи и то свега кувара, коморџија и осталих који се не рачунају у борачко људство. Ради ове акције стража на Рогоју морала се је да смени људством противколске батерије и батерија је могла једва да даде 12 људи.

За бар колико толико успешну посаду и одбрану Рогоја и положаја на Рогоју потребно је имати 60 људи. Онолико колико сам ти у раније достављеној скици назначио.

Поред овог правца из Трнова у обзир би могао доћи још један споредни правац из Црне Ријеке преко села Драгомилића који води од Делијаша. На том правцу сада патролира муслиманска милиција и долази до самог села Драгомилића.

Најмањи покушаји акције у правцу Рогоја или Драгомилића XVI бригада услед немања снага не би била у стању да заустави и на краће време, чиме би се довеле у опасност све наше болнице и установе до самог Калиновика.

Јучер је био овде командант једног батаљона из Мајевичке брнгаде друг Миљенко Цвитковић,[3] па је и он сам, размотривши карту, увидео да би требало правац Рогоја и Драгомилића озбиљније затворити. Сагласили смо се да по вашем одобрењу његов батаљон померимо у село Му-

[1] **Ориганал, писан на машини, латикицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17—2, к. 9.**
[2] **Велимир Терзић**

шиће да би на тај начин имали могућности да правце затворимо дотле док се људство XVI бригаде не опорави. Ако не би било могуће да се пребацн цео батаљон, да се онда пребаци бар једна чета у село Мушиће и да би на тај начин добили колико толико појачање за посаду Рогоја. На овај начин би некако могли да створимо две смене по 30 људи за посаду, а ово би људство попунили тешким пешачким оружјем, чиме би постигли приближно јак ватрени застор на линији одбране. Ово ја мислим да би било потребно ради стварања могућности поседања другог положаја на Звијезда и Крбљина чиме би се постигло време бар од једног дана. Друже Велимире, ја ово нисам хтео путем телефона да расправљам из чисто конспиративних разлога, јер сматрам да ситуација није тако критична, а телефонисти би били у стању прислушкивањем из овога које какве закључке да изведу. Зато ти по овом питању размисли и потражи по потреби и мишљење друга Старог[1] па донесите одлуку. Ја нисам довољно оријентисан о општој ситуацији колико ти и ти ћеш на сваки начин боље моћи ценити да ли постоји потреба да се овај предлог усвоји. Чуо сам да су се неки четници пробили у правцу "Фоче. Шта је ту опет у ствари тачно не знам. Координација наших снага са ове стране Дрине и са оне била би јако отежана у случају да Немци управе свој напад преко Горажда. Извиђање њихове авијације јучер у правцу Фоче и околине мало је сумњиво, али ја ипак не верујем да би они имали неких ширих офанзивних намера у правцу Фоче сем једине намере да заштите железничку пругу Сарајево—Вишеград.

Ти наравно боље познајеш ситуацију, а имаш и јачих иодатака од мене, па донеси одлуку по овом питању.

Другарски те поздравља са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

друт Воја[3]

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ГРУПЕ ВОЈВОЂАНСКИХ ПАРТИЗАНСКИХ УДАРНИХ БАТАЉОНА ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ЗА ПЕРИОД ОД 18 ФЕБРУАРА ДО 19 АПРИЛА[1]

Ш Т А Б
ГРУПЕ ВОЈВОЂАНСКИХ
ПАРТ. УДАРНИХ БАТАЉОНА
Бр. службено
19 април 1943 год.
Положај

Оперативни извештај
Г.В.П.У.Б,

Доставља се оперативни извештај Групе П.У. батаљона у времену од 18 фебруара до 19 априла 1943 године.

18 фебруара 1 батаљон се налази око с. ПетковиН, а II батаљон око с. Лимуновић[2] (Оба ова места су засеоци Горње Чађавице). Батаљони су искористили овај дан за одмор и сређивање.

Око 16 ч. дошао је извештај да је сатнија која се налазила у драгаљевачкој касарни крбнула за Бијељину заједно са целокупном комором. Један батаљон момбинован од Сремаца и Мајевичана, који је био најближи, у трку' је изашао на цесту, где је стигао у задњем мо.менту и после кратког пушкарања заробно је скоро целу сатнију. Претходница је успела само да умакне. Заробљено је 90 домобрана, 2 официра и 3 подофицира. Они су, пошто су саслушани и пресвучени, пуштени. У овој акцији заплењено је 80 пушака, 7 пушкомитраљеза, 2 тешка митраљеза, 4 митраљете (пикавца), око 5.000 метака, 70 ћебади, 70 шат. крила, одела, обуће и друге ратне спреме. Заплењено је затим 4 кола са бодљикавом жицом којом је била ограђена касарна. Жица је бачена у реку, а коњи и кола дати су сељацима.

Данас је стигла из Срема једна група од 350 ненаоружаних другова. Нови другови су раздељени по батаљонима (нашим и мајевичким), где ће остати док се не наоружају, и потом ће бити образовани нови батаљони.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15—2, к. 9. Посљедње странице документа Редакција није пронашла.

[2] Хан Лиминовић

19 фебруара батаљони су извршили покрет у циљу за)зимања нових положаја. I батаљон се сместио код с. Г. Чађевице. а II \\ Г. Драгаљевцу. Обезбеђење од Бијељине, Кораја, Брезовог Поља и Угљевика је извршено.

20 фебруара батаљони су остали у истим кантонманима и на истим положајима. Овај дан је искоришћен за одмор и срећивање. Врши се војна обука са новим другови.ма, а тако исто и са старим.

21 феб. батаљони остају на истим положајима. Врши се практична и теоријска војна обука. Издата је заповест за покрет и акцију за следећу ноћ.

22 феб. сви батаљони су извршили ноћни покрет у правцу Тобут—Прибој. Покрет је извршен у три колоне а у циљу претреса и чишћења Богутова Села од четника Јеремије Лазића.

I батаљон, који се кретао у левој колони, заробио .је у овој акцији 10 четника, а неколико четника је погинуло. Од 10 заробљених четника 6 је пуштено, а 4 стрељано пошто је доказано да су убијали наше другове. Заплењено је 10 пушака.

II батаљон, који се кретао у десној колони, није наишао на четнике све до с. Вукосавци, где је требало да заузме положаје. После кратког пушкарања четници су побегли.

После завршене акције I батаљон је заузео положаје: Дебелац[3] (к. 360) — (к. 297) — с. Пељаве. 11 батаљон је заузео положаје на Светлици и Каменити Брду код села Вукосавци.

У овој акцији мајевички батаљони су заробили 20 четника.

23 феб. батаљони остају у истим кантонманима и на истим положајима. Дан је искоришћен за одмор и срећивање.

24 феб. батаљони су извршили покрет у две колоне. Једна колона састављена од мајевичких батаљона и митраљеске чете извршила је покрет правцем: Поповићи[4]—Г. Прибој—Бријест—Обршине—Романи—Равни Завид. На Бријесту ова је колона нашла убијеног партизана курира из Шековића од Штаба VI бригаде,[5] кога еу убилн четници 2 сата пред долазак наше колоне на ово место. Поводом овог мучког убиства ухваћено је 8 четника, од којих је 5 стрељано пошто се доказало да су учествовали у овом убиству.

Друга колона састављена од I и II батал>она извршила је покрет у правцу: Мићић Хан—Горњи Прибој Бријест—Обршине. I батаљон се сместио у с. Обршине а II у с. Савићи и Преловина.

Добили смо извешта.ј да је наш III батаљон, који се налазио у VI бригади са још 2 батаљона те Бригаде, дошао на Мајевицу. Послати су курири да ухвате везу. Батаљони остају на истим положајима. Дан је искоришћен за одмор и срећивање. Ухваћена је веза са III батаљоном и са замеником команданта VI бригаде.[6] Он нам је саопштио да се III батаљон враћа нашем одреду те је тако тај батаљон од данас под нашом командом.

Одржано је саветовање између претставника Штаба за Б.Х.," VI бригаде, Мајевичког одреда и нашег одреда. У дискусији се расправљало о наређењу[8] В.Ш. које .је издато 22 о.м. преко радио станице „Слободна Југославија". Донето је решење да на извршење задатка пође са VI бриагдом један мајевички батаљон и наш II батаљон.

26 феб. батаљони су извршили покрет у правцу с. Баре—Пилица. По доласку на нову тернторију I батаљон се сместио у Г. Пилици, III батаљон је остао у с. Брђани и. Манастиру Тавна а II батал>он је остао у Преловини, одакле ће кренути у састав VI бригаде.

27 феб. батал>они остају у истим кантонманима и на истим положајнма. Дан је искоришћен за одмор и чишћење, а исто тако је вршена и војна обука.

Одржан ,је састанак штабова одреда на коме се днскутовало о даљем раду и акцијама. Решено је да се разоружају четнички батаљони Трише Лазића и Трифуна Петровића, који су привидно прешли у Народно-ослободилачку војску. У прилогу >œ доставља образложење за овакво решење у виду саопштења Штаба Мајевичког одреда.

28 феб. батаљони остају у истим кантонманнма и на истим положајима. Време се искоришћује за одмор и срећивање и за припреме" за претстојеће акције.

1 марта баталзони су изври/или покрет у три колоне. Јужна колона у саставу I мајевичког батаљона, наш I батаљон и митраљеска чета кренула је око 12 сати у правцу Кисељака и Јасенице, где се смешта и обезбеђује. Задатак ове колоне је да у току сутрашњег дана разоружа бата.г>он Трише Лазића. Северна колона коју је сачињавао наш III

*** Милош Зекић**

[7] Главни штаб НОВ и ПО за Босну и Херцеговину

[9] Односи се на покрет Шесте источнобосанске НОУ бригаде у сзстав главних снага Народноослободилачке војске. Види том IV, књ. 11, док. бр. 140.

батаљон кренула је преко Трнове и Сухог Поља за село Загони. По доласку батаљон се смешта и обезбеђује од Угљевика и Бијељине. Овај дан је искоришћен углавном за одмор. Извршене су припреме за извођење акције рушења пруге Угљевик—Бијељина, која ће се извести идуће ноћи.[1']

У 8 ч увече батаљон се кренуо са зборног места на место где Не се извршити акција. Око 10 сати батаљонј је стигао на- место.

Извршена је акција рушења пруге на прузи Би.јељина—Угљевик између жељ. станица Јабануша и Сухо Поље. У акцији су учествовали сељаци из околних села. Ови су сељаци били одушевљени 11 радили су вредно и пожртвовано.

Сама акција је у потпуности успела без узнемиравања од стране непријатеља. За време акције извршено је обезбеђење од Угљевика и Бијељине. У времену од 10 сати па до 1 по поноћи потпУно је разрушено око 350 метара жељ. пруге. Доњи строј је потпуно разрушен. Резервни[1] прагови који су били на станици Јабануша, која је спаљена у прошлој акцији, спаљени су. Исечене су т. т. бандере на дужини од 2 км. Жице су закопане а чашице излупане.[10]

Пре ове акције у току дана једна наша јединица ухватила је усташког и четничког шпијуна Вају Наранџића. Пошто је саслушан и кривица доказана стрељан је. Његова имовина је конфискована.

2 марта III батаљон извршио је покрет у Г. Чађавицу. Овај дан искоришћен је искључиво за одмор. У засеоку Јокићи одржана је конференција са сељацима. Присуствовало је око 40 људи. Разоружани су батаљони Трише Лазића и Трифуна Петровића. Разоружано је 160 четника а њих 70 са ТрифУном Петровићем приступило је Мајевичком одреду. Од ових је идуће ноћи дезертирало око 30.

Добитком пушака од разоружаних четника наоружано је све наше ненаоружано људство.

3 марта III батаљон је остао на истом месту све до 20 сати. Јединице су искористиле време за одмор. У 20 сати батаљон је извршио покрет у правцу Обарска. Успут је ухваћен четнички бандит Љубо Матић, који је пљачкао и убијао наше симпатизере. Код њега је нађена пушка и 60 метака. Он је по одлуци преког суда стрељан. БатаљоН се сместио у засеоцима села Обарске, где је преноћио.

Мајевичкн батаљони су извршили покрет за Шековиће, где ће ићи са VI бригадом на извршење задатка према наређењу В.Ш.[11]

I батаљон је извршио покрет у правцу Трнова—Загони.

4 марта III батаљон је извршио покрет према прузи Рача[12]—Бијељина. Стигао је у село Даздарево близу пруге око 20 сати.

Извршена је акција рушења пруге и препада на воз. Воз је наишао на разрушени део пруге у 21,30 сати. Једна јединица баталлна отворила је ватру али не у воз већ изнад њега. Из воза није дат отпор. Заробљено је '36 до.мобрана и 1 поручник. Цивила је било око 50. Побегла су 2 официра. Заплењено је 20 пушака (неки домобрани нису имали оружја), нешто муниције, 1 митраљета, 130.000 куна и других разних ствари које су биле у возу.[13]

Међу домобранима се налазио један усташа, који је стрељан.

Осим овога разрушена је пруга на неколико места и исечено је доста т.т. бандера.

I батаљон је стигао у Г. Чађавицу и сместио се у с. Јокић а Савић на друму Бијељина—Брчко. Овај батаљон је дочекао 1 теретни аутомобил са сувим шљивама у коме се налазио 1 усташа и неколико муслимана. Заплењено је око 8.000 кг шљива. Муслимани су пуштени, усташа је стрељан, а камион је уништен.

5 марта III батаљон је кренуо из Даздарева у 2 сата по поноћи у правцу Црњелова.[14] Батаљон се за^ставио на по пута, у Д. Обарској, због премореност људства. Овде су се борци у току дана одморили и око 16 часова батаљон је кренуо за Д. Црњелово, где је стигао око 19 часова.

Добилн смо извештај да је на место акције дошло око 100 усташа. Претресли су с. Даздарево и одвели из њега 8 људи.

Штаб одреда је издао наређење о формирањ^' IV батаљона. У батаљон су ушле 2 чете старих и 2 чете нових бораца.

I батаљон је остао у истим кантонманима. Врши се војна обука.

[11] Види том IV, књ. 11, док. бр. 140.
[15] Срем. Рача
[13] Види том IV, књ. 11, док. бр. 345.
[14] Г. и Д. Црњелово

6 марта III батаљон је остао у Д. Црњелову до J4 часова. Тада је кренуо у правцу Ср. Драгаљевца. Смештио се у засеоцима ЈокиК и Савић.

I и IV (новоформирани) остају у истим кантонманима. Врши се сређивање батаљона и војна обука.

Наше акције у овом раздобљу биле су уперене углавном против окунатора а мањим делом на хватање и разоружавање мањих четничких група које су се још задржале на овом тереиу. Једина већа група четника налази се у Богутовом Селу под командом Јеремије Лазића. али њих је тешко похватати, јер чим им се наше снаге приближе они беже у утврђени Угљевик и ставе се под заштиту хрватске војске.

Наше акцнје су биле нарочито уперене на главне комуникационе везе. Акцијама које су вршене у том правцу скоро је потпуно обустављен саобраћај за непријатеља на цести Бијељина Брезово Поље, а потпуно на цести Бијељина Јања, Бијељина Корај и Бијељина—Угљевик.

Здравствено стање се иобољшало. Епидемија тифуса је углавном сузбијена. Било је 2 смртна случаја.

Одред је доласком III батаљона комплетиран. Батаљони су попуњени новим свежим људством.

II феб. умро је од запаљења плућа командант III одреда III оперативне зоне Лужајић Станко (Милан-Маријан). Његовом смрћу наш одред је изгубио оданог борца за народно ослобођење и способног команданта.

У ноћи 8 9 марта јединице нашег III батаљона извршиле су рушење пруге Бијељина—Угљевик.[15] Жељезничка пруга је разрушена код жељ. станице Јабануша у дужини од око 800 мет. Око 300 шлипера је запаљено, 30 шина пзвијено. Скретниа на станицн Јабануша је разорена, а темељ пруге делимично раскопан. За време вршења ове акције биле су постављене заседе од правца Бијељине као и Угљевика. Ненријатељ нас никако није узнемправао.

12 марта наш I батаљон, који се налазио на кантоновању у с. Д. Црњелову, водио је борбу сћ три сатнпје домобрана који су покушали да уђу у село. Јединице I батаљона пдртерале су домобране, који су се повратили за Бијељину. Истога дана око подне покушали су четници да изненаде једну нашу заседу на цести Бије**.Ђина—**Корај. После кратке борбе заседа је успела да их растера.

22 марта. Током данашњег дана као н ирошлих дана прикупљају се подаци о четницима (и то о Зекиној групи) у цнљу извршења напада на исту. Ноћу 22 23 марта је-

динице Г.В.П.У.Б. извршиле су напад на Богутово Село, једно од преосталих четничких упоришта и база на Мајевици.

Напад је извршен у две колоне. Лева колона, коју је сачињавао наш Трећи батаљон, вршила је претрес источно од дела Богутовог Села, које се налази непосредно уз Угљевик. То су засеоци: Прокош, КошариКи, Брђани, Сарије и Јабланград. По извршеном претресу ових махала III батаљон је ноставио положаје према Угљевику.

БР. 115

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ САНЏАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА ПРОСТОРУ ЧЕЛЕБИЋ — УЗЛУП — ЗЛАТНИ БОР — ЗАВАЈИТ[1]

Ш Т А Б
III САНЏАЧКЕ Н. О. У. БРИГАДЕ
19 априла 1943 год.

I

Извјештај о борбама од 15 до 18 априла т.г. на простору Челебић—Узлуп—Златни Бор—Завајит

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ УД. ДИВИЗИЈЕ

Послије преласка р. Дрине и овлађивања Златним Бором наша бригада је била добила задатак да затвара правац од Шћепан Поља и штићења леђа наших снага код Фоче. У томе циљу ми смо извршили сљедећи распоред наших снага: I батаљон на простору Бастаси—ШНепан Поље, IV батаљон на простору Узлуп—Златни Бор, II батаљон на простору Хочево—Челебић и V батаљон у с. Подгају и Фалишима. Ове снаге имале су да извиђају и обезбјеђују се од сљедећих праваца: од Шћепан Поља, Узлупа, Веленића—Мештровца—Бббова. Челебића—Крње Јеле—Коњског Поља, Челебића—Војтине—Мељака и од Викоча.

Јачина наше бригаде износила је тада свега око 350 бораца, са који.ма смо морали запосјести сав овај простор.

Батаљон са Челебића извиђао је до Мештровца и до Попова Дола у правцу Мељака, те ухватио везу са герилама у Оиштини мељачкој. Извиђања у тим правцнма прикупила су непотпуне податке и сасвим погрешне, тј. да се на простору Бобова не врши никакво нагомилавање четника, нити да они имају из тога правца офанзивне на.мјере. Међутим, у току 14 ов.м. неиријатељ[2] је пребацио преко Тепаца јаке четничке снаге из Црне Горе, као и преко Косанице на Бобово те из Санџака на Мељак у циљу напада на нас.

Рано 15 ов.м. непријатељ (четници) наступио је пз три правца: Слатина—Мештровац — Веленићи—Велика Раван, Коњско Поље—Рајковићи—Крња Јела—Вишевина и Куново —Јечмиште. Из правца Кунова—Јечмишта непријатељ се појавио послије подне. По.јава непријатеља је била изненадна, и због недовољне будности изненадила II батаљон који је имао једну чету у Челебићу, а једну у Хочеву. Негпријатељ се појавио најприје на Вишевини и одјурио са ње патролу II батал>она. Чета из ЧелебнНа покушала је одмах противнападом да одбаци непријатеља са Вишевине, алн није успјела. Одмах затим непријатељ преко В. Равни напао је и на десно крило II батаљона. Послије 3—4 сата борбе II батаљон се повукао од Челебића ка косама сјеверно од Дражева и код Врбице. Још у току ове борбе наређено је одмах V батаљону да се избаци у с. Јечмиште и обухватом непријатељског десног крила протјера непријатеља са Вишевине, што је он покушао са три вода, док му је један био код Викоча. Покушај и поред борбе до саме ноћи није успио, јер је непријатељ снагама сјеверно од Јечмишта (правац Куново—Јечмиште) приморао ове снаге да се повуку на коту 1022 код Днкања и Вакуфа. Одмах по отпочињању борбе наређено је и IV батал>ону да нзбаци једну чету на Илијину Главу и ојача десно крило II батаљона, док је једна чета остала према Узлупу.

Тога дана увече наше снаге према непријатељу су остале на положајима Илијина Глава—Врбица—Вакуф—Дикањ и са једном четом према Викочу код Тврдаца, ради заштите из тога правца, пошто је осмотрена једна колона од око 150 четника да се упутила од Јечмишта за Викоч.

Око 13 часова извијештен је Штаб дивизије о ситуацији и предложено да се батаљон Далматинске бригаде из с. Потпећа упути на правац од Викоча, како би се из тога правца могао употребити и за протјеривање непри-

јатељског десног крила. То је тражено и непосредно од самог батал>она.

Снаге од Шћепан Поља нијесу помјерене, јер нијесмо знали ситуацију на том крилу, а и због тога што тај правац води ка с. Задубљу, гдје су биле болнице.

С обзиром на положаје којима је непријатељ у току дана овладао и наше положаје, а немајући расположиве снаге на лијевом крилу, нијесмо у току ноћи могли да нзвршимо противнапад на непријатеља. Међутим непријатељ је око 2—3 сата послије пола ноћи напао на наше снаге код Илијине Главе од Папкова Дола и на лијево крило код ,Вакуфа и Дикања, на снаге код Врбице напао је мањим снагама. Напад на Илијину Главу је одбијен, али код Вакуфа непрнјатељ је овладао нашим положајима и потиснуо те снаге у правцу Подгаја. Због овога продора и снаге од Врбнце и Илијине Главе су се повукле, тако да су све ове снаге заузеле линију Узлуп—Златни Бор—Јамелине—Подгај са четом код Тврдаца. Око 9 часова 16 ов.м. у с. Завајит стигао је I бат. Далматинске бригаде, који ј,е упућен преко Корче ка Придворицама, по чијем доласку се чета V бата.ЂОна упутила у састав V батаљона код Подгаја—Завајита.

У току овога дана непрнјатељ је главни напад усмјерио на I батал>он Далматинске, а мањи на наше снаге према њему. Код Узлупа је пребацио мање снаге преко моста, који је саградио у току ноћи. Пред ноћ једним снагама одбацио је I далматински батаљон у правцу Троврха и јачим нападом на Јамелине и Златни Бор прво наш 11 батаљсн у правцу Бучије и Зечије Брдо са Јамелине, а затим и IV батал>он са Златног Бора. Нашим батаљонима је било наређено да се у случају непријатељског продора повуку на линију Дебела Љутина Зечије Брдо—Лучево Брдо.

У току ноћи наредио је Штаб дивизије да се предузме противнапад на непријатеља, како снаге Далматинске бригаде (чији је још један батаљон стигао у току ноглИ), тако и снаге II Српске[3] бригаде које су такође требале да дођу. Протнвнапад је заказан за 2 сата послије пола ноћи. Противнапад су предузеле само далматинске снаге у одређено вријеме. Наше снаге нису предузеле напад јер је непријатељ продором преко Бучије прекинуо везу нашег лијевог крила, гдје је био Штаб бригаде и V батал»он, од снага десно. Та веза није могла бити успостављена у току цијеле ноћи, тек је успостављена 17 ов.м. око 9 часова и извршено порр'""}?",? 6ч^зђг>нг) Ро^л"':?';>е крајњег десног

[3] **Пролетерске**

крила иије извршено према наређењу, те је Плијеш остао иепосједнут. Непријатељ је послије одбијања два пута запосјео Зечију Главу, а користећи пропуст на десном крилу и Плијеш. У току дана предузет је напад на Зечију Главу и Плијеш са свима снагама, али нисмо успјели протјерати непрпјатеља, који је противнападом поново наше одбацио са Зечије Главе, док Плијеш није заузиман. Послије тога непријатељ је пред ноћ нападом успио да збаци наше снаге са положаја Слабић на Крушчићко Брдо.

Истога дана послије подне Штаб дивизије упутио је у с. Кундуке III баталлн II Српске бригаде и ставио ,га под нашу команду. У ноћи између 17 и 18 ов.м. Штаб дивизије је наредио општи противнапад.[4] Ми смо извршили напад у 24 часа једно.м колоном на Плијеш (IV бат. и III бат. српскн) и другом колоном на Слијепац—Зечију Главу (остале снаге наше бригаде). Противнапад је успио и наше снаге су одбациле непријатеља са горњих положаја и продужили са гоњењем у правцу Челебића. Најприје је избила лијева колона, која је при избијању на положај убила 47 четника и заплијенила 4 лака митраљеза и 6 п.митраљеза, а затим десна колона, која је убила 35 четника и заробила 8 четника.

Послије тога, и због избијања углавном VII Кр. бригаде[5] у Челебић, непрнјатељ се повукао у правцу Узлупа и Мештровца.

У овим борбама наша бригада је имала 42 мртва и 30 рањених другова.

У борбама на нашем сектору непријатељ је имао најмање 250 мртвих и рањених.

Непријатељ је први дан наступио са јаким снагама које су износнле преко 1000 бораца, а затим је довлачио појачања правцима којима је дошао те преко Узлупа. Према изјавама заробљених четника непријатељске снаге су сачињавале бригаде: колашинска, бјелопољска, три јуришне васојевићке, самостални ибарски одред, дурмиторска бригада, пљеваљска бригада и милешевска бригада. У моменту противнапада на нашем правцу налазиле су се: колашинска бригада, самостални ибарски одред, једна јуришна бригада (Лалића), дурмиторска бригада и бјелопољска бригада. Јачина непријатеља према исказима четника варира **укупно** од 2000—3000.

Борци наше бригаде добро су се држали и залагали, отступање су вршили под јаком навалом непријатеља, често

пута п због нестајања муниције за аутоматска оруђа. Штабови батаљона и команде чета показале су се на висини, осим неки у моменту повлачења другог дана (17 ов.м.), а нарочито се истакла храброст, самопрегоревање, залагање и јунаштво и бораца и штабова батаљона и чета у противнападу ноћу 17 на 18 ов.м., што треба истаћи и похвалити.

Штаб бригаде се одлучио првога дана за онакав распоред и акције пошто му није била позната ситуација на десном крилу, што је очекивао непријатељску акцнју и из тога правца, што се остварило другог дана. Можда су се снаге од Шћепан Поља и Узлупа првога дана могле ивбацити ради ојачања лијевога крила, што не би било одлучујуће, али се то већ другога дана није могло урадити послије надирања непријатеља и преко Узлупа. Одвајање снага са десног крила нисмо могли вршити и ради тога што нам је тај правац нарочито наглашен, и што је његово отварање водило право у наше болнице*

С обзиром на широк фронт на коме је непријатељ надирао нијесмо могли имати свакога момента тачан увид у непријатељску јачину, те нијесмо могли тачно о томе извјештавати Штаб дивизије.

Сматрамо да су наше снаге биле врло мале код оваквог напада непријатеља да би дале друкчији обрт развоја ситуације, те да се једнно могла преузети иницијатива од непријатеља бацањем нових снага на лнјеви бок непријатеља организовано и благовремено.

Можда је Штаб бригаде на моменте оклијевао, што није доводило ни до какве тешке посљедице која би из тога произашла.

У овој акцији заплијењено је !- лака митраљеза и 6 н.митраљеза.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком Начелник Штаба Командант

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БРИГАДЕ, ПОЈАВИ ОБОЉЕЊА ОД ТИФУСА II ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У БИХАЋУ[1]

ШТАБ
VIII КНОУ БРИГАДЕ
дне 19. IV. 1943 г.

ШТАБУ I БОС. Н.О. УДАРНОГ КОРПУСА

Негдје

На сектору којег сада ми држимо (Рачић—Рипачки Љутоћ—Горијевац) иема ништа нарочито. Колоне непријатељске које иду за Врточе и [Бос.] Петровац ријетко иду, а кад и иду имају врло јака осигурања, те им се не може поставити нигдје успјешна засједа.

На Великим Стјењанима био је наш 1. батаљон који је тамо послат по вашем наређењу за заштиту болнице у Мартин Броду. Како се је болница евакуисала из Мартик Брода, ми смо издали наређење да се батаљон повуче у састав Бригаде. Наређење које сте ви упутили Штабу бригаде, да тај батал*он мора остати у Великим Стјењанима до даљњег вашег наређења, примио је политкомесар Бригаде,[2] који је био у 1. батал>ону и није нас нзвијестио 'о том наређењу.[3] Не знајући за ово ваше посљедње наређење ми смо издали горње наређење, тј. да се батал>он повуче у састав Бригаде. Кад смо сазнали за ваше наређење, ми смо одмах упутили III батаљон ове Бригаде и он ће заузети положај који је држао 1. батаљон ноћу дне 18—19 ов.мј.

У овој Бригади наступио је период обољења тифуса тако да Сада у 3 батаљона, који су овдје, има око 70 тежих болесника и око 150 лакших болесника. Новообољелих има сваки дан. Смртни случајеви су ријетки. Досада су умрла 2 друга и једна другарица. Међу теже обољелим

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2—3, к. 775.**
[2] **Народни херој Авдо Ћук. Погинуо 1943 год. између Водјенице и Босанског Петровца.**
[5] **Види док. бр. 103.**

је политкомесар 1 батаљона Ратко Новаковић и политкомесар III батаљона Рецо Терзић.

Успоставнли смо везу са Главним штабом Хрватске и они су нам обећали примити један број теже болесних и рањених другова.

Наш II батаљон, који се налази у Бањи, изв.јештава нас да је на сектор на коме су они били извршена офанзива са 6 бојни из Новога,' Двора, Ивањске и Отоке, али да су они нзманеврисали и нису се нигдје сукобили са непријатељем. Епидемија обољења тифуса захватила је и њих, па су први болесници стигли у Грмеч и ми смо послали по њих да дођу овамо. II батаљон смо такође позвали да дође у састав своје Бригаде.

Везу са Подгрмечом нмамо, и она нас извјештава да се непријатељ не креће никуд са својих старих положаја осим да врши транспортовање од [Бос.] Крупе према [Бос.] Петровцу, према томе непријатељ се налази у Гор.[њој] Сувaји, Гудавцу и Војевцу код Солаја.[4] Мање непријатељске патроле залазе и по шумама и претражују по шуми скровишта оружја. Једна жена им је показала гдје су закопане двије хаубице и непријатељ их је пронашао, али без затварача. II батаљон VI брнгаде налази се у Јасеници.[5]

Везе с дивизијом још немамо, али смо послали курнре да ухвате везу.

Према посљедњим обавјештењима (прије 3 дана) у Бихаћу се налази 1200 Нијемаца, у главном дјеца, и око 300 домаћих са три противтенковска топа и 5 хаубица. Положај држе у унутрашњости града, а од вањских одбранбених положаја држе само Сомишље. Обезбеђење не врше онако како је до сада вршено, па бн се могло покрај њихових стража и у сам град унићи. Терор врше као и до сада само што партизанске породице не дирају, јер се за њих заузи.ма внјеће од 10 људи, међу којима се налази један од оних који је требао бити стријељан па је на суду ослобођен, и он се највише заузима за те породице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политкома
Б. Ђуричић[0]

Командант
Хамдија'

[4] **Сувaја**
[5] **Јасеница (В. и М.)**
[' **Блажо**
[7 **Омановић**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТНАЕСТЕ (ПРВЕ) МАЈЕВИЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ КОЈИ КОНТРОЛИШУ ЈЕДИНИЦЕ БРИГАДЕ И ОБАВЈЕШТЕЊА О ПОКРЕТИМА НЕПРИЈАТЕЉА[1]

Ш Т А Б
МАЈЕВИЧКЕ БРИГАДЕ
19 април 1943 г.
П о л о ж а ј

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Положај

1. На просторији коју контролише наша Бригада нема ништа ново. Наше јединице врше стално Даља извиђања у правцу Црне Ријеке и Јахорине- Корјена. Наша извиђачка одјељења су, за ова два посљедња дана, успјела да похватају мање четничке групе од по 10—15 четника. Међу овим четницима није било никаквог бандита, те смо их разоружали и пустили кућама. Неколико од њих су остали у нашим редовима.

2. Према добивеним подацима од друга Томе Мђе, који се сада налази у Црној Ријеци, ситуацнја у Црној Ријеци, Јахорини и на прузи Сарајево—Вишеград је сљедећа:

Прије неколико дана непријатељска[2] њемачка војска у велнком броју (непознате јачине), са комором, прошла је пругом преко Пала у правцу Вишеграда или Горажда.

У Сарајеву се врши мобилизација за „Вражју дивизију", која нма за задатак да чисти, заједно са Нијемцима и Италијанима, Босну и Херцеговину од партизана. У Сарајево је стнгао и неки муфтија који, путем прогласа, такође позива муслимане у борбу против нас. Прилажемо један летак који је бацан у Сарајеву. Сада у Сарајеву има од 10—15.000 сакупљених у „Вражју дивизију", која ће кроз 10—15 дана вршнти офанзиву.

(Ове податке је друг Томо добио од неког поштеног муслимана).

У Црној Ријеци налази се милиција у јачини од 250—300 милиционера. Милиција је, углавном, скупљена из Црне

Ријеке, Јабуке и Мрежице. Друг Томо Међо је ухватио везу са милицијом и оиа му је рекла да неће пуцати на нас уколико ми не будемо на њих нападали. Што се тиче четничких групица, њих има око 50 људи. Углавном, они се налазе око села Улобића и Подивића. Од четничких бандита у тој групи налазе се Душан Вељо и Шћепан Лучић. На Јахорини налазе се усташе у с. Бистрици, њих око 100.

У Прачи се налазн око 200 Нијемаца, а у Сјетлини око 300. Ово су подаци са којима ми располажемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Косорић Перо

(М. П.)

БР. 118

ПАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДПВИЗИЈЕ ОД 20 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПОСЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА ОКО ГОРАЖДА II ПЉЕВАЉА[1]

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 179
20-IV 8.30

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Непријатељ[2] који је јуче вршио испад из Горажда на десну обалу Дрине вратио се синоћ у град. Наше патроле биле су у делу града на десној обали Дрине где непријат*еља није било, који је — пре.ча изјави сел>ака — изгледа вршно испад у циљу пљачке.

Наше јучерашње наређење[3] мења се обзиром на нове директиве добијене од В.Ш. у смислу којих

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 54/1, к. 709.**
[2] **Види док. бр. 303.**
[3] **Види док. бр. 111.**

НАРЕЂУЈЕМО

1) **I Пролетерска сригада** оста.је на просторији Козара—Чајниче—Метаљка са задатком затварања правца од Горажда и разбијања четничких банди на свом сектору и околном терену.

Према правцу од Горажда бити будан и спреман за ангажовање на том правцу.

Бата.гон ове Бригаде, који је до сада био према Фочи, распореднти и употребити на сада постављеном задатку.

Удесно одржавати везу и наслањати се на III Крајишку бригаду; а улево одржавати везу са VI Босанском бригадом и са њом садејствовати на случај да непријатељ покуша продор од Горажда.

2) **III Крајишка бригада** (која је према последњем извештају ноћу 19 на 20 о.м. извршила покрет ка **Шљуке—** Мељак) одмах ће одмаршовати и поставити се на. прсторију Брвеница—Лисница[4]—Бољанићи, са задатком затварања правца од Пљеваља, извиђања према Пљеагима и разбијања четничких банди на свом сектору и околном терену.

Ова Брнгада да остави у Мељаку једну чету која ће сачекати Дивизијску болницу и остати као њена заштита.

На сектору ове Бригаде биће и део Брдске батерије и то: један топ 75 мм и један 65 мм.

Ова Бригада служиће као наслон I Пролетерској и III Санцачкој бригади, са којима има одржавати сталну и чврсту везу.

3) **III Санџачка бригада**(која је према последњем извештају ноћу извршила марш 19 на 20 о.м. до Мељака) наставиће покрет правцем Мељак—Хоћевина—Потпеће—Маоче. Бригада се има задржати на простору око Маоча са задатком мобилизације бораца, успостављања народно-ос.тободилачке власти и разбијања четничких банди на свом сектору и околном терену.

III Санџачка ослањаће се на III Крајишку бригаду са којом има одржавати чврсту и сталну везу.

4) **VII Крајишка** бригадаодмах ће ухватити везу са другом Пеком[5] на правцу Челебић — Бобово и тек по добијању наређења од њега предузети одговарајуће покрете и задатке са јединицама.

5) Штаб I бригаде упутиће одељење брдског топа 65 мм преко Метаљке за с. Бољанићи. То одељење да изврши покрет до Метаљке одмах, а покрет од Метаљке ка Боља-

нићима тек кад трећи батаљон ухвати везу са III Крајишком бригадом у правцу Бољанића.

6) Одељењу топа 75 мм, које је јуче упућено у Викоч, издао је овај Штаб наређење за даљи покрет ка сектору III Крајишке бригаде.

7) Један топ 75 мм — како је и јучерашњим наређењем постављено — остаје на сектору и под командом Штаба I бригаде.

8) Дивизијска болница извршиће, почев од данас, покрет ка Мељаку по етапама правцем Гувништа—Планско—Поникве—Дубац—Градац—Мељак. Болница ће остати и сместити се у Мељаку до даљег наређења.

9) Дивизиски: економски магацин и магацин убојне опреме преместиће сб и поставити у Мељаку. У том правцу има се евакуисати и сва спрема и намирнице предвиђене за Централну болницу.

10)' Штаб ове Дивизије и Хируршка екипа налазиће се на сектору III Крајишке бригаде. Везу са нама одржавати * што чешће правцем с. Бољанићи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив
Фића

Напггадив
Васа

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ДОЛАСКУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ГОРАЖДЕ И СТАЊУ ОКО ПЉЕВАЉА[1]

[4] ***Ст. поверљив-у!***

ОБАВЕШТАЈНИ ЦЕНТАР
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Дел. бр. 20 априла 1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ
ЗА „ОБ-О"
и
ШТАБУ 1 ПРОЈ1ЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Положај

Од Об. центра 1 бат. I Пролетбригаде добили смо следећи извештај:

„Према добивеним подацима од страже на Дрини у Горажде су синоћ од 18 сати па преко целе ноћи долазили Немци. Девојка коју смо слали на ону страну каже да су синоћ обезбеДили вечеру и спавање .за 50 официра. Њој су забранили прелаз више на ону страну, мада су је до сада стално пуштали да нде на ову и ону страну. У 18 ч јуче дошла је једна група немачких мотоцнклиста било их је приличан број, отприлике оД 30 до 50. Преко ноћи су долазили све више и једна колона се упутила пре.ма Устиколини — да ли ће тамо запосести положај или имају офанзивне намере не знамо. Прилично велик број се појавио више Устипраче на логоровању. Тамо су се појавиле ватре које до сада нису биле. Немцн су дошлн у Горажде на мост — од Дрине — и шетали. Један дио њихове коморе је дошао од Ораховца низ брдо. Кола су ишла читаву ноћ кроз Горажде што до сада није било. Четници из околине Дрине, који су билн побегли, све више долазе и предају се и постављају се на Дрини, на положајима. Њих су приметили нз Устипраче и тукли јуче топом ова брда."

Од 06. центра III Б. I. Пролет. бригаде

„1. Талијанн су повукли све своје снаге из Рудог, Прибоја, Чајнича, Метаљке и Бољанића у Пљевља у састав своје Дивизије, која има седиште у Пљевљима.

2. Са других страна од 17 ов.м. нису добили никаквог појачања. Читаво Пљевље је у блокади. Око града се налази неколико реДова бодљикаве жице, а поље испред жице је минирано — како неки тврде. Улаз у град има само 7 пропуста кроз које се може ући. Ови пропусти се налазе на улицама Пљеваља, и то од Бољанића, Пријепоља, Шавника, 2 цивилна од Хоћевине и још један од Жабљака'. Од 14 ов.м. тешко пуштају народ у град. То дозвољавају само онима који имају легитимације са сликама. Из града се ником не дозвољава излаз напоље. Четницима не дозвољавају улаз у град уопште, већ их нагоне да са вођама држе положаје испред Пљеваља.

Организованих четничких јединица нема у Пљевљима, а такође ни испред Пљеваља. Има их нешто иза Пљеваља, али које су јединице и колико их је не знамо.

3. Проносе се верзије да су 3 авиона непознатог порекла пре неки дан бомбардовали Пљевља. Овај нзвештај је врло непоуздан."

06. центар IV б.[атаљона] I. Пролет. бригаде.

БР. 120

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ ЗА ПРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК О СИТУАЦИЈИ И ПРАВЦУ ДЕЈСТВА УДАРНЕ ГРУПАЦИЈЕ[1]

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 20 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛДВИЈЕ О БОРБАМА ОКО НЕВЕСИЊА И НАПАДУ НА ЛУКАВАЦ[1]

Телефонска депеша

ВЖ[2]

Од 16-1У до јутрос ова Бригада упорно је нападала четнике на простору Бишина—Вележ и успјела их је разбити и бацити у Благај. Поједини наши дијеловн гонили су непрнјатеља до села Битимље—Добрице.[3] Билећка и .Требињска[4] бригада побјегле су својим кућама. Око Благаја остала је још Рогатичко-босанска и Невесињска бригада са укупно" 800 бандита. У ови.м борбам"а убијено је 40 избројаних четника и два поручника. По причању заробљених било их је много више. Заробљено 7 четника. Ми с.мо имали 11 мртвих и 13 рањених.

Синоћ се на Буску појавило око 2000 Италијана и четника, који су почели да се утврђују и пошлн у напад мањим снагама. Противнападом били су одбијени. Наше јединнце ноћас су их поново нападале, али резултат немамо. Данас се борба тамо не чује. Ноћас ћемо извршити напад на Лукавац да би олакшали одбрану Кобиље Главе.

20-IV у 14.30 час.

Начел. Штаба Х Херцег.
бриг. Раде[5] с. р.

[1] **Орипшал, депеша, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 16465.**
[2] **Врховном штабу**
[3] **Вјероватно Ротимље — Дабрице**
[4] **Четничка**
[5] **Хамовић**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 АПРИЛА 1943 ГОД ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЈАЧИНИ И САСТАВУ ЧЕТНИЧКИХ СНАГА ОКО ЧЕЛЕБИЋА И СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ[1]

Ш Т А Б
II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОБ. ЦЕНТАР
Бр. 49
21 априла 1943 године

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ
(ЗА „ОБ-О")

Четничке банде у заједници са недићевцима које су 15 и 16 априла напале наше јединице правцем Челебић—Завајит—Фоча[2] имале су, према изјави заробљеника и праћењу развоја борбе. за циљ пребацивање наших снага на леву обалу Дрине и ослобођење опседнутог талијанског гарнизона у Фочи ради њиховог повезивања са Талијанима. У том нападу учествовале су две васојевићске јуришне и једна резервна бригада, Колашинска бригада, Андријевичка, Бјелопољска, Пљеваљска и Фочански одред са Ибарским **и** Прокупачким одредом Недићеве војске. Свим тим снагама командовао је Павле Ђуришић. Јачина њихова б т а 2.500—3000. Заробљеници су причали да су им старешине говориле да је Дража опседнут и да га морају ослободити. То је изгледа нетачно али свакако тамО има неких четничких главешина, а по свим изгледима, како причају сељаци и како тврди Гојко Крезовић, да је тамо капетан Лукачевић.[3] У ови.м борбама добро су се бориле васојевићске јуришне бригаде као и недићевци-јаворци. Просто су налетали као луди. Били су и напити. Једном командиру[4] из II Пролетерске бригаде који је погинуо на Хумићу четници су извадили очи. Не зна се тачно који су то четници урадили, али изгледа да су неки од Јаворчевих четника.

Када су наше јединице разбиле ове банде, исте су се у највећем расулу повлачиле преко Узлупа и ка Санџаку.

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом налази се у архиви Војноисториског икститута под рег. бр. 42—1, к. 11.**
*** Види док. бр. 97, 98 и 99.**
[3] **Војо Лукаче. ић, убијен у борбама против јединица Народноослободилачке војске.**
[4] **Народни херој Тихомир Матијевић**

Васојевићи су се с ЂуришИћем у правцу Васо.јевића повукли (депеша). Бежали су у мањим групама и иомешани из разиих јединпца. Рањенике су еваклисали преко Мештровца и Узлупа. Од Косанице су их камионима одвозили у Пљевља. Према причању сел>ака који су носили те рањенике могло их је бити до 200 а толико је било и мртвих. И неке мртве су носили на коњима. Од рањених већином су биле „брадоње". У овим борбама рањен је Никола Бојовић у десну руку.

Што се тиче стања у Санџаку, о томе ће вас најбоље обавестити III Пролетерска бригада, односно Прва пролетерска дивизија. Санџачка бригада је ухватила везе са герилцима и позадинцима преко којих може организовати ' добру службу и доћи до тачних података о непријатељским гарнизонима у Санџаку и других потребних података. Обавештени смо од сељака и позадинаца на сектору Мељака да су 18 априла бомбардована Пљевља[5] у два налета. Први пут са три апарата а други пут с два. Бомбардована 'је електрична централа и команда дивизије талијанске као и још неки војни објекти. Једна бомба од 500 кила пала је пред зграду где је био штаб талијанске дивизије. Приликом бомбардовања авиони су бацали и неке летке чију садржину тачно не знају, али се прича да је у њима^позивано српско становништво да изађе из града. Такође се прича да је бомбардовано Рудо и Вишеград, али ово није проверено. Немци су наредили Талијанима да напусте Вишеград и Немци' су га поселн. Када су наше јединице прешле Дрину, четници су насилно мобилисали ом.^адину од 12 до 18 година и повели је пут Коврена с мотивацијом да партизани кољу све од реда. Четници, знајући како је расположење народа а нарочито омладине према нама, често се служе тактиком да мобилишу што више могу из оних крајева са којих они отступају. Ради што боље мобилизације корисно би -било у вези овога забацивање што дубље наших јединица у непријатељску позадину н опкољавање читавих срезова.

Према изјави герилаца Војин Лековић је жив, налазио се на Златару а сада нисмо се могли обавестити где се тачно налази. Исти је лакше рањен.

Друга пролетерска бригада користнла је знаке четника за везу са талијанским авионима па су успели да наведу да талијански авиони баце нзвесне количине двопека и конзерви на њихову територију.

УхваКена су два сељака који су учествовали у извлачењу Енглеза и ђенерала НоваковиКа из Фоче, а то су: Митар Продановић и Раде Радовић из села Пјеловца. Они су на саслушању изјавили: учествовали смо у извлачењу Енглеза и ђенерала Новаковића из Фоче. Целокупну организацију извлачења извео је Спасоје Дакић. Из саме Фоче извео је шу.мар Благојевић следећа лица: 2 Енглеза, ђенерала Новаковића, поручника Недељковића, који је ишао са Енглезима, два нижа официра — један је Никола Шаранац а за другога не знају име. Са њима је изашао Благојевић и његова ћерка Јела. Спасоје Дакић их је довео до на Бакић. Ту смо их чекали поред нас још и стедећа лица: Милован Каробић из Калојања, Ђуро Ковач из Кунова, Милош Ковач из Кунова, Периша Стојановић, Васо Стојановић и Мићо Остојић из Хоћева, Обрад Продановић, Мирко Матовић и Митар Продановић из Пјеловца, Вељо-Спасоје Пеловић из Веленића, Марко Дукић из Потока, Раде Радовић из Фалиша, Сава Митровић — југословенски официр (не знају одакте је), Ненад Матовић из Борја, Раде Гашпарац из Ријеке, Лако Дакић и Перо Дакић из Грднјевића, Мићо Врана, Раде Врана и Недељко Матић из Дрежева. По извлачењу Енглеза цела ова група крила се по Завајиту '(шума Корлат), а после два дана Енглезе је Спасоје Дакић повео према Пљевљима и вратио се без њих. Касније је од стране четника Драже Михаиловића Спасоје Дакић био ухапшен и спроведен у затвор у Колашин под сумњом да је убио за новац Енглезе и у затвору је био месец дана, када је пуштен и дошао овамо са Павлом Ђуришићем када је почела наша офанзива са ову страну Неретве. Ђенерал Новаковић је остао све до нашег отступања, формирао Челебићски батаљон, али је касније ухапшен и спроведен у затвор у Колашин због афере са Енглезима.

Ухапшени се налазе у притвору код II Пролетерске бригаде и тамо ће остати до вашег решења по овом питању.

У прилогу шаље се заплењена четничка архива.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф Об. центра
Раде[5]

(М. П.)

" Јанићијевић-Бомба

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О УПУЋИВАЊУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ПРЕМА ШАВНИКУ[1]

21-IV

II ДИВИЗИЈА

Четврта[2] није пошла својим правцем, већ се налази у Недајну. Издали смо јој наређење преко II Пролет.[ерске бригаде],' која има везу са њом, да крене ка Шавнику и Боану. VII[3] данас прелази Тару.

Енглези бомбардовали Пљевља 17 о.мј. по дану.[1] Дијелови VII прешли Тару јутрос у 5 сати, гдје су дочеканн од мјештанских партизана. Пеко.

Друже Стари,

Не вјерујем да IV Црног. није на своме правцу. То су мање побочнице код Недајна.

Терзић

[1] Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21/13, к. 14 А.

[5] Четврта пролетерска бригада

[5] Седма крајишка НОУ бригада. Бригада је била придодана Другој пролетерској дивизији. Види док. бр. 111.

[4] Бомбардовање нису извршили Енглези, него Нијемци. Види дох. бр. 238.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ОБЛАСТИ ПИВЕ[1]

III ДИВ.

Четници РужиКа и ЂуришиКа на простору Миљковац н на простору Црквице (?) ПишКе (једна реч нејасна)[2] и задати им велики губици, отступили у правцу НикшиКа.

Позадинци заузели Шавник. Дан.[ас] Италијани с четницима правили испад од НикшиКа, од БилеКе. (Мањи део није дешифрован и тражено да се понови)Л Сава.

ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ,[4]

Друже Стари,[5]

1) Тражио сам да се опет понове ове депеше, пошто су веКим делом нејасне — слабо примљене и дешифроване.

2) Што се тиче бављења Павла ЂуришиКа и капетана РужиКа у Пиви — наКи Ке се они у тешкој ситуацији, јер ми држимо све излазе из Пиве. Најзад — јуче се пребацила II Пролетерска на Црквице у Пиву — те Ке се и та банда ликвидирати.

3) Ја мислим да [би] било добро да се одмах упути у Шавник—Жабл>ак Павле Пекић ради организације народне власти и борбе са петом колоном, док би ПолексиК преузео на себе чисто мобилизацију и формирање нових јединица.

С друг. поздравом

Терзић"

у 4 часа

[1] **Оригинал-радиограм, гтисан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21/16, к. 14 А.**

[2] **Примједба шифранта**

[3] **Исто**

[4] **Сљедећи текст је накнадно дописан.**

[0] **Јосип Броз-Тито**

[0] **Велимир Терзић, замјеник начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 21 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ИО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ФОЧА И ПРЕБАЦИВАЊУ РАЊЕНИКА[1]

ШТАБ II ДАЛМАТИНСКЕ
Н. О. У. БРИГАДЕ
21 априла 1943
у 20 ч

Хитно

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Од Штаба наше дивизије добили смо извјештај[2] да Њемци из Горажда наступају објема обалама Дрине ка Устиколини. У вези са овим ми смо наредили нашим батаЈвонима да се што чвршКе повежу са I Прол. бригадом, као и да осматрају правац према Устиколини. Поред тога да буду врло будни да се не би десио испад Талијана] из тврђаве, нарочито у правцу Црног Врха и да тиме загосподаре мостом код Брода, што не смијемо дозволити.

Сви наши батаљонн налазе се на положајима око Фоче.

II Прол. бригада нас извјештава да Ке се рањеници пребацтии на просторију с. Бунови—Завајит и Челебић. Референт санитета наше Дивизије наређује нам да одмах пошаљемо људство и коње за пребацивање дивизијске болнице у с. ГрандиКе. У болници има 150 болесника и рањеника за пренос на коњима и 25 за пренос на носилима.

Мн сада не зна.мо да ли рањеници треба да се чрреносе у једном или другом правцу. Поред тога, ако би наша Бригада преносила те рањенике, морали би упутити најмање 2 баталлна за ношење рањеника (рачунамо по 8 на сваког рањеника). Поред тога потребно је за сваког болесника на коњу или рањеника по један коњоводац. У свим ови.м сели.ма има врло мали број сељака које би човјек могао узети за ношење рањеника, а такођер и коња врло мало. Ми свега у Бригади имамо око 100 "коња (овдје су урачунати коњи који носе бацаче, бацачку муниицју, митраљезе, комору брнгадну и батаљонске).

Вама је јасна ситуацнја око Фоче, с обзиром на овај нови моменат, на нам у вези са тим и издајте потребно наређење.

Молимо да нам што хитније издате наређење, да би га на вријеме и што боље извршили.

Штаб II Прол. бригаде извјештава:

Наши баталлни који се налазе на ШКепан Пољу и Узлупу ухватили су телефонску везу са IV Црногорском бригадом и један је друг телефоном разговарао са Бранком Спасићем. Бранко је казао да је ситуација у Црној Гори одлична и да врше општу мобилизацију до 35 година. На Пиви се налазе наоружани Пивљани. Наши су пребацили десетину код телефона и једну десетину на Узлуп. Однос наоружаних Пивљана према нашима је добар.

Мост на Узлупу је поправљен а наши ће покушати да поправе мост на Шћепан Пољу. Изгледа да је ситуација у Црној Гори заиста добра.

О овоме се извјештавате ради знања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Марко Јурлии

Командант
ЈБубо Вучковић

(М. П.)

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 23 АПРПЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ДА СЕ ПРЕБАЦИ СА СЕКТОРА СТРМИЦЕ НА ПРОСТОРИЈУ ИЗМЕЂУ БОСАНСКОГ ПЕТРОВЦА И КУЛЕН ВАКУФА[1]

Строго повјерЈвиво!

ШТАБ
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
Бр. сл.
23. IV 1943 г.
Положај

ШТАБУ X КРАЈИШКЕ Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ

Негдје

1) Главни штаб НОВ и ПО Хрватске споразумно са штабом I Бос. Н.О. ударног корпуса донео је одлуку да једна лимка јединица (одред или бригада) прими на себе контролу и одбрану Книнског сектора око Стрмнце а да се јединице X Крајишке бригаде ослободе са тог сектора.

Задатак X Крајишке Н.О.У. бригаде биће контрола сектора и активна одбрана од Кулен Вакуфа и [Бос.] Петровца и свију праваца који на том сектору изводе на ,југ. Треба нарочито пазити на све правце који нзводе на бок и леђа нашим јединицама које су на положају или у засједама. Јединице на положају и засједе треба обезбјеђивати јачим патролама наоружаним аутоматским оруђима које ће крстарити, и у случају наиласка непријател>а на бок или леђа те патроле треба да дејствују као засједа, које ће главнини Или засједи створити потребно вријеме за посједање и прије.м борбе на погодним положајима.

Треба нарочито имати у виду да непријатељ у посљедње вријеме напада и ноћу и да нарочито напада штабове и коморе.

Прије доласка на Кнински сектор личких јединица Штаб X Крај. бригаде треба по могућству да извуче један батаљон од Стрмице и послати га на сектор око Стјењана ради контроле и одбране правца за Кулен Вакуф и Очијево и да тамо што прије смијени III батаљон VIII Крајишке Н.О.У. брнгаде, који по доласку тог батаљона треба да иде ***у*** састав своје Бригаде на нове задатке.

2) Непријате.Ђ је прекјуче и јуче продро од Петровца преко Коричаиице, од Кључа у Завање и Јасенице према Бенаковцу у Подгрмеч (Паланку). Наш батаљон II бригаде који је спроводио караван по жито у Паланку, није могао проћи у Паланку већ се задржао у Грмечу.

Наредили смо активност свима јединицама које су на сектору од Петровца до Кулен Вакуфа, тј. да чисте мање непријатељске групе и страже и да постављају засједе, да би олакшали притисак на Подгрмеч. Преко команде мјеста Дрвар наредили смо телефоном да јединице X бригаде[2] буду активне око Оштреља, да врше прнтисак, а ако непријатељ држи мале снаге, да ликвидирају то.

Јединице II Кр. бригаде поред активности имају и да прихвате свој батал>он из Грмеча од Меденог Поља.

3) Штабу V дивизије стављено је у задатак да нападне Гламоч,[3] ради чишћења од крволочних, гтљачкашких и усташких банди, које су починиле многа звјерства, а да би непријатеља спријечили да гламОчки крај мобилнше.

4) Извијештени смо да је Бања Лука бомбардована од савезника ноћу 15—16. IV и да је бачено 32 бомбе.

5) Треба да водите курс на то да повећате бројна стање бригада мобилисањем редовним путем оног људства које се још може мобилисати из Каменице, Бјелаја и других села из овог краја.

6) Нисмо се сложилн да се сконцентришу у Цвјетнићу сви ваши рањеници и болесници и они који су остали под вашом контролом. Рањеници и болесници морају се деконцентрисати с обзиром на безбиједност, нарочнто од авијације, и без обзира што такво рјешење изискује више особља.

7) Ставили смо вам на расположење око 30 ненсправних пушака, које треба оправити у вашој пушкарској радионици и наоружати ненаоружано и мобилисано људство.

Нашу радионицу коју смо намјеравали основати у Мартин Броду расформираћемо с тим да се оснује код сваке дивизије, и по могућству и бригаде, пушкарска радионица односно одреде пушкари, као и да се Снабдију потребним алатом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар Начелник Штаба Командант

(М. П.)

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 23 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ И ОСМЕ БРИГАДЕ О ОБРАЗОВАЊУ УНСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ[1]

ШТ АБ
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
Бр. сл.
23. IV. 1943 г.
Положај

ШТАБУ IV Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ И ШТАБУ VIII КРАЈИШКЕ Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ

У споразуму са Главним штабом Н.О.В. и П.О. Хрватске, штаб I Босанског корпуса донио је одлуку да се на оперативном подручју Кордуиа, Баније и Крајине (околина Цазина) образује група оперативних јединица од КорДУнског и Банијског одреда и VIII Крајишке Н.О. ударне бригаде.

Овом групом командоваће заједнички оперативни Штаб. Команданта[2] [и] политичког комесара групе одредиће Главни штаб Н.О.В. и П.О. Хрватске, а за зам.јеника команданта групе одређује се друг Хамдија Омановић.

Ова група образована је привремено до опозива, према томе и Штаб те групе је привремен. Група и њен Штаб укинуће се према потреби и то само у споразуму са Штабом I Босанског корпуса.

За вријеме привременог постојања ове групе Штаб IV Н.О. ударне дивизије неће имати под днректном командом VIII Крајишку бригаду. Наређење ће јој моћи достављати само у споразуму са Штабом овог Корпуса. Привремено док постоји ова група VIII бригадОм командоваће друг Урош Кукољ, замјеник команданта VIII Крајишке бригаде.

За вријеме привременог постојања ове групе VIII Крајишка бригада добијаће оперативне задатке од Штаба групе. Ти задаци састојаће се у крстарењу и извршавању војничких задатака на терену Крајине. Према ситуацији VIII бригада оперисаће и тереном Баније и Кордуна. Осим ових

задатака најважнији задатак VIII бригаде биће у томе да мобилише људство из Крајине у Бригаду, а нарочито муслнмане. Треба водити курс на стварање једне дивизње на терену Крајине, којој би VIII бригада послужила као језгро.

Треба тежити да се Бригади одмах постављају такви војни задаци и акције да би у борби очврсла и да јој се борци прекале. То ће се постићи у почетку извођењем мањих али успјешних акција.

Исхрана Бригаде вршиће се на терену.

Бригада ће се снабдијевати санитетским материјалом од Главног штаба Хрватске.

За потребе Бригаде стављамо на расположење 20.000 куна. Треба штедити новац, јер са њиме располажемо у малим количинама.

Бригадну амбуланту треба споразу.мно са Штабом групе смјестити на Кордуну. Питање смјештаја најтежих рањеника рјешавати у споразуму са Штабом групе. Водити рачуна да се у случају непријатељске офанзиве рањеници благовремено склоне. Један од начина склањања јесу и бункери.

Дијелови X Крајишке бригаде који су око Книна биће смијењени са снагама Главног штаба Хрватске. X Крајишка бригада примиће сектор Бихаћ—[Бос.] Петровац.[3] Чим стигне њен један батаљон, одмах ће III батаљон VIII бригаде отићи у састав своје Бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар	**Начелник Штаба**	**Командант**
Осман[4]	**Бранко Пољанац**	**Коста[5]**

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ II ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ НА КОЗАРИ[1]

ИЗ I ДИВ.

21 и 22 о.м. 300 војника Вражје дивизије- извршили Продор ка Козари. Наши их разбили, на терену остала 22 мртва. Заплењена 2 митраљеза, 6000 метака, 4 кола, 15 коња и 5 бицикла.[3] Непријатељ држи чуке на десној обали изнад Горажда. Очекују пук за појачање.

БР. 129

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ЧИШЋЕЊЕ САНЏАКА ОД ЧЕТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Оп. бр. 180
23-1У 21 ч

ШТАБОВИМА БРИГАДА

У току 21 и 22 о.м. јединице наше I бригаде водиле су борбу са око 400 војника Вражје дивизије[2] који су покушали испад у правцу Козаре. Оба дана непријатељ је враћен уз тешке губитке. Непријатељ је само на бојишту оставио једног официра и 30 мртвих војника; заробљен је један усташа; заплењено: 2 лака митраљеза „Шарца", 6.000 метака, 4-творо кола, 15 коња војничких

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, налази се у архиви Војноисгориског института под рег. бр. 25/13, к. 14 А. Радиограм је упућен вјероватно 23 априла.**

[2] **Из 2 батаљона 369 пука 369 дивизије. Види док. бр. 234 и 256.**

[3] **На просторији Козара — Чајниче — Метаљка налазила се Прва пролетерска бригада. Види док. бр. 118.**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 55/1. к. 709.**

[2] **Борба је вођена против 2 батаљона 369 гтука. Види док. бр. 256.**

и 5 бицикла. Непријатељ се задржао иа десној обали Дрине на првим чукама изнад самог града.

На секторима Фоче и Пљеваља без промене. Изгледа и да су тачни гласови о бомбардовању Пљеваља.

Нови непроверени извештаји говоре да Немци нису посели Рудо и Прибој.

Наша III Санџачка бригада, у свом покрету[3] ка с. Маоче, 21 о.м. приспела је на просторију Глибаћи—Косаница—Кутуша—Битине; у току покрета као ни на тој просторији није наишла на четничке банде. Народ је наше борце сачекивао и одлично примао; расположење народа према нама је одлично и врло добри су услови за мобили'-зацију.

На сектору Гацко и Невесиње воде се жестоке борбе — о детаљима још нисмо обавештени.

VI Босанска и Мајевичка бригада добиле су наређење ла се поставе на линију Паљика—УхотиКа Брдо—Храст—ГрабиК—Столац—Јабука—Мазлина.

У вези са тим

НАРЕЂУЈЕМО

1. — Задаци постављени нашим бригадама и надаље остају углавном исти,[4] с тим што се допуњују и проширују и следеКим:

/ Промтерска бригада према ситуацији на сектору Горажда, а утолико пре уколико су дединице VI Босанске бригаде са веКим снагама поселе одређену линију на десној обали Дрине — Паљнка и УхотиКа Брдо — предузеКе чешКе и дубље контролисање терена углавном северно н источно од Чајнича са извиђањем према Лиму.

III Крајишка бригада са јачим деловима крстариКе тереном северно од Пљеваља до линије р. ПоблаКница—КалуђеровиКи, разбијајуКи четничке банде уколико би се оне на том терену налазиле. Сем тога предузеКе разбијање четничких банди уколико се ове налазе као спољна истурена одбрана Пљеваља, као и уништење талијанских делова ако су ови истурени даље од непосредне одбране града или уколико би такви делови вршили извиђања и патролирања ван града. У циљу скраКивања фронта, те тиме омогуКивања извођења горњих задатака. ова Бригада главнином својих снага поставиКе се на нростору: Г. Крче—Глисница—Г. Брвеница. Мањи део снага оставити на левој обали

Ћеотине на простору Д. Врвеница -ХоНевина, са задатком затварања правца од Пљеваља ка нашој болници, као и за одржавање везе са III Санџачком бригадом.

III Санџачка бригада избиће сво.јим предњим деловнма на Коврен. База и исходиште ове Бригаде ,је Маоче—Коврен—Горице—Вруља. Са ове просторије Бригада има дејствовати ка раније поставЂеном задатку: разбијање четничких банди на околном терену, затворити правац Иљевља—Шаховићи, успостављати н.о. власт и — што је нарочито важно — мобилисати нове борце.

2. — У случају непрпјатељског нспада ка просторији где је смештена болница околина Мељака, III Крајишка брнгада има задатак да ово спречи употребљавајући прп том — по потреби — и све своје јединице. III Санџачка бригада такође мора у овом случају садејствовати дејство.м у бок и позадину непријатеља. Овакав непријатељски покушај — према садањој сптуацији — није много вероватан, али је могућ у циљу извтачења опкољеног италијанског гарнизона.

3. — Одржавати свакодневну везу са овим Штабом и са суседним јединицама. Штаб III Санџачке бригаде одржаће са нама везу преко III Крајишке брнгаде. У том циљу штабови обе бригаде упућиваће свакодневно јака одељења за везу, која ће уједно и контролисати међутерен. Ова одељења за везу имају се свакодневно састајатн у 12 ч. у с. Подпеће код цесте. Штаб 111 Санџачке бригаде преко те везе слаће св®ј извештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив
Фића

Наштадив
Васа

(М. П.)

4. — Штабови бригада при својнм водови.ма за везу одмах ће формирати телефонска одељења, приступити обуци телефониста и настојати да се што пре снабдеју тетефонским материјалом.[5]

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА СЕДМЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ПРОСТОРУ МЕЉАК — ВРБА, УХВАЋЕНОЈ ВЕЗИ СА ЧЕТВРТОМ ПРОЛЕТЕРСКОМ БРИГАДОМ И ОСЛОБОЂЕЊУ ЖАБЉАКА[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
23 априла 1943 год.
у 16 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

У вези радиограма[2] Врховног штаба од 19 IV 1943 гол. начелник[3] Штаба ове дивизије пошао је у Штаб VII Крајишке бригаде у циљу извршења додијељеног задатка.[1] VII Крајишка бригада у току 19 ов.м. водила је борбе са једном четничком групом од 4 до 500 војника на простору Мељак—Врба. Ова четничка група дошла је од правца Пљеваља. Штаб VII Крајишке бригаде донио је одлуку да са једним батаљоном ојачаним са једном четом одмах нападне ову четничку групу, разбије и уништи. Борба је вођена цијелог дана до 18.30 часова, када је непријатељ у нереду отступио у правцу Хоћевина, где су га гонили дијеловк VII Крајишке бригаде. Непријатељ је у овим борбама имао више мртвих и рањених, док код јединица VII бригаде био је један мртав и три рањена.

20 о.м. Штаб VII Крајншке бригаде добио је задатак да са простора Вис (куће Старчевића) — Мељак, изврши покрет у току дана и пребаци се на простор Бобова — с. Марајце, обезбјеђујући се са једним батаљоном од правца Глибаћа. Истог дана у току ноћи Штаб бригаде упутио је један јачи извиђачки вод у извиђање моста код с. Тепца,. Извјештајем овог извиђачког вода сазнато је да је мост ца ријецп код Тепца очуван н способан за прелаз пјешадије са комором. Одмах је наређено Штабу III батаљона VII Крајишке бригаде да ноћу 20 на 21 пређе ријеку Тару на лијеву обалу и образу.је мостобран за прелаз осталих

[1] **Ориптнал, гтисан на машини. латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18—2, к. 9.**
[2] **Види док. бр. 111.**
' **Јово Вукотић**
[1] **Види док. бр. 111.**

дијелова Бригаде. Пошто иепријатеља није било на лијевој обали ријеке Таре, то је остатак Бригаде почео са пребацивањем 21 ов.мј. у 4 часа ујутро у циљу што бржег изласка ове Бригаде' на простор /Кабљака, у коме су <ае налазнли дијелови позадинских јединица, који су подесним нрепадима мањих одјељења протјерали непријатеља у правцу Сињајевине. Ово расуло четничких јединица произилази као посљедица разбијања четничких група на простору Челебића 16 на 17 ов.мј.

Бригада се пребацила упркос теренских неприлика врло брзо, тако да су њени предњи дијелови дошли у Жабл>ак 21 ов.мј. око 8 часова^, а цијела Бригада Око 14 часова истог дана. По прелазу Ријеке Таре први је сусрет био са куририма I батаљона IV Пролетерске бригаде,[5] који се налазио у селу Недајно. По овим куририма упућено је писмо за Штаб IV Пролетерске бригаде да се одмах крене у правцу Шавника и да јој је лијеви бок потпуно осигуран, јер четничке разбијене снаге Павла **Ђуршшша** биле су отступиле десном обалом ријеке Таре до с. Косанице.

Прелазак Крајишника преко ријеке Таре и сусрет са народом дурмиторског краја био је више него домаћи, народ је поздрављао наше борце на сваком кораку желећи им сваку срећу, здравље и успјех у борби. Дочек на Жабљаку срдачан, Дурмиторци су уз пуцњаву из пушака дочекали Крајишнике на вратима Жабљака, рапортирајући да на терену Пиве и Шавника нема четничке пушке.

Сви мјештани овога краја учинили су све да се четницн разбију, деморалишу," да се сва средства која су имали у Жабљаку сачувају те да их не понесу собом. Они су у томе и већим дијелом успјели', а нарочиту заслугу за то има Милутнн Даниловић, који је организовао нарочите групице у моменту доласка разбијених четничких група да их препадом из оближњих шумарака протјерају. Ово им је н пошло за руком. По доласку VII Кра.јишке бригаде у Жабљак иста је распоређена на лннији с. Ћиперовача—Јунча До—Мотички Гај са задатком извиђања и осигурања праваца од С.ињајевине и Горњих Шаранаца.

Батаљону у Ћиперовачи стављено је у задатак да преко Левер Таре ухвати везу са III Санџачком бригадом и осигурава овај прелаз, а батаљон у Мотичком Гају да преко Горње Буковице ухвати везу са Штабом IV Пролетерске бригаде у правцу Шавника.

У часу доласка на просгору Жабљака заплијењена је сљедећа спрема коју је непријатељ напустио:

два лака бацача	брашна	4.о00	кгр.
два п.митраљеза	макарона	4.000	„
шездесет хиљада метака	јечма	6.000	„
334 бомбе за бацач тешки	зејтина	1.700	лит
50 бомби за мали бацач	дувана	1. —	вагон
600 пушака (код бораца при-	парадајза	800	кгр
шлих нама)	пасуља	190	„
телефон. апарата 6 ком.	кукуруза	400	„

Дана 23 ов.мј. заказан је збор за Жабл>ак и околна села Жабљака. Збор је заказан за 12 часова. Од раног јутра почеле су придолазити велике групе сељака и сељанки, наоружаних једнница, са пјесмом и паролама Народно-ослободилачкој војсци и Врховном штабу. Народ је дочекао Штаб II Пролетерске дивизије са јединицама VII Крајишке бригаде и са дивнзијском музиком, што је на овдашњи народ оставило врло лијеп утисак. Збору је присуствовало око 700 сељака. Народ је поздравио говором командант II Пролетерске дивизије[6] износећи му улогу и рад Народно-ослободилачке војске у борби противу фашиз.ма и његових слуту, што је народ пажљиво и са одушевљењем саслушао. "У име Крајишника говорио је командант Бригаде друг Раде Марјанац.[7] Из народа је говорило неколико говорника мушкараца и старијих жена. Сви су тражили да се све узме у војску. Тражили су да се одмах иде на Колашин, да се спасавају 600 затвореника који се налазе у рукама четника и за које постоји опасност да ће бити стријељани.

Према нашим информација.ма које смо до сада прикупили са неколико страна ни у самим четничким редовима у Васојевићима није неповољно стање за нас, а специјално код Андријевичке и Беранске бригаде. Осјећај одговорности и мржње црногорских племена према њима изазвала је дубоку диференцијацију и у редовима самих Васојевића. Ми ћемо Васојевићима написати један летак у којем ћемо их позвати да сперу љагу са лица, да прићу редовпма Народно-ослободилачке војске, наравно то важи за оне који нијесу огрезли у злочинима. У истом летку, који ће бнти раздијељен по цијелој Црној Гори, тражићемо да се нама

[6] **Пеко Дапчевић**

изруче Ђуришић,[8] Дража Михаиловић, Васић, Лашић[9] и још неколико зликоваца који се иалазе сад у Васојевићима. Да пусте све затворенике. Ми сматрамо да ће се са оваквим летком припомоћи политичкој диференцијацији и да ће се на гај начин још више и у очима самих Васојевића разголитити издаја коловођа четннчког локрета у Црној Гори. Ми ћемо тим летком истовремено онемогућити Ђуришићу и другим да врше мобилизацију у осталом дијелу Црне Горе за одбрану Васојевића, јер ћемо Црногорцима указатн кога ми тражимо у Васојевићима и ко треба да плати за недјела која су вршена над криогорским народом.

Другу Мому Полексићу дато је овлашћење и од Вас и од стране нашега Штаба док нијесмо били на терену Црне Горе. Сада та овлашћења, с обзиром на лица нриликом одређивања за команде мјеста и команде подручја, не одговарају у пуној мјери конкретној политичкој стварносги. Зато смо ми одлучили, [да] у споразуму са другом Цицмилом.[10] ваша овлашћења у погледу мобилизације, одређивања одговорних лица, саобразимо мјесним приликама, држећи се у принципу и у основи Вашег овлашћења датог Полексићу и усмено нама.

Услови за мобилизацију су врло повољни и ми ћемо бити у врло вјероватној могућности да са терена Среза шавничког и једног дијела Мораче попунимо II и IV са по 400 бораца и поред тога створимо једну самосталну црногорску брнгаду.

Мишљења смо, с обзиром на општи положај политичког стања у Црној Гори, као и војничког у самим .Васојевићима, да би што прије требало приступити ликвидацији четничког упоришта у Васојевићима. Зато смо ми од Вас и тражили II Пролетерску бригаду, јер ми вјерујемо да ћемо са двије наше и VII Крајишком уз мало садејство III Санцачке ријешити основни проблем четништва у Црној Гори, тј. разбити му главно упориште.

Нашим уласком у Црну Гору поткопавају се и позиције Крсте Поповића,[11] јер наш покрет буја и самим тим Крсто Поповић губи своју масовну базу, коју у осталом није ни имао на некој полнтичкој основи, већ га је народ

[8] Павле

[9] Ђорђије Лашић, мајор бивше југословенске војске. По одлуци Драже Михаиловића од 15 октобра 1941 год. командант свих четничких снага у Црној Гори. Погинуо 1 маја 1944 тод. приликом бомбардован»а Титограда (Подгорице).

[10] Обрад Цицмил

[11] Крсто Поповић, вођа зеленаша у Катунској Нахији (Црча Гора). 1947 год. као одметник убијен од органа народне власти.

подржавао из личиог опоргунитета да би се сачувао од четништва. Чим Поповић изгуби сваку могућност политичке контроле на своме терену, ми тек онда можемо приступити и његовој ликвидацији као слуге окупатора.

Ово би била у главном наша општа политичка линија која за собом изазива и конкретне војничке задатке. Свака промјена у ситуацији била би Вам благовремено саопштена.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник Штаба	Командант
Митар	**Вукотић**	**Пеко**

(М. П.)

БР. 131

НЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 АПРИЛА 1943 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТИМА НЕПРИЈАТЕЉА, О ПРИЛИКАМА У ПОЈЕДИНИМ НЕПРИЈАТЕЉСКИМ ГАРНИЗОНИМА И ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ У ДИВИЗИЈИ[1]

23 априла 1943 год.
Крбљине

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.
(За друга Терзића[2])

Положај

Јучер, 22 априла т.г., био сам лично у селу Бољано-|вићима, где сам се састао са об. органом из Трнова. Том Црилик9м ми је исти предао писмени извештај којн гласи: „Дошли смо у додир са једним авијатичким официром нашим другом и обећао нам је дати податке о авијацији. За сада је рекао ако се буде бомбардовало које наше место, а ако буде у авиону наш који друг, да ће он прво изнад места

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 43—1, к. 11.**
[2] **Велимир**

направити круг а онда да бомбардовати ван циљева и наших објеката.

Наши другови у Бугарској смакли су још једног министра, а побуне још увек трају.

Немци још увек одлазе за Грчку где се јако утврђују. Од Вишеграда одлазе даље.[1] Једна група Немаца и Хрвата отишла је у правцу Чајнича. Према Трнову није примећен никакав покрет. Код Терековог лмања у Бутмиру између Доњ. и Гор. Которца подижу се велике дрвене бараке, а како изгледа за неки помоћни аеродром. У Сарајеву се прича да ће Сарајево бити нека дубља авнјатичка база према Блиском Истоку. Ово није. потврђено ни проверено.

Немачки трансгторти стално долазе од Брода возовима. Талијана у Сарајвву уопште нема, а од хрватских војних власти могло се је дОзнати да ће се сви Талијани повући из Југославије.

Код Маглаја и у Озрену воде се борбе између четника и Не.чаца јер се је било рекло да ће Немци четнике разоружати н послати на рад у Немачку.

Немци и Хрвати оправљају пругу Сарајево—Мостар. Осигурања на прузи нису јака.

У Мостару сада има и Немаца. и Талијана, и усташа, и четника.

Воз од Сарајева иде само до Брадине. Говори се да ће воз прорадити за 15 дана, али стручњаци тврде да неће моћн раније од три и по месеца.

У управним и цивилним властима неча за сад ннкаквих прочена.

У Сарајеву је живот скуп и неиздржљив. Цене појединич артиклича су — кукуруз је кгр по 180 куна, кро.чпир 1 кгр по 50 куна, ласуљ 1 кгр по 120—140 куна, пшенично брашно 1 кгр по 280—320 куна. Ово су цене шверц робе јер апровизације не могу више дати од 2—3 килограма брашна."

У Трново је нре три дана довучена већа количина кромпира и жита које се дели милиционерима за семе. Послат је наш човек да утврди тачно стање по овом питању. Колико се плаћа за ове намирнице, ко је иницијатор овог • 1
превоза итд.

Кроз село Тошиће пре три дана примепена су два бегунца из VII Хрватске дивнзије, од којих је један иродавао и један пар недовршених ципела. Распитивали су се за пут до Баније. Ово је тачно и чогла су да буду два бе^

гунца 3 батаљона XVI бригаде, који су заиста напустили своју једнницу.

Јучер је у селу Тошићима била једна патрола од три наша партизана, који су на своју руку отишли у село да траже млеко. од милиције потерана п приликом отвореног пушкарања један је партизан остао а два су успела да побегну. Како изгледа да је остали партнзан погинуо. Поводом овога наређена је истрага у 2 батаљону XVI бригаде нз кога су били партизани.

Бројна стања батаљона су врло мала. 2 батаљон има сад на лицу свега људи, бораца, кувара, коњоводаца и осталих 40. Остало је све или теже, или мање болесно. 1. баталЈОН има око 80 људи на лнцу, од овог 25 за службу.

Услед оваквог малог бројног стања и врло изнуреног људства на Рогоју је посада 8 бораца са пушкама и 2 пушкомитраљеза. ДнеВно се и пре и после подне шаље по једна патрола у правцу села Драгомилића јачине 5 бораца.

Поред болесног људства оболели су и чланови Штаба XVI бригаде: командант, пол. комесар и начелник, лекар и један члан и једна чланица Политодјела. На лицу су само још заменик пол. комесара и заменик команданта бригаде. Ова је Бригада војннчки потпуно неспособна јединица док бар један део оболелог људства не дође у Бригаду.

По мом мишљењу било би добро да се сад на овај терен пребаци 2 батал>он X Херцеговачке бригаде. Лзудство је са овог терена и познаје добро и политичке прилике на овом терену.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник Штаба VII дивизије
Хрватске
Воj. J. Ђокић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАНАЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 23 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВОГ И ДРУГОГ БАТАЉОНА ЗА ВЕЋУ БРИГУ О РАЊЕНИМ И БОЛЕСНИМ ДРУГОВИМА И НАЧИНУ ИСХРАНЕ ЈЕДИНИЦА[1]

Строго повјерљиво!
Х и т н о !

ШТАБ XII К. Н. О. У. БРИГАДЕ
Број **СЛ**
Дана 3[2] априла 1943 год.

ШТАБОВИМА I И II БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

Штаб дивизије регулисао је питање исхране својих јединица на овом терену. Наша Бригада снабдјеваће се на овај начин:

I батаљон: следоваће месо од команде мјеста Мартнн Брод. Хљеб и кромпир евентуално и пасуљ са терена општине Кулен Вакуф. Ради побољшања исхране обратити се на Н.О. одборе слиједећи.х села: Лнпа, Теочак, а исто тдко и Бјелај, гдје има нарочито доста стоке.

II батаљон и Штаб бригаде следоваће месо из Команде подручја Дрвар. Хљеб и кромпир из Команде мјеста Дрвар. Исхрану II батаљона регулисаће интендант Бри•гаде, ***а истомс ће помоћи интендантура // батаљона.***

У вези са исхраном отпочеће кампања у народу како би исхрана била што боља.

II

Досадашња сва искуства уче нас да су [се] наши болесни и рањени другови очували у непријатељским офанзивама на тај начин, што су сви који су били способни за покрет ишли уз јединице, а непокрегни скривани на најконспиративнијим мјестима — бункерима.

Услијед прилика у којима се налазимо, све јединице дужне су да оне саме непосредно воде бригу о својим болесним и рањеним друтовима. Штабови батаљона као и

сам Штаб бригаде побрииуће се за оснивање батаљонски.х, односнО бригадне амбуланте. Амбуланте оснивати на таквим мјестима гдје већ има природних склоништа или гдје их се може најбржим путе.м направнти. Строго водити рачуна о склоништима и иста паралелно проналазити и ископавати заједно са оснивањем амбуланте. Треба водити рачуна да амбуланте и склоништа не буду у непосредној близини цеста, главних путева и уопште комуникација који би били потребни непријатељу и гдје би он вршио честе покрете те да би постојала могућност да пронађе исте. Није довољно само ову читаву ствар препустити сани^тету батаљона, него н сами штабови морају посветити највећу бригу и пажњу и исти су најодговорнији.

I батаљон нека приступи одмах формирању своје амбуланте.

II батаљон пристутшће формирању своје амбуланте у договору са референтом санитета Бригаде, тако да ће то битн уједно и бригадна амбуланта. Водити рачуна о томе да батаљонска амбуланта не буде иренатрпана. Ми смо мишљења да број не смије прећи 15 болесних односно рањених другова.

Не само интендантура 6атал>она или бригаде и еко-но.ми болница, него сами штабови дужнп су да посвете највећу пажњу у погледу исхране, како болесних другова, тако и прездрављелих.

III

Скрећемо пажњу штабовима да наређење Штаба I Бос. корпуса строго повјерљиво од 20 априла добро проуче и да се свих тачака најстрожије придржавају. Штабовима батаљона достављени су примјерци и за команде чета (I батаљону; II батаљону достављено данас).

За I батаљон Штаб брнгаде набавиће буре и исто упутити до Команде мјеста Мартин Брод, а тај Штаб исто ће одатле отпремити својим јединицама, а за II батаљон и Штаб бригаде побринуће се са.м Штаб као и референт санитета. Примијећено је да досадашње парење однјела није монтролисано, како од самих штабова, тако и од стране самог санитета. Скрећемо пажњу да се у будуће при будућем шурењу поведе више надзора при том раду. "

IV

Штаб бригаде налази се у Јандрином Поду, куће Томићи.

Редовито слати извјештаје, тј. I батаљон сваких двадесет четири сата, док II батаљон сваки дан.

Водите рачуна о тачном достаат>ању рапорта и извјештаја, а не да "се дешава сваки пут да Штаб бригаде мора штабове батаљона по неколико пута опомињати да се пошаљу исти.

Шаљем вам радио-извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Јоцо[3]

Замј. команданта
Владо[4]

БР. 133

ОБАВЈЕШТЕЊЕ КОМАНДАНТА ПРВЕ НРОЛЕТЕРСКЕ ДИВПЗИЈЕ ОД 24 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ И МЈЕРАМА КОЈЕ ТРЕБА ПРЕДУЗЕТИ[1]

К-НТ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШТАБУ I ПРОЛЕТБРИГАДН

1) Везу са нама одржавајте преко Мељака или преко Штаба III Крајишке бригаде. Хнтно нзвештаје шаљите телефоном до Метаљке, а одатле даље патролом до Штаба III Крајишке бригаде.

2) Шаљемо тело затварача и нишанске справе за топ 75 мм (трећи по реду) који је остао код вас. Шаљемо и затварач за четврти топ чија се цев налази око Раскршћа, који треба такође оспособити. Њему су недостајали точкови н део лафета, који су сада пронађени испод Голог Врха, на сектору где је дејствовао наш 3 батаљон — чији Штаб зна где су ти делови.

За тај топ послаћемо све преостале мазге — нз Штаба дивизије и из III Крајишке брнгаде, а даће и ваши батаљони, ако има још мазги код њих. — Делове осталих не-

[3] **Марјановић**
[4] **Прошић**

оспособљених топова по могућности евакуисати — или закопати.

3) Другови Фића и Васо нису још стигли овамо.[2] Са њима је радио-станица. Не знам да ли има за вас нових директива од В.Ш. Писаћемо вам опширније чим стигну.

4) III Санџачка налази се на сектору Маоче—Косаница, а III Крајишка на сектору Подпеће—Бољанићи. VII Крајишка је привремено придата II Пролетерској дивизији: она је 21 о.м. ушла у Жабљак.[3]

Јакић[1] јавља да је у читавом Санџаку расположење за нас врло добро.

5) Известите о ситуацијч код вас и да ли су Немцн вратили друга Андру Ломпара[5] и оног друга који је био са њим.

Друг Јован Вукановић је погинуо пред Фочом.

6) Чим се заврши евакуација наше Болнице и плена преко Ћеотине, тражићемо од В.Ш. да вашу Бригаду приближи осталим двема. Овде су, наиме, услови мобилизације много повољнији.

У Пиви и у Херцеговини услови за мобилизацију „су такође добри.

7) Ако постоји могућност, тј. ако то није скопчано са већом борбом, треба, пре одласка, спалити мост код Горажда. Ви испитајте и известите, а ми ћемо вам о томе још накнадно писати.

8) Чим се врате другови са кратког радио-телеграфског курса, упутићемо вам 1—2 ради успостаагања радиовезе између нас.

С друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОЦУ!

Комдив.
Коча

24-1У 8.00

Бр. 433
24-1У 43

У архиву
Кнт

[2] **Код Треће крајишке НОУ бригаде**
[3] **Види док. бр. 130.**
[4] **Велимир**
[5] **Види док. бр. 141**

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 24 АПРИЛА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КП ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПАРТИЈСКИМ ПРОБЛЕМИМА У ПИВИ И ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА[1]

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драгн другови,

У споразуму са друговима Обрадом Цицмилом и Тоерковићем из IV Црногорске бригаде одредићу неколико другова који ће радити по опште-политичкој линији, не улазећи у организационе ствари Партије. Ово сматрам као нужно с обзиром на политичку ситуацију и на задатке које непосредно рјешавамо: мобилизација, народно-ослободилачки одбори, команде мјеста и команде подручја. Команде мјеста и команде подручја, народно-ослободилачки одбори и мобилизацију ми већ спроводимо.

Данас смо одржали један велики збор у Жабљаку,[2] који је у сваком погледу успно.[3] Народ се је на збору изјаснио за општу мобилизацију. Ми смо овакав снстем мобнлизације узели као најпогоднији, тј. претходно вршимо политичку припрему а послије тога прилази.мо мобилизацији, одређујући за то специјалне регрутне комисије.

Сада вршимо мобилизацију у Општини планино-пивској и дурмиторској, јер те двије општине од осталих осам општина су политички најзрелије за мобилизацију. Упоредо са мобилизацијом ових општина политички се ради и у другим општинама и према њиховој политичкој зрелости вршићемо мобилизацију.

Услови за мобилизацију су врло повољни н ми се надамо да ћемо мобилисати из Среза шавничког и једног дијела Мораче око 2000 бораца. II и IV бригаду попунићемо са по 400 бораца најмање, јер те су бригаде услнјед учесталнх акција и осјетних губитака поново сведене само на партијски актив, тако да нам .свака пушка непријатељска пуца у Партију.

[1] **Оригинал. писан на машинл. латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 5492.**
[2] **Збор је одржан 23 априла. Види док. бр. 130.**
[3] **Исто**

Мобилизација може се у пуној мјери вршити само послије разбијања ВасојевиНа, јер све док се Васојевићи не разбију постоји извјестаи страх и несигурност код становништва овога краја због бојазности од ВасојевиНа.

Пјегави тифус у појединим бригадама наше војске узима озби.Ђне размјере, тако да, ако се продужи са приличном немарношћу пре.ма тој болести, може нам се услијед ње паралисати дејство наше Народно-сслободилачке војске. Зато сматрам за потребно да ЦК Партије по овом питању хигно интервенише преко Партије с тим да читаве организације V војсци и позадини мобилише за борбу против пјегавог тифуса. Ми с.мо у нашој Дивизији то питање поставили пред Партијом (сем у Црногорској) као врло озбиљно. Учинили смо Партију одговорном за тај проблем. Послије наших састанака одмах се је партијска организација II Далматинске и II Српске[4] осјетнла као иницијатор борбе против нечистоће и пјегавог тифуса.

Уколико одлучите да овамо треба послати Вашег делегата, то нам јавите преко радија да бих могао другове обавијестити.

Ми ћемо учињети све да на овом терену политички постигнемо позитивне резултате, али ипак присуство делегата је неопходно, не само због овог краја него и због читаве партијске организације у Црној Гори, која је сва распарчана и исјецкана, због губитка кадрова и немогућности одржавања веза.

Ми са IV Црногорском још ннјесмо успоставили дпректан контакт са Штабом бригаде, али чим јој се приближимо извијестићемо Вас какве [је] резултате постигла партијска бригадна организација у погледу извјесних појава које су констатоване на заједничком састанку мога и Крцуновог[5] са Вама.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

24'IV 43.

Митар

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ НА СЕКТОРУ КОВРЕНА[1]

ШТ АБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ [УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ]
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 181
25-1У 7.15

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Извештени смо од Штаба III Санџачке бригаде да су четници у току јучерашњег дана избили на просторију Блишково—Стожер (југозападно од Коврена), као и да су са три колоне кренули од Коврена поред цесте у правцу с. Горице.

Према извештају курира, у току јучерашњег дана непријатељ Талијани из Пљеваља — покушали су продор у правцу с. Калмужи[2] и били су доспели до с. Врбица.. Јединице III Санџачке бригаде у садејству са јединицама III Крајишке бригаде одбациле су непријатеља ка Пљевљима. По овоме немамо још никакав званичан извештај.

Према једном обавештењу на правцу III Санџачке бригаде, на просторији Горица—Коврен—Бијело Поље, налази се 1.500 санџачких, србијанских и босанских четника.[3]

Да би III Санџачка бригада избила на Ковреи потребно је сада да на том правцу дејству.је са свим својим јединицама, а за обезбеђење свога левог бока и позад^не од правца Пљеваља тражи друге снаге да се поставе за затварање тог правца.

Према оваквим подацима, а у циљу омогуКавања да III Санџачка брнгада разбије појављене четничке снаге и избије на одређену јој просторију,[4]

НАРЕЂУЈЕМО

1. — III Крајишка бригада поставиКе главнину својих снага на левој обали Ћеотине на просторији Д. Брвеница Хоћевина—ПодпеКе, са задатком затварања правца од Пљеваља ка Мељаку и Косаници и ради садејства са III Сан-

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницсм, налазн се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10 4. к. 705 А.**
[1] **Какмужи**
[3] **Види док. бр. 141.**
[1] **Види док. бр. 129.**

џачком бригадом, тј. заштнте њеног левог бока и позадине за време њених покрета и борби са четницима ка Коврену.

Обзиром да III Санџачка бригада на свом задатку има брзо радити, то ће Штаб III Крајишке бригаде усиљеним марше.м упутити свој најближи батаљон у с. ПодпеК, где ће примити задатак заштите од Пљеваља у правцу Косанице и Маоча и сменити тамошњу јединицу III Санџачке бригаде како би ова Могла што пре кренути са својом јединицом на главни задатак.

III Крајишка бригада поставиће мањи део снага на десној обали Ћеотине на просторији Г. Брвеница—Г. Крче, са задатком затварања правца од Пљеваља десном обалом Ћеотине и цестом ка Бољанићима.

2. — I Пролетерска бригада остаје на досадашњем задатку, с тим што ће један свој батал>он поставити на просторији Ковач Бољанићи са задатком резерве на правцу Пљевља--Бољанићи, садејсгва са јединнцама III Крајишке бригаде на десној обали Ћеотине и контролнсања терена између р. Повлачннце и цесте.

3. — III Санџачка бригада одмах ће предузети разбијање појављених четничких банди око Коврена, с тежњом избијања на Коврен и постављања на просторији Маоче—Коврен—Вруља, вршећн потом на том и околном терену /јадатке постављене претходним наређењем.[5]

4. — Везу између бригада одржавати стално и што чешћр.

5. Везу са овим Штабо.м одржавати преко III Крајишке бригаде.

Извештавати овај Штаб о свакоЈ промени и што чешће, а обавезно слати ***Сваког дс/на*** дневне извештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив. (М. П.) Наштадив.[6]
Васа

Бр. 434
ШТАБУ БРИГАДЕ

Ја сам. према овоме наређењу, пошао са' III бат. на просторију Ковач [Пл.]—Бољаннћи. Собом ћемо понети и телефон. Писмо Ш.Д.[8] сам упутио. Дођи ћу сутра.

26-IV 12.30 Поздрав
Плави[9]

[5] **Види док. бр. 129.**
[6] **Начелник Штаба дивизије**
[7] **Следећи текст дописан је руком.**
[8] **Штаб дивизије.**
* **Мијалко Тодоровић.**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА ЈАВОРАК[1]

26/1V

ИЗ III ДИВ.

Пеко повукао IV[2] на простор Мокро—Крново. Услијед тога опет ће се аа ноНас одложити напад на Јаворак. Добро је што сте команду објединили, јер овако није ишло добро. Батаљони II[3] нијесу стигли. Ми сад идемо код Пека. Још не можемо дати обавјештење по јучерашњој депеши.

БР. 137

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ КОД НЕВЕСИЊА И ЈАВОРКА[1]

III ДИВИЗИЈА
26-IV

Упутили путем курира ваше наређење II и IV брнгади.[2] Око Боана се воде борбе. Четници поново нападали (Неве)сиње, веК разбијени. Штаб II дивизије налази се у Горњој Бујовици. Непријатељ од Јаворка прави испад. За ноћас спремамо напад. Сава.

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31/17, к. 14 А.**
- Четврта пролетерска бригада
[3] **Друге пролетерске бригаде**
[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32/17, к. 14 А.**
- Друта гтролетерска и Четврта (Црногорска) пролетерска бригада

г

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ КОРПУСА ОД 27 АПРИЛА 1943 ГОД. О ПОСТАВЉАЊУ РУКОВОДИЛАЦА У ЧЕТВРТОЈ КРАЈИШКОЈ НОУ ДИВИЗИЈИ[1]

Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
Бр. 22
27 априла 1943 год.
Положај

НАРЕДБА

По указаној потреби у споразуму са начелнико.м Врховног штаба овај 111 таб донио је сљедећу одлуку:

Досадашњи командант IV НОУ дивизије друг Шоша[2] одређује се на службу у Штаб корпуса.

Друг Баја,[3] који је до сада вршио привремено дужност комесара IV НОУ Дивизије, одређује се на своју лријашњу дужност комесара VI бригаде.

За команданта IV НОУ дивизије одређује се досадашњи начелник Штаба корпуса друг Бранко Пољанац.

За политичког комесара IV НОУ дивизије одређује се друг Бошко Шиљеговић.

За замјеника команданта IV НОУ дивизије одређује се друг Петар Војновић, досадањн командант VI бригаде.

За команданта VI бригаде одређује се друг Урош Богуновић (Роца), досадашњи замјеник политичког комесара VI бригаде.

У састав IV дивизије улазе сљедеће јединице: VI бригада, XII бригада, X бригада, Рибнички батаљон, Козарачки одред, а по одласку X НОУ дивизије ући ће у састав IV НОУ дивизије и одреди Јајачки и Гламочко-Ливањски. VIII бригада, која се налази привремено на оперативним задацима у Крајини под командом Главног штаба Хрватске, припада такођер Штабу IV НОУ дивизије.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиаи Војноисториског института под рег. бр. 13/7, к. 407.
[2] Народни херој Јосип Мажар
[3] Дмитар Бајалица

Ова наредба ступа на дејство од датума њеног потписивања а сва горе наведена постављања биће накнадно дефинитивно објааг.ена наредбом Врховног штаба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник

Политкомесар	Врхавног штаба	Командант
Осман	**Арсо Р. Јовановић**	**Коста**

(М. П.)

БР. 139

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВПЗИЈЕ ОД 27 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ДА НАПАДНУ ЧЕТНИКЕ НА СЕКТОРУ КОВРЕН И ОБАВЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ У САНЏАКУ[1]

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 182
27-1У 8.30

ШТАВОВИМА БРИГАДА

1. — На сектору III Крајишке без промена. Са сектора I бригаде немамо скорашњих извештаја.

На сектору III СаМЏачке бригаде четничке банде са Коврена избиле су 26 о.м. са око 400—500 људи на просторију Крупице—Пандурица. III Санџачка брнгада истог дана је предузела разбијањс ових банди — резултат не знамо.[2]

2. — Штаб III Санџачке бригаде извештава да се на просторији Коврен—Шаховићи, уствари у целом Бјелопољском срезу, налази око 1.500 деморалисаних четника Бјелопољаца, Санџаклија и неких Србијанаца. На осталом терену између Пљевал>а и Лима четници су демобилисани и једнно још постоје по неким селима мање четничке групе

или сеоске страже. У делу Санџака ИРЕКО Лима народ јднама наклоњен и очекује наш долазак.

Услови за мобилизацију су врло добри, али је потребно да се на терену налазе наше јединице. Садањи политички и војни центар четника у Санџаку — Бјелопољски срез — лако је разбити. Муслимани у Санџаку нама су наклоњени; према извештају наших људи из позадине многи муслимани би нама пришли, па чак и једна група од 6—800 муслимана је организована да нам се прикључи чим би се појавили на њиховом терену.

3. — У вези са овим[1], а и обзиром на опште перспективе, предложили смо Врховном штабу да се наша Дивизија ослободи задатка према Горажду, те како би тиме били у могућности да образујемо једну ударну групу за разбијање четника на правцу Коврен—Шаховићи—Бијело Поље. Наи.ме, предложили смо да VI Босанска бригада преузме затварање правца Горажде—Чајниче; наша I бригада .да се постави за затварање правца од Пљеваља са обе стране Ћеотине, те да се тако употреби III Крајишка и III Санџачка бригада за разбијање четника на наведеном правцу.

Очекујемо одговор по овом предлогу.[3]

4. — За сада, док се не доЂије одговор по горњем предлогу, задатак наше Дивизије и унутар тога задаци постављени наши.м бригадама у основи остају исти. Но, да би' се о.могућило разбијање четника на Коврену и околини,. III Санџачка бригада поставиће се као покретна ударна група са базом и исходиштем на просторији Маоче—Коврен. Са ове просторије предузети извршење свога задатка у разбијању четника, организацији народно-ослободилачке власти и мобилизацији нових бораца. За затварање појединих праваца не држати положаје, већ маневром и покретом нх обезбеђпвати, а крстарење.м јачим делови.ма по терену ова.ј контролисати и организоватн.

Дакле, у циљу обезбеђења од Пљеваља. као и због везе са нама, III Санџачка бригада и III Крајишка бригада својим суседним деловима морају бити у сталном контакту и садејству. Наиме, ни њима не одређивати секторе, већ им ставити у задатак да својим покретима и извиђањима између с. Вруља и Подпећа ове суседне јединице буду у сталној вези и садејству у циљу контроле тог терена и затварања правца од Пљеваља ка југу.

5. — Дивизиска артиљерија поставиће се на левој обали Ћеотине на сектору III Крајишке бригаде. Њу ће сачињавати оруђа од 75 мм формирана у артиљериски ди-

визион са две брдске батерије. У циљу формирања овог Дивизиона Штаб I бригаде упутиће два топа 75 мм са иросторије Чајниче преко с. Градац за с. Хоћевина. Један део потребног људства за Дивизион попуњен је од прездравелих бораца из Дивизнске болнице, делом ранијих бораца а делом позадинских радника нз Крајине. Потпуна попуна људство.м углавном ће се извршити овим путем, те ће се ускоро Пионирски вод вратити у састав своје I бригаде.

Брдски топ 65 мм и даље ће остати на сектору и под ко.мандом I Пролетбрнгаде. Са топовима 75 мм Штаб I бригаде упутиће и друга Велебита;[1] људство употребљено за пребацивање топова вратиће се Бригади.

6. — Штаб III Крајишке бригаде известиће да ли је предузео хватање бандита Бабића код Церовице и о ре-.зултату тога. Уколнко ово није урађено, одмах органн-.зовати и предузети тај задатак.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полкомдив	Наштадив	Комдив •
Фића	**Васа**	**Коча**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА У ТОКУ МАРТА МЈЕСЕЦА[1]

ШТ АБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. бр. 185
27-1У-1943

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
— Извештај о акцијама у марту 1943 г. —

1 III: I /Пролетерска и III Санџачка бригада налазиле су се на сектору Иван Седло—Коњиц, а III Крајишка бригада на сектору према Прозору.

1 и 2 ///.- Прва пролетерска и III Санџачка бригада усиљеним маршевима пребациле су се ка Прозору и према Г. Вакуфу.[2]

Г. Вакуф

ЗАДАТАК

Заповешћу[3] Врховног штаба за ликвидацију немачко-усташких снага у долини Врбаса, ова Дивизија добила је задатак да уништи непријатељске снаге на сектору лево од друма Прозор—Карамустафића мост па даље десном обалом Врбаса, као и да обухватни.м покретом избије на простору Врси—Сарајвилић и ту спречи непријатељу отступање десном обалом Врбаса ка Бугојну. За овај задатак наша Дивизија била је десна колона састављена од три бригаде: I Пролетерске, III Санџачке и I Далматинске бригаде.

ПОСТУПАК

I Пролетерска бригада имала је задатак да широким обухватом заобиђе непријатељско лево крило и избије на линију Бисгрица—Сарајвилић, где

[1] Оритинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19—2, к. 9.
[2] Види док. бр. 27.
' Заповијест Врховног штаба НОВ и ПО Јутославије издата 3 марта у 4.00 час. биће објављена у тому П.

да пресече непрнјатељску отступннцу ка Бугојну, а и да одатле ударом с леђа учествује у ликвидацији непријатеља.

III Санџачка бригада имала је задатак да лнквидира непријатеља на десној обали Врбаса, избије изнад [Г.] Вакуфа, да са једииицама осталих колона учествује у ликвидацији Вакуфа, а по разбијању непријатеља да предузме његово гоњење прелазећи Врбас и настављајући ка Бугојну.

I Далматинска бригада имала је задатак да ликвндира непрнјатеља на Црном Врху, тј. на сектору између цесте Прозор, [Г.] Вакуф и р. Врбас, а по заузећу Вакуфа од стране осталих јединица да ова Бригада избње на цесту [Г.J Вакуф Травник и затвори правац од Травника.

I бригада у покрету ка свом залатку успут је ликвидирала слабија непрнјатељска упоришта: Ждримци, Врси, Бистрица и Ричица. Међутим, Бригада на свој задатак није доспела као јединствена јединица: четири бата.д>она ове Бригаде продирала су ка одређеној просторији, али неповезана, у измењеној ситуацији и непредвиђеним моментима није било јединствене команде, бата.ллнн су дејствовали одвојено, Штаб бригаде са једним батаљоном није успео да избије на одређени сектор, био је одвојен од своја четири батаљона, није био у могућности да повеже рад батаљона и да с Бригадом као целином руководи. Четири батаљона ове Бригаде која су продужила ка свом крајњем задатку наишла су на непри.јатељска појачања која су пристизала од Бугојна, а — што је бнло решавајуће — и на непријатеља који је од Г. Вакуфа дејствовао на њихов бок и почео их угрожавати п са леђа. Ово је приморало те батаљоне да се извуку ка планннском ви.јенцу источно од Врбаса, тј. није им успело, ни тада ни доцнијим покушајима, Да избију до самог Врбаса.[4] III Санџачка бригада успела је да са челним батаљоном избије без борбе до нзнад самога Вакуфа. Овом приликом врло важни и кључни положаји на овом нравцу — Орлишће и Баба — били су непоседнути. Челни батаљон на овим положајима није оставио никакву јединицу, чврсте везе између батаљона Санџачке бригаде није

билс. — иенријатељ, кад је осетио наше покрете, избио је на Бабу и Орлишће и тако се нашао између батал>она Санџачке бригаде. Због неповезаностн јединица и лабавог и колебљивог држаља штабова батаљона, оваква ситуација процењена је: од батаљона који је продро ка [Г.ј Вакуфу као несигурност и угроже'ност с леђа те и решење да се извуче удесно ка планини, чиме се за извесно време одвојио од своје Брнгаде; док је поседање ОрлишКа и Бабе од стране непрн.јатеља претстављало за следеКи батаљон препреку коју није ни покушао да ^шквиднра. Овако слабо ангажовање јединица III Санџачке бригаде омогуКило је иепријатељу, да са овог сектора угрози позадини нребаченнх батаљона I бригаде.

1 Далматинска бригада успела је да ликвидира непријатеља на Црном Врху, посте чега је непријатељ отступио са сектора те Бригаде. До иницијативног садејства ове Бригаде ка сектору III Санџачке бригаде није дошло.

Услед горњих пропуста непријатељу је успело да, почев од 5 III, извуче материјал и своје снаге ка Бугојну, евакуишуКи Г. Вакуф.

ОЦЕНА

Дивизија није извршила иостављени задатак — непрнјатељу је успело да евакуише материјал и људство са сектора Бугојна. Пропусти су горе наведени. Држање бораца било је добро, они су морали издржати стално дневно бомбардовање, данонoКне борбе и покрете и нередовну, па често и никакву исхрану. Непријатељу су нанети велики губици, али смо и ми имали осетне жртве. Штабови батаљона, остављени без везе са штабовима бригада, нису показали корисну иницијативу и међусобно садејство; штабови појединих батаљона .Санџачке бригаде били су неодлучни и слабо упорни у извршавању својих задатака, а у свом раду имали су и одлучујуКих пропуста.

У току 5-1II Далматинска бригада упуКена је у састав своје Дивизије ка Солаковој Кули,[5] а и остале Јединице отишле су са овог сектора. Нашој Дивизији постављен је задатак затварања правца Г. Вакуф—Прозор. Међутим, ноКу 6—7 о.м. и наша I бригада упуКена је на нови задатак

према Јабланици. О раду и акцијама те Бригаде од тог Момента па до поновног уласка у састав наше Дивизије у прилогу достављамо извештаје Штаба бригаде.[6]

УЛОГА ЗАШТИТНИЦЕ

Г. Вакуф — Прозор

ЗАДАТАК

Затворити правац Г. Вакуф—Прозор у циљу заштите евакуације рањеника ка Прозору и даље низ р. Раму.

ПОСТУПАК

III Санџачка бригада постављена је источно од цесте Прозор—Г. Вакуф, а III Крајишка бригада западно од ње. Непријатељ у Бугој[ну] добио је знатна појачања у немачким јединицама и отпочео је продор ка Г. Вакуфу и даље ка Прозору. У току жестоких бојева, нарочито на сектору III Крајишке бригаде, непријатељу су нанети велики губици. III Санџачка бригада уништила је један а онеспособила још један непријатељски тенк.
У току 9-Ш непријатељу је успело да пред мрак избије на Вилића Гумно — важна тачка на сектору III Крајншке бригаде. Због овога, а нарочито због дубоког непријатегског продора од правца Вуковско, III Крајишка бригада повукла се је ка Прозору. На сектору III Санџачке бригаде непријатељ је био мање активан, те се ова задржала на Црном Врху, тј. на сектору између цесте Прозор—Г. Вакуф и р,- Врбас.[7]

ОЦЕНА

Задатак је извршен — омогућено 'је извлачење рањеника са терена око Прозора. Рад јединица био је добар, а такође и држање бораца који су издржали у сталним борбама често бомбардовање, нередовну исхрану, ноћивање по положајима на снегу.

ЗАДАТАК

Затворити иравац од Прозора долином р. Раме, омогућити евакуацију рањеника и заштитити пребацивање свих наших јединица и делова преко Неретве.

ПОСТУПАК

Решили смо што дуже задржавати непријател>а на узастопним положајима почев од линије Прозор— 11рни Врх па до Грачанице, с тим што у висини Грачанице на јужним обалама кањонскнх река Грачанице и Волујчице по сваку цену задржати непријатеља док се гол не омогући и изврши пребацивање свих наших делова преко Дрине.

Међутим, небудношћу јединица Санџачке бригаде и неправилним постављањем батаљона III Крајишке бригаде, непријатељ је већ 10 III до мрака успео да потисне наше делове на главну одбранбену линију р. Грачаница — р. Волујчица. На овим положајима вођене су упорне борбе, а нарочито на сектору III Крајишке бригаде — изнад реке Грачанице. Непријатељска авијаци.ја била је свакодневно врло активна тукући на положајима саме стрељачке стројеве: свако наше иојављено аутоматско оруђе обасипано је артиљериском и бацачком ватром, а потом бомбардовано из ваздуха.[8]

II III стављено нам је у задатак и затварање правца долином р. Дољенке, за који смо правац употребили VII Крајишку бригаду, која је истовремено потпала под нашу команду.

До 14 III завршено је пребацивање болница и осталих јединица преко Неретве, те смО 14—15 III пребацили код Острошца Санџачку и VII Крајишку, а 15 у зору и Крајишку код Јабланице.[9]

ОЦЕНА

Дивизија је извршила постављени задатак — омогућена је евакуација рањеника и заштићено је пребацивање свих делова преко Неретве.

Горе наведенн пропусти онемогућили су да се

[8] **Види том IV, књ. 11, док. бр. 55, 207.**
[9] **Види том IV, књ. 11, док. 5р. 67.**

према Јабланици. О раду и акцијама те Бригаде од тог Момента па до поновног уласка у састав наше Дивизије у прилогу достављамо извештаје Штаба бригаде.[6]

УЛОГА ЗАШТИТНИЦЕ

Г. Вакуф — Прозор

ЗАДАТАК

Затворити правац Г. Вакуф—Прозор у циљу заштите евакуације рањеника ка Прозору и даље низ р. Раму.

ПОСТУПАК

III Санџачка бригада постављена је источно од цесте Прозор—Г. Вакуф, а III Крајишка бригада западно од ње. Непријатељ у Бугој[ну] добио је знатна појачања у не^ачким јединицама и отпочео је проДор ка Г. Вакуфу и даље ка Прозору. У току жестоких бојева, нарочито на сектору III Крајишке бригаде, иепријатељу су нанети велики губици. III Санџачка бригада уништила је један а онеспособила још један непријатељски тенк.
У току 9-Ш непријатељу је успело да лред мрак избије на Вилића Гумно — важна тачка на сектору III Крајншке бригаде. Због овога, а нарочито због дубоког непријатељског продора од правца Вуковско, III Крајишка брнгада повукла се је ка Прозору. На сектору III Санџачке бригаде непријатељ је био мање активан, те се ова задржала на Црном Врху, тј. на сектору између цесте Прозор—Г. Вакуф и р,- Врбас.[7]

ОЦЕНА

Задатак је извршен — омогућено "је извлачење рањеника са терена око Прозора. Рад јединица био је добар, а такође и држање бораца који су издржали у сталним борбама често бомбардовање, нередовну исхрану, ноћивање по положајима на снегу.

[6] **Види док. бр. 27.**
[7] **Ошпирније о овим борбама види у тому IV, књ. 11, док. бр. 55.**

ЗАДАТАК

Затворпти правац од Прозора долином р. Раме, омогућити евакуацију рањеника и заштитити пребацивање свих наших јединица и делова преко Неретве.

ПОСТУПАК

Решили смо што дуже задржавати непријатеља на узастопним положајима почев од линије Прозор— Црни Врх па до Грачанице, с тим што у висини Грачанице на јужним обалама кањонских река Грачанице и Волујчице по сваку цену задржати непријатеља док се год не омогући и изврши пребацивање свих наших делова преко Дрине.

Међутим, небудношћу јединица Санџачке бригаде и неправилним постављањем батаљона III Крајишке бригаде, непријатељ је већ 10 III до мрака успео да потисне наше делове на главну одбранбену линнју р. Грачаница — р. Волујчица. На овим положајима вођене су упорне борбе, а нарочито на сектору III Крајишке бригаде — изнад реке Грачанице. Непријатељска авијација била је свакодневно врло активна тукући на положајима саме стрељачке стројеве: свако наше појављено аутоматско оруђе обасипано је артиљериском и бацачком ватром, а потом бомбардовано из ваздуха.[8]

II III стављено нам је у задатак и затварање правца долином р. Дољенке, за који смо правац употребили VII Крајишку бригаду, која је истовремено потпала под нашу команду.

До 14 III завршено је пребацивање болница и осталих јединица преко Неретве, те сМо 14—15 III пребацили код Острошца Санџачку и VII Крајишку, а 15 у зору и Крајишку код Јабланице.[9]

ОЦЕНА

Дивизија је извршила постављени задатак — омогућена је евакуација рањеника и заштићено је иребацивање свих делова преко Неретве.

Горе наведени пропустн онемогућили су да се

[8] **Види том IV, књ. 11, док. бр. 55, 207.**
[9] **Види том IV, књ. 11, док. 5р. 67.**

непријатељ задржава и туче на узастопним положајима, алн нису компликовали и онемогуКили извршење задатка.

Јабланица — Острожац — Идбар — Коњиц

ЗАДАТАК

Спречити непријатељу пребацивање преко Неретве, затворити правац од Коњица, с циљем омогућавања и заштите евакуације болнице.

ПОСТУПАК

16 111. Днвизија је — без I бригаде — држала на левој обали Неретве сектор од Јабланице до Острошца са три бригаде, а тога дана је III Санџачка брнгада сменила јединице III дивизије са задатком затварања правца од Коњица, који је у односу на правац отступнице био кратак и директно је пресецао. Истога дана, недовољном будношћу постављеног батаљона III Крајишке бригаде, непријатељ је код Раме прешао Неретву и овладао истакнутим брдом Чарски Врх. У циљу смене и последњих делова III дивизије, истога дана увече упућена је и III Крајишка бригада на сектор према Коњицу. Непријатељ је свакодневно, али мањим снагама, но потпомогнут авијацијом, вршио нападе дуж целе линије. Одлучним противнападима непријатељ је одбијен уз губитке, те је тако омогућивано^ извлачење рањеннка по етапама. Са степеном евакуације рањеника постепено смо скраћивали и фронт јединнцама.

18-1II сменили смо и два батал»она 1 Пролетерске бригаде која су била остављена са задатком затварања правца долнном р. Бјеле и ка Борачком Језеру.[10]

19-1II по извлачењу рањеника из котлине Идбар повукли смо и VII Крајишку бригаду источно од те котлнне и употреби.ли је за ношење и евакуисање рањеника и болесника, пошто је евакуакција рањеника била спора, слабо организована, односно евакуација заосталих рањеника и болесника уопште није спровођена.

У овом времену четничке банде вршнле су широке

обухвате падинама Прења, често пута им је успевало да убрзају померање наше линије, али не и да онемогуће наш задатак заштите евакуације.
20-111 ненријатељ од Коњшха предузео је напад на целом сектору, једновремено кад и четничке банде са падина Прења. Обзиром да је овим била угрожена долина реке Бјеле, где су се још налазили рањеници, наше једнице су противнападима и контрајуришима задржале непријатеља. Међутим, непријатељ је, како онај из Коњица тако и четници, продужио са нападом и у току ноћи и зоре 21-III. Непријатељ је успео да овлада на правцу ка Бјелој са брдом Паклена, те су се све наше јединице пребациле преко р. Бјеле и поставиле за затварање правца ка Борцима.

ОЦЕНА

Постављени задатак је извршен. У овом периоду непријатељска офанзива се је у односу бројчано смањила, док се је — обзиром на то — у погледу продорности и иницијативе повећала. Правци непријатељског дејства у односу на правац евакуације рањеника билн су кратки и врло опасни, наш маневар био је отежан: ни на једном месту наш фронт се није смео ослабити у циљу прегруписавања и удара на непрнјатеља, јер би због близине отступнице непријатељ могао то уочити и продирање тим местом угрозити и пресећи. То с једне стране, а с друге: морали смо употребити прво једну целу, а потом и делове осталих бригада за извлачење огромног броја заосталих и остављених болеснника и рањеника. Ово је онемогућнло — а што бн иначе могли — да непријатеља маневро.м разбијемо и нанесемо му много веће губитке, — а с друге стране, ово је омогућило непријатељу да овлада брдом Пакленом, кога је доцније услед наших сталних — иако директно неуспелих — напада морао напустити.

Коњиц — Борци

ЗАДАТАК

Затварање правца Коњиц—Борци и омогућавање извлачења рањеника ка Главатичеву и Бјелемићу.

После напуштања Паклена, 22-Ш, непријатељ се повукао за непосредну одбрану Коњица. Ускоро је упућена VII Крајишка бригада ка Улогу, а III Санџачка бригада[11] ка Калиновику а потом у састав II дивизије. За затварање правца Коњиц—Борци остала је III Крајишка бригада све до 6 IV. Дивизија више није дејствовала као целина.

ОЦЕНА

Задатак је извршен. Држање бораца било је добро и поред дотадањих борби, нарочито напорннх маршева, хроничног гладовања и данонећног остајања по положајима на снежним брдима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
Васа

БР. 141

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ПРОСТОРИЈИ КРУПИЦЕ — ПРЕНЋАНИ[1]

ИЗ I ДИВ.

Пиштоље послалн прекјуче 6 бриг.[2] За нашу Брдску [батерију] неопходан стручњак. Одговорите за Гавриченка. Јавите где сте. Предвидети за размену Андру—Омпдра[3] (?) из 1 бат. 1 бриг., заробљеног код Горажда.

[11] **Трећа санџачка НОУ бригада била је привремено под командом Друге пролетерске дивизије.**

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/13. к. 14 А. Радиограм послан 27 априла, што се да закључити на основу догађаја.**

[2] **Шеста источнобосанска бригада**

[3] **Ломпар. Види док. бр. 133.**

26. Јакнђ[4] разбио четнике на прост. Крупнце, Пренђани.[5] Убијено 20, заробљено 5. Учествовали Босански и Санџачки корпус под командом мајора Остојића. У Б.[јело^ Пољском, Колаш.[инском], Андријев.[ичком], и Беран.[ском^ срезу насилна мобилизација. Говори се о итал.[ијанској^ и четнич.[кој] офанзиви.

На добивени задатак[1] нашу I бриг.[аду] мислимо упутити источно од друма Пљеага—Коврен.

П.С.[7] У телеграму за I див. тражити да се понови име и презиме друга предлож.[еног] за размену.

БР. 142

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О УХВАЋЕНОЈ ВЕЗИ СА БАТАЉОНОМ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ[1]

27/1У

III ДИВ.

Ваш[2] курир (ухватио везу) са три батаљона Л Пролетерске бригаде, али су они одговорили да овамо[3] не могу поћи без вашег или дивизиског наређења. Известичи с.мо II дивизију. Јовићевић.[4]

[4] **Народни херој Велимир Јакић, командант Треће санџачке НОУ бригаде**

[5] **Опширније види у док. бр. 139 и 144.**

[6] **Види док. бр. 144.**

[7] **Сљедећи текст накнадно дописао вјероватно шифрант.**

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34/17, к. 14 А.**

[2] **Врховног штаба**

[3] **На сектору Јаворка. Види док. бр. 136 и 137.**

[4] **Нико Јовићевић, замјеник команданта Пете црногорске НОУ бригаде**

СПИСАК ПОГИНУЛИХ ЧЛАНОВА КПЈ, БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ У ВРЕМЕНУ ОД 15 ФЕБРУАРА ДО 27 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

Први батаљон

Погинули друговн од 15 фебруара до 27 априла 1913 године

1. Петар КостнК, члан КПЈ, командир чете
2. Милица Вучинић, политделегат вола
3. Гаврило Драганић „ десетар
4. Саво (Бећо) Радовић „
'5. Мехо Мехмедбашић „
6. Имзо Салагић
7. Грујнчић Туле „
8. Каран Раде" ,. водник
9. Ђорђње ПремовиК „ замјеник команданта I батаљ.

Други батаљон

1. Камилић Крсто, члан КПЈ, замјеннк политкома 1 чете
2. Дара Ђуровић
3. Марко Радовић замјеник командира,2 чете
4. Томо Павичић руководилац СКОЈ-а
5. Милутин Мандић водник
6. Перо Зднлар
7. Драго Лакчевић замјеник командира 2 чете
8. Иван Водановић руководилац СКОЈ-а у 3 чети
9. Даница КостиК
10. Јован Драганић

Трећи батаљон

1. Бајо Булајић, члан КПЈ
2. Рагиб Струјо „
3. Велиша Вучетић „
4. Василије Вујачић „
5. Станко Ннколић „ полнтком чете
6. Копривица Васиљ „ командир чете
7. Пејовић Радомир „
8. Балетић Јован „ замјеник политкома чете
9. Булајић Светислав „
10. Гиљан Нико.р „

11. БариК Тошо
12. Гиљан Гl. Јанко
13. ГалиК Милорад
14. Мато АнтуновиК замјеник политкома lll батаљ.
15. Јован МаксимовиК

Четврти батал>он

1. Зарије Вујошевић, члан КПЈ, водник
2. Саво ПоповиК замјеник политкома 1 чете
3. Момчило Мани
4. Бранка ДедовиК
5. Станоје ПетровиК
6. Петар СекулиК политком чете
7. Божо Милатовић
8. Ђорl)ИЈе Маркуш
9. Вјекослав Попови!
10. Иван Ускоковић замјеник политкома IV батаљ.
11. Ксенија Михаиловић „

Пети батаљон

1. Лука Билановић, члан КПЈ, командир чете
2. Радуша БојовиК

(М. П.)

Андро[2]

НЛРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА СМЈЕНУ ЈЕДИНИЦА ПРВЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ И РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА НА ПОЛОЖАЈИМА ОКО ГОРАЖДА И ПЉЕВАЉА[1]

ШТ АБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 185
28-1VI943 год. у 4 ч

ШТАБОВИМА:

1 ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
III САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ
III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
VI БОСАНСКЕ БРИГАДЕ

1

26 овог месеца јединице III Санџачке бригаде извршиле су напад на Босански и Санџачки четнички корпус, који су тога дана у зору избили на простор Крупице—Котлајићи—Пренћани. Четници су разбнјени и у паничном су бекству отступили ка Павловом Брду. Четницима је командовао Дражин помоћник мајор Остојић[3]-„Чика Бранко". Убијено је 20, а заробљено 5 четника.

Четници спроводе насилну мобилизацију људства од 17 до 70 година у срезовима Бјелопољском, Колашинском, Андријевичком и Беранском. Одзив је слаб и четницн су приступили терору.

II

Врховни штаб доставио нам је данас радиограмо.м следеће наређење:

,,'Данас смо наредили да VI Босанска бригада[1] смени Вашу I Пролет. бригаду. Чим ова смена буде извршена, одмах крените Вашу I бригаду правцем Маоче—Ковр'ен

[1] **Оригинал, гшсан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/4, к. 705 А.**
[1] **Дража Михаиловкћ**
[3] **Зарије Остојић. члан Штаба четничке Врховне команде**
[4] **Шеста источнобосанска НОУ бригада**

Шаховићи—Равна Рнјека, с тим да што пре избије на линију Равна Ријека—Лепешница—с. Сига, где ће добити наређење за даљи рад.

I бригада треба да у току нокрета очисти села Крупице и Барнце. Настојати да I бригада заузме мост на Рибаревини, ушће Равне Ријеке и пресече везу Беране—Бијело Поље.[5] Ваша Санџачка и III Крајишка бригада остају на досадањем простору.

Са I бригадом да крене и ваша Брдска батерија. Да I бригада испита услове ликвидације Бијелог Пол>а.

VI Босанска бригада биће нривремено под Вашом командом".

У вези са предњнм

НАРЕЂУЈЕМО

1. — VI Босанска бригада има што пре сменитн 1 Пролетерску брпгаду на простору Горажде- Чајниче—Метаљка—Ковач [Пл.], са задатком:

а) да са главнино.м затворн правац од Горажда до Чајнича;

б) да се мањим снагама — са једним батаљоно.м — постави на простору Метаљка—Ковач [Пл.] са задатком одржавања везе и садејства са деловима III Крајишке бригаде на затварању правца Пљеат>а—Ковач [Пл.], као и за контролисање свога сектора и околног терена у циљу спречавања крстарења четннчким групицама. Делови са овог сектора организоваће обавештајну службу и извиђање у правцу Лима—Рудог;

в) да резерву за правац од Горажда постави на простору Луке—Чајниче, која ће јединица сем задатка резерве бити и посада Чајнича и крстарити околним тереном у циљу лнквидације заосталих четничких групица на околном терену (с. Дужице, с. Гламочевићи и др);

г) наставити са рушењем и запречавањем цесте' која од Горажда води ка Чајничу;

д) према немачко-усташким јединицама око Горажда не предузиматн акције. Но у случају њиховог испада ка нашим положајнма најенергичније их разбити;

ђ) Штаб ове бригаде ступиће у везу са Штабо.м I Пролетерске бригаде и од њега се обавестити о ситуацији на додељеном сектору.

2. — I Пролетерска бригада чим буде смењена упутиће се на задатак који је одређен горњим наређењем Врховног штаба.

Предложили смо Врховиом штабу да ова Бригада изврши покрет лево од комуникације Пљевља—Коврен[6] у циљу проласка тереном северно и источно од Пљеваља који [је] за сада од нас неконтролисан. Очекујемо одговор по овом предлогу.

Док се не изврши смена, Штаб I бригаде предузеће припреме за одлазак на нови задатак, који ће се накнадно и прецизније одредити.[7]

3. — III Крајишка бригада остаје на досадањем задатку, наиме:

а) са главнином својих снага на простору Д. Брвеница—Хоћевина- Подпеће, са задатком затварања правца од Пљеваља ка Мељаку, а са деснокрилном јединицом одржаваће везу са III Санџачком бригадом и са њени.м деловима садејствовати на затварању правца од Пљеваља ка југу;

б) са мањим делом — једним батаљоном — поставиће се на простору Г. Брвеница—Г. Крче, са задатком затварања правца од Пљеваља цестом и десном обалом Ћеотине. Као резерва на овоме правцу служиће и батаљон VI Босанске бригаде постављен на сектору Метаљка Ковач. Ове две јединице морају бити у сталној вези и по потреби садејствовати;

в) позади сектора ове Бригаде, на лросторији Вишњица—Мељак- Челебић смештена је Дивизиска и Централна болница, те је самим тим тај правац осетљив и захтева сигурно затварање. У случају потребе на затварању овог правца има се употребити и цела Бригада, у ком случају садејство суседних јединица мора бити брзо и потпуно - нарочито од јединица III Санцачке бригаде.

4. — III Санџачка бригада остаје на истом задатку.

За време ироласка 1 Пролетерске бригаде ка ново.м цњу 111 Санџачка бригада ће са свог сектора садејствовати, што ће се накнадно конкретније одреднти. Проласком I бригаде и њеним дејством на новом сектору прошириће се перспективе и могућности за шири рад јединица III Санџачке бригаде. Тада ће преостати једино у Пљевљима органнзоване непријатељске снаге, те ће се пружити пуно м^о-гућности н ослободиће се већи део јединица за организацију народно-ослободилачке власти, контролисање ширег терена и за мобилизацију нових снага.

5. — Са I бригадом упутиће се и једна батерија од два брдска топа 75 мм, док ће се друга батерија од два

топа 75 мм и једног 65 мм задржати на сектору III Крајишке бригаде.

Штаб I Пролетерске бригаде најхитније ће упутити друга Велебита[8] и све брдске топове са свога сектора у с. Хоћевину, како би се формирале и опремиле предвиђене брдске батерије.

Прездравело људство које је задржано за артиљерију распоредиће се и остати по нашим брдским батери.јама.

6. — Штаб I бригаде одмах ће упутити овом Штабу једну бољу пољску телефонску централу. Постојећа телефонска мрежа има и даље остати са централом у Чајничу и телефонима у Устипрачи, на Козари и на Ковачу. Сав нреостали материјал узеће са собом телефонско одељење 1 бригаде. Такође да узме и телефоне са оннх станица на којима Штаб VI Босанске бригаде може да постави своје апарате.

7. — Штаб VI Восанске бригаде доставиће нам преглед формације и бројног стања својих јединица. Због хитне потребе за овим, тај преглед може бити и кратак, али обавезно са подацима о броју батаљона, чета и тешког и аутоматског оруђа у Бригади.

8. — Штабови суседних јединица морају одржавати међусобно сталну везу. Штабови бригада одржаваКе са нама везу преко Штаба III Крајишке бригаде иЛи непосредно преко с. Захума, шаљући нам најмање једанпут дневно извештај.

Штаб VI Босанске брнгаде упутиће у овај Штаб два курира.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив Наштадив Комдив
Васа

(М. П.)

Бр. 438
28-^-1943

V архиву
К

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ЗА НАСТУПАЊЕ ПРЕМА ПЉЕВЉИМА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 28-1V 19.30

ШТАБУ I ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ

1. — Штаб III Крај.[2] бригаде извештава да је осмотрено да 4—5 бункера око Пљева,*ва горе и да се у граду чује експлозија муниције - највише пушчане.

Данас изјутра осмотрено **је** да је из **Пљеваља** отишло цестом за Пријепоље: 3 тенка, 30 камиона и јака колона пешадије у пратњи 1 авиона.

Претпоставља се да Италијани евакуишу град.[3]

2. — Наредили смо IV[1] Крај. бригади да ово испита) и да буде спремна и уђе у град у случају да је овај евакуисан или је евакуација у току.

3. — Ваш III батаљон да буде у сталној вези са III Крај. бригадом и да по потребн интервенише на правцу Пљевља—Рудо и на пресецању отступнице цестом Пљевља—Прнјепоље. На овај задатак оријентисати и све слободне снаге.

Ако сте добили смену на сектору од VI бригаде, онда се са свим снагама приближите Пљевљима постављајући се северно и источно од града на комуникацијама Пљевља—Рудо и Пљевља—Пријепоље, и по потреби интервенисати са те стране на сам град уколико је његова евакуација заиста у току.

С. Ф. — С. Н.

. Командант
Коча

[1] **Оригинал, писан мастилом, латаницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 43/1, к. 705.**
[2] **Крајишке**
[3] **Податак није тачан**
*** Погрешно написано IV, мјесто III.**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА ЈАВОРАК[1]

28/1V

II ДИВ.

Батаљони II Пролет.[ерске] још нису стигли. Чим стигну предузећемо уништење италијанско-четничке групе на Јаворку.[2] Та група је јака 2000 Италијана н 500 четника.

IV и V бригада[3] имају скупа 1000 бораца. Зато чекамо на батаљоне II Пролетерске. Пеко

БР. 147

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА ИТАЛИЈАНЕ И ЧЕТНИКЕ НА ПРОСТОРИЈИ ЈАВОРАК — ПАПРАТНИ ДОЛИ[1]

[1] **Оригинал-радиограм, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/16, к. 14 А.**

[2] **Види док. бр. 136, 137 и 142.**

[3] **Четврта пролетерска и Пета црногорска НОУ бригада**

[1] **Види том III, кн,. 5, док. бр. 5. О резултатима боја на Јаворку види у истом тому, док. бр. 13 и 14.**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВЕ БРИГАДЕ ОД 28 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ УСТАША И НИЈЕМАЦА НА ШЕСТИ БАТАЉОН КОД ВОЉАЧА, КОНЦЕНТРАЦИЈИ НИЈЕМАЦА НА СЕКТОРУ ГОРАЖДА И РАСПОРЕДУ ОСТАЛИХ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 441
28 април 1943 г.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. У току 26 ов.м. једиа непријатељска колона, јачине 200—300 усташа и Њемаца[2], пошла је са положаја Шамац у правцу положаја који држи наш VI батаљон, на сектору Вољача—Требешко Брдо. Наше јединице су дочекале непријатеља са јаком ватром из аутоматских оруђа и приморале га да се повуче. Губици непријатеља нису установ.ени. Ми нисмо имали губитака. Плијена није било.

2. Садањи распоред наших јединица је сљедећи: II, I и VI батаљон на сектору: с. Биљин—Поткозара (источно од Биљина)—Градина—Требешко Брдо—Боровска планина, тако да ове јединице, појачане једном четом IV батаљона, контролишу и затварају сектор Горажде—Копачи—Устипрача (гдје, код оба посљедња мјеста, постоје прелази на Дрини, које непријатељ користи). На овом сектору непријатељ туче сваког дана и често ноћу артиљеријом наше положаје. Јачина непријатеља на овом сектору је до 3.000 људи. Располажу са три хаубице и седам брдских топова, од којих су два на десној обали Дрине (хаубице се налазе на Јабуци). У току ноћи 25/26 приспјело је у Горажде 70—80 моторних возила (шта је у њима било нисмо утврдили). Та су се возила повратила у току ноћн 26/27. Говорило се да ће у Горажде доћи читава Вражја дивизија, која је, наводно, тражила од Павелића да се она обрачуна са комунистима на овом сектору. Непријатељ вршн извјесну групацију и у Мећеђи, гдје пролази[3] на десну обалу Мањим одјељењима (у току данашњег дана са око 80 људи) у циљу пљачке околних села. Услијед могућности непријатељског покрета од Мећеђе преко Требосиља поставили смо један дио IV батаљона на сектору Слатина—Забрђе (сјевероисточно од с. Миљено), нисМо га могли истурити даље напријед услијед тога што су остала села јужно и југозападно од Виогорске Планине попаљена, — са задатком да контротише и затвара правац од Мећеђе. Осим тога, на сектору Виогорске Планине и Вучевице налазе се извјесне четничке банде из села са сектора IV бат., које се крњу по шумама и неће да се предају. Једну чету IV батал>она послали смо у Заборак да та.мо у заједници са друго.м Крезовићем[1] проводи мобилизацију. III батаљон постављен је на сектору Подковач—Бол>анићи.

3. — Терен који контролишу наше јединице је врло велики, док су наше снаге мале, а осим тога расцјепкане (један вод је при једном топу, други при другом, један вод се налази на Метаљци да чува неку артиљериску му-(ницију која се тамо налази и неко буре зејтина, које је било одређено, додијељено VII Крајишкој бригади, једна десетина на Ифсару, један вод у Чајничу), тако да смо морали овај вод из Чајнича и десетину из Ифсара повући у састав њихових јединица. Зато вас молимо да нам по могућству ослободите људство прн артиљерији, као и да ријешите питање уља и муниције са Метаљке и да би и тај вод пошао у састав своје јединице.

4. Трећи брдскн топ је оспособљен, међутим не може се транспортовати услијед тога што нема самара. Такође нема каписла за чауре и упаљача за гранате. Наиме, све је то некад постојало у магацину, али је уништено. Магацин је запаљен од стране руковаоца (како смо обавијештени), не знамо из каквих разлога. За четврти топ нису пронађени точкови ни лафет. Наиме, III батаљон каже да их није видио, а VI такође није прикупно те дијелове. Патроле су крстариле тим тереном али нису нашле.

5. Са мобилизацијом на ово.м сектору иде врло слабо. Крезовић до сада није мобилисао ниједног човјека. Наши батаљони су успјели да мобилишу до 30 људи и то је све...

6. Молимо Вас да нам пошаљете знаке распознавања.

7. Обавијештени смо да су неки наши борци у болници прездравили и да су задржани на разним функцијама при болници. Молимо вас да нам такове другове упутите, пошто нам је сваки борац драгоцјен. Или бар, уколико су

11

[1] **Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 706 А.**
[2] **Из састава 369 пука**
[3] **О јачини и саставу непријатељских снага у Горажду види у док. бр. 249.**

[4] **Гојко Крезовић. Погинуо 1943 год. у Источној Босни као капетан НОВ Југославије.**

тамошње потребе нужније, да нас обавијестите о њиховом задржавању. А чињеница је да је проценат другова који се враКају из болнице врло малн, скоро незнатан. Тако стоји и са централном болницом, гдје такође постоји извјестан број наших бораца којн су на разним функцијама при тој болници.

8. Сада смо добили наређење од В.Ш. преко начелника VI бригаде[5] да хитно успоставимб везу са вама и да сталним патролама контролишемо линију Чајниче—Устиколина. По питању успоставе везе са вама не можемо ништа предузети док не добијемо одговор од вас, наиме правац куда треба проводити линију, као и помоћ вашег вода за везу, услијед тога што ми немамо толико кабла. Да ли би се могло то организовати преко III Крајишке бригаде?

9. У току 27 ов.м. на нашим секторима није било промјене.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде
Командант

БР. 149

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ЈЕДИНИЦА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ БИЈЕЛО ПОЉЕ — БЕРАНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 439
28. IV. 1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОИА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. — Од Штаба дивизије добили смо наређење[2] да извршимо покрет преко Метаљке и Ковач [Пл.] на просторију Бијело Поље Беране. Са ове просторије поћи ћемо одмах када нас смене јединице VI Босанске бригаде.

[5] **Руди Петовар**

[1] **Опигинад. писан на машини, латиницом, налази се у архиви ВоЈноисториског института под рег. бр. 57/1, к. 709.**

[2] **Види док. бр. 144.**

2. — Сви штабови батаљона и команде једнница прикупиће своје људство и припремиће се за покрет који је врло дуг али и славан, јер се иде за Васојевиће.

3. — Детаљно наређење о покрету добићете накнадно.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб бригаде

Политком

Зам. команданта
Милоје[4]

БР. 150

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 14 ДО 28 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
II БАТ. III КР. БРИГАДЕ
I II. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Положај, 29-1\М943

ШТАБУ III КР. БРИГАДЕ

Положај

Доставља се 15-тодиевни нзвјештај о војничким акцијама од 14—28 априла 1943 г. као и списак наоружања, људства и стоке II бат. III Кр. бригаде.

Акције

16 априла: III чета нашег батал>она водила је борбу са четницима. Губитака није било. Заробљена су 43, убнјена 2 а рањен 1 четник. Осим тога заробљено је 35 пушака, 8 бомби, 1000 метака и 2 коња са седлом. 6 четника се утоиило у ријеци Ћеотини приликом покушаја бјекства.

21 априла: III чета водила је борбу са Талијанима, који су напали на положаје те чете. 1 је друг рањен од бацача.

[3] **Види док. бр. 157.**
[4] **Милојевић**

[1] **Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/14, к. 711 А.**

24 априла: II чета чистила је ноћу коте на којима су били четнички положаји.
25 апрнла: I чета имала је ноћу акцију са четницима на брду Куч.[2]
28 априла: II чета са једним водом I чете вршила је ноћу акцију на четнике у селима Шумани и Љуђа

Војнички часови

За посљедњих 15 дана одржани су разни војнички часови, највише теоретски. Исто тако одржавани су састанци са водницима и десетарима.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Ђуп[3] **Пећанац[1]**

БР. 151

ПЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТНАЕСТЕ (ПРВЕ) МАЈЕВИЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 29 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
МАЈЕВИЧКЕ БРИГАДЕ-
29 април 1943
Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1. Према вашем наређењу од 27 о.мј.[3] посјели смо и држимо положај на линији:

на десној обали Дрнне: Паљика (1164) — Ухотића Бр. (870), са једним батаљоном,

[2] **Вјероватно Кик.**
[3] **Народни херој Милан Ђуп. Погинуо у току Седме непријатељске офанзиве 1944 год. на планини Враници као замјеник команданта Седме крајишке НОУ бригаде.**
[4] **Никола**

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—2, к. 9.**
[2] **Петнаеста (Прва) мајевичка НОУ бригада**
[3] **Редакција није пронашла поменуто наређење.**

— на лијевој обали Дриие: Зебина Шума—Грабић (1022) — Шешин Врх (1091) - Столац (1519), са једним појачаним батаљоном.

Једну непотпуну чету имамо у Устиколини лри Команди мјеста а једну чету са лакомитраљеским водом на Жужељици (574).

Напомињемо да је овај положај, тј. дужина- положаја, исувише велика за могућности и јачину наше Бригаде, утолико прије што имамо на овом положају свега три батаљона, који су такође једним дијелом окрњени због тога што смо послали један вод у Калиновик, једну десетину у Команду мјеста у Миљевину, а и број болесника се унеколико повећао у посљедње вријеме.

2. Молимо да нас извијестите о распореду и положајима јединица око Фоче, што нам је непознато, да бисмо се могли управљати у случају борбе. Нама се Фоча налази за леђима. »

3. Молимо да нас извијестите гдје се налази наш трећи батаљон[1] и да ли на њега можемо ускоро рачунати. О њему не знамо ништа од дана његовог одласка из састава Бригаде, а мислимо да би добро било да га што прије неко из нашег Штаба обиђе. Да ли ће нам се ускоро вратити вод из Калиновика и десетина из Миљевина, јер је, приликом њиховог упућивања, било речено да ће се задржати свега неколико дана.

4. Под новим условима за нас, на овом терену, морали смо да повећамо нашу комору и тиме смо један дио бораца одвојили из њихових, иначе бројно слабих, јединица. Да би ово надокнадили молимо вас, уколико је могуће, да нам се додијели лзвјестан број заробљеника Италијана, које би распоредили у комору а борце вратили у њихове јединице.

5. Уколико је могуће, обзиром да смо удаљени од јединица које располажу са радио апаратом, молимо да нам се додијели један радио апарат.

6. Наш Штаб налази се у с. Филиповићи.

Немамо хартије, а Јхемамо ни могућности да је набавимо, па ако је могуће пошаљите нам хартије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Мирко Филиповић

За команданта
Ратко Перић

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ ЈЕДИНИЦА ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ НА ЊЕМАЧКУ КОЛОНУ КОД КОЛУНИЋА И ПАУНОВЦА[1]

30/IV

КОРПУС

Код Новог[2] и Приједора Немци праве подземна склоништа. На сваких 50 м пута Нови -Крупа[3] праве ровове које бетонирају, а затим покривају. Правац 'Б. J1ука[4]— Ситница утврђују. Јединице Х Кр.[ајишке] бриг.[аде] дочекале у заседи код с. Колунића 11 Пауновца немачку колону.[5] Убијено 30 фашиста. 21 ов.м. уништен 1 нем.[ачки] камион. Плен 1 митраљез, 1 бицикл, 3 коња и др. ратног материјала.

[1] Оригинал, гтисан мастилом. латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/12, к. 14 А.
[5] Босански Нови
[3] Босанска Крупа
[4] Бања Лука
[5] Односи се на дијелове њемачке 114 ловачке дивизије.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ДА ЗАПОСЈЕДНЕ КОМУНИКАЦИЈУ ПЉЕВЉА — ПРИЈЕПОЉЕ И НАПАДНЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ КОЛОНЕ II ТРАНСПОРТЕ[1]

Ја сам задржао III и IV бат.[2]

ШТАБ
I ПРОЈ1ЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 188
30-1V-!943 год. 12.45

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1. — У току јучерашњег дана поново је примећено да је из Пљеваља кренула ка истоку аутомобилска и пешадиска колона. Међутим, ноћу 29—30 о.м. примећена је јача аутомобилска колона која је од Пријепоља стизала ка Пљевљима. Немамо сигурних података да ли су се ти камиони враћали празни нли не. По једном непровереном обавештењу у Пљевља је око 28 овог месеца стигло 50 камиона четника — наводно србијанских.

2. — Штаб III Саниачке бригаде извештава да је Бригада избила на линију Барице—Стожер—Коврен. При избијању на ову просторију вођена је борба само на Коврену, одакле су четници побегли североисточно у правцу с. Граб. Заробљено 5 четника, заробљен 1 лаки бацач са 30 бомби, постоље теш. бацача и нешго бацачких бомби без упаљача.

Према нзвештају Штаба те бригаде, о четницима на њеном сектору у току 28 о.м. прикупљени су следећи подаци:

а) босанске бригаде[1] отступиле су ка с. Шљемена, нзмђу с. Барице и с. Шаховићи;

б) на положајима Црни Врх—Лиса, северно и источно од Коврена, налазе се Павинопољски и Недакуско-Миочки

[1] **Оригинал, гтосан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/4, к. 705 А.**
[2] **Ова реченица је дописана руком,ћирилицом.**
[3] **Милојевић**
[4] **Босанске четничке бригаде**
[5] **Дописано руком**

батаљон. Први је посео положај Црни Врх—Голн Крш—Кланац, затварајући прелазе према А\атаругама, Козици и Јеринин Граду. Други батаљон, према заплењеном наређењу од 27 о.м., требало је да поседне положаје лево од Павинопољског батаљона, тј. Бијов Гроб—Лиса Пл.

Павинопољски батаљон 'има 124 наоружана четника, а 356 ненаоружаних. Бројно стање другог батаљона је непознато.

Говори се да је овим снагама прпстигао и Миочки батаљон у јачини око 200—300 људи;

в) према изјави заробљеног телефонисте на целом сектору од Таре до Црног Врха налази се око 300 четника из следећих јединица: Бјелопољске бригаде, Босанског корпуса, нешто снага из Санџачког корпуса и неке Србијанске бригаде која је из околине Новог Паза[ра].

Према предњем

НАРЕЂУЈЕМ

I. — Чим добијете смену од VI бригаде, уколико с[те] већ добили, одмах са целом Бригадом крените лево од цесте за Пљевља и поставите се на просгорији северно и источно од Пљеваља, затварајући мањим снагама цесту Пљевља—Рудо, а главнином око Пл. Мијајловице затворите комуникацију Пљевља—Пријепоље. На ову комуникацију треба да избијете нзненада и ноћу како би се уништиле непријатељске колоне и транспортн који — према добијеним нзвештајима — данонећно и неопрезно саобраћају.

Уколико непријатељ евакуише Пљевља, ваша -Бригада остаће на овој просторији, садејствујући са осталим нашим јединнцама у разбијању непријате.-Ба и освајању града.

Међутим, ако непријатељ не евакуише град Ваша Бригада има кренути на одређени задатак ка југу.[6] У покрету ка овом задатку извршићете успут разбијање четничких банди на просторију Матаруге—Камена Гора—Црни Врх—Лиса Пл.—Павино Поље—Шаховићи.

У Шаховићима се налази месна милиција под командом Миле Бакића.

II. — На задатку разбијања четника са Вама ће садејствовати III Санџачка бригада, која ће извршити чишћење на иросторијн Коврен—Горица—Вруља. а — по нотреби

— мањим сиагама према Козици, Каменој Гори и Црном Врху.

III. — Брдску батерију и радни вод упутиКемо Вам било днректно или преко Санџачке бригаде.

IV. — У случају да заплените које моторно возило сачуваКете и послати нам акумулатор.

V. — До пристизања на новоодређени циљ редовно одржавајте везу са нама, директно илн преко најближе наше јединице. Ми ћемо за сада бити у селу Захум. Пошаљите нам тражену телефонску централу.

VI. — Ако сте брдски топ 75 мм ма и провизорно оспособили за дејство поведите га са собом, ако нисте упутите га са другом Велебитом[7] у с. Хоћевине, одакле ће Вам се упутити — како је горе наведено — било једно одељење, било једна батерија брдских топова. Људство за све топове припремљено је код Брдске батерије у с. Хоћевине — те уколико топове поведете са собом људство ћемо Вам одавде послати за послугу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полкомдив **Фића** Наштабдив Комдив **Коча**

Бр. 443
1ЛЛ1943
У архиву
Кнт.

»

/

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ДА ПРИКУПЕ ПОДАТКЕ О ЧЕТНИЦИМА И КОНФИСКУЈУ ЊИХОВУ ПОКРЕТНУ ИМОВИНУ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

30 априла 1943 г.

ШТАБОВИМА 1 ПРОЛЕТЕРСКЕ, III КРАЈИШКЕ И III САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ

Положај

Зиатаи број четника са територије Среза лљеваљског Ли до данас се није вратио својим кућама, мада су добили наређење са одређеним роком за то. Они су, поред овог наређења, и усмено преко својих породица позвани да се врате. ВеНи део њих, напротив, и даље се налази у борби против Нар. осл. војске. Остатак, који је био напустио Пљеваљску четничку бригаду и крио се по шумама около своје куће, данас је према обавештењима која имамо, по наређењу команданта Бригаде, познатог бандита Јована Јеловца,[2] пошао у правцу Пљеваља у састав Пљеваљске бригаде, која најактивније сарађује са Италијанима. Поједини од њих нападали су на нап^е курире и рањене другове н другарице, злостављали партизанске породице, пљачкали их, хватали герилце Нар. осл. војске, предавали их италијанским властима итд. Да би се прекинуло са оваквим стањем и кривци казнили, наређује се следеће:

1. Штабови бригада хитнс^ ће на својим секторима, нреко НОО,[3] или нама наклоњених људи где овпх нема, приступити прикупљању података о одбеглим четиицима и лриступити конфискацији њихове целокупне покретне имовине,- стоке, хране и осталог. Напомиње се да су сви четници вршили пљачку муслиманске имовине и да и данас нмају велики број опљачкане стоке, веће количине хране и осталих покретности.

[1] **Оритинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/4, к. 705 А.**

[2] **Јован Јеловац, четнички командант. Погинуо у борби против јединица НОВ 1944 године.**

[3] **Народноослободилачких одбора**

2. — Проценат конфнсковане имовине износике 50—70"/о у кућама — задругама — из којих се налази у четницима један члан, а 80»/о тамо где се налазе у четницима 2 илн више чланова.

3. — Испитати сваки случај понаособ, па где се утврди . да су се појединци нарочито истакли у борби противу нас, да су починили злочине према партизанским породицама; да су их тукли, пл>ачкали, да су се истакли у прогањању гернлаца Нар. осл. војске, да су нападали на иаше рањене и болесне другове, као и на наше курире и патроле, породице таквих протерати у Пљевља а њихову имовину конфисковати 100о/о.

4. — Да би се ова одлука правилно спровела штабовп бригада издвојиће из батаљона потребан број војника који ће под командом старешине јединице у току ноћи блокирати село које је тога дана одређено за конфискацију и у развитку приступити претресању четничких кућа, док ће јединице за све време док се конфискација не заврши чврсто држати село у блокади.

Са јединицом ће увек ићи интендант бригаде или његов заменик, који ће сву стоку, храну и остало примити и један део задржати за исхрану бригада, а други део упутити централној болници за исхрану рањених и болесних другова.

Штаб бригаде ће из свог штаба или штаба батаљона одредити једно лице које ће руководити конфискацнјом.

Проценат одређивати према количини и броју чланова.

Бригада ће устројити списак четника, уколико не стигну да изврше конфискацију, па их предати команди места или јединици која их ту замени.

Свим иородицама којима се изврши конфискација саопштити да ће им се конфискована имовина вратити ако се до 17 часова истога дана одбегли члан, или члановц ако их има више, врате кући и по.тоже оружје Нар. осл. војсци.

На конфисковане покретности издати конфискационе признанице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Фића

Командант
Коча

Бр. 442
30-1У-43

У архиву
Кнт.

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА НРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О ЗАДРЖАНИМ ПРЕЗДРАВЕЛИМ БОРЦИМА ЗА БРДСКУ БАТЕРИЈУ И ПРАТЕЋУ ЧЕТУ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
30-1\МЗ Г.

ШТАБУ I БРИГАДЕ

26 о.м. задржали смо све пребољеле другове из болнице међу којима има и известан број из ваше Бригаде. Са овим борцима смо попунили нашу артилерију а известан део узели смо у нашу Пратећу чету, и то за артилерију другове:

Момчило Вучековић, за политичког делегата
Жика Стефановић, заменик политкома батерије
Палигорић Димитрије, политкомесар батерпје
Грубељ Тома, борац
Жарко Андрић, борац
Пајевић Љубивој, командир батерије
Араши Божо, борац
Сладојевић Богдан, борац
Милановић Љубо
У нашој Пратећој чети смо задржали другове:
Никола Ђукановић
Перван Асим
Милошевнћ Љубо
Милоје Бељинац
Леони Мате
Чубрило Милан
Штрба Ђуро
Милан Белојевић-Мачак
Дроца Душан и
Радован Николић

Подвлачимо да су неки другови од ових којн су код нас у Пратећој чети слабога здравља и не бн могли издржати у борбеној јединици, као напр. Чубрило и Мачак.

Исто тако другови који су у батерији политкомесар и партијски руководилац после преболелог тифуса врло су слабе физичке конструкције, нарочито срце и ллућа, тако да не би могли нздржати дуже маршеве и веће напоре. Послали смо нх у батерију с једне стране што су тамо ипак мањи напори, тј. мањи покретн, а друго, што су.нам тамо неопходно потребни. За друга Пајевића с.мо вас обавестили и тражилн карактеристике о њему.

Ваш пионирски вод издвојили смо нз састава артилераца и наредићемо да вам се прикљу1чи. Из пионирског вода смо узели Бору Јовановића, пол. делегата, и поставили за политичког комесара батерије. Сматрамо да ће он моћи бити замењен у пионирском воду, а могао би и Љуша да обавља цео посао, с обзиром да је јединица врло мала.

У пионирско.м воду Мушмула је један од најбољих људи и мишљења сам да је већ одавно поправио' своју грешку коју је раније учинио и да је већ требало да буде примљен у Партију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛИТКОМ
Фића

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТИМА НАПАДА НА ГЛАМОЧ И ЧЕТНИЧКОМ НАПАДУ НА БОЛНИЦУ У КОРИЧАНИМА[1]

ШТАБ
V Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Оп. Бр. 30/43
дне 30. IV 1943 год.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ НОУ КОРГ1УСА

На положају

1) Једннице IV Крајишке НОУ бригаде појачане са једним батаљоном XI К. НОУ бригаде, као и са једним батаљоном II Крајишке НОУ бригаде, извршиле су напад на град Гламоч, дне 25 ов.мј. На сам град нападала су три батаљона IX бриг., док су остале снаге биле заузете ликвидацијом с. Видимлија и непријатељске иретстраже Корићна. Напад на град био је одвојен од напада на с. Видимлије и Корићну.

Из података које ћемо доле навести види се да је напад дјелимично успио. Што није град ликвидиран крив је Штаб I батаљона IV КНОУ бригаде, који на свом правцу није извршио постављени задатак. па је ради тога. командант тога батаљона смијењен са своје досадашње дужности.

Непријатељски губици на сам град и на околна упоришта износе мртвих око 300, док је број рањених непријатељских војника био доста велик, нарочито ако додамО најновије податке, које смо добили од Штаба X дивизије, по којима је у Шујицу стнгао велики број рањених и мртвих. Наши губици износе 25 мртвих и 59 рањених, од којих 12 теже. Заплијењено је 4 п.митраљеза, 38 карабина, 21.000 метака, 85 ћебади и шаторских крила, 120 говеда, 624 комада ситне стоке, 25 мт., жита и 28 коња.

2) Од Штаба 1 Крајишке НОУ бригаде добили смо такођер извјештај датиран са 27 анрилом. По том извјештајју ситуација је врло повољна у Ц. Босни за наше јаче снаге.

24 ов.мј. I Крајишка НОУ бригада водила је бојеве са четничким бандама Раде Радића и Лазе Тешановића у јачини од 600—700, чији је главни напад бно уперен на нашу болницу у с. Корићанима. Борцн I КНОУ бригаде

Neprijateljski gubitci na sam grad i na okolna uporišta iznose mrtvih oko 300, dok je broj ranjenih neprijateljskih vojnika bio dosta velik, naročito ako dodamo najnovije podatke, koje smo dobili od štaba X.Divizije po kojima je u Šujicu stigao veliki broj ranjenih i mrtvih . Naši gubitci iznose 25 mrtvih i 59 ranjenih od kojih 12 teže. Zapljenjeno je 4 p.mitraljeza, 38 karabina, 21.000 metaka 85 čebadi i i šatorskih krila, 120 goveda, 624 komada sitne stoke, 25 mt, žita i 28 konja.

2/ Od Štaba I.Krajiške NOU Brigade dobili smo takođe izvještaj datiran sa 27.aprilom. Po tom izvještaju situacija je vrlo povoljna za naše jače snage.

24.ov.mj.I.Krajiška NOU Brigada vodila je bojeve sa četničkim bandama Rade Radića i Laze Tešanovića u jačini od 600-700, čiji je glavni napad bio uperen na našu bolnicu u s.Koričanima. Borci I.K.NOU Brigade dočekale su neprijatelja 20-30 mt. bacajući na njih bombe i snažnim jurišem razprskali neprijateljske bande tako, da su bježeći bacali sa sebe spremu. Nijedna njihova četa nije se povlačila kao cjelina. U ovoj borbi četnici su imali 40 mrtvih i ranjenih i dva zarobljena. Zapljenjeno je 10-15 pušaka, 1 teš. bacač sa 24 mine i ostale spreme. Gubitci brigade u ovim borbama bili su 1 mrtav i dva lakše ranjena..

<t>OTOKGnnja npBe CTpaHtme flOKyMeHTa 6p. 156

дочекали су непријатеља на 2—30 мт. отстојања бацајући на њих бомбе и снажним јуришем распрскали непријатељске банле тако да су бјежећи бацали са себе спрему. Ниједна њихова чета није се повлачила као цјелина. У овој борби четници су имали 40 мртвих и рањених и два заробљена. Заплијењено је 10—15 пушака, 1 теш. бацач са 24 мине и остале спреме. Губици Бригаде у овим борбама били су 1 мртав и два лакше рањена.

У болници I КНОУ бригаде имаде 275 болесника и рањеника. Епидемије грипе још има, али у мањој мјери. Од болесника имаде свега два случаја од његавог тифуса.

Командант Бригаде и његов замјеник су болесни од теже грипе.

3) Штаб дивизије са IV бригадом иред сам покрет, уз присуство народа, прославиће 1 мај. Ради лакшег пребацивања у болници X дивизије остављамо 15 тежих болесника и рањеника, који би иначе морали да се транспортују на носилима. Уз ове другове остављамо једног одговорног друга као п болннчарку, обезбјеђујући их истовремено са намирницама за 3—4 дана. Другове ћемо накнадно пребацити кад се болница смјести у Прењу.

4) Обзиром да су четничке банде на Ливањском сектору врло активне, постоји могућност њиховог везивања лреко Гламоча са четничким бандама из околице Мркоњића.[2] Обавијештени смо да одбјегли партизани који се налазе на Ливањском сектору због четничког терора (паљењем с. Бастаса) и.мају намјеру да се боре. У вези са овим предлажемо да се на Гламочки сектор пребаце два батаљона .X бригаде, који би помОгли формирање Ливањског батаљона као и јачање самог Гламочког батаљона, који, ако би остао сам, не би могао да паралише четнички утицај. Формирањем Ливањског одреда, као и јачањем Гламочког батаљона, нашим снагама које се налазе у Средњој Босни омогућио би се наслон на западни дио Крајине као и веза са остатим крајишки.м, личким и далматинским јединицама.

5) Један дио заробљеног оружја у посљедњим акцијама остављамо X НОУ дивизији ради набружавања одреда који се формирају.

Уз другарски — борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
И. Матерић[3] (М. П.)

Командант
Родић[4]

[2] **Мркоњић Град**
[3] **Илија**
[4] **Народни херој Славко Родић**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ДОСТИГНУТИМ ПОЛОЖАЈИМА И СИТУАЦИЈИ ОКО ПЉЕВАЉА[1]

• **Ш Т А Б**
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 444
30. IV. 1943

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Пре.ма раннје дабијеном наређењу[2] да Бригада крене преко Метаљке—Ковача [Пл.] и даље ка просторији Бијело Поље—Беране кренули смо са два батаљона (111 и IV баталхоном) и стигли [1]до Ковача 29 о.м. до 12 часова.

На Ковачу смо добили наређење[3] Штаба дивизије да држимо везу са јединицама III Крајишке бригаде, које се налазе према Пљевљима. Затим, да сечемо пут Рудо—Пљевља и Пљевља—Пријепоље, јер се по обавештењу делова III Крајишке бригаде непријатељ евакуише из Пљеваља.

Продужили смо одмах кретање и стигли 29 о.м. до 20 часова до линије, и то III батаљон Готовуша (код школе), IV батаљон Горње Крче, где се и сада налазимо.

Наш II батаљон, којн је смењен, стигао је 30 о.м. на Ковач.

Наш VI баталуон је такође кренуо и јутрос је прошао кроз Чајннче.

Наш I батаљон још није смењен и налази се на Козари (према обавештењу до 7 часова 30 о.м.).

Јутрос је развијена извиђачка делатност јединица из прве лини.је и утврдило се следеће: да у селима Бушње има око 200 четника, који служе као италијанска претстража, да се Италијани још увек налазе у бункерима изнад Пљеваља који се одовуд виде у три групе, поред бункера с времена на време види [сеЈ да прође по који војннк; колике су снаге уствари у бункерима непознато је. Јутрос су тукли са два брдска" тоиа у правцу друма

[1] **Копија оригинала, писана на машини,** латиницом. **налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27 1, к. 707.**
[2] **Види док. бр. 144 и 149.**
[3] **Види док. бр. 153.**

за Рудо, затим косе код гробља Царево Поље и негде низ друм ка Левер Тари.

Ноћас скоро целе ноћи чула се зврка ка\шона у Пљевљима. Куда су одлазили или долазили није се могло оценити, али како извештава једна чета IV батаљона која јЗ била позади, видела је да се саобраћај врши на путу Пљевља—Пријепоље. Кажу да су видели око стотину аутомобилских светла.

Лево од нас имамо везе са батал>оном III Крајишке бригаде око Бојишта. Десно од нас до Ћеотине нема никога те ћемо покушатн да ухватимо везу с оне стране.

Батаљони III Крајишке бригаде који су ишли да пресеку пут за Рудо и Пријепоље добили су хитно наређење за повратак с оне стране Ћеотине, и они се већ враћају.

, На овој просторији чекамо даља наређења, тј. хоћемо ли продужити раније одређеним правцем или ћемо се задржати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком Заменик команданта

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ НРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД АПРИЛА МЈЕСЕЦА 1943 ГОДИНЕ[1]

ЈЕДИНИЦА	Пушке	Муниција	Пушко-митраљези		* Муниција за пушкомитр.		(- Г		Муниција за тешке митраљезе	
				3 н	Југ-	Итал.		Итал.	Југ-	Итал."
Штаб бригаде	16	595								
Интендантура	23	880								
Санитет	5	150								
Пионирски вод	25	2 250								
П-колска чета	50	2 000	1		500					
I батаљон	139	6 365	13	1	5 530	360	1	2	1 800	10 000
II батал.он	171	8 750	15	2	10 200	2 400	2	1	7 200	10 000
III батаљон	136	8 450	15	1	12 120	600	2	I	1 600	9 800
IV батал>он	137	5 500	16	_	4 000	_	2	I	3 000	10 000
VI батаљон	145	3 930	13	1	4 425	2 500	1	2	4 100	14 000
Свега	847	38 870	73	5	36 775	5 860	8	7	17 700	53 800

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом (испуњен мастилом), налази се у архиви Војаоисториског института под рег. бр. 50/1, к. 707. Вјероватно да је од 30 априла 1943 године, а односи се на Прву прб-летерску бригаду.

Тешки бацачи	Бомбе за тешке бацаче	Лаки бацачи	Бомбе за лаке бацаче	Бомбе		Револвери	Муниција за револвере	П-колски топ	Гранате за п. к. топ	„Пито“	Гран. за „Пито“	Машингевери	Муниција за машингевере
				деф.	офан.								
				4	3	20	206					5	300
				5		6	39					1	70
						3	32						
						2	7						
				30		8	80	2	155	1	64		
2	54	1	37	35	270	23	250					2	100
1	125	2	88	57	160	47	373					4	150
1	116	1	250	78	184	28	317					4	360
2	130/232	1	130/280	76	100	60	420					5	250
2	82	2	90	41	22	42	339					6	300
8	509	7	595	326	739	239	2 063	2	155	1	64	27	1 530

»

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЉУДСТВА ПРВЕ БРПГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НА ДАН 30 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

I.

ЉУдство

бројно стање I Пролетерске бригаде на дан 30 априла 1943

ЈЕДИНИЦА	НА ЛИЦУ		У РАСХОДУ		ПО СПИСКУ	
	мушкии	женских	мушкнх	женских	мушких	женских
Штаб бригаде	34	I			34	1
Интендантура	25		2		27	
Санитет	7	6			7	6
Пионирски вод	24	1	4	1	28	2
Противколска чета	59		4		63	
I бата.гон	159	13	56	3	215	16
II батаљон	195	10	75	2	270	12
III батаљон	181	11	79	7	260	18
IV батаљон	188	10	48	3	236	13
VI батаљон	199	12	43	3	242	15
СВЕГА	1.071	64	311	19	1.382	83
				Укупно	1.465	

Командант

N

БР. 160

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЈАХАЋИХ II ТОВАРНИХ КОЊА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НА ДАН 30 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

С Т О К А

бројно стање I Пролетерске бригаде на дан 30 априла 1943

Ј Е Д И Н И Ц А	ЈАХАЋИХ КОЊА	Т О В А Р Н И Х К О Ш А	
		бојна к<мора	комора
Штаб бригаде	3		
Интендантура	3		14
Санитет	2 .		7
Пионирски вод		корда 300 м. каписле 300 ком. проводника 400 м. двсструко пионирски алат	5
Противколска чета		30	
1 батал>он		23	12
11 батаљон	1	14	"13
III батљон		34	11
IV батаљон	6	22	10
VI батаљон	1	32	15
СВЕГА	17	155	94
		У к у п н 0	266

Командант

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ И РАДУ ПАРТИЈСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У БРИГАДИ[1]

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ •ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови,

Подносим извјештај о стању и раду партијске организације V Црногорске ударне бригаде III дивизије.

Парти.јска организација ове Бригаде броји 269 чланова Партије на лицу; у расходу и болницама налазн се 60 партијаца из ове Бригаде.

Број чланова наше Партије по батаљонима и у ванбатаљонским партијским Јединицама Је овакав:

Први батаљон	59	чланова	Партије
Други батаљон	64	»J	»
Трећи батаљон	46	»»	»»
Четврти бата/вон	49	»»	»»
Чета пратећих оруђа	15		»»
Курирска јединица	10	»»	?»
Бригадна интендантура	6	»»	»»
Техника Штаба бригаде	6	»»	3»
Бригадна болннца	6	»	J»
Штапска јединица	8		
Свега	269	чланова Партије на лицу	
Кандидата	25		
Чланова СКОЈ-а	177		

Социјални састав. Партијски кадар ове Бригаде претежно је од сељака; број му не наводимо што осим сељака, радника и интелектуалаца има и извјестан број бивших жандарма, подофицнра, приватннх намјештеника, птд.

Стање Партије уопште и рад на уздизању кадрова

Као што се види из приложеног списка свега има погинулих чланова Партије у времену од 15 фебруара до данас, тј. од напада на Прозор, 47 партијаца и 87 борацанепартијаца, услијед чега је наша партијска организација претрпјела осјетне губитке. У овим борбама рањен је ве-**ЛИКИ** број партијаца, од којих су неки више пута рањавани. Рањених партијаца, војно-политичких руководилаца имамо у Централној, Дивизиској и Бригадној болници.

И поред свих тих губитака, које је Партија претрпјела у борбама које је наша Бригада водила, наша партијска органнзација и даље остаје као руководилац Бригаде, јер су се у борби чланови Партије оспособљавали и својим држањем служили као углед борцима-непартијцима, те се је успјело уздићи извјестан број непартијаца до чланова Партије и до кандидатуре.

На руководећа мјеста, како партијска, тако и војнополнтичка, на којим су били другови који су погинули, дошли су махом млади партијци. Ги млади руководиоци се оспособл>авају у Партији да се брзо и правилно уздижу, да би што боље одговорили својој функцији.

' Углавном стање Партије у овој Брнгади је здраво, Партија се правилно развија, осјећа се брзо уздизање младих партијаца, а нарочито кад се узму у обзир велике жртве које су у појединим борбама дате (Прозор, Коњиц, Вележ, Плана).

Теориски ниво кадрова низак је.

Уопште узевши састанци иартијских јединица одржавају се редовно. Одржавали би се чешће када би војннчка ситуација дозвољавала. Рад се обаага по секторима. На сваком састапку се констатује да ли су партијци извршили задатке које је јединнца поставила на претходном састанку. Послије сваке акције војничке јединице одржава се партијски састаиак, на коме се констатују грешке и недостаци, као и позитивне стране појединаца и јединице. Поред констатације, партијске једннице ставе у задатак да се уочене и сличне грешке не понове, а недостаци отклоне.

Ја доста редовно обилазим бирое, а по могућности и све јединице, а тако исто и чланови политодјела. Друг Маслеша[2] неуморно ради у батаљонима и по народно-ослободилачким одборима, одржава зборове и конференције и у вези са мобилизацијом. У Бригади одржава политнчке конференције и обилази партијске јединице. У овом раду

активан је и друг Драгиша,[1] политком ове Бригаде. Одржава састанке са бироима, иолиткомима и полнтделегатима и замјеницима. Теоретски добро стоји и пуно помаже на уздназању наших другова. Постигло се да се међу батаљоиима мијења искуства партијског рада.

Рад и стање бироа и партијских јединица

Штабска јединица није редовно одржавала састанке, али се и поре^д велике заузетости на положајима настоји да се ре^овно одржавају. Послије мога и друга Веса[4] повратка од Вас одржао сам састанак штабске јеДинице у ирисуству политодјела. Како је тај састанак карактеристичан, износим дневни ред и закључке донесене на том састанку.

Послије извјештаја по секторима извршена је критика и са.мокритика и постављени задаци.

Друг Драгиша активан је у раду. На састанку му је исто указано на извјесне пропусте, а и посебно му је указано да утиче на Саву и да не смије дозволити да прејахује људе.

Замјеник команданта, друг Нико ЈовићевиК. као партнјац је млад, а иначе раније је био новинар...

Начелник ове Бригаде, друг Нико Мартиновић,[5] доста се прилнчно развија, а нарочито као партијац, с обзиром да је био активни официр. Млад је као војјнички руководнлац, а и на терену се још није осамосталио без политкома или мене.

Осталн чланови ове јединице добро се развијају. Санитетски референт, друг Марко Балетић,[6] студент медицине, који је до скоро бно политко.м батаљона, у своме раду је савјестан. Добар је партијац.

На нашем састанку је констатовано да су у току акција наше Бригаде учињене грешке и пропустн због слабог војничког руковођења јединицама.

Однос између чланова штабске јединице је здрав. Тако исто и са политодјелом. Са Штабом дивизије су добри, као и са штабовима батал>она и дотичних бригада. И то смо пнтање поставили на састанку као врло важно, нарочито с обзиром на друга Саву, што је он и сам признао.

[3] **Ивановић**
[4] **Веселин Маслеша**
[5] **Народни херој. Децембра 1943 год. тешко ран>ен на острву Корчули као командант 26 дивизије. Послије неколико дана подлегао ранама у дивизијској болници на о. Хвару. .**
• **Народни херој. Погинуо 1943 год. на Сутјесци.**

У ***Првом батаљону*** је Партија најмлађа у иашој, Бригади, али се правилно и здраво развија. Замјеници политкома врло су млади. Поставили смо за секретара бироа друга Кола Рођеновика,[7] младог типографског радника. Врло је зцрав и енергичан, будан. Још као млад партијац није искусан. До сада је био замјеник политкома чете. Два пута је рањаван и у свакој прилици показује комунистичко држање.

На посљедњем састанку бироа Првог батаљона дате су извјесне примједбе Штабу бригаде због великих жртава на Плани: око 50 избачених из строја, међу којима је погинуо и замјеник команданта Првог батаљона, друг Ђорђије Премовић, један од наших најхрабријих руководилаца. Ове примједбе су правилне. Дешавају се извјесне грешке код појединих партијаца, тако да смо једног казнили укором због крађе меда.

У ***Другом батаљону*** нијесу се одржавали редовно састанци, највише због недовољне активности секретара бироа, друга Лаза Миловића. Он је стари партијац, али се доста слабо уздиже. Ријетка храброст у нашој војсци, али се претвара у борца, на што сам му указао. У посљедње вријеме, нарочито сада када Лго се одморили, показује активност, како он тако и остали партијци.

У ***Трећсм батаљону*** Иартија је имала велике жртве, велике напоре и доста тешке задатке. На Плани је овај батаљон имао 22 мртва и 5 рањених. Како су партијци већином из граничних црногорских општина, близу Плане и Билеће, код иартијаца се испољила неописива жеља за уништењем непријатеља баш на граници близу њихових кућа. Тим налетом су нанијели непријатељу око 30 пребројених мртвих, а и то је поред осталог један од разлога наших великих жртава. Ту је погинуо храбро и секретар бироа, друг Мато Антуновић. — Поред свих тих жртава стање 11арти.је у Трећем батаљону срећено је.

Партијски руководиоци су млади, неискусни, али се уносе у рад. За секретара батаљонскОг бироа поставио сам 'друга Милана Папића, столарског радника, који је живио у Београду. Са овим су се сложилн сви другови из Штаба и политодјела. Друг је сад дошао из болнице. Био је рањен код Невесиња. До рањавања био је секретар бироа Првог батаљона, послије одласка Пера Лаловића на нову дужност.

У ***Четвргом блтаљону*** стање партијске органнзације је овакво: из тог батаљона дали смо највише руководилаца, осјетан број је погинуо и рањен. Тако је Партија бројно и квалитативно ослабљена. Узевши у обзир да је била јача од осталих, задовољава. посљедње вријеме осјетило се и извјесно попуштање Партије због малобројности чета, напр. 3 чета је и.мала 12 бораца урачунавши и Команду чете. ТреКа чета је додијељена првој и другој чети, а на њено мјесго, у састав Четвртог батаљона, ушао је наш бивши Пети батаљон из разлога које у овом извјештају наводим.

Пети батаљон смо као цјелину укл>учили у Четврти батаљон, те је сада бивши Пети батаљон — треКа чета Четвртог батаљона. То је Штаб ове бригаде урадио у сагласности са политко.мом ове Дивизије и политодјелом, као и са партијским руководством тога батаљона. Главни разлог је био тај што тај батаљон није могао више одгсворити задацима који би му се поставили. Није могао послужити ни као костур за батаљон у претстојећој мобилизацији. Појавила се општа жеља и тежња за дезертирањем и то не само да се напусти ова Бригада, него обавезно да се иде у Зиј&мет (код Бугојна). Пронашли смо организаторе и казниће их Војни суд. Њихово бројно стање је 45 бораца. Остали су изгинули и дезертирали. Партија је успјела да при.ми у Партију до сада три члана. У овим досадањим акцијама веКином су погинули и рањени стари борци овог батаљона, тако да је мати број њих остао и чисто су се препали да Ке сви изгинути, а то је и слаб политички рад и небудност наших другова.

Недостаци у раду војних 1 политичких руководилаца

Посљедње акције наше Бригаде, као и њене раније акције, показале су да смо изгубили велики број како партијаца тако и непартијаца. Један од разлога је малобројност наше Бригаде и тешки задаци које је извршавала, те су морали гинути у великом броју и руководиоци. Али важан разлог за тако велики број жртава су грешке и пропусти руководилаца почев од Штаба бригаде, па преко штабова батаљона и команди чета до десетара. Нарочито се испољио недовољан рад на уздизању нижих во.јних руководилаца.

Батаљони настбје да изврше све задатке, али се дешавало да не дође до потребног садејства батаљона или нижих једпница у борби, те се дају сувишне жртве. што је

недостатак и иесналажење појединих руководилаца Бригаде, батаљона, чета, итд.

Посљедњих акција у Херцеговини десило се дезертерстава (дезертирало десетак), што је посљедица поред тешких борби н недовољне будности руководилаца према слабостима појединаца или групица, недовољан рад са младим новим борцима, у извјесним јединицама и случајевима' и дрскост појединих старијих бораца партијаца, па чак и руководилаца.

Послије повратка мога и друга Веса од Вас у Бригади имали смо свакодневне мање или веће борбе, како појединих батаљона, тако и Бригаде у цјелини. Нарочито жестоке окршаје имали смО на правцу Гацко—Билећд, при чему смо сатјерали окупатора и четнике V Плану и то не читавом Бригадом, јер смо се морали обезбјеђивати према крилашима и усташама. Напад није успио. 18 априла дошли су пре.ма положају командант и полнтком Дивизије. Ја сам се баш био вратио са положаја, дознавшп да је непријатељ јак до 1.500 људи са утврђењима у Плани. Располагали смо са 300 бораца. Командант[8] Дивизије је дао усмену заповијест да се непријатељ по могућности протјера и уништи обухватом. Рекао је, да је то IV бригада уништила би непријатеља. Друг Сава и ја схватили смо да ће то моћи учинити и наша Бригада, те смо издали заповијест за напад. Наши борци су били огорчени зато што прошлу ноћ нијесмо успјели, па су се борили прса у прса, те смо тако имали много жртава и напад није успио, мада смо им задали велике жртве. Требало је извршити напад у 23 часа. Међути.м се закаснило и напад је извршен у 2 часа, што је највећа грешка за такве жртве и што нијесмо смјели дозволити, како временски, тако и због сраз!мјере снага. Ту је погријешио друг начелник, моји је дозволио да се тако касно нападне. У тродневним борбама имали смо 64 мртва и рањена.

Овај примјер износим Вам детаљно, да видите како се руководство није снашло.

Веза са позадином

Успоставили с.мо везу са позадином. Другови извјештавају да је ситуација у Црној Гори прилично добра, а да ће даљи развој зависити од јачине наших удараца. Народ у нама гледа велику и војничку и политичку снагу. Мишљења смо да постоје услови за мобилизацију људства.

По мом мишљењу другови су и иоред свог тешког стања пропустили што су дозволили Крсту Поповићу да мобилише људство и да иа тај начин тим својим демагошким ставом придобије извјестан дио маса Црне Горе.

Мишљења сам да морамо снажно ударити на крстовце кад разбијемо бајовце. Једино снажним ударце.м успјећемо да придобијемо Крстове масе за Народно-ослободилачку борбу.

Мала земља, а четири војске!

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

30 априла 1943 годин^

Замјеник политкома
V Црногорске у. бригаде
Андрија Мугоша

(М. П.)

П.С.[9] Партијско руководство 1\/"-тог батал>она једногласно је предложнло да се друг Зарија. Вујошевип, водник 1 чете IV бата.ЂОна, члан КПЈ, који је послије херојског држања у свим борбама од јула 1941 у Црној Гори, па преко Санџака, Црне Горе и Босне, херојски погинуо на Коњицу крајем фебруара ог- и ја се у потпуности слаже.м са тим мишљењем и предлажем, да се ***Зарија Вујошевић*** прогласи ***Нароони.и херојем.*** Истипао се својим херојским држањем у свим борбама, а нарочито код Коњица, када је на челу свог вода задао са својим водом непријатељу велике губитке јуришајући у више махова, г.де је и херојски погинуо.

Друг Зарија Вујошевић био је ио занимању жандарм. Као непартијац V жандармерији стално је радио по директпвама Партије, омогућавао пренос партнјског материјала, техничких средстава, штампарије, као и обавјештавао. Био је необично омиљен, како међу иартијцима, тако и међу свим борци.ма. Родом је из села Голубоваца — Зета. Срез подгорички. Из раннјих борби познаје га и друг Терзић*.[10]

Андро[11]

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ПЕТНАЕСТЕ (ПРВЕ) МАЈЕВИЧКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И ПОКРЕТИМА У ВРЕМЕНУ ОД 29 МАРТА ДО 30 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

ОПЕРАЦИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ
МАЈЕВИЧКЕ Н. О. УДАРНЕ БРИГАДЕ

за вријеме од поласка из Бирча 29 марта, па до 30 априла 1943 године

Према одлуци Штаба VI бригаде и чланова П.К., наша Бригада, тј. у то вријеме Група ударних батаљона, кренула је 29 марта из Шековића према Романији а касније преко пруге Сарајево—Вишеград према Фочи у циљу сједињења са главнинама Народно-ослободилачке војске.

Ово вријеме може се подијелити у три периода и то:

1 период

Покрет од Шековића до Романије и Соколовића и бављење на овим теренима извјесно вријеме.

29 марта извршен је покрет од Шековића до Симанића Хана у Тишћи. Баталлни размјештени око овог мјеста. Покрет и бављење без борбе.

30 март. Покрет од Симанића Хана до Пољерке—Ријечице—Жеравица. Покрет извршен за 8 сати дању, кретање доста напорно. Овим смо прешли преко пл. Јавор између с. Кљештани и с. Пољерке.

31 март. Покрет дању од Пољерке до просторије Јабука—Милетине—Заграђе. У току покрета одлучено је да се нападне Кнежина, важно усташко упориште у близини Сокоца. Тако су око 16 часова наша 2 батаљона извршила изненадни напад на Кнежину, успјевши да брзо заузму и ово мјесто. Непријатељ се благовремено извукао и побјегао према Сокоцу иако је имао израђене бункере. Наши борци заробили су знатну кОличину војничких ствари и животних намирница. Сва њихова упоришта, зграде и бункери спаљени су одмах.

1 април. У подне покрет са ове просторије према Калаузовићима и Костреши, преко Пустог Села. На просто-

ију КалаузовиКи—Костреша—Радаковина—Врхсвине (то јје крај југоисточно од Озрена) стигли пред вече око 18 чаоова, гдје смо се смјестили и одморили са појачаном опрезношКу, иошто је ово терен романијских четника. Али, они нису се усудили да нас нападају јер је један дио нстих био, у то вријеме, разбијен код Калиновика.

2 април. Овога дана наш 2 батаљон водио је борбу са дијеловима „Вражје дивизије" на Озрену, које је послије краКе борбе разбио и одбио.

3 април. Покрет у 11 часова правцем преко Врхова Зла Села поново до Милетине--Заграђа. У току кретања сазнали смо да се баш у тим сели.ма налазе усташе. Развијемо се у борбу али они су се благовремено повукли чим су нас осјетили. Око 16 часова стигли смо у с. Милетине. Кратак одмор а потом припрема за даљи покрет према СоколовиКима. Увече, рко 20 часова, кренули смо на пут према СоколовиКима, преко Буковнка, Мандре, а цесту Сарајево Власеница прешли смо у току 1ноћи код с. ВидриКа и пребацнли се прије сванућа до линије Кусаче—Долови. Овдје краћи одмор, тј. 8—10 часова, 4 априла.

4 април. У 10 часова даљи иокрет на просторију Калиманићи—Зако.мо—Берег, гдје су размјештени батаљони послије врло напорног пута под најнеповољнијим околностнма: ноћни покрет, велика хладноћа, 'вјетар, брдовит и каменнт терен, слаба обућа, приличан број болесника. Али ипак овај напорни пут наши млади другови-борци нздржали су врло добро. Ово је за њих управо била још једна школа више.

Овога дана наш други батаљон, иако изнурен и исцрпен, крећући се према КалиманиКи.ма (Соколовићи) у сусретној борби успјешно је, код Берега, разбио дијелове „Вражје дивизије", који су у паничном страху побјегли према Рогатицн. Непријатељ је то.м приликом изгубио 5 мртвих и више рањених, а борци 2 батал>она заробили су два лака њемачка митраљеза (са добоши.ма), 5 пушака, муниције и осталог ратног материјала. Наш један друг је рањен.

5 априла наши батаљони су се одмарали у Соколовићима (села: Калиманићи, Берег, Зако.мо).

6 април. ОдмОр на истом мјесту и унутарњи послови, политички састанци и рад по јединицама. Тога дана око 6—700 усташа из Сокоца напало је на један батал»он VI бригад# на пл. Коииту. Ми смо одмах покушали са једним баталлном да непријатељу зађемо за леђа, али се непријатељ већ прије повукао пошто је одбијен од дијелова VI бригаде. Овога дана увече, заједно са Штабом VI бри-

гаде и П.К.[3], одлучено је да се сутра предузме покрет према Фочи у циљу сједињавања са главнинама Народно-ослободилачке војске.

7 април. При.је подне дет&1>на разрада плана и заповијести за покрет*" заједно са Штабом VI бригаде и П.К. Напомиње се да се према заједничком рјешењу одустало од покрета правцем који је наредио В.Ш. (писмено): према Чајничу, прелажењем преко Дрине на сектору између Вишеграда и Устипраче. Од овога покрета одустало се из разлога јер из СоколовиКа нисмо могли прикупити никакве податке о непријатељу код Дрине, нисмо технички уопште били у могућности припремити насилни прелаз преко Дрине, једне врло озбиљне препреке, а и околности да су наше дивизије биле већ код Фоче навеле су на то да одустанемО од покрета, који је био врло рискантан, према Чајничу прелажењем преко Дрине.

Одлучено је, стога, да се са свим снагама крене према Фочи преко пруге С.арајево—Вишеград. Неспособни другови за покрет остављени су н упућени за Шековићe.

2 пернод

Покрет од Соколовића, до сједињења са главшшама наше војске код Устиколине.

7 април. Са зборног мјеста, с. Закомо, наша Група уд. батаљона кренула је истога дана у 18 часова. Правац кретања, углавном: Закомо—Гучево—цеста Вншеград—Сара;ево код Ковања—Варошиште, код којег мјеста смо прешли ноћу (гажењем преко-р. Праче и преко лруге Сарајево Вишеград) — с. Ивље — с. Вражалице — с. Осјечани, гдје смо ујутру 8 о.мј. нзбили на цесту Горажде Сарајево.

8 април. Недалеко рд Осјечана, код Г. Баре, на положају Храњен поред цесте, у заједничкој колони крећући се са VI бригадом, заробљено је на том положају одјељење домобрана, од 24 борца-домобрана са потпуном ратном спремом, пушкама, једним тешким митраљезом. једним противколским топом, са топовском и неколико хи.**Ђада** пешадијске муниције. Са домобранима била су заробљена и два домобранска официра. Све је ово заробљено заплнјењено без борбе јер см"о их изненадили.

Док смо се још задржавали на положају Храњен чуло се да иду њемачки камиони од Сарајева—Реновице. Борци нашег 1 и 4 батал>она заузели су, на брзу руку, положај према цести са батал>оном VI бригаде, пошто нисмо знали тачно колико има Нијемаца. То је бнло око 10 часова прије

[3] **Покрајинским комитетом**

подне. У краткој ватри, препаду, заробљено је 9 Нијемаца, 2 убијена, 2 рањена. Тр су били припадници „Фелджандармерије". Л\ећу заробљеним био је и један официр. Од материјала заробљена су 4 пушкомитраљеза, 1 њемачки лаки митраљез, 3 прсна митраљеза, око 10.000 метака, око 50 бомби и осталог ратног материјала.[4] Све је ово заробљено и заједно подијељено са VI бригадом.

Овај успјех са Нијемцима одушевио је наше младе другове-борце, који су до сада имали више прилике да се боре са четницима и усташама, мање са Нијемцима. Додајемо да је том приликом заробљено и три моторцикла, три луксузна аутомобила и један камион.

Покрет је, послије подне, даље настављен, и поред великог замора, правце.м према Иловачи (долина Осанице). Пред тим мјестом непријатељ је држао положаје на Чалмици, са кога смо га положаја отјерали. Пред вече око 18 часова стигли смо у Иловачу и смјестили се са јединицама у оближњим селима. Предвече наш други батаљон водио је борбу са непријатеље.м који је држао положаје на Кобиљој Глави. Борбу с.мо убрзо обуставили због замора наших јединица. Овај пут укупно износи: 50 км., тј. 24 сата.

9 април. Ујутру у 5 сати продужили смо покрет од Иловаче ирема линији: Столац -Сешнн Врх—Грабић, све изнад Устиколине, јер смо чули од мјештана да се Прва дивизија налазн у Устиколини.[5]

У 11 часова наш 4 батаљон, најзад, послије толико дуго времена, ухватио је везу са дијеловима VII Крајишке бригаде у с. Некопи.

Послије подне Штаб наше Групе стигао је у Устиколину, гдје се састао са Штабом Прве дивизије и I Пролетерске бригаде.

10 април. Овога дана чланови нашега Штаба кренули су рано ујутру у Врховни штаб заједно са члановима Штаба VI бригаде, у Говзу.[6]

Баталлни су нзвршили Мала помјерања тако да су заузели положаје: Столац, Сешин Врх, Превила, Врхови.

11 април. Батаљони на истим мјестима, затварајући тиме правце од Ораховице и Горажда.

Овога дана у Врховном штабу, Врховни ко.мандант Н.О., друг 'ГИТО, прогласио је нашу Групу ударних батаљона ***Мајевччком бригадом.***

12 април. Према примљеном наређењу[7] од В.Ш. од 11 о.мј., у току данашњег дана извршили смо покрет од збор-

[1] **Види док. бр. 48.**
[5] **Исто**
[" **Исто**
[' **Види док. бр. 77.**

ног мјеста Превила до Мрежица. У Мрежице стигли смо предвече а из Превиле кренули око подне, одмах заузимајући иотребне положаје и затварајући правце од Корјена и Црне Ријеке, одржавајући везу десно са VI бригадом: у Превили, а лијево са XVI бригадом[1] код с. Крбљине.

13 април. На истим смо положајима-мјестима као и јуче, тј. један батаљон у Јабуци, један батаљон у Мазлини; један батаљон у Мрежицама.

Овога дана наш 3 батаљон кренуо је на извршење специјалног задатка и изашао из састава Бригаде, на којем ће задатку остати дуже времена одвојен.[8]

14 април. На истим положајима. Политички и војнички рад по јединицама.

15 април.

16, 17, 18, 19 април. Распоређени смо на истим положајима. Војнички и политички интензиван рад по јединицама, сређивање унутрашњих прилика по јединицама.

У току ових неколико дана наши батаљони вршили су даљња извиђања и прикупљања података о непријатељу према Јахорини, Црној Ријеци и Трнову. Уједно је вршен и претрес ових терена од четника. У томе се унеколико и успјело, јер је похватано око 20 четника и разоружано.

Непријатељска авијација, за то вријеме, била је прилично активна али без икаквих губитака с наше стране.

20 април. Према наређењу В.Ш. ујутру смо извршили покрет и заузели положаје на линији: Кум—Будањски Врх—Острагњача, тј. Гребен на десној обали р. Колуне према Миљевини, са задатком да са сјевера контролишемо правце и штитимо евакуацију болнице.

21 април. На истим положајима, с тим да смо један вод послали у Калиновик за стражу код Команде мјеста, а једну десетину у Команду мјеста у Миљевине.

22 април. На истим положајима као и јуче, са малим Номјерањем на сјевер до Колунског Брда и брда Турјак.

23 април. Према наређењу В.Ш. кренули смо још више на сјевер, изнад МазлИне и Јабуке са два батаљона а са једним батаљоном у с. Горње Жешће. 2 батаљона држала су положаје на линији: Кацељ—Руда Брда—Ху*—Кипровице—Градац, затварајући правце од Ораховице, Корјена и Јахорине, са бочним обезбјеђењем на Боровцу н према Црној Ријеци.

4 батаљон био је као резерва за наше и батаљон VI бригаде на Превили, а и као веза са Миљевином.

24 април. Без промјене, углавном исти положаји. Војнички и политички рад по јединицама и даља патролирања.

25 април. Без промјене, као и јуче. Рад, политички и војнички, по једииицама.

26 април. У току протекле ноћи наши батаљони извршили су претрес четничких села у Врхпрачи и Горњој Прачи и према Ораховици. Претресена су села: Батковићи, Боговићи, Родељ, Стојковићи, Јамићи, Мркодол. Четници су разбијени и повукли се -- побјегли према прузи Сарајево—Вишеград. Батал>они су овога дана били нешто истурени.

27 април. На истим положајнма. Рад политички и војни по јединицама и извршење истог задатка.

28 април. Извршили смо покрет, према каређењу[9] В.Ш., у циљу заузимања положаја на линији: Паљика—Ухотића Бр. (са једним баталоном), на десној обали Дрине са задатком: затварање правца од Горажда према Чајничу и Фочи; на лијевој обали Дрине, на линији: Зебина Шума—Грабић—Сешин Врх (1091)—Столац (1519), са два батаљона, с тим да једна чета [буде] при Команди мјеста у Устиколини, а једна чета на брду Жужељица изнад Устиколине. Врло велики фронт за нашу Бригаду, из које је издвојен један батаљон, а из свих скоро чета извучена по једна десетина ради помоћних задатака.

29, 30 април. На истим положајима као и раније. Догтуна у организацији и посједање положаја, извиђање и прикупљање података, политички и војнички рад по јединицама, колико то прилике, због развучености положаја, дозвољавају.

Напомена. Из напријед изнијетог види се о раду, покретима и акцијама наше Бригаде за означено вријеме. Напомиње се да је већи дио борби и акција против непријатеља наша Бригада **ИМала** раније, а највише у Мајевици, гдје је уз VI бригаду активно учествовала при ликвидацији мајевнчких четника и ликвидирању тамошњих извјесних непријатељских упоришта. Прво као Мајевички Н.О.П. одред а касније као Група уд. батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара
Павле Горанин-Илија[10]

Командант
Косорић Перо

Начел. Штаба
Вукашин Н. Суботић

30 април 1943 г.

(М. П.)

БР. 163

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О АКЦИЈАМА ИЗВЕДЕНИМ У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 30 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

Ш Т А Б
I БАТАЉОНА
III БРИГАДЕ
30-1У-1943 г.

ИЗВЈЕШТАЈ

О војним акцијама I батаљона III бригаде од 15 IV до 30 IV 1943 л.

15-1^. Јединнце овога батаљона извршиле су покрет из села Старонићи у село Заборак. Истога дана вршили смо претрес села и прикупл>али податке о четницима. Других промјена није било.

16-1^. Са јачим дијеловима ишли смо према Лиму у село Дупаи.[2] Ту су се налазиле мање групице четника, те смо од њих заплијенили један тешки митраљез ,,шварцлозе" и 1000 пушчаних метака. Истога дана предало се 17 четника, који су спроведени Штабу батаљона. Други дијелови батаљона су се кроз то вријеме одмарали у селу Заборку.

17-1^. Добили смо наређење за покрет из села Заборка, а прије него ли се кренуло одржао се час са заробљеним четницима на којем им се указало на циљ и смнсао наше борбе, те су том приликом ступили у наше редове њих осморица, од којих су двојица још током покрета тога дана побјегла, а осталих осамнаесторица који 1Лlсу хтјели ступити у наше редове спроведени су Штабу дивизије, а претходно см:о их разоружали. Истога дана на вечер стигли смо у село Ковачевиће, ту смо одмарали, а још исте ноћи у 11 сати кренули см*о у правцу ријеке Ћеотине.

18-1^. У 5 сати ујутро прешли смо ријеку Ћеотину и смјестили се у селу Рудешу. Одатле смо хватали везу са нашим снагама које су се налазиле у правцу Челебића. Имали смо везу са II бригадом[3] II дивизије.

[1] **Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/12, к. 711 А.**

19-1У. Остали смо на истим положајима, те су одржани војни и политички часови, а истога дана било је и тјелесно вјежбање војника. Других промјена није било. Истога дана на вече јединице [овога] батаљона извршиле су покрет у правцу села Међака.

20-1У. У 9 сати прије подне стигли смо у село Међак. Ту с.мо одмарали читавог дана и ноћили.

21-IV. Јединице [овога] батаљона извршиле су покрет према Пљевљима и стигли у село Хоћевину, заузели положаје према Пљевљима и испитивали терен унапријед, хватајући додир са непријатељем. Других промјена није било.

22-IV. Добили смо наређење да се Пребацимо у село Доња Брвеница, те смо заузели пОложаје према Пљевљима. Редовно патролирање и извиђање вршено је према Пљевљима.

23-IV. Остали смо на истим положајима. Одржани су војни и политички часови. Других промјена није било.

24-1\Л Остали смо на истим положајима те су такође одржанн војни и политички часови. Истога дана увече вршили смо акцију на четничка упоришта: село Видре и коту Гостеч. Четнике смО протјерали, четнички губици су непознати, а [на] нашој страни нпје било губитака. Исте ноћи око 3 сата повукли с.мо се на наше положаје.

25-1У. Кренули смо у село Хоћевину на исти положај који смо држали раније.

26-1У. Остали сМо на истим положајима, одржани су војни и политички часови.

27-1У. Без промјене. Изишла су два четника од правца Пљеваља, које су ухватиле наше претстраже и спроведени су Штабу бригаде. Истога дана увече I и III чета нашег батаљона извршиле су напад на четничке положаје, четници су избјегли, а наше су се јединице повратиле на полазне положаје.

28-1У. Остали смо на истим положајима те су одржани војни и политички часови. Других промјена није било.

29-1У. Остали смо на истим положајима те су одржани војни и политички часови. Тога дана увече јединице [овога] батаљона извршиле су акцију на четничке положаје, чет-|ници су избјегли, наша II чета сачекала их је у њиховиМ рововима и при њиховом повратку отворила је на њих ватру, те је у четничким редовима било троје мртвих или теже рањених. Још исте ноћи наше јединице су се повукле на своје положаје.

30-1\Л Јутром око 10 сати италијанска артиљерија тукла је испред наших положаја. Војска се одмарала. Промјена није било.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Јосип Гиздић

Командант
М. Атлагић[4]

БР. 164

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЉУДСТВА ПРВОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈПШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ДАН 30 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

Од 15-IV до 30-IV 1943 год.

Јединиа	На лицу		У расходу		По списку		
	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	
Штаб батаљона	13	1	_	_	13	1	
I чета	50	4	9	1	59	5	
II чета	57	2	8	2	65	4	
III чета	53	5	13	_	66	5	
Бацачко одељење	16	1	_	_	16	1	
Радни вод	37	12	3	1	40	13	
Свега	226	25	33	4	259	29	

Зполкомесара
М. Бркљач

Командант
М. Атлагић

[4] Милан

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/12, к. 711 А.

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ ПРВОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ НА ДАН 30 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

СТАТИСТИЧКИ

оружја и муниције код I батаљона

Јединица	« >,	Пушчане муниције	Пушко-митраљ.		Муниц. за п. митраљ.		Шарац	a & л 3 a n л ^	Бацача
			Југосл.	Италиј.	Југосл.	Италиј.			
Штаб батаљона	8	240							
I чета	41	2643	6	_	2583				
II чета	43	3000	6	_	1800				
III чета	39	1640	5	_	1817	_	I	800	_
ПратеНи вод	16	900							2
Радни вод	31	1500							
Све га	178	9923	17		6200	_	1	800	2

3. пол. комесара
М. Бркљач

ПРЕГЛЕД

од 15-IV- до 30-IV-1943 године

Бомби за бацаче	Револвера	Муниција за рев.	Бомбе		Вој. држ пиштоља	Муниц. за пиштоље	Стројнице	Муниц. за стројнице	Ракетле	Сигнални пиштољ	Резервна муниција
			офанз.	дефанз.							
	1	20	4	—	3	45	1	200	15	1	—
	1	8	26	12	5	45					
			35	30	8	95					
—	1	3	38	30	5	97					
87											
			3	—	3	20	1	60	—	—	5000
87	3	31	106	72	24	302	2	2	260	1	5000

Командант
М. Атлагић

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕ1ЛТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И РАДУ У БАТАЉОНУ ОД 16 ДО 30 АПРИЛА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
IV БАТАЉОНА III БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
30-IV-1943 год.

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

15-тодневни извјештај о акцпјама и војном раду.

16-1^-1943 год. батаљон је извршио покрет са просторпје с. Декаре и сместио се на просторији с. Бумовик, с. Дубрава, с. Скендеровина са задатком затварања правца према Пљевљима и РудоМ.

17-1^-1943 год. у 5 ч ујутру батаљон је извршио покрет са наведене просторије према с. Викочу и читав дан се налазио у покрету, и тек 18-IV у 4 ч стигао на просторију Викоч.

18-1У-1943 год. батаљон се пребацио и сместио на прзсторији с. Тврдаци са задатком: прогоњење четничких банди које су се појавиле на том сектору..

19-1У-1943 год. у 20 ч батаљон је извршио покрет са поменуте просторије и сместио се на просторији с. Плужевине, с. Попов До.

21-1У-1943 год. батаљон је извршио покрет са наведене просторије у 6 ч и ћребацио се на просторију с. Г. Брвеница са задатком затварања правца према Пљевљима.

22-1У-1943 год. батаљон се преместио на прсстoрију с. Глисница са истим задатком.

23-1У-1943 год. батаљон је остао на истој просторији са истим задатком.

24-1У-1943 год. у 19 ч батаљон је нзвршио покрет према Пљевљима са задатком разбнјања четничких

снага које су се налазиле испред непријатељског упоришта Пљевлза. Батаљон је на четничке снаге које су се налазиле у с. ЖиројевиКи[2] извршио препад **ц** оне су се распрштале и побегле у град из којега је неиријатељ отворио јаку ватру. После овога бата**ЛЈОН** се вратио на своју стару лросторију.

25-1У-1943 год. батаљон је извршио покрет са горње просторије и сместио се на просторији с. Скендеровина—Потоци—Тикова са залатком затварања правца према Пљевљима. На тој просторији бат. се и даље задржао.

25—30-1У-43 год. батаљон се задржао на истој просторији са истим задатком.

26-1У-1943 год. једна чета нашег батаљана са замкомом батаљона вршила је акцију у с. Церовици у циљу хватања четннчког бандита БабиКа.[3] Али исти није ухваКен пошто се налази у бекству.

Војни рад

16-1У-1943 год. одржан је састанак команди чета у Штабу батал>она. На састанку се расправљало о недостацима у задњим акција.ма и после поднесећих извештаја расправл>ало се о стању у батал»ону. О уоченим недостацима се критиковало и донесене правилне одлуке.

25-1\М943 год. закомбата[4] одржао је састанак са водницима и десетарима. Команда I чете за ових петнаест дана одржала је један састанак команде чете и пет часова са водницима и десетарима, на којима је говорено о днсциплини, о дужностима водника и десетара, како у акцијама тако и ван њих. Говорено је још: о егзерциру и командовању, о ратној служби и дужности патроле претходнице, о правилном" издавању наређења при давању задатка. Са целом четом одржана су три војничка часа на којима је говорено о: дисциплини, понашању у борби н коришКењу заклона, значају нишањења и настави јгађања. Одржана су три часа пешадиског егзерцира.

III чета. Одржана су четири часа са водницима н десетарима. На њима је расправљано о: војничкој дисциплини, недостацима у раду, појачању рада, патролама извидницама. Одржано је пет часова са целом четом и то три теориска и два егзерцира. На теоретским састанцима говорено о: стражарској дужности и недостацима у задњој акцији, патролама, опису наоружања.

// чета. Одржана су два састанка команде чете. Са десетарима и водницима два часа на којима се радило по војној дужности.

Пратећи вод одржао је два војничка предавања и један егзерцир.

Борбеност батат>она је добра, дисциплина исто тако. Морал је врло добар.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Н. Јончић[5]

Командант
Босчић®

[5] **Никола**
• **Милан**

II
NJEMAČKO-ITALIJANSKI DOKUMENTI